

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ДНУ «ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ»
ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ТЕХНІКУМ КОНОТОПСЬКОГО ІНСТИТУТУ
СУМСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної конференції

**«СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ
ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СТУДЕНТІВ»**

м. Конотоп, 24–25 квітня 2018 року

Конотоп – 2018

Збірник матеріалів
Всеукраїнської науково-практичної конференції
«Соціально-педагогічні засади формування
громадянської відповідальності у студентів»
(24–25 квітня 2018 року)

Рекомендовано до друку Вченою радою ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» (протокол № 1 від 25.01.2018)

Рецензенти:

Бережна Таміла Іванівна, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу з наукової роботи ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»

Шпарик Оксана Михайлівна, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу порівняльної педагогіки Інституту педагогіки НАПН України

За загальною редакцією:

Буянова Г. В. – завідувач сектору освіти в галузях гуманітарно-педагогічних наук та інженерії ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»

Гребеник Т. В, - директори Політехнічного технікуму КІСумДУ, канд. пед. наук.

Корецька Л. В. – начальник відділу наукового та навчально-методичного забезпечення змісту позашкільної освіти та виховної роботи ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»

Удалова О. А. – старший науковий співробітник ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», канд. пед. наук

У збірнику зібрано матеріали Всеукраїнської конференції Всеукраїнської науково-практичної конференції «Соціально-педагогічні засади формування громадянської відповідальності у студентів», на якій було розглянуто питання громадянського та морального становлення особистості, формування відповідального ставлення до здоров'я, профілактики асоціальної поведінки серед студентської молоді та безпечного користування мережею Інтернет.

Збірник містить наукові статті та розробки сценаріїв виховних заходів.

Посібник пропонується для закладів освіти, педагогічним працівникам, аспірантам та студентам педагогічних ВНЗ.

Автори несуть повну відповідальність за опубліковані матеріали

ЗМІСТ

Вступ

I. ГРОМАДЯНСЬКЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ФОРМИ ТА МЕТОДИ РОБОТИ.

Ївженко Ю. В., ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»
Теоретичні аспекти формування почуття громадянськості студентської молоді

Гребеник Т.В., Політехнічний технікум КІСумДУ
Деякі аспекти формування громадянської позиції майбутніх фахівців у процесі професійної підготовки під час навчання

Обдула Т. М., ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»
Актуальність громадянської освіти та виховання особистості.

Нечай А.М., Чернушенко В.М., Політехнічний технікум КІСумДУ
Форми та методи роботи в процесі формування громадянських почуттів студентів на заняттях української мови

Власюк І.І., Вінницький технічний коледж
Розвиток соціальних ініціатив студентської молоді, студентські соціальні проекти

Буянова Г. В., ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»
Громадянська культура як обов'язкова складова формування особистості сучасного студента

Паламарчук Н.М., Вінницький технічний коледж
Форми роботи навчального закладу щодо формування соціальної активності та громадянської свідомості студентів

Корецька Л.В., ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»
Роль сім'ї у вихованні патріота - громадянина

Яшина Т.В., Політехнічний технікум КІСумДУ,
Студентська громадська організація як інструмент формування соціальної активності особистості

Гребеник О.І., Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка
Соціальне волонтерство як один з аспектів адаптації студентів

Білоножка Н.Й., Конотопська гімназія Конотопської міської ради

Роль медіаційної служби навчального закладу в процесі формування громадянських почуттів у старших підлітків

Шевчук Н.І., Вінницький технічний коледж

Виховання патріотизму – невід’ємна складова формування громадянських почуттів студентської молоді (з досвіту роботи)

Волик І.А., ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»

Формування патріотизму – важливий чинник соціалізації молоді України

Онуфрійчук С.В., Вінницький транспортний коледж

Сучасні форми, методи та структура діяльності студентського самоврядування

Воронцова Е.В., ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»

Соціальна відповідальність у контексті соціальної адаптації у студентів коледжів

Кузько О.Л., Рябик А.В., Словенко В.М., Політехнічний технікум КІ СумДУ,
Особливості громадянського виховання студентів будівельних спеціальностей в результаті їх залучення до роботи в будівельному загоні технікуму

II. ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ МОРАЛЬНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ЯК ОСНОВИ РОЗВИТКУ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

О.А. Дубасенюк, Житомирський державний університет імені Івана Франка,
Категорія «відповідальність» як основа формування моральних цінностей особистості майбутнього фахівця.

Печенко С.М., Політехнічний технікум КІСумДУ

Вплив формування моральних компетенцій студентів на професійне становлення фахівців

Удалова О.Ю., ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»

Розвиток у студентів корпоративної соціальної відповідальності у підприємницькій діяльності

Сахнюк Ю.В., Політехнічний технікум КІСумДУ

Аналіз поняття моральної компетенції сучасного студента

Рязанцева О.В., Рязанцев В.В., Політехнічний технікум КІСумДУ

Психолого-педагогічні умови формування соціально-правової компетентності студентів технічних спеціальностей

Дюхіна Н.І., Політехнічний технікум КІСумДУ,
Самоактуалізація студента в умовах сучасного підприємництва

III. ПРОФІЛАКТИКА АСОЦІАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ СТУДЕНТІВ.

Удалова О.А., ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»
Основні напрями діяльності закладів освіти щодо профілактика адиктивної поведінки студентів

Данилова А.А., Політехнічний технікум КІСумДУ
Профілактика асоціальної поведінки студентів шляхом залучення до змістовного дозвілля на прикладі роботи об'єднання за інтересами «LINGUACAT»

Осадчий А.С., Індустріально-педагогічний технікум КІ СумДУ/КІ СумДУ,
Синиця Д.А., Професійно-педагогічний коледж ГНПУ ім. О. Довженка,
Основні детермінанти та профілактика асоціальної поведінки студентів

Наумова Н.К., ДНУ «Інституту модернізації змісту освіти»
Громадянська відповідальність як основа запобігання асоціальної поведінки неповнолітніх

Павленко Н.М., Політехнічний технікум КІСумДУ
Причини та наслідки насильства серед підростаючого покоління

Сергієнко Ю.Є. Хіміко-технологічний коледж імені Івана Кожедуба Шосткинського інституту Сумського державного університету
Профілактика асоціальної поведінки студентів

Приходько О.М., НУ «Львівська політехніка»
Шляхи протидії насильству серед молоді

Васильченко Н.В., Політехнічний технікум КІСумДУ,
Особливості профілактики правопорушень студентської молоді

Волосюк Т.В., Політехнічний технікум КІСумДУ,
Система роботи соціального педагога щодо профілактики негативних явищ у студентському середовищі

Соболева О.О., Політехнічний технікум КІ СумДУ
Декоративно-прикладне мистецтво як засіб профілактик асоціальної поведінки молоді у закладах освіти

IV. ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ ВІДПОВІДАЛЬНОГО СТАВЛЕННЯ ДО СВОГО ЗДОРОВ'Я.

Арзанов В.І., Політехнічний технікум КІСумДУ.

Психологічні особливості формування здоров'язберігаючої поведінки під час становлення особистості студента.

Бондаренко О.Є., Політехнічний технікум КІСумДУ

Формування здоров'язберегаючої поведінки студентів технічних спеціальностей шляхом проведення секційних занять з фітнесу у навчальному закладі

Туманова Ю.В., Політехнічний технікум КІСумДУ

Проблеми формування здорового способу життя серед молоді

Охріменко С.В., Політехнічний технікум КІ СумДУ

Мотивація та відповідальність студентів за власне здоров'я

Макаренко І.О., ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»

Формування здоров'язбереження у молоді

Сабаніна Л.Є., Політехнічний технікум КІСумДУ

Шляхи формування свідомого ставлення до власного здоров'я студентів I-II рівнів акредитації

Гуц Н.М., Політехнічний технікум КІСумДУ

Особливості формування здорового способу життя у молодого покоління

Запотіцький Н. В., ВНЗ КМК ім. П.І. Гаврося

Формування відповідального ставлення студентів до свого здоров'я

Савченко Р. В., Політехнічний технікум КІСумДУ

Фактори формування здорового способу життя студентів

Ковальова А.М., Запорізький гуманітарний коледж ЗНТУ

Формування здорового способу життя студентів під час занять туризмом

Остапенко О.В., Немирівський коледж будівництва та архітектури ВНАУ

Формування відповідального ставлення студентів до свого здоров'я

V. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА ЩОДО БЕЗПЕЧНОГО КОРИСТУВАННЯ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ.

Шуляк М.С., Політехнічний технікум КІСумГУ

Причини, види и последствия интернет-зависимости подростков

Мусієнко О. М., ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»
Інтернет-залежність серед дітей та молоді

Бандурка Л.В., Політехнічний технікум КІ СумДУ,
Схильність студентів до інтернет-залежності та шляхи її подолання

Бойко Л.К., Політехнічний технікум КІСумДУ
Напрями роботи класного керівника щодо безпеки студентів у глобальній мережі Інтернет

Осадча М.В., Політехнічний технікум КІ СумДУ
Кібербулінг та шляхи його подолання в закладах вищої освіти

VI. ПОЗААУДИТОРНА РОБОТА. ВИХОВНІ ЗАХОДИ.

Кучинська О.Г., М.В. Ткачук, Вінницький технічний коледж
Позааудиторна робота як чинник якісної освіти

Авраменко О.С., Глухівський національний педагогічний Університет імені
Олександра Довженка
Спеціалізація майбутніх інженерів галузі знань «електроніка та телекомунікації» в поза навчальній діяльності процесу професійної підготовки

Батурина В.В., Тараба Т.І., Політехнічний технікум КІСумДУ,
Виховна година «До рідного слова торкаюсь душею!»

Бібік Ю.В., Політехнічний технікум КІСумСумДУ
Розробка виховного заходу «Толерантність – крок до гуманізму»

Кірієнко Н.Ю., Вінницький транспортний коледж
Виховна година «Етикет – частина світової культури, яка сприяє формуванню моральних компетенцій студентів»

Швидка А.І., Політехнічний технікум КІ СумДУ
Сценарій фестивалю патріотичної пісні пісні «Від серця до серця», «О, пісне моя, душа голосна України» присвячений 25-й річниці незалежності України й 15-й річниці від дня заснування фестивалю

Гребеник Т.В., Політехнічний технікум КІСумДУ,
Сценарій проведення святкового концерту, присвяченого 125-й річниці від дня народження Політехнічного технікуму Конопотського інституту Сумського державного університету «Шляхами Політеху. Зупинка -125»

I ГРОМАДЯНСЬКЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ФОРМИ ТА МЕТОДИ РОБОТИ.

Ївженко Ю. В., к.пед.н.,
науковий співробітник відділу
наукового та навчально-методичного
забезпечення змісту позашкільної
освіти та виховної роботи
ДНУ «Інститут модернізації
змісту освіти»

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПОЧУТТЯ ГРОМАДЯНСЬКОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Проблеми громадянського виховання молоді постійно у фокусі досліджень філософських та психолого-педагогічних наук, їх вирішення нині потребує удосконалення навчально-виховного та залучення потенціалу молодіжних громадських організацій. Роль держави полягає у координації виховних зусиль усіх інституцій суспільства, забезпеченні спрямованої активності особистості у громадській діяльності на користь суспільства відповідно до соціальних норм, законів та етичних ідеалів.

У дослідженнях формуванню громадянських знань у молоді західні науковці почали приділяти увагу у зв'язку зі створенням Європейського Союзу. В деяких європейських країнах питання з демократичної громадянськості та прав людини включені в шкільні освітні програми з 90-х років минулого століття. На розвиток громадянської освіти молоді вплинула конференція «Підготовка до життя», яка була проведена Радою Європи у 1982 р. Головною тезою заходу визначено, що майбутнє європейської спільноти залежить «від здатності й готовності всіх членів прийняти, зберегти й підтримати загальнолюдські цінності, демократію й права людини». Це сприяло розробці міжнародними організаціями нових рішень та рекомендацій: «Декларація і програма виховання громадян у дусі демократії, заснованого на усвідомленні

своїх прав і обов'язків» (1999); Резолюції про результати і висновки завершених проектів середньострокової програми 1997-2000 рр. [8]; рекомендації VI Конференції європейських міністрів, відповідальних за молодь (2000) [5]; рекомендації Комітету Міністрів державам-членам про освіту, спрямовані на виховання демократичної громадянськості (2002) [9]; «Декларація європейських міністрів освіти з питань міжкультурної освіти» щодо нового Європейського контексту (2003) [2] та ін.

Про актуальність громадянської освіти свідчить прийнята міністрами освіти європейських країн «Краківська резолюція і проект керівних принципів навчання демократичного громадянства» (2004), в якій міститься нове визначення демократичної громадянськості і переглянуті шляхи навчання і викладання згідно з цією концепцією. Підкреслюється, що громадянська освіта актуальна не тільки на регіональному і національному, а й на європейському рівні. І навчатися потрібно у формальному і неформальному середовищі протягом усього життя [3].

Розуміння важливості громадянської освіти для формування активного громадянина обумовлює ту увагу, яку приділяють уряди європейських країн та органи Ради Європи і Європейського Союзу розробці концепцій та програм з громадянської освіти.

На початку нинішнього століття Рада Європи приймає широку програму з навчання демократичної громадянськості та правам людини (Education for Democratic Citizenship and Human Rights), для реалізації якої розробляє рекомендації та інші документи. Серед найважливіших документів треба відзначити такі: Рекомендація Парламентської асамблеї Ради Європи 1346 (1997 р.) «Про освіту з питань прав людини»; Рекомендації 59 (1999 р.) «Європа 2000 - молодіжна участь: роль молодих людей як громадян»; Декларація європейських міністрів освіти про інтелектуальну освіту в новому європейському контексті (2003 р.); Рекомендації 1849 (2008 р.) з просування культури демократії і прав людини через освіту вчителів.

Метою рекомендацій у всіх вищевказаних документах є виховання демократичної громадянськості молоді шляхом формування демократичних і

громадянських цінностей. Аналізуючи Британську національну програму навчання громадянськості у формуванні громадянина і демократії слід звернути увагу саме на підготовку учнів до ефективної участі в суспільному житті. При цьому навчання з основ прав та свобод людини розглядається як основоположний елемент громадянської освіти.

Метою громадянської освіти в Німеччині є формування німецької громадянської ідентичності в умовах Євросоюзу. До переваг форм навчання відносять такі сучасні методи: навчання на прикладах, проблемний підхід, використання суперечливих даних із судової практики різних країн, участь в громадянській освіті широкого кола громадських організацій, практичне спрямування громадянської освіти, тобто надання учням можливості ознайомитися з діяльністю органів влади і громадських організацій [1].

При організації громадянської освіти в Україні важливо врахувати досвід такої організації в країнах постсоціалістичного та пострадянського простору, який ми розглянемо на прикладі Польщі і Литви. У Польщі громадянська освіта школярів і молоді розвивалася в дев'яностих роках минулого століття разом з глибокими соціально-економічними та політичними змінами, початок яких заклав рух «Солідарність». Спочатку це були ініціативи організацій і людей, які вбачали у впровадженні громадянської освіти можливість сприяти формуванню громадянського суспільства і демократичних інститутів влади.

За часів соціалізму у Польщі шкільна освіта була монополізована державою, тому громадські організації ініціювали впровадження громадянської освіти серед молоді. Навчання проводилось у молодіжному середовищі різними засобами і в різних формах, започатковували підготовку викладачів, організовували дискусії серед учнів стосовно проблематики з прав і свобод людини, проводили конкурси на кращу програму громадянської освіти для педагогів та кращу демократичну шкільну конституцію для учнів [5].

Після проголошення незалежності у Литві проводилася цілеспрямована державна політика за провадження громадянської освіти. Свідченням цього є прийняті політичні документи щодо фінансування громадянської освіти, розроблені освітні програми на державному рівні. Так, наприклад «Закон про

освіту», «Стратегія освіти», «Довгострокова програма національного та громадянського виховання», «Програма правової освіти», «Програма соціалізації дітей і молоді» та ін. На початковому етапі громадянська освіта була значною мірою зосереджена у навчальних закладах. Однак після 2006 року завдяки прийнятій довгостроковій програмі громадянського та національного виховання акцент у громадянській освіті був перенесений на громадські організації, що проводили позанавчальні заходи.

Разом з тим, діяльність багатьох громадських об'єднань учнівської та студентської молоді була направлена на громадянську освіту і виховання, яке проводилось у різноманітних неформальних формах, флешмобах, акціях, виставках. Отже, можна дійти висновку, що залучення громадських організацій та неформальних об'єднань є важливою складовою у розвитку громадянської освіти та закріпленні демократичних цінностей і формуванні громадянських інститутів.

Таким чином, європейські стандарти для формування демократичної громадянськості передбачають:

- постійне проведення заходів, спрямованих на громадянську освіту серед молоді;
- програми повинні передбачати знайомство з діяльністю органів державної влади і громадських організацій, проведення позанавчальних громадянських акцій, створення учнівського та студентського самоврядування, молодіжних громадських організацій та ін..

В Україні, завдання щодо громадянського виховання студентів представлені у таких нормативно-правових документах: Законах України «Про громадські об'єднання», «Про громадські молодіжні та дитячі організації», «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні». Крім того, певну роль у цьому аспекті відіграють Державна національна програма «Освіта (Україна XXI століття)», «Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності», «Концепція національно-патріотичного виховання молоді», Державна цільова соціальна програма «Молодь України» та інші.

Проголошені закони, концепції, програми розкривають зміст громадянського становлення особистості: виховання поваги до Конституції України, державних символів України, прав і свобод людини і громадянина, формуються почуття власної гідності, відповідальності перед законом за свої дії, свідоме ставлення до обов'язків людини і громадянина; сприяння реалізації прав особистості на вільне формування політичних і світоглядних переконань; виховання шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної та рідної мови, національних цінностей Українського народу та інших народів і націй.

Теоретичні засади формування громадянськості особистості висвітлені у Концепції громадянського виховання особистості АПН України (2000), де підкреслено, що громадянськість - це інтегрована якість особистості, яка формується в процесі виховання. Ми проаналізували, що громадянськість – це багатоаспектне поняття і фундаментальна духовно-моральна якість, світоглядна характеристика особистості, що має культурологічні засади і зумовлена її державною самоідентифікацією, усвідомленням належності до конкретної країни. З цим пов'язані громадянське ставлення людини до сформованих традицій у державі, законів, забезпечення прав людини, чеснот громадянського суспільства, готовність виконувати обов'язки та відстоювати власні права [7]. У Концепції громадянської освіти та виховання в Україні (2012) визначені інноваційні шляхи громадянського виховання та формування почуття громадянськості української молоді [6].

Таким чином, українське законодавство забезпечує розвиток ініціативи та активності молоді в усіх сферах суспільного життя; розвиток молодіжного самоврядування; надає право створювати дитячі та молодіжні громадські організації; сприяє участі молоді у формуванні і реалізації державної молодіжної політики; сприяє залученню молоді до участі в роботі консультативно-дорадчих органів при органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування тощо.

Проаналізувавши наукові дослідження, ми з'ясували, що почуття громадянськості є комплексним особистісним утворенням, що об'єднує певні

якості: громадянську свідомість, громадянську гідність, почуття громадянського обов'язку, почуття громадянської відповідальності, громадянську совість, громадянську мужність. Розкриємо їх сутність.

Громадянська самосвідомість з'являється, коли людина усвідомлює, що вона належить до певного державного соціуму. Людина, оволодівши рідною мовою, починає ідентифікувати себе з відповідним етносом та державою. Натомість у несвідомих громадян переважає споживацьке ставлення до держави.

Почуття громадянської гідності означає переживання людиною позитивного ставлення до себе та до цінностей своєї держави. Громадяни, спілкуючись з представниками інших країн, не повинні відчувати свою меншовартість та забувати про свою гідність. З набуттям української державності кожному громадянину варто постійно пам'ятати про національну честь та гідність. Студенти виявляють свою гідність у спілкуванні та поважному ставленні до людей.

Права та обов'язки є складовими частинами правового статусу громадянина і закріплені Конституцією України. Почуття громадянських прав і обов'язків – це вибіркове і стійке емоційне ставлення людини до законів та подій у державі. Для студентів громадянський обов'язок виявляється в успішному навчанні та дотриманні правил у навчальному закладі.

Проблема громадянської відповідальності для людини та розвитку суспільства є актуальною, це пов'язано з тим, що від неї залежить як благополуччя окремої спільноти, держави, так і людської цивілізації. Почуття громадянської відповідальності вказує на емоційне ставлення особи до своїх дій, за виконання громадянських обов'язків. Оцінити рівень такої відповідальності у студентів можна за участю у громадській діяльності, своєчасним виконанням громадських обов'язків, участі у волонтерських заходах (староста, профорг, студентське самоврядування тощо).

На основі вивчення етичних положень ми визначаємо громадянську совість як моральне почуття, що дозволяє визначати цінність власних громадянських вчинків. Громадянська совість дозволяє емоційно реагувати на

наслідки громадянської діяльності або бездіяльності особи у суспільстві. Це почуття властиве зрілій людині, яка розуміє моральні норми. Комерціалізація у суспільстві останнім часом витісняє моральність та створює значні перешкоди щодо осмислення наслідків громадянської поведінки.

Аналізуючи сучасну соціологічну та педагогічну літературу, можна стверджувати, що «громадянське суспільство – це самоорганізована, самокерована і така, що саморозвивається спільнота людей», почуття причетності до громадянського суспільства – це стійке емоційне ставлення людини до суспільства, коли вона відчуває свій зв'язок з Вітчизною і намагається привести до її процвітання [4, с. 65]. Важливо спільно розуміти соціально-політичні зміни у суспільстві. Для студентів це почуття виявляється в кооперації зусиль, бажанні брати участь у громадській діяльності молодіжних громадських організацій, у міських соціально-педагогічних проектах та ін.

Почуття громадянської культури – це усвідомлення своєї належності до сукупності досягнень громадянського суспільства та емоційне ставлення до історично набутого комплексу матеріальних та громадянських цінностей, правил, традицій, вірувань. Для студентів воно виявляється у збереженні та розвитку громадянської культури та гармонізації відносин у соціумі.

Проведений аналіз дозволив визначити почуття громадянськості як комплекс духовно-моральних переживань особистості за долю Батьківщини, що виявляється у почутті патріотизму, морально-естетичних почуттях та національно-культурній ідентичності, громадянській гідності, громадянській відповідальності, громадянському обов'язку, громадянській совісті, громадянській мужності, шанобливому ставленні та любові до рідного краю, що відображається у соціально значущих діях, вчинках, спрямованих на забезпечення соціальних інтересів та прав людини, а також зміну соціального середовища відповідно до моральних цінностей і актуальних суспільних завдань.

Почуття громадянськості української молоді посідає важливе місце у державотворенні і має стратегічний вплив на майбутнє країни. Держава, що прагне прогресу, повинна сприяти участі молодого покоління у трансформації суспільства. Перехід до громадянського суспільства

передбачає забезпечення громадської активності, швидкої соціалізації, соціальної стратифікації та реального включення студентської молоді у соціально-економічні, політичні, духовні та інші процеси, під час яких формується почуття громадянськості підростаючого покоління, підвищується інтерес до об'єднання зусиль молоді для суспільного блага.

Список використаних джерел

1. Величко О. Ю. Зарубіжний досвід формування громадянської компетентності дітей і молоді // Педагогічна освіта: теорія і практика. 2013. Вип. 13. С. 24–29. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppo_2013_13_6
2. Двадцять перша сесія Постійної конференції європейських міністрів освіти (Афіни, 10-12 листопада 2003 г.) URL : <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=320464&SecMode=1&DocId=863266&Usage=2>
3. Іванюк І. В., Овчарук О. В., Терещенко А. Б. Аналітичний звіт про сучасний стан громадянської освіти в Україні. URL : http://lib.iitta.gov.ua/844/1/civic_education.pdf
4. Киященко Н. И. Культура гражданского общества // Вопросы философии. 2010. № 10. С. 62–66.
5. Конференція європейських міністрів з прав людини в честь 50-ї річниці Європейської конвенції з прав людини (РИМ, 3-4 листопада 2000 р.). URL : http://www.coe.int/t/dg4/youth/ig_coop/6_CEMRY_declaration_en.asp
6. Концепція громадянської освіти та виховання в Україні (2012). URL : <http://osvita.khpg.org/index.php?id=976003974>
7. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності: Проект / Наук. творч. Кол.: О. Сухомлинська (наук. кер.) та ін. // Шлях освіти. 2000. №3. С. 7–13.
8. Резолюція про результати і висновках по завершених проектів середньострокової програми 1997–2000 рр., прийнята Європейськими міністрами освіти на своїй XX сесії Постійної Конференції (Краків, 15-17 жовтня 2000). URL : <http://www.coe.int/en/web/edc/adopted-texts>

9. Рекомендації Rec (2002) 12 Комітету Міністрів державам-членам про освіту, направленою на виховання демократичної громадянськості. URL : <http://www.coe.int/en/web/edc/adopted-texts>

Гребеник Т.В. , м. Конотоп
Політехнічний технікум КІСумДУ,
к.п.н., директор

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ

У даній статті визначено суть поняття «громадянська позиція», з'ясовано особливості формування даної якості майбутніх фахівців у процесі професійної підготовки під час навчання. Значну увагу приділено позанавчальній діяльності як важливому аспекту даного процесу, зокрема, функціонуванню громадських організацій на базі вищого навчального закладу.

Ключові слова: громадянське суспільство, громадянська позиція, громадянське виховання, професійна підготовка майбутніх фахівців, позанавчальна діяльність, громадська організація.

Постановка проблеми. У історію розвитку громадянського суспільства в Україні незалежно від соціальних і політичних змін, глобалізації інформаційно-комунікаційних процесів, наявних соціальних катаклізмів вкарбовано, що роль освіти у формуванні громадянина залишається вагомим в усі часи. Соціальне напруження в країні лише актуалізує відповідальність освітян за результативність процесу громадянського виховання здобувачів вищої освіти. Формування громадянина-патріота з активною життєвою позицією є вимогою часу. А відтак організація даного процесу й управління ним є предметом наукових пошуків переосмислення як теоретичних основ громадянського виховання молоді, так і практичної складової, що потребує орієнтації на цінності громадянського суспільства. «На цьому тлі виникли та поглиблюються кризи розвитку, викликані порушеннями в системах «природа–людина», «людина–суспільство», «суспільство–держава». Для подолання перекосів науковцями пропонуються нові та модернізуються наявні моделі взаємодії в

цих системах та між ними, практиками – здійснюється пошук ефективних форм та засобів їх збалансування» [9, с. 324]. Слід відмітити, що сучасна молодь стоїть на роздоріжжі. Одні впевнено наголошують на власному патріотизмі, уникаючи сплати податків чи відповідальності перед законом, інші виборюють цілісність країни ціною власного життя. Реформи, що відбуваються, викликають частіше занепокоєння, ніж упевненість у майбутньому.

Аналіз актуальних досліджень. Різні аспекти громадянського виховання молоді в закладах освіти досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні науковці: педагогічні засади формування громадянської позиції студентської молоді вивчали О. Кафарська, О. Кирилович та ін.; питаннями громадянської освіти цікавилися І. Галактіонова, Т. Ладиченко, О. Мальцева та ін.; педагогічні умови громадянського виховання особистості досліджували В. Астахова, Є. Берднікова, І. Бех, І. Молодцова та ін.; громадянську позицію – Н. Корпач, Н. Курилюк, Т. Мірошина, М. Чельцов та ін.; виховання громадянина як провідну умову становлення громадянського суспільства – О. Алексеєва, Г. Дмитренко, П. Ігнатенко, С. Рябов та ін.; управління вихованням учнівської та студентської молоді – В. Бондар, Б. Кобзар, О. Козлова, В. Маслов, Н. Острроверхова та ін.

Мета статті – визначити суть поняття «активна громадянська позиція», з'ясувати особливості формування даної якості майбутніх фахівців під час навчання, схарактеризувати позанавчальну діяльність як один із основних аспектів формування громадянської позиції здобувачів вищої освіти.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети нами використано комплекс теоретичних (аналіз, порівняння, зіставлення різних поглядів на проблему дослідження, узагальнення) та емпіричних (педагогічне спостереження, анкетування) методів дослідження.

Виклад основного матеріалу. Безумовно, «освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості; її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави» [4]. Тому в період становлення громадянського суспільства вона перетворюється на вагомий інструмент виховання громадянина-патріота, формування його

активної громадянської позиції, стає дієвим чинником пропагування демократичних цінностей. Саме під час навчання в закладі вищої освіти майбутній фахівець формується як професіонал, мотивований до навчання впродовж життя; як особистість, яка прагне власного розвитку; як патріот, готовий вирішувати національні та суспільні проблеми; як громадянин, орієнтований на побудову демократичного громадянського суспільства. Л. Руглова зазначає, що «навчання професіоналізму та громадянське виховання у вузах повинні бути органічним єдиним процесом цілеспрямованого формування особистості громадянина» [7, с. 5]. Ми поділяємо думку автора та акцентуємо увагу в рамках нашого дослідження, що формування громадянина – це саме цілеспрямований процес. Він має бути змодельований на весь термін навчання як всеохоплююча категорія, яка поєднує всі аспекти багатогранного освітнього процесу закладу вищої освіти.

Отже, «громадянське виховання студентів розглядатимемо як процес формування громадянської вихованості, яка є інтегрованою властивістю особистості та охоплює три складники: інтелектуальний, емоційно-ціннісний, дієво-практичний» [2, с. 30–31]. Саме повага до прав людини та формування демократичних цінностей є основою, підґрунтям до забезпечення готовності молоді жити в демократичній правовій державі. Л. Грицяк і Л. Калініна наголошують на основному завданні навчальних закладів – «готувати до життя нове покоління громадян, спроможних будувати демократичну та правову державу» [3, с. 61]. Громадянське виховання здобувачів вищої освіти покликане забезпечити достатній рівень сформованості громадянської позиції й готовності майбутніх фахівців до реалізації поставлених перед ними завдань.

Поняття «громадянська вихованість студента» розуміємо як «інтегровану властивість особистості, що характеризується сукупністю достатньо стійких, сформованих, соціально значущих якостей, що відображають систему її ставлень до суспільства, громади, самого себе й виявляються в активній соціально значущій діяльності» [2, с. 26].

У зв'язку з цим слушною є думка Є. Казаєвої, яка зазначає, що громадянська позиція – це «інтегративна якість особистості, яка включає

комплекс знань, цінності, направленості якостей особистості, відображаючи соціально-обумовлене відношення особи до своєї країни, громадянського суспільства і самого себе, яке передбачає свідомі реальні дії (вчинки) у відношенні оточуючого в особистісному та суспільному плані» [6, с. 45].

Натомість М. Рязанова пропонує розглядати громадянську позицію як «інтегративну систему відношень особистості до закону, суспільства, держави, до самої себе як до громадянина, до подій і до власної діяльності, що визначає сенс і спрямованість вчинків індивіда, що дозволяє усвідомлювати і брати на себе відповідальність, брати участь у громадському житті, а також зберігати духовні цінності своєї Батьківщини» [8, с. 165].

У нашому дослідженні будемо розглядати громадянську позицію саме як інтегративну якість особистості [6], оскільки схилиємося до думки, що її вагомими складниками є емоційний та ціннісний.

Варто зауважити, що нині для громадянського виховання майбутніх фахівців характерний пошук нових форм і методів організації даного процесу в цілому та формування громадянської позиції зокрема. Підтвердженням цього є виокремлені особливості формування громадянської позиції майбутніх фахівців у процесі професійної підготовки під час навчання, а саме:

- особливості фахової підготовки здобувача вищого навчального закладу та його індивідуального розвитку;
- потенційні можливості формування громадянської позиції майбутніх фахівців у процесі освітнього процесу певного вишу;
- рівень сформованості громадянської позиції учасників освітнього процесу вишу;
- проблеми взаємозв'язку та взаємодії студентства закладу з громадськими організаціями.

На думку В. Алексєєвої, у психолого-педагогічній літературі щодо формування особистості студента більше уваги приділено ролі процесу навчання, а позанавчальну діяльність науковці залишають на периферії своїх розвідок. Дослідниця зазначає, що саме позанавчальна діяльність забезпечує формування громадянських, загальнокультурних, морально-етичних та інших

якостей майбутнього фахівця [1]. Тому виокремлені особливості формування громадянської позиції здобувача вищої освіти мають бути враховані при плануванні позанавчальної роботи в закладі, оскільки недостатня увага до організації даного компоненту освітнього процесу гальмує належний рівень сформованості громадянської позиції студентства. В. Алексєєва визначає позанавчальну діяльність як «педагогічно доцільну форму організації вільного часу студентів» [1, с. 423]. До її сутнісних характеристик вона відносить «позанормативність, що виявляється у відсутності регламентування щодо відбору форм, змісту та методів, індивідуальний характер, що передбачає орієнтацію на потреби та інтереси студентів» [1, с. 423]. Повністю погоджуємося з дослідницею. Також зазначимо, що в процесі позанавчальної роботи студенти «мають відчувати себе суб'єктами діяльності, а не об'єктами виховання. Головну увагу при цьому доцільно звертати на:

- організацію діяльності студентського самоврядування, переорієнтацію виховного процесу на ініціативну поведінку студентів;
- визнання за ними права на вільний вибір, відхід виховання від орієнтації на засвоєння зразків;
- вказівка на важливу роль самостійної реалізації власних проектів та участі в прийнятті управлінських рішень адміністрації;
- розуміння ролі позитивної підтримки ініціативних студентів, потреби в постійній самозміні» [2, с. 176].

До ефективних і результативних заходів позанавчальної діяльності щодо формування громадянської позиції майбутніх фахівців слід віднести такі: дискусії, форуми, промоакції, відкриті мікрофони, круглі столи, дебати, флешмоби, квести, відкриті тематичні засідання молодіжних лідерів; функціонування студентських об'єднань за інтересами, шкіл молодіжної ініціативи; неформальне навчання з використанням сторітеллінгу (технології передачі необхідної інформації через розповідь захоплюючої історії) тощо.

Розглядаючи організацію позанавчальної діяльності закладу вищої освіти, не можна не погодитися з позицією Ю. Ївженка, який зазначає, що «студентська

організація – один із багатьох соціальних інститутів, що дозволяє прискорити формування соціальної активності молоді. Вони виникають за ініціативи студентів та сприяють вирішенню нагальних проблем юнаків і дівчат. Своєю діяльністю студентські організації привертають увагу державних органів і громадськості до потреб студентства, спонукають до оптимізації пошуку шляхів покращення державної молодіжної політики, мотивуючи суспільство змінюватися з урахуванням запитів і потреб молоді» [5, с. 34]. Функціонування молодіжних громадських організацій саме на базі закладу освіти забезпечує громадську складову позанавчальної діяльності, що особливо ефективно сприяє формуванню громадянської позиції майбутніх фахівців у процесі навчання. Адже «студентські громадські організації – соціальна група, що добровільно об'єдналася для вирішення соціальних потреб молоді і є самоврядним громадським формуванням студентів одного або декількох вищих навчальних закладів» [5, с. 36]. Особливим чинником формування зазначеної якості здобувачів вищої освіти є саме самоврядність громадських організацій, що особливо мотивує до саморозвитку, самоосвіти, самовиховання.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Враховуючи актуальність досліджуваної проблеми, подальші наукові розвідки вбачаємо в різноплановому вивченні участі студентства в заходах позанавчальної діяльності, їх організації та впливу на формування громадянської позиції майбутніх фахівців у процесі навчання в закладах вищої освіти в умовах реформування освітньої галузі; у розробці різноманітних технологій формування даної якості.

Список використаних джерел

1. Алексеева В. Соціалізація студентської молоді в позанавчальній діяльності як соціально-педагогічна проблема / Вікторія Алексеева // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2016. – № 5 (59). – С. 419–425.

2. Гребеник Т.В. Управління процесом громадянського виховання студентів вищого навчального закладу: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.06 / Гребеник Тетяна Вікторівна. – Суми, 2011. – 283 с.
3. Грицяк Л. Державно-громадське управління розвитком освіти на державному, регіональному, інституціональному рівнях / Л. Грицяк, Л. Калініна // Стратегічні пріоритети. – 2009. – №3 (12). – С. 59–66.
4. Закон України «Про освіту» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2017. – № 38–39. – Ст. 380.
5. Ївженко Ю.В. Особливості діяльності студентських громадських організацій як фактора формування соціальної активності особистості / Ю.В. Ївженко // Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки. – 2014. – № 4. – С. 32–36.
6. Казаева Е.А. Педагогическая концепція розвитку гражданской позиции будущего учителя: дис. ... докт. пед. наук: 13.00.08 / Казаева Евгения Анатольевна. – Челябинск, 2010. – 461 с.
7. Руглова Л.В. Формирование гражданской ответственности студенческой молодежи на современном этапе развития общества: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Руглова Лидия Владимировна. – Кемерово, 2005. – 187 с.
8. Рязанова М.П. Понятие «гражданская позиция»: сравнительный анализ/ М.П. Рязанова // Вектор науки ТГУ. Серия: Педагогика, психология. – 2015. – №4 (23). – С. 164–165.
9. Шайгородський Ю. Громадянське суспільство в Україні: чинники й особливості формування / Юрій Шайгородський // Сучасна українська політика. – К.: Центр соціальних комунікацій, 2013. – Вип. № 28.– С. 323–334.

Обдула Т. М., завідувач сектору громадянської освіти та виховної роботи
відділу наукового та навчально-методичного забезпечення змісту позашкільної освіти та виховної роботи
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»

АКТУАЛЬНІСТЬ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ.

Основою демократичного ладу є людина, яка спроможна розкрити свій творчий потенціал, тому як демократія є природним середовищем задоволення особистих та суспільних інтересів особистості. Демократичні відносини у державі є пріоритетною умовою розвитку існування громадянського суспільства – сфери самовиявлення вільних індивідів та їх добровільно сформованих асоціацій, для яких властиві горизонтальні, не санкціоновані державою зв'язки між громадянами, що мають колективний характер.

Актуальність демократично орієнтованої громадянської освіти визначається потребами сучасного етапу розвитку українського суспільства, зокрема, необхідністю розгляду важливої педагогічної проблеми – формування людини-громадянина, насамперед, як члена громадянського суспільства, опираючись на історичне коріння та соціально-політичні і педагогічні традиції. Кожне суспільство прагне виховати відповідальних громадян за долю своєї країни, формуючи суспільні цінності, норми і правила співжиття, почуття, впроваджуючи моделі соціально-відповідальної поведінки. Рівень сформованого почуття громадянськості – суттєвий чинник функціонування демократичної держави. Адже становлення громадянського суспільства можливе за умови трансформації громадянських цінностей у спільноту політичну, об'єднану моральними цінностями та пріоритетами. Особливістю громадянського виховання є підготовка молодого покоління до виконання громадянського обов'язку в умовах розвитку та формування демократичних традицій і практики життєдіяльного суспільства.

З огляду на це, варто зазначити, що важливого значення набуває процес формування громадянської ідентичності, здатності й готовності молодої людини до усвідомленого вибору щодо громадянського самовизначення, на основі активної участі у суспільних процесах, встановлення конструктивних відносин на засадах соціального партнерства. Відтак, важливим суспільним завданням навчальних закладів є підготовка учнівської молоді до життєдіяльності в правовій демократичній державі.

Значення громадянської освіти та виховання підростаючого покоління в Україні зумовлюється водночас процесом становлення нації. Для поліетнічної України громадянська культура особистості відіграє особливо важливу роль ще й тому, що вона покликана сприяти формуванню соборності держави, що є серцевиною української національної ідеї. Саме на базі демократичних цінностей, що мають лежати в основі громадянської культури, можливе об'єднання різних етносів і регіонів України задля розбудови і вдосконалення незалежної, демократичної, правової, соціальної держави й громадянського суспільства.

Актуальність проблеми громадянського виховання учнівської молоді зумовлена низкою суперечностей, а саме: між декларуванням пріоритетності громадянського виховання особистості у нормативно-правових документах і відсутністю реалізації теоретичних положень на практиці; між зростанням поінформованості учнівської молоді в умовах сучасних інформаційних технологій і рівнем розвитку її громадянської культури; між потребою розвитку демократичного суспільства й недостатньо ефективною системою громадянського виховання у навчальному закладі, належного кадрового, методологічного та технологічного її забезпечення; між суспільними запитами щодо формування почуття громадянськості та недостатнім рівнем соціального партнерства навчального закладу з різними суспільними інституціями; між існуючим досвідом організації громадянського виховання особистості і недостатнім його науково-методичним забезпеченням, систематизацією новітніх технологій і впровадженням їх у практику.

Аналіз підтверджує, що поряд з ознаками позитивних змін щодо громадянського виховання загострилися і певні протиріччя, виникли нові суттєві проблеми. Становлення демократичної громадянської свідомості дітей та молоді відбувається без урахування економічних та політичних реалій сьогодення, трансформацій, які відбуваються в сфері інформаційних технологій. Освітній процес у закладах освіти недостатньо спрямований на формування демократичного світогляду. Серйозною перешкодою на шляху громадянської освіти та виховання є розрив між теоретичними знаннями та

повсякденною соціальною практикою. Недостатньо звертається уваги на формування таких компонентів громадянської культури, як особиста відповідальність та громадянська мужність, без яких знання щодо розвитку демократичного суспільства проходять поза емоціями зростаючої особистості і не стимулюють бажання виступати активним суб'єктом свого життя і долі держави.

Стратегію щодо виховання підростаючого покоління сформульовано в низці законодавчих документів: Конституція України, Закони України «Про освіту», «Про громадські об'єднання», Укази Президента України «Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016 - 2020 роки», «Про пріоритетні заходи щодо сприяння зміцненню національної єдності та консолідації українського суспільства, підтримки ініціатив громадськості у цій сфері», Постанова Верховної Ради України «Про Рекомендації парламентських слухань про становище молоді в Україні на тему: «Ціннісні орієнтації сучасної української молоді», Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року та інші.

Крім того, розроблення нової Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016 - 2020 роки, яка затверджена Указом Президента України від 26 лютого 2016 року № 68/2016, обумовлено змінами основних тенденцій розвитку громадянського суспільства, зростанням його ролі в різноманітних сферах – від просування реформ на державному і місцевому рівнях, в умовах європейської інтеграції держави. Стратегія спирається на базові цінності відносин між демократичною державою і громадянським суспільством, зумовлена становленням такого суспільства як основи народовладдя та прагненням створити належні умови для ефективної взаємодії держави, громадянського суспільства та бізнесу задля модернізації економічних відносин України, підвищення добробуту і створення рівних можливостей для людини.

Можна констатувати, що за роки незалежності в Україні створено передумови для оновлення змісту і технологій громадянської освіти та

виховання, формування громадянської позиції підростаючого покоління на нових теоретико-методологічних засадах. У центрі виховного процесу постала особистість дитини як найвища цінність. Завдяки змістовим характеристикам предметів соціально-гуманітарного циклу, громадянської освіти зросла правова компетентність учнівської молоді.

Незважаючи на відмінність підходів, методик та масштабу національних систем громадянської освіти та виховання, єдиною залишається їх мета – виховання громадянина, яка цінує та готова відстоювати ідеали свободи, демократичні цінності і права людини.

З іншого боку, процеси розвитку громадянської освіти та виховання стримуються недостатньо концептуально обґрунтованою та технологічно розробленою стратегією його реалізації у навчальному закладі. Відсутність цілісної системи громадянської освіти та виховання, стихійне впровадження окремих їх складових негативно впливають на результативність та якість навчально-виховної роботи загалом.

Потребою вітчизняної педагогічної науки та практики є теоретичне обґрунтування концептуальних положень та науково-методичне розроблення основ громадянської освіти та виховання молоді, їх діяльній спрямованості в нових соціокультурних умовах.

Освітній процес недостатньо спрямований на формування демократичного світогляду. Серйозною перешкодою на шляху громадянської освіти та виховання є розрив між теоретичними знаннями та повсякденною соціальною практикою.

Виходячи з цього, потрібна така система громадянської освіти та виховання дітей та молоді, яка б сприяла розбудові правової демократичної соціальної держави, становленню громадянського суспільства системи демократичних цінностей особистості та суспільства.

Постійний розвиток демократичної політичної практики, моделей та зразків поведінки, характерних для демократичної політичної культури, подальше формування та удосконалення різноманітних демократичних структур, звикання людей до життя в умовах демократії. Необхідно, щоб

громадяни знали свої права і обов'язки, мали можливість впливати на розвиток суспільства, дотримувались закону, мислили критично й незалежно, поважали права інших, бути толерантними.

Громадянська освіта надаватиме молодому поколінню знання про світові демократичні здобутки та особливості становлення демократії в Україні; формуватиме мотивацію та основні вміння, необхідні для відповідальної участі у громадсько-політичних процесах, критично-конструктивне ставлення молоді до життя суспільства; сприятиме становленню активної позиції громадян щодо реалізації ідеалів і цінностей демократії в Україні; створюватиме умови учням для набуття досвіду громадянської дії, демократичної поведінки та комунікативної взаємодії.

Заклади освіти не лише як освітні інституції, але й передусім як громадські центри та традиційні духовні осередки місцевої спільноти мають сприяти розвитку демократичної політичної культури, формуванню громадянської компетентності, політико-правових знань та громадянської відповідальності молодих людей.

Список використаної літератури:

1. Виховуємо людину і громадянина: навч.-метод. посіб. – Дрогобич: Видавнича фірма «Відродження», 2006. – 127 с.
2. Громадянська освіта: методичний посібник для вчителя. – К.: Видавництво Етна-1, 2008. –194 с.
3. Забезпечення формування громадянської компетентності у сучасному змісті шкільної освіти: Підсумковий документ робочої групи з розробки 35 навчальних планів і програм проекту «Громадянська освіта – Україна» // Історія в школах України. – 2006. – № 8. – С. 4–11.
4. Молодь діє: Навчально-методичний посібник з громадянської освіти // Авт. колектив: П. Вербицька, О. Войтенко. та ін. // Доба. –2007. № 1–2. – С. 1–64.

Нечай А.М., Чернушенко В.М.,
м. Конотоп, Політехнічний
технікум КІСумДУ, викладачі

ФОРМИ ТА МЕТОДИ РОБОТИ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКИХ ПОЧУТТІВ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Важливість громадянського виховання в Україні детермінована необхідністю гуманізації, демократизації державотворчих процесів та процесом відродження національних засад виховання молодого покоління. В основі громадянського виховання мають лежати демократичні цінності, що будуть сприяти об'єднанню держави, побудові досконалого громадянського суспільства. Ці процеси потребують в першу чергу формування громадянської культури. Громадянська культура як полісемантичне поняття складається з багатьох компонентів. Дане дослідження передбачає звернення до основних форм та методів роботи в процесі формування громадянських почуттів студентів на заняттях української мови

Аналіз потреб та можливостей громадянського виховання в період становлення української державності здійснювали у своїх дослідженнях Т. Ігнатенко, Л. Крицька, В. Поплужний; розкривають педагогічні засади функціонування громадянської освіти та виховання у вітчизняній та зарубіжній педагогічній практиці дослідники М. Бурін, Г. Єгоров, Н. Косарева, Н. Лавриченко, М. Левківський, В. Оржехівський, М. Фагозін, І. Тараненко.

Однак вичерпних наукових досліджень щодо виховного потенціалу гуманітарних предметів у ракурсі формування громадянськості в студентів немає.

Актуальність статті полягає у визначеності виховного потенціалу гуманітарних предметів.

Ми поділяємо думку вчених, що рівень зрілості громадян – суттєвий чинник функціонування демократичної держави. Його значення як провідника громадянської культури є особливо актуальним у контексті реформаторських змін освітньої парадигми України.

Громадянин як особистість формується за умови його реальної включеності в діяльність, коли апробуються на практиці відповідні громадянські цінності. У процесі громадянського виховання особливого значення набуває особистісно-орієнтований підхід, коли в центрі освітньо-виховного процесу стоять інтереси особистості, її потреби та можливості. необхідною умовою громадянського виховання виступає системний підхід, який передбачає розгляд цілісного багаторівневого, ієрархічного, взаємозалежного відкритого процесу в його постійному розвитку та саморозвитку.

Громадянське виховання розглядається як процес формування громадянськості.

Серед основних громадянських якостей і рис виділяють:

- повага до конституції, законів України, прийнятих правових норм, усвідомлена потреба в їх дотриманні;
- патріотична свідомість, громадянська відповідальність;
- високий рівень володіння державною мовою;
- прагнення до піднесення престижу української мови в усіх сферах суспільного життя;
- повага до батьків, свого родоводу, до традицій та історії народу;
- самоусвідомлення належності до етносу;
- працьовитість, здатність до творчого пошуку;
- дисциплінованість, усвідомлення відповідальності за долю своєї країни;
- прагнення фізичної досконалості, моральна чистота;
- сформована художньо-естетична вихованість;
- гуманне ставлення до представників інших етносів;
- шанобливе ставлення до культурної спадщини інших народів;
- толерантне і водночас зацікавлене відношення до культури, звичаїв, традицій народностей, які населяють Україну;
- високий рівень культури міжнаціонального спілкування.

Зважаючи на потужний виховний потенціал гуманітарних предметів, звернемося до основних форм і методів, застосовуваних на заняттях української мови з метою формування громадянських почуттів студентів.

Заняття української мови – це найважливіший засіб національно-патріотичного виховання, яке є однією зі складових громадянського виховання. Завдання викладача полягає в тому, щоб студенти це усвідомлювали.

Національно – патріотичному вихованню слугують слова ввічливості, якими викладач розпочинає заняття та протягом усього академічного часу звертається до вихованців. Дібрані звернення (імена та загальні слова – звернення) мають стояти у кличній формі (відповідно до числа): Артеме, Ілле, Альоно, Даріє, друже, студенте тощо. Слід зважати на багатство власне українських вигуків: Отакої! Овва! Годі!

Вживання фраз мовного етикету (Добридень! Бувайте! Перепрошую! Даруйте!) у відповідності до ситуації спілкування сприяє формуванню ввічливості, навичок гречної поведінки. Тут варто перш за все викладачеві бути прикладом, а студенти згодом підсвідомо сприйматимуть це як норму.

Не останню роль у національно-патріотичному вихованні відіграють епіграфи до уроку – ретельно дібрані, вони слугують лейтмотивом усього заняття:

«Нації вмирають не від інфаркту. Спочатку їм відбирає мову» (Ліна Костенко).

«Мова-це наша національна ознака, в мові – наша культура, сутність нашої свідомості»(Іван Огієнко).

Саме на влучному епіграфі можна побудувати мету уроку, яка буде активізувати патріотичну свідомість студентів.

Важливу роль у проведенні успішного заняття відіграє настрій, з яким викладач та студент розпочнуть заняття. На його початку доречно повідомити студентам про роль сьогоднішньої дати в історії країни чи світу, сповістити, хто з великих чи маловідомих українських діячів народився в цей день.

Викладач-філолог може створювати сценарії та проводити творчі заняття, присвячені Дню української мови та писемності (9

листопада), Міжнародному дню рідної мови (21 лютого), Шевченківським дням (9-10 березня). На таких заняттях треба зачіпати не тільки питання важливості дати, а й виховувати відчуття безпосередньої причетності до події кожного студента.

Кращому засвоєнню мовних конструкцій сприяє дидактична гра «Правильно-неправильно»

Великого значення на уроках української мови має послідовне й систематичне звернення до слів-символів, у яких віддзеркалено культурну спадщину українців: калина, вишиванка, криниця, лелека, писанка, чорнобривці тощо. Саме вони сприяють формуванню національної самосвідомості студентів.

Дуже важливим є постійне оновлення лексичного запасу студентів. Серед інших форм роботи в цьому напрямку надважливим є словникові та класичні диктанти. Актуальною є народознавча основа текстів. Тому викладачеві-філологу важливо добирати тексти - зразки високохудожнього слова – легенди, народознавчі дослідження, перекази.

Захоплення студентів викликають дотепні, колоритні українські фразеологізми:

- повний порядок (успішне завершення справи);
- яблуку ніде впасти (дуже багато, тісно);
- чорним по білому написано (цілком виразно, чітко);
- узяти в тямки (зрозуміти, збагнути);
- собі на умі (хитрий, потайний);
- пробити собі дорогу (досягти певного становища);
- з легким серцем (без тривоги, без жалю);
- ані пари з вуст (мовчати);
- не падати духом (мати надію);
- піти на свій хліб (жити на власний заробіток);
- не з неба впало (дісталось нелегко).

Демонстрації практичної значущості, функціональної спроможності української мови в різних сферах життя слугує раціональний, добре продуманий добір тематично-дидактичного матеріалу за групами: мистецтво,

дозвілля, сучасні гаджети, Інтернет, салон краси, автосалон, здоров'я, наука, офіс.

Застосування сучасних текстів на заняттях дає розуміння студентам, що українська мова – це наше сучасне та майбутнє.

Викладач-філолог має систематично наголошувати на красі влучності мовлення теле- та радіоведучих. Пошукові помилок у мові дикторів чи опискам у рекламних текстах можна присвячувати повноцінні лінгвомарафони, результати яких можна висвітлюються в тому числі й у соцмережі, вітаючи переможців.

З метою закріплення знань, умінь та навичок студентам варто давати творчі домашні завдання (індивідуальні, групові) - метод проектів. Наприклад, записати 8-10 речень повчального змісту, використовуючи (дієслова, дієприслівники) з часткою не. Розмістити їх на власній сторінці в соцмережі, обговорити речення – поради одногрупників.

Популяризації української мови слугують домашні завдання, видані у формі хмарних технологій: ребуси, пазли, карти знань.

Окреслена проблема спроможності української мови на сучасному етапі розвитку держави дуже важлива в плані формування особистості, наділеної рисами громадянськості, тому доцільно широко використовують дидактичний матеріал для опанування мовних явищ, спираючись на сучасні життєві явища.

«...Мова – це не тільки простий символ розуміння, бо вона витворюється в певній культурі, в певній традиції... Мова – це найясніший вираз нашої психіки, це найперша сторожа нашого психічного Я», - зазначав І. Огієнко.

Оволодіння літературною формою національної мови має стати «етичним імперативом кожного громадянина Української держави». А форми та методи формування громадянських почуттів студентів на заняттях української мови заслуговують подальших наукових розвідок.

Список використаних джерел

1. Астахова В.И. Об особенностях и задачах гражданско-патриотического воспитания в современной Украине [Текст] / В.И. Астахова // Вчені записки Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія». – Харків : Вид-во НУА, 2009
2. Боришевський М.Й. / Громадянська спрямованість як міра соціальної відповідальності особистості / М.Й. Боришевський // Педагогічна і психологічна науки в Україні. – К.: Педагогічна думка, 2007. – Т. 3. – С. 93-102.
3. Боришевський М.Й. Еталонна модель особистості громадянина [Текст] / М.Й. Боришевський // Пед.вісн. 2001. – №3. – С.13–15.
4. Гончаренко С.У. / Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
5. Демчук В.С. Формування громадянської компетентності студентської молоді у вищому навчальному закладі [Текст] / В.С. Демчук // Формування громадянської компетентності у учнівської молоді : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (8-9 лютого 2005 р.) ; [ред. кол. Белова Л.О., Гавриш В.І., Покроєва Л.П. та ін.] – Харків : ХОНМІБО, 2005. – С. 245-250.
6. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності: Проект [Текст] / Наук. творч. колектив: О.В. Сухомлинська (наук.кер.) та ін. // Інформ. зб. М-ваосвіти і науки України. – 2000. – №22. – С. 7–21.
7. Кремень В.Г. Якісна освіта і нові вимоги часу / В.Г. Кремень // Педагогічна і психологічна науки в Україні. – К.: Педагогічна думка, 2007. – Т.І. – С. 11-24.
8. Мікулін В.П. Громадянсько-патріотичне виховання в Національній академії Служби безпеки України: управлінський алгоритм організації [Текст] / В.П. Мікулін // Наук. вісн. Київ. нац. ун-ту внутрішніх справ. – 2009. – № 2. – С. 83–87
9. Стародубцова О. Формування патріотичного виховання на уроках української мови і літератури та в позакласній роботі. / О. Стародубцова. – Кіровоград, 2014.

10. Сухомлинська О.В./ Духовно-моральне виховання дітей та молоді в координатах педагогічної науки і практики / О.В. Сухомлинська // Шлях освіти. – 2006. – №1. – С. 2-7. ISSN 2075-146X. Витоки педагогічної майстерності. 2012. Випуск 9 26

Власюк І.І., м. Вінниця,
Вінницький технічний коледж,
вихователь, завідувач
культурно-мистецьким
молодіжним центром

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНИХ ІНІЦІАТИВ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ. СТУДЕНТСЬКІ СОЦІАЛЬНІ ПРОЕКТИ

Сучасне українське суспільство потребує соціально зрілих, ініціативних молодих людей, орієнтованих на позитивну самореалізацію у всіх сферах життєдіяльності суспільства, здатних не просто адаптуватися до навколишнього світу, а творчо його трансформувати, змінювати. Проблема підвищення рівня соціальної ініціативи молоді є однією з пріоритетних. Її реалізація сприятиме підвищенню уваги і пошани до студентської молоді на основі створення сприятливих умов для розвитку її здібностей і можливостей самовизначення. [1, с.3]

Суспільству сьогодні потрібні креативні фахівці з високим творчим потенціалом, здатні проникати в суть ідеї і втілювати її в життя. Як показує досвід, в складних умовах, що постійно змінюються, найкраще орієнтується, приймає рішення, працює людина творча, гнучка, креативна, здатна до генерування і використання нового. Це рішуча, смілива особистість, яка не зупиняється на досягнутому, вмє передбачати, планувати тощо.

Більшість вважає студентські роки чи не найкращими роками у своєму житті, адже саме вони є основою подальшого розвитку особистості. Час навчання у вищому навчальному закладі збігається з періодом зрілості людини й характеризується становленням її особистісних властивостей. Студенти вирізняються найбільш високим рівнем соціальної активності. Тому студентська молодь завжди прагнула до самореалізації та соціалізації,

удосконалення своїх навичок і здібностей. І наш навчальний заклад сповна задовольняє потреби в цьому.

Велика частина наших студентів знайшли себе, займаючись в різноманітних тематичних гуртках та клубах. Там юні таланти розкривають себе у повній силі, співпрацюючи з наставниками високого професійного рівня. Студенти, які постійно зайняті справою, корисною для них і для суспільства, виростають як особистість, вони отримують новий соціальний статус.

Протягом років за ініціативою студентського самоврядування та адміністрації коледжу було реалізовано чимало соціальних проектів.

Соціальний проект – це сконструйоване соціальне нововведення, метою якого є створення, модернізація чи підтримка в середовищі матеріальної або духовної цінності, яка має просторово-часові та ресурсні обмеження і вплив якої на людей визнається позитивним за своїм соціальним значенням [3. с.95]

Рис.1 Форми реалізації студентських проектів

У контексті підготовки молоді до реалізації соціальних проектів, О.І.Пометун, визначає їх як сукупність практичних дій, спрямованих на розв'язання конкретної соціальної проблеми місцевої громади, а участь молоді в таких проектах сприяє розвитку у неї емоційно-ціннісного ставлення до

громадського життя, активності особистості, прагненню до громадянських дій та ефективного спілкування [4, с.329]

Реалізація соціальних проектів - це глобальна платформа для соціалізації студентської молоді. Це є найпростіші форми роботи, але вже такі звичні для нас: культурно-мистецькі програми (традиційні концерти, фестивалі і конкурси), волонтерські програми (участь в благодійних акціях, марафонах), лідерські програми (школи активістів), створення соціальної реклами (плакати, відеоролики), участь в інтерактивних театрах, тощо. Ми завжди прагнемо, щоб формат роботи відповідав викликам часу.

Рис.2 Староприлуцька школа-інтернат. Вистава «Маю право»

«Від ідеї до успіху», таке гасло кращих соціальних проектів, реалізованих студентством коледжу. І не важливо, яких масштабів цей успіх, той, що зводиться до успішно проведеного концерту чи той, коли після зіграної вистави, сотні пар ясних і розумних дитячих очей зроблять висновки і обірвуть ганебну традицію поганого батьківства у своїй сім'ї власним прикладом. Заради малесеньких зрушень у свідомості підростаючого покоління і творять наші студенти – волонтери та учасники театральної студії, завдяки ентузіазму та щирій вірі у потрібність справи.

Дуже виграшним проектом, який діти сприймають без скепсису та упередження стали соціальні гендерні мініатюри соціального театру «Маю право» та «Голка», написані та зіграні самими студентами-волонтерами.

Така просвітницька діяльність є одним із способів профілактики негативних явищ серед молоді, а даний формат зустрічей дуже дієвий, результативний та захоплюючий.

Також механізмом реалізації студентських ініціатив та вираження думки є діяльність у молодіжних організаціях.

Наші студенти займають досить активну громадську позицію і воліють змінювати життя студентів області, їх дозвілля на краще, будучи членами Спілки Молодіжних організацій Вінниччини, проектом якого є *Студентський Парламент Вінниччини* - це консультативно-дорадчий орган при голові Вінницької обласної державної адміністрації. Важлива для нас співпраця також з Вінницькою молодіжною радою (щорічна участь у загальноміському проекті «Студентська ліга». У 2017-2018 н.р. наш коледж посів перше місце).

Студентське самоврядування є важливим фактором розвитку суспільства, виявлення потенційних лідерів, вироблення у них навичок управлінської та організаторської роботи з колективом, формування лідерів майбутньої еліти нації. [2, с.55]

Наші студенти є членами Української асоціації студентського самоврядування (УАСС), яка на добровільних засадах об'єднує у своєму складі представницькі органи студентського самоврядування вищих навчальних закладів усіх регіонів України. Ця співпраця передбачає проведення взаємних консультацій, залучення представників УАСС до підготовки нормативних актів із питань вищої освіти та соціального забезпечення студентів, спільне проведення конференцій та семінарів, надання необхідної УАСС інформації.

Переваги від функціонування ефективною системи студентського самоврядування виходять за межі системи освіти, сприяючи не тільки оптимізації освітнього процесу у вищій школі, а й соціалізації молоді, виробленню у неї комунікативних, управлінських навичок, розвитку політичної культури молодого покоління. В цьому контексті студентське самоврядування

можна розглядати як передумову для розвитку громадянського суспільства та парламентських демократичних традицій.[6, с.60]

Як елемент освітнього процесу студентське самоврядування:

➤ виховує реальних лідерів українського суспільства, формує еліту нації;

➤ дає змогу студенту, як і кожному громадянину, бути почутим. Участь в органах студентського самоврядування дає молодій людині відчуття того, що вона є громадянином Української держави, створює можливості реалізувати себе як обдаровану і талановиту особистість, стимулює активність молодого громадянина у суспільному житті загалом;

➤ сприяє налагодженню конструктивної співпраці між студентами та адміністрацією Вузу;

➤ дозволяє набути організаторських вмінь, привчає молодого громадянина Української держави відповідально виконувати свої обов'язки та покладені на нього завдання.

Саме громадсько активна особистість може бути конкурентоспроможною в сучасному світі, саме цілісна, духовно багата, креативна людина спроможна по справжньому керувати майбутнім, лише така особистість може впевнено подивитися в обличчя новому. [5, с.42]

Список використаних джерел

1. Збірник наукових праць, випуск 16, книга 2, А.П.Данілова, м. Київ
Модель педагогічної підтримки студентської соціальної ініціативи в проектній діяльності.

2. Студентське самоврядування, як невід'ємна частина демократизації вищої школи. - К.: Знання,2005. - с.55

3. Плышевский В.Г. Прогнозирование, проектирование и моделирование в социальной работе. – М.: Социально-технологический институт МГУС, 2001. – с.95

4. Пометун О.І. Молодь обирає дію: Соціальне проектування – новий підхід до виховання молоді // Метод проектів: традиції, перспективи, життєві результати: Практико зорієнтований збірник. – К.: Департамент, 2003. – с. 327-330

5. Кульчицька О. І. Діагностика рівня розвитку творчих здібностей //Обдарована дитина / О.І. Кульчицька. – 2007. – с.42–44

6. Ванькович У. Студентське самоврядування в Україні/ У. Ванькович. - К.: Молодіжнаальтернатива, 2004- с.60

Буянва Г. В.,
завідувач сектору з галузей
гуманітарної та педагогічної освіти
відділу модернізації вищої освіти
ДНУ «Інституту модернізації
змісту освіти»

ГРОМАДЯНСЬКА КУЛЬТУРА ЯК ОБОВ'ЯЗКОВА СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ СУЧАСНОГО СТУДЕНТА

Позитивні перетворення до яких прагне наше держава не можливі без становлення громадянського суспільства, яке в свою чергу потребує розвитку громадянської культури кожного, окремо взятого громадянина, тобто наявності таких особистісних якостей як толерантність, повага до закону, розуміння своєї ролі в житті громади та ролі громади в суспільних процесах та ін.

У Статті 5.5 Закону України «Про освіту» зазначено, що «держава створює умови для здобуття громадянської освіти, спрямованої на формування компетентностей, пов'язаних з реалізацією особою своїх прав і обов'язків як члена суспільства, усвідомленням цінностей громадянського (вільного демократичного) суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина. У Статті 6. наголошується на «формуванні громадянської культури та культури демократії» [3]. Сучасність вимагає від закладів освіти формування нового покоління громадян, яким буде притаманна здатність не залежати від впливу соціуму, і вміння знаходити компроміс з іншими членами громади заради спільної мети, навички щодо вирішення спільних справ та

дотримання прав кожної особи. Розвиток даних якостей у молоді неможливий без формування громадянської культури.

За визначенням Н.Мойсеюк **громадянська культура** – це глибоке усвідомлення своєї належності до власної країни, почуття патріотизму і громадянської гідності, знання про єдність свободи вибору і відповідальності, готовність до зміцнення своєї держави, становлення в ній демократії [2]

Варто наголосити на тому, що громадянська культура містить в собі громадянську культуру суспільства і громадянську культуру особи. Громадянська культура суспільства – це складова частина загальної культури, система громадянських цінностей, що створюються й накопичуються людьми (суспільством) у процесі їх життєдіяльності. Громадянська культура особи – це сукупність громадянського світогляду, системи знань і навичок, що забезпечують цілеспрямовану самостійну діяльність з оптимального задоволення громадянських потреб, це зумовлена громадянською культурою суспільства властивість, що характеризується громадянськими чеснотами.

З огляду на вищезазначене, можемо зробити висновок, що в основу громадянської культури покладено систему цінностей, норм та культурних традицій, тобто ціннісні орієнтації людини, які вбирають в себе знання, уявлення, інтереси, потреби і мотиви, ідеали та переживання людей.

Тому важливою складовою громадянської культури є сформованість моральних засад особистості та правосвідомості, які тісно взаємопов'язані між собою. Добровільне виконання людиною законів можливе за умови відповідності цих законів рівню морального розвитку суспільства та особи.

Правосвідомість – це сукупність правових поглядів людей що відбивають їхню оцінку чинного права, існуючого суспільного і державного ладу, а також відповідність дій, учинків окремих громадян нормам права [2].

Моральні норми людині здійснюють вплив на її правосвідомість, а правова освіченість людини підтримує її моральність. Формування правосвідомості студентської молоді неможливо без засвоєння системи знань з питань держави й права; виховання поваги до законів України; розуміння необхідності дотримання чинного законодавства, уміння надавати правову

оцінку власним вчинкам та діям інших людей; уміння визначати форми й способи своєї участі в житті суспільства; захищати та підтримувати закони та права людини.

Важливими елементами правової свідомості є морально-правові почуття та правова грамотність, які скеровують поведінку людини, а також рівень сформованості моральної свідомості індивіда, що дозволяє визначити й усвідомити межі моральної та аморальної поведінки. Громадянську поведінку особистості визначають такі моральні норми як: правдивість та чесність, совість та справедливість, свобода, рівність, гідність, повага, відповідальність, толерантність, працелюбність та ін.

Важливе місце у формуванні громадянської культури належить патріотизму, змістовною складовою якого є становлення національної свідомості, почуття належності до рідної землі, народу. Патріотизм є позаполітичним. і виявляється через любов до Вітчизни, а не до влади та державного устрою. Патріотом є та людина, яка любить свою Вітчизну, шанує її історію, здатна перейматися проблемами, що існують в суспільстві та долею співвітчизників.

Тісний зв'язок з громадянською культурою має політична культура особистості, яка передбачає високий розвиток громадянської політичної свідомості в усій її сукупності: свідомості, мисленні, почуттях, потребах і волі, а також вимагає формування у молоді цілеспрямованості й організованості, чесності й свідомої дисциплінованості.

Розвиток вищезазначених якостей у студентів здійснюється під час освітнього процесу у закладах вищої освіти України., особливо в позааудиторній діяльності.

Проаналізувавши досвід роботи більш ніж 30 ЗВО України необхідно зазначити, що на формування громадянської культури у студентської молоді ефективно впливають:

- клубна і гурткова робота, а саме залучення студентів до діяльності правових та дискусійних клубів, клубів міжнаціонального спілкування тощо;

- волонтерська діяльність, яка сприяє самовдосконаленню, самореалізації особистості, розвитку толерантності, милосердя, доброти, чуйності та інших позитивних якостей, які є основою співіснування в громаді;
- залучення студентів до роботи в органах студентського самоврядування, що впливає на формування правової свідомості студентів та розвиток навичок захисту власних прав та прав інших студентів, виявленню власної громадянської позиції, відповідальності за долю інших;
- пошукова діяльності, яка сприяє розвитку патріотичних почуттів у студентів в процесі вивчення історії рідного міста, села, вулиці, дослідженню історичних пам'яток, збиранню і запису народних звичаїв і традицій, легенд, обрядів рідного краю, виявленню солдатських поховань часів Другої світової війни та упорядкуванню могил.

Загальноприйнятими формами роботи щодо формування громадянської культури в позааудиторній діяльності є також залучення студентів до організації і проведення різноманітних акцій, флеш-мобів, конкурсів плакатів на злободенні теми, інтелектуально-правових та ділових ігор, театралізованих вистав за соціальною тематикою та ін. Важлива роль відводиться і використанню державної символіки під час урочистих заходів у ЗВО,

Аналізуючи вищезазначене, доходимо висновку що у ЗВО України в позааудиторній діяльності зі студентами варто використовувати активні форми роботи щодо розвитку громадянської культури особистості – це дозволить розвинути у студентської молоді вміння співіснувати в громаді, сформувані знання щодо суспільних норм і законів, готовність їх дотримуватися, усвідомити власні права та здатність їх захищати, а також нести відповідальність за використання своїх прав та свобод, готовність та вміння вимагати від держави виконання її функцій щодо захисту прав і свобод громадян, дотримання безпеки і стабільності.

Список використаних джерел

1. Лихачов Б. Педагогіка. Курс лекцій: Навч. посібник для вузів. – 4-е вид., перероб. і доп. – М.: Юрайт, 2001. – 607 с.
2. Педагогіка : навчальний посібник / Неля Євтихіївна Мойсеюк . – 5-те вид., доп. і перероб . – Київ : Б.в., 2007 . – 655 с. Електронний ресурс. [Режим доступу:
http://pidruchniki.com/14911106/pedagogika/bazova_kultura_osobistosti_zmist_shly_ah_i_formuvannya#95]
3. Закон України «Про освіту». Електронний ресурс. [Режим доступу:<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>].

Паламарчук Н.М., м. Вінниця,
Вінницький технічний коледж,
викладач соціальних дисциплін,
практичний психолог

ФОРМИ РОБОТИ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЩОДО ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ СВІДОМОСТІ СТУДЕНТІВ

Постановка проблеми. Будь-яке суспільство зацікавлене у своєму продовженні в наступних поколіннях, яке не може бути лише біологічним. Воно і духовне, і соціальне. Тому надто велике значення має соціалізація особистості, яка є, з одного боку, процесом свідомого засвоєння людиною відповідних моральних норм і цінностей, що існують у суспільстві, а з другого, — його спроможністю адаптуватися до навколишнього середовища, активно самореалізуватися, впливати на прогресивні перетворення, трансформації суспільства. Отже, кінцева мета соціалізації – формування зрілої особистості, яка має активну життєву позицію, громадянську свідомість.

Аналіз попередніх досліджень. Нами проаналізовано наукові дослідження різних напрямків щодо громадянського виховання, зокрема, педагогічні умови громадянського виховання підлітків у дитячо-юнацьких об'єднаннях (Т.С. Ціпан), педагогічні умови успішної громадянської соціалізації студентів (В.П. Шабанов), моральна спрямованість особистості як

основа громадянськості (О. Панькова), формування почуття громадянськості студентів у процесі діяльності молодіжних громадських організацій (Ю. В. Ївженко).

Метою статті є обмін досвідом щодо формування соціальної активності та громадянських почуттів та свідомості, оскільки одним із ключових агентів соціалізації молоді є вищі навчальні заклади, які серед методів та форм громадянського виховання пріоритет мають надавати активним методам, що базуються на демократичному стилі взаємодії й спрямовані на самостійний пошук істини, сприяють формуванню громадянської свідомості, соціальної активності, переживанням громадянських почуттів, критичного мислення, яке на сьогодні є необхідною компетенцією, ініціативи й творчості.

До таких методів належать: ситуаційно-рольові ігри, соціограма, метод відкритої трибуни, соціально-психологічні тренінги, інтелектуальні аукціони, «мозкові атаки», метод аналізу соціальних ситуацій з морально-етичним характером, ігри-драматизації, квести, флеш-моби, кейси тощо. Формами роботи з молоддю в вищих навчальних закладах, які сприяють формуванню громадянських цінностей, свідомості та переживанням громадянських почуттів є: студентські соціальні служби, Школи волонтерів, Школи сприяння порозуміння, студентське самоврядування, соціальні театри тощо.

Виклад основного матеріалу. Спираючись на наукові дослідження Ївженка Ю.В., ми визначили почуття громадянськості як комплекс емоцій особистості, які фіксують патріотичне ставлення до своєї держави, її потреб і норм суспільного життя, до її символів, культури, мови, історії, що відображається у громадськозначущих діях, вчинках, спрямованих на забезпечення життєвих інтересів і прав людини, і впливає на зміну соціального середовища, відповідно до актуальних суспільних проблем[2, с.114].

Однією з актуальних суспільних проблем є проблема насильства в молодіжному середовищі. Щорічно студенти - першокурсники долучаються до Всеукраїнської акції «16 днів проти насильства», беручи участь у волонтерському квесті «В майбутнє без насильства». Силами студентів – волонтерів старших курсів та психологічної служби в коледжі організовано 5

локацій: презентація команди; «Брейнштурм кімната «Міфи та факти», де студенти знайомляться зі статистикою та міфами щодо насильства в Україні та світі, молодіжному середовищі; «Вільний простір «Командоутворення», в якому студенти набувають навичок вироблення спонтанної взаємодії в команді; «Лабораторія актуальної творчості», студенти малюють «Дерева насильства», обравши конкретний вид із чотирьох запропонованих: психологічне, фізичне, сексуальне, економічне; «Креативний простір «Соціальний театр», де першокурсники знайомляться з діяльністю соціального театру, який піднімає в власних мініатюрах соціальні проблеми.

Метою квесту є інформування студентів нового набору про прояви насильства, шляхи попередження та протидії. Особлива увага приділяється питанням булінгу – моральному та фізичному насильству між однолітками в студентському, молодіжному середовищі.

На квест присутні компетентні гості, зокрема, старший інспектор з особливих доручень відділу уповноважених Голови з питань контролю за дотриманням прав людини в поліцейській діяльності, яка високо оцінила просвітницьку та профілактичну роль даного заходу.

Проведенню квеста передуює система тренінгових занять з старшими волонтерами, які проводить практичний психолог коледжу в рамках засідань Школи волонтерів із залученням тренерів громадських організацій міста.

Компонентами громадянського виховання, формування громадянських почуттів та цінностей є **патріотичне, правове, моральне виховання**, що забезпечують формування почуття власної гідності, внутрішньої свободи особистості, дисциплінованості, поваги і довіри до інших громадян та державної влади, здатності виконувати покладені обов'язки.

Українська дослідниця О. Панькова вважає, що моральна спрямованість особистості є основою її громадянськості. Вона пише: «Показником моральності є внутрішня цілісність та узгодженість всієї системи розуміння людиною добра і зла, сенсу життя та ідеалу, щастя і почуття власної гідності, совісті й справедливості, честі й відповідальності, єдності моральних якостей, що знаходить своє втілення у діяльності та поведінці особистості»[3, с. 398].

В коледжі в рамках Всеукраїнського тижня права щорічно проводяться заходи волонтерами коледжу із запрошенням фахівців. Так, в соціально-креативному просторі, соціальний театр коледжу презентував мініатюру, що розкриває питання правових відносин з поліцією. На захід завітали працівники патрульної поліції, які познайомились з новою формою профілактичної роботи серед студентської молоді та прокоментували дотримання прав, як молоді, так і працівників правоохоронних органів в перфомансі. Цікаво було студентам почути інформацію про роботу патрульної поліції з перших вуст, лунало багато запитань з приводу куріння та розпивання спиртних напоїв в громадських місцях та адміністративної відповідальності. Студенти дійшли висновку, що починати будь-які зміни в суспільстві, зокрема в взаємодії з працівниками поліції, потрібно в першу чергу з себе, не піддаватись стереотипним поглядам щодо роботи правоохоронних органів, а також, в будь-яких випадках, діяти за принципами високоморальних людських відносин, що є базовими основами громадянськості.

Громадянськість інтегрується як різновид базової соціальної настанови, сутність якої полягає в тому, що особистість може і готова свідомо сприймати і відповідально, добровільно, без будь-якого примусу, виконувати закони та вимоги своєї держави, правила поведінки, які визначені і сповідуються спільнотою.

На думку П. Ігнатенка, В. Поплужного, Н. Косаревої та інших учених громадянськість виявляється приблизно в таких міркуваннях: «Від моїх дій і вчинків залежить доля моєї країни, мого народу, моє власне майбутнє, я за все це відповідаю перед Законом і ближніми. Якщо я тільки для себе, то для чого я» [1, с. 23].

Студенти та студентки - волонтери щороку шукають нові форми реалізації своїх громадських почуттів, переживають ситуації успіху, визнання їх неформальної діяльності, усвідомлення ефективності їх діяльності за співпраці з державними та недержавними структурами, що підсилює вплив на громадянську свідомість учасників заходів. Все це можливе за підтримки навчального закладу, зокрема адміністрації, психологічної служби коледжу, які,

керуючись Державною цільовою соціальною програмою «Молодь України» на 2016-2020 роки, що має за мету створення сприятливих умов для розвитку і самореалізації української молоді, формування її громадянської позиції, шукають нові механізми організації роботи з молоддю, сприяють співпраці студентських структур з інститутами громадянського суспільства: громадськими організаціями, організаціями, що співпрацюють з волонтерами та молоддю та вміло поєднують співпрацю з державними структурами. Зазначений варіант сприяє піднесенню ролі молоді у суспільно-політичному житті держави та становлення її як одного із ключових суб'єктів державної політики у молодіжній сфері; дієвій співпраці із залученням громадянського суспільства; органічне поєднання в ціннісних орієнтаціях молоді громадянської позиції та патріотизму.

Студенти та студентки коледжу взяли участь у флешмобі «Діти Вінниччини проти насильства» за співпраці з Управлінням забезпечення прав людини Національної поліції України. Захід організували на виконання Державної соціальної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2021 року. Організований захід підсилили учасники та учасниці студентського соціального театру коледжу, які презентували для відвідувачів торговельного центру міста мініатюри, що акцентують увагу на стереотипних підходах в вихованні хлопчиків та дівчаток, які шкодять самовизначенню та формуванню особистості підростаючого покоління.

Висновки. В найближчих планах створення Служби порозуміння коледжу як ефективної форми профілактики та розв'язання конфліктів у студентському середовищі з використанням медіації, тобто залучення підготовлених студентів – медіаторів, які за принципом рівний-рівному допомагатимуть знаходити розв'язки в міжособистісних конфліктах за стратегією співробітництва. В перспективі Управлінням забезпечення прав людини Національної поліції України готове на рівні міста організувати фестиваль медіаторів для обміну досвідом та масового впровадження медіації в життя. Отже, слід надавати переваги в роботі з студентською молоддю

активним методам, що базуються на демократичному стилі взаємодії й спрямовані на самостійний пошук істини, сприяють формуванню громадянської свідомості, соціальної активності

Список використаних джерел

1. Головатий М.Ф. Соціологія молоді: Курс лекцій. К.: МАУП, 2006. 304с.
2. Ївженко Ю. В. Деякі аспекти формування почуття громадянськості у студентів. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*: електрон. наук. фахове вид. 2016. Вип. 5 (74):
<http://oaji.net/articles/2017/690-1484224910.pdf>(дата звернення 5.03.2018)
3. Перепелиця М. П. Реалізація державної молодіжної політики в Україні: деякі міркування щодо проекту Загальнодержавної комплексної програми “Молодь України” // *Зб.наук. публ. Укр. ін-ту соц. дослідж. за підсумками виконання наук. прогр. і проектів у 1997 р.* К. 1998. Вип. 7.
4. Шуст Н. Б. Інноваційна діяльність молоді: сутність, структура, функції. Вінниця, 2001.

Корецька Л.В., начальник відділу наукового та навчально-методичного забезпечення змісту позашкільної освіти та виховної роботи
ДНУ «Інституту модернізації змісту освіти»

РОЛЬ СІМ’Ї У ВИХОВАННІ ПАТРІОТА - ГРОМАДЯНИНА

*Патріотами не народжуються.
Ними стають у процесі становлення
особистості.
О. А. Захарченко
Люди – господарі своєї долі.
В. Шекспір*

Кожен народ органічно продовжує себе через систему виховання у своїх дітях, генерує національний дух, ментальність, характер, психологію, сімейну родинно-побутову культуру, підґрунтям яких є зображення рідної мови,

пізнання духовної спадщини батьків, дідів, прадідів, вивчення свого родоводу тощо.

Проблема розвитку української культури, зростання її ролі в державотворчих процесах, формування єдиного духовного простору, утвердження гуманістичних цінностей, національної самосвідомості, громадянськості та патріотизму набуває усе більшої актуальності. Життя і становлення нації значною мірою залежить від патріотизму її представників, що формується з раннього дитинства шляхом засвоєння національних цінностей.

Що ж таке патріотизм? **Патріотизм** – складне і багатогранне поняття, один з найважливіших компонентів індивідуального та суспільного способу життя. Патріотизм – громадянське почуття, змістом якого є любов до Батьківщини, відданість своєму народові, гордість за надбання національної культури, готовність діяти в інтересах вітчизни та постати на її захист у разі необхідності. Це одне з небагатьох понять, які є основоположними у вираженні громадських почуттів, найвищих засад духовного світу людини. Патріотизм включає в себе емоційно-моральне і дієве ставлення до себе та інших людей, до рідної природи, до своєї нації, до матеріальних та духовних надбань суспільства.

У цьому визначенні звернімо увагу на безумовний і високосмисловий аспекти означеного почуття. Безумовність означає, що почуття патріотизму не може ґрунтуватися на зовнішньому підкріпленні у формі певних заохочень чи осуджень. Воно як поклик душі повинно саме в собі мати спонукальну силу до відповідного діяння, бути самозначущим. Щодо високосмислового аспекту, то це означає, що почуття патріотизму пов'язується не з нижчими буттєвими прагненнями часто утилітарної спрямованості, а з вершинними життєвизначальними орієнтирами особистості: честю, милосердям, справедливістю, турботою про інших. [1]

Основними складниками патріотизму є любов до народу, Батьківщини, держави; діяльнісна відданість Батьківщині; суспільно значуща цілеспрямованість; почуття власної гідності; психологічна зрілість; віра в

майбутнє. Саме складові патріотизму й визначають спектр змістових ліній національно-патріотичного виховання.

1. *Любов до народу, Батьківщини, держави.* Це є духовне призначення особистості. Любов до Батьківщини... Що в себе вкладає поняття «любов»? Відносься до інших так, як бажаєш, щоб відносились до тебе. Це добро, це турбота, це прийняття, це відповідальність, це здатність до подвигів. За допомогою любові легше робиться будь-яка робота, з любов'ю в серці людина менше хворіє, заради любові з'являється воля, прагнення, що перетворюються у дію. Слова «Україна», «патріотизм» набувають для дитини особливого змісту, сприймаються не лише розумом, а й «серцем».

2. *Діяльнісна відданість Батьківщині.* Дбати про Батьківщину можна на рівні думок, мови, слів і нарешті дій. Необхідно залучати дітей до участі в різноманітних практичних акціях, заходах, що допоможе виховувати їх активними патріотами своєї держави. Особливої уваги заслуговує волонтерська діяльність педагогів, учнів, батьків, яка сприяє встановленню соціальних зв'язків, опануванню дітьми новими вміннями шанобливого й відповідального ставлення, формуванню у них соціально значущої ініціативності, прагнення поділитися з Україною вільним часом, здійснити альтруїстичний вчинок.

3. *Суспільно значуща цілеспрямованість.*

Досить цікавим є визначення масштабності особистості, яке розкривається таким чином: моя масштабність залежить від того, наскільки я дбаю (думаю, говорю і дію) на рівні себе, своєї сім'ї, свого роду, вулиці, міста і нарешті свого народу. І велика душа у тієї людини, яка поважає інші народи.

Тут варто упорядкувати категорію «громадянськість». Громадянськість розумітимемо як відповідальне ставлення особистості до народу, Батьківщини, держави, яке вона постійно демонструє, долаючи власні Его-потяги та узгоджуючи індивідуальну поведінку зі спільним благом. За таких умов відповідальне ставлення трансформується у почуття відповідальності з властивими йому силою, спрямованістю та узагальненістю. Внутрішнім опертям для виховання в особистості почуття відповідальності як вершинної цінності є громадянська солідарність, громадянська злагода, громадянська

толерантність і справедливість, громадянська цілеспрямованість та ініціативність, почуття власної гідності.

Ключовими позиціями щодо громадянського виховання мають бути:

1. Громадянське виховання своїми результатами потрібне для збереження і зміцнення держави, розвитку нації, її самосвідомості та ціннісних засад.

2. Немає громадянина взагалі - є громадянин держави.

3. Громадянське виховання повинне формувати в особистості суспільні почуття як його духовно-моральну основу.

Громадянські якості, які ми виокремили, можуть бути притаманні груповому рівню моралі, але в цьому разі їхній ареал розширюється до меж нації (народу), і в цьому технологічна складність їх виховання. [1]

4. *Почуття власної гідності.* Дитину потрібно питати, про що вона думає, їй дається право вибору, вона свою помилку може виправити, виховується особистісна гідність, та гідність, яка заслужена щоденною працею, за яку дитина не очікує якихось заохочень, хоча і вони не завадять. Важливим чинником національно-патріотичного виховання є феномен Майдану – промовистого свідчення жертвності заради безумовного дотримання прав людини та поваги до людської гідності, відстоювання загальнонаціональних інтересів відмовою учасників від особистого заради досягнення спільної мети. Я є, Я – громадянин, Я буду, Я в майбутньому зроблю.

5. *Психологічна зрілість.* Ми сьогодні говоримо про девальвацію родинних стосунків, унаслідок чого у світ виходить психологічно та духовно незріла особистість. На сьогодні ми переживаємо період інформаційної війни. Приклад для наслідування, в першу чергу, - батьки, вчителі. Дитина буде так діяти, коли буде вірити! Якщо ти з дитиною чесний, то дитина вчиться справедливості, якщо ви дитину хвалите, - дитина вчиться оцінювати. Таким чином, ми формуємо критичне мислення, уміння аналізувати, уміння співставляти. Слід привчати до відповідальності за те, що відбувається в країні, розглядаючи себе як складову великого організму – нашої Держави. Доросла, психологічно зріла особистість бере активну участь у розбудові країни як

суверенної, незалежної, демократичної, правової, соціальної держави, сприяючи єдності української нації та встановленню громадянського миру й злагоди в суспільстві.

6. *Віра в майбутнє.* Віра у народ, у державу. Коли солдат іде на війну, він єдине, на що очікує від дружини, – це віра. Ми з вами знаємо про те, що віра творить чудеса. Сьогодні, як ніколи, за Україною спостерігає увесь світ. Дуже багато держав вірять у наше велике майбутнє. Для багатьох Україна – це країна-маяк. Тільки той народ, який вірить у свою Батьківщину, може почувати себе гідно. Ми маємо самі з вами усвідомити, що проблем немає – існують завдання, які завжди мають рішення. Адже саме за допомогою дієвих людей країна процвітатиме. Україна – це Я! І це звучить гордо!

Патріотами не народжуються, патріотизм прищеплюється змалку як невід’ємна риса людського характеру. І ким, як не, в першу чергу, батьками? Виховується це святе почуття різними шляхами і засобами на основі рідної мови, історії, культурних надбань свого народу, звичаїв, традицій.

«Виховання дітей – найважливіша галузь нашого життя. Наші діти – це майбутні громадяни нашої країни і громадяни світу. Вони творитимуть історію. Наші діти - це майбутні батьки й матері, вони теж будуть вихователями своїх дітей. Наші діти повинні вирости прекрасними громадянами, хорошими батьками і матерями. Але й це не все: наші діти - це наша старість. Правильне виховання – це наша щаслива старість, погане виховання – це наше майбутнє горе, це наші сльози, це наша провина перед іншими людьми, перед усією країною», - писав А.М. Макаренко в «Книзі для батьків».

Суспільне і природне оточення сприяє вихованню дитини, глибшому усвідомленню нею поняття «Батьківщина», але без допомоги дорослого їй важко виділити головне і другорядне. Саме тому батьки повинні усвідомлювати, що вони виконують важливу соціальну роль, адже кожна повноцінна родина є фундаментом здорового суспільства.

Родина – це природний осередок найглибших людських почуттів, де дитина засвоює основи моралі серцем і душею, коли розвиваються почуття доброти, чуйності, любові до рідного краю. У родинному середовищі по

особливому сприймаються звичаї та традиції, спогади старших. Родина формує ставлення до іншої людини, до суспільства, до самої себе. Проживаючи в сім'ї дитина успадковує не тільки правила поведінки, які формує родина, але і національний світогляд, культуру, яку родина несе і прищеплює дітям.

Від того, як будуються відносини в сім'ї, які цінності, інтереси є пріоритетними, залежить, якими виростуть діти. В ході щоденного життя, в його радостях і смутах зароджується взаємоповага між людьми, любов, симпатія. У сім'ї з покоління в покоління переймаються звички, стиль життя, відбувається формування системи цінностей. При цьому важливо, щоб дитина навчилася не тільки брати, але й віддавати любов, турбуватись про рідних з дитинства, бути уважною до людей.

Виховання дитини в сім'ї починається з засвоєння рідної мови. Великий слов'янський педагог Я. А. Каменський назвав рідну мову материнською, відречення від рідної мови – крок антипедагогічний, аморальний. Антипедагогічний тому, що позбавляє дітей їх природної мови, а батьків – могутнього виховного впливу на них, руйнує спадковий мовно-генетичний код, ламає традиційну наступність поколінь, гальмує духовно-моральний і інтелектуальний розвиток особистості, нівечить національний характер і самотні психологічні риси людини. Аморальний через те, що призводить до відцурання від рідних батька і матері, братів і сестер, діда і прадіда, родини, нації, до зради свого народу.

Виховний вплив батьків на дітей постійний. Вони впливають навіть тоді, коли нічого не роблять спеціально – просто своїми вчинками, прикладом, висловлюванням. Дитинство – час незабутніх переживань, яскравих вражень, які довго зберігаються в пам'яті людини і стають органічною частиною її духовного світу. Патріотичні почуття – це переживання, з яких у майбутньому виросте громадянська позиція особистості, її людська та національна гідність.

Любов до Батьківщини починається з любові до матері та батька, які мають зробити все, аби всюди дитину оточувала ясна, сонячна атмосфера життєрадісності, бадьорості, оптимізму, турботи про фізичне та духовне

здоров'я дитини. Батьки завжди повинні пам'ятати, що родина— це мала батьківщина, на ґрунті якої виростає Батьківщина велика.

Важливо формувати здатність дитини пізнавати себе як члена сім'ї, родини, дитячого угруповання; як учня, жителя міста чи села; виховувати любов до рідного дому, краю, вулиці, своєї країни, її природи, рідного слова, традицій.

Дуже цінною для становлення світогляду дитини є традиція дослідження власного родоводу, створення родинного дерева. Почати можна з розглядання сімейних фотоальбомів, речей, що перейшли у спадок.

Необхідно, щоб діти усвідомили, що вони не просто споживачі багатств рідної землі, а і їх творці, захисники. Щоб закласти готовність зберігати і примножувати багатства рідного краю, любити свою землю, необхідно прищеплювати любов до природи рідного краю. А почуття любові до природи розвиваються під час природоохоронної діяльності (відвідування парків, скверів, прогулянки до лісу, висаджування квітів, дерев разом з дітьми, догляд за ними тощо). По справжньому полюбивши природу, дитина не буде байдужою до рідного міста, містечка, села, до Батьківщини.

Батьки мають серйозно відноситися до духовного світу дитини і його змісту. Знання і розуміння батьками ідеалів, прагнень, інтересів і потреб їхніх дітей – запорука здорової атмосфери стосунків в сім'ї, шлях до досягнення мети у громадянському становленні вихованців.

Сім'я покликана виховувати, формувати і розвивати кращі риси характеру дитини: любов до рідної землі, свого народу, його культури та мови, дружнє, шанобливе ставлення до інших народів, культур та звичаїв; виховання гуманних почуттів, доброзичливості та приязні до людей, потреба надавати їм безкорисливу, посильну допомогу, формування свідомої дисципліни, дбайливе ставлення до праці; виховання скромності, чесності та правдивості, непримиренність до аморальних вчинків людей, нетерпиме ставлення до порушників правил поведінки.

Життєво необхідною у кожній сім'ї повинна бути традиція читання і обговорення творів класичної літератури, спільного перегляду кінофільмів,

культурне користування Інтернетом, що багато в чому сприяє формуванню в дитини морально-етичних якостей: гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей; та соціально-політичних якостей: патріотизм, свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність та відповідальність.

Важливо знайомити дитину з історією, традиціями, пам'ятниками, героями, кращими людьми свого міста, містечка, села, селища. Дитина повинна зрозуміти, що місце, де вона народилася і живе – частина Батьківщини. Добре, якщо дитина буде знати, які є визначні пам'ятники, музеї. Необхідно знайомити дитину з архітектурою, походженням назв вулиць, парків.

Формуванню уявлень про суспільне життя та важливість громадських обов'язків сприятиме спільна участь батьків і дітей у толоках з прибирання та озеленення дворів, парків тощо. Устроєм свого життя сім'я запобігає негативному ставленню дітей до праці, проявам безвідповідальності і безгосподарності, порушенню трудової дисципліни, утриманству і лінощам, крадіжкам, нецивілізованому ставленню до природних багатств. Сім'я забезпечує дітям повноцінний фізичний розвиток, привчає їх до свідомого ставлення і зміцнення свого здоров'я як необхідної умови підготовки до суспільно-корисної праці та захисту Батьківщини.

Усвідомлення дитиною важливості її праці, особистого внеску у волонтерський рух сприятиме участі родини у різних добродійних акціях, таких як збирання іграшок або одягу для дітей – сиріт, дітей – переселенців, виготовлення сувенірів, оберегів для воїнів української армії тощо. Діти спільно з батьками малюють листівки, пишуть листи підтримки для бійців, в'яжуть шкарпетки, беруть участь у благодійних ярмарках. І питання посиленої волонтерської допомоги тим, хто її потребує, має бути важливим пунктом добродійної діяльності сім'ї.

В такий не простий для країни час сім'я не може стояти осторонь - вона долучається до всеукраїнського волонтерського руху. Діти разом з батьками

збирають посильну допомогу, яку відправляють у зону бойових дій воїнам АТО; та акціях.

Оскільки почуття національної приналежності й патріотизм у дитини зароджується, формується і розвивається в сім'ї, важливо надавати дітям можливість брати участь у громадському житті, набуваючи таким чином соціального досвіду. Отже, власним прикладом і залученням дітей до активної соціально значущої діяльності батьки сприятимуть вихованню патріотично налаштованих і національно свідомих громадян України.

Важливим завданням сім'ї є також формування культури міжнаціональних відносин, що має величезне значення в соціально-цивільному і духовному розвитку дитини. Істинний патріотизм включає в себе повагу до інших народів і країн, до їх національних звичаїв і традицій і нерозривно пов'язаний з культурою міжнаціональних відносин.

Розмовляючи з дітьми, слід звертати увагу, що Україна є не тільки для українців, а й для всіх, хто живе на цій землі.

Будуть змінюватися часи, проте актуальним є і буде велике завдання – виховання майбутнього громадянина – патріота України, який знає і пам'ятає свій рід, материнську мову і буде гідно творити майбутнє.

Практична робота.

Розкажіть про свою родину. Намалюйте своє родовідне дерево.

Розкажіть, будь ласка, про свою рідну вулицю! Яку вона має назву? На чию честь чи на пам'ять про які події вона отримала таку назву? Які видатні будинки є на твоїй вулиці? Чи любиш ти свою вулицю? Чому? Чи зробив ти щось корисне для підтримання порядку та чистоти на своїй вулиці? Що саме?

Пам'ятка для батьків (*учитель проводить роботу з батьками під час батьківських зборів, зустрічей, спільної організації змістовного дозвілля дітей*)

1. Привчайте дитину дбайливо ставитися до речей, іграшок, книжок. Поясніть, що в кожен рік вкладено працю багатьох людей. Сходіть з дитиною в бібліотеку і подивіться, як там зберігають книги. Це ігровий прийом «як у бібліотеці» допоможе привчити дитину до дбайливого ставлення до книги.

2. Якщо в місті є пам'ятники, організуйте до них екскурсії і розкажіть все, що ви знаєте, про те, як вшановують пам'ять загиблих. По нашій країні і по всьому світу можна здійснювати захоплюючі подорожі по глобусу, картах і фотографіях.

3. Познайомте дитину із назвою вулиці, розкажіть, чому вона так називається?

4. Завжди звертайте увагу на чистоту і порядок у рідному місті (містечку, селі, селищі). Поговоріть з дитиною про те, як зробити так, щоб місто (містечко, село, селище) завжди було охайним і привабливим.

4. Відвідайте всією сім'єю краєзнавчий (історичний, літературний та інші) музей. Після відвідин обговоріть з дитиною, що ви там побачили.

5. Знайомте дитину із звичаями та традиціями рідного краю.

6. Розповідайте про героїв Батьківщини. Вшановуйте разом з дитиною їх пам'ять.

7. Беріть активну участь у родинних святах, які проходять у навчальних закладах.

8. Розкажіть дитині про свою роботу, що ви робите, яку користь приносить ваша праця людям, Батьківщині. Розкажіть, що вам подобається в вашій праці.

9. Любов до Батьківщини – це і любов до природи рідного краю. Спілкування з природою робить людину більш чуйною. Взимку на лижах, влітку на велосипеді або пішки, корисно відправитися з дитиною в ліс, щоб помилуватися його красою. Привчайте дитину берегти природу, охороняти її.

Список використаних джерел

1. Бех І.Д. Патріотичне і громадянське виховання : лінії зіткнення та розмежування / І.Д. Бех // Рідна школа . – 2016. – №8-9 (1040-1041). – С. 8-10.

2. Бех І. Д., Чорна К.І. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. – Київ, 2014.

3. Захаренко О. А. Слово до нащадків/ О.А. Захаренко. – К.: СПД Богданова А.М., 2006.
4. Хрестоматія з української класичної педагогіки: К.Ушинський, С.Русова, А. Макаренко, Г. Ващенко, В. Сухомлинський: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл./ Уклад. В.П. Кравець, О.І. Мешко.- К.: Грамота, 2008. - С.347-348.

Електронний ресурс:

1. [http:// www. smila - dnznl. edukit.ck. ua/patriotichne_ vihovannya](http://www.smila-dnznl.edu.kit.ck.ua/patriotichne_vihovannya)
2. [http:// topoljok. at. ua/publ/batkivska _storinka/ poradi _pedagoga](http://topoljok.at.ua/publ/batkivska_storinka_poradi_pedagoga)

Яшина Т.В., м. Конотоп,
Політехнічний технікум КІСумДУ,
викладач,
Вознюк Д.І., м. Конотоп,
Політехнічний технікум КІ СумДУ,
студентка

**СТУДЕНТСЬКА ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ
ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ**

У статті розглянуто роль студентських організацій в житті молоді. Наведено особливості діяльності студентських організацій та їх роль у формуванні соціальної активності особистості. Висвітлено вплив студентських громадських організацій на особистість студента.

Ключові слова: соціальна активність, молодіжні громадські організації, студентські організації.

Молодіжна політика є одним з ключових і пріоритетних напрямів діяльності будь-якої демократичної держави, орієнтованої на прогресивний розвиток суспільства. Вона насамперед передбачає всебічний розвиток людини в єдності її свобод, прав і гідності, ґрунтується на засадах громадянського суспільства та демократії, правової держави, міжнаціональної злагоди, а також на таких найвищих цінностях, як духовність, справедливість і добро.

З урахуванням сучасної ситуації в Україні та підходів до роботи з молоддю в європейських країнах, можна констатувати, що молодіжна політика в державі має відповідати таким вимогам: бути адресованою усій сукупності молоді та не залежати від соціально-економічних характеристик тих чи інших її представників; забезпечувати вдалий перехід молодих людей до дорослого життя; враховувати інформаційну складову, а також взаємодію між державою, громадським сектором та безпосередньо з молоддю [1].

Важливим інструментом реалізації молодіжної політики є молодіжні громадські організації (МГО). Адже позитивно налаштована соціальна діяльність відволікає молодь від негативних впливів. Крім можливості спільної діяльності та самореалізації, такі організації долучають молодь до життя суспільства, виражають та захищають їхні інтереси та права, є школою виховання громадян, отримання практичного досвіду співпраці у колективі, становлення лідерів. На сьогодні такі об'єднання, здійснюючи багатогранну діяльність, займають помітне місце в молодіжному русі України.

Питанням формування громадянської відповідальності у студентської молоді займалися такі науковці, як: М.Ф. Головатий, Л. Ніколенко, Т. І. Лях, Н. А. Жернокова, Т. В. Гурська, В. В. Ткаченко, О. В. Морковіна, С. Ф. Рашидов, А. П. Панчук, А. Г. Сігова, В. П. Шабанов та ін.

Проте аналіз останніх досліджень та публікацій показав, що більшість джерел недостатньо висвітлюють питання участі студентів у діяльності громадських організацій (ГО). Поза увагою залишається проблема формування соціальної активності особистості в діяльності студентських організацій. Таким чином, питання є актуальним і потребує подальшого дослідження. Мета статті – охарактеризувати особливості діяльності студентських організацій та їх роль у формуванні соціальної активності особистості.

Міжнародними організаціями за останні тридцять років прийнято сотні документів та резолюцій з проблем молоді. Найвідомішим з документів, який забезпечує вирішення проблем молоді, є резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Керівні принципи для довгострокового планування і здійснення відповідних послідовних заходів, що стосуються молоді» [2]. Цей документ містить

рекомендації щодо поліпшення державної молодіжної політики та залучення до співпраці молодіжних організацій. Такі рекомендації є міжнародними орієнтирами розвитку молодіжного руху у всьому світі. Вони визначають необхідність залучення молоді до вирішення існуючих проблем і створення МГО, що в свою чергу, сприяє якісному соціальному розвитку молодого покоління, підвищенню його соціальної активності.

Для сучасної державної молодіжної політики України розуміння ролі організацій студентської молоді є надзвичайно важливим. Тому, базуючись на досвіді міжнародних організацій, наша держава забезпечує основні умови успішної соціалізації молоді. Так, у Законі України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» визначені загальні засади створення організаційних, соціально-економічних, політико-правових умов соціального становлення та розвитку молодих громадян України [3]. Інші закони сприяють розвитку ініціативи та активності молоді у всіх сферах суспільного життя; забезпечують розвиток студентського самоврядування; надають право створювати дитячі та молодіжні громадські організації; сприяють участі молоді у формуванні і реалізації державної молодіжної політики; залучають молодь до участі в роботі консультативно-дорадчих органів при органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування тощо.

У сучасній Україні молодіжні організації є однією із форм реалізації самоврядування та індикатором демократичності політичної системи, яка на сьогодні, ще не є стабільною. Завдяки державній підтримці протягом останніх років кількість МГО значно зросла. В ці організації молоді люди об'єднуються відповідно до певної спільної справи (туризм, екологія, релігія, соціальна допомога тощо).

Дослідження показали, що МГО умовно можна розділити на три групи. Перша група – це організації, де студенти становлять менше 50 % від загальної кількості членів. Друга група – це організації, де студентів більше 50 %. Третя група – це організації, де 90–100 % її членів – студенти. Прикладом таких організацій є всеукраїнські молодіжні громадські організації: «Асоціація правозахисних організаторів студентів України», «Українська студентська

спілка», «Українська асоціація студентського самоврядування», «Всеукраїнська рада студентів» та інші [4].

Студентська організація, як окрема ланка МГО, – один із багатьох соціальних інститутів, що дозволяє прискорити формування соціальної активності молоді. Вони виникають на базі вищого навчального закладу (ВНЗ) за ініціативи студентів та сприяють вирішенню нагальних проблем молоді. Такі організації функціонують відповідно до Закону України «Про дитячі та молодіжні громадські організації» [5]. Вони можуть діяти як в рамках окремих факультетів, так і вишу загалом. Участь студентів в них ґрунтується на принципах демократичності, добровільності, самоврядування.

Студентські організації набагато мобільніше від інших молодіжних структур відстоюють інтереси саме студентської молоді. Метою діяльності таких організацій є надання допомоги студентам, захист їхніх соціальних, економічних та інших інтересів.

В. Барабаш, вивчаючи мотиваційну структуру вступу осіб до молодіжних організацій, виявив такі найбільш значущі мотиви: причетність до соціально значущих подій, престиж, конгруентність інтересів і цілей, самореалізація, доступ до соціально значущих ресурсів [6].

Своєю діяльністю студентські організації привертають увагу державних органів і громадськості до потреб студентства, спонукають до оптимізації пошуку шляхів покращення державної молодіжної політики, мотивуючи суспільство змінюватися з урахуванням запитів і потреб молоді.

До студентських організацій відносяться: профспілкові організації; громадські організації різного спрямування за інтересами (технічні, історичні, спортивні, мистецькі тощо); органи студентського самоврядування.

Окремо слід виділити студентські громадські організації (ГО). Сьогодні вони займають важливе місце в навчальному закладі, що дозволяє розширити можливість отримання соціальної практики.

Робота студентських ГО у ВНЗ являється невід'ємною частиною позанавчальної діяльності. За підтримки адміністрацій ВНЗ молодіжні студентські ГО збагачують навчально-виховний процес, займаючись

організацією дозвілля студентів. Перед ними стоїть завдання допомогти студентам у навчанні, професійній та громадській роботі, організувати відпочинок та побут. Їх діяльність є платформою для конструктивного спілкування та співпраці. Такі об'єднання проводять інтелектуальні ігри, спортивні заходи, фестивалі художньої самодіяльності тощо.

Як показують дослідження, серед напрямів співпраці навчальні заклади найбільше підтримують: розвиток самоврядування та громадської активності; підтримка творчих ініціатив; здійснення соціальних проектів; підготовка лідерів та інші.

Великий досвід співпраці та реалізації діяльності студентської ГО має Політехнічний технікум Конотопського інституту СумДУ. На його базі функціонує ГО «Молодіжна організація студентів «Новий час»». Створена вже понад десять років, вона успішно реалізує свою місію – розвиток молодіжного руху, проведення молодіжних акцій, сприяння самореалізації та вихованню молоді.

Організація діє в декількох напрямках, а саме: виховання патріотизму, розвиток творчої особистості, формування здорового способу життя, розвиток соціальної діяльності. Тому студентська молодь має змогу вибрати для себе напрямок, спрямований на досягання успіху в житті. Більше того - свою зайнятість в ГО молодь розглядає як стартову позицію для можливості продовжувати займатися громадською та соціальною діяльністю, побудови кар'єри і досягнення успіху.

Студенти реалізують свої ініціативи, допомагаючи дітям-вихованцям інтернатів, дітям з обмеженими можливостями, людям похилого віку; здійснюючи масові прибирання та благоустрій територій відпочинку району.

Члени ГО «МОС «Новий час»» активно беруть участь у міських заходах, а саме: тематичних семінарах, дискусіях, рольових й ділових іграх, виставках-презентаціях, конкурсах соціальних проектів, засіданнях «круглих столів», волонтерській діяльності тощо.

Для активізації громадської та соціальної діяльності студентські лідери беруть участь у конкурсах проєктів різних рівнів. Це дає можливість ініціативним групам студентів представити досвід соціальної, проєктної діяльності, визначити широкий спектр проблемних питань, які турбують молодь, та окреслити шляхи їх вирішення.

Все це стимулює активність студентської молоді у суспільному житті, сприяє формуванню лідерських якостей. Завдяки налагодженню міжособистісних зв'язків МОС «Новий час» стала середовищем, де студенти мають змогу реалізувати себе як обдаровану і талановиту особистість.

Таким чином, студентським ГО різних форм і видів діяльності відведена цілком реальна роль у формуванні норм, цінностей і зразків соціальної поведінки, що являються однією з умов розвитку соціальної культури. Вони виконують функцію буфера між освітніми установами, покликаними зберігати і транслювати соціокультурну спадщину, і студентською молоддю. За сучасної зміни культурних стандартів молоді це стає невід'ємним завданням всіх агентів соціалізації, а для студентських ГО ще й додатковою можливістю корекції своєї поведінки під час спілкування з існуючими та майбутніми членами та активістами організацій.

Практична діяльність студентської ГО має неабияке значення для формування почуття громадянськості та соціальної активності особистості, доповнюючи вплив інших соціальних інститутів.

Список використаних джерел

1. Молодіжна політика: проблеми і перспективи: зб. наук. пр. - Дрогобич: Ред.-вид. від. Дрогобицького держ. пед. ун-ту ім. Івана Франка, 2011. - 498 с.

2. Резолюція Генеральної Ассамблеї ООН №34 «Руководящие принципы для долгосрочного планирования и осуществления соответствующих последовательных мер, касающихся молодежи», 1985 г.

3. Законі України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» // Відомості Верховної Ради України (ВВР).– 1993.– № 16, ст.167.[Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2998-12>

4. Закон України «Про дитячі та молодіжні громадські організації» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1999. – № 1., ст. 2. Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/281-14>

5. Сучасний стан взаємодії органів управління освітою з молодіжними та дитячими організаціями України: результати дослідження / Ю.В. Ївженко. – К. : Четверта хвиля, 2010. – 168 с.

6. Барабаш А. В. Інституціоналізація сучасного молодіжного руху України: тенденції та проблеми: автореф. дис. канд. соціол. наук : спец. 22.00.04 ; Барабаш А. В. / Нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2005. – 19 с.

Гребеник О.І., м. Суми
Сумський державний педагогічний
університет імені А.С.Макаренка,
магістрант

СОЦІАЛЬНЕ ВОЛОНТЕРСТВО ЯК ОДИН З АСПЕКТІВ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ

В умовах реформування освітньої галузі в Україні питання подальшої наукової розробки теоретичних і прикладних аспектів проблеми адаптації учнівської та студентської молоді до нових умов навчання в числі пріоритетних. Як свідчать педагогічна практика та наукові дослідження, підлітки не в повній мірі швидко і без особливих психологічних травм адаптуються до нової соціальної ситуації, свого нового статусу, що безумовно, позначається не лише на їх самопочутті, але й на якості навчання, взаєминах з однолітками, батьками та педагогами, на особистісному становленні загалом до життя.

Окремі аспекти проблеми соціальної адаптації молоді досліджували в рамках психофізіології, загальної психології, соціальної психології, педагогіки

вітчизняні науковці, а саме: І. Бондаренко, О. Борисенко, О.Васильченко, П. Зільберман, О. Каганов, О. Кокун, С. Кулик, В. Невмержицький, В. Розов, А. Скрипко, В. Струкуленко та ін.

Адаптаційний процес потребує педагогічного забезпечення, а саме, визначення соціально-педагогічних умов, які забезпечують ефективність процесу адаптації студентів-першокурсників у структурі педагогічної освіти: наявність сприятливого педагогічного середовища; реалізація різних напрямів соціально-виховної роботи з студентами; впровадження відповідних організаційно-педагогічних умов [2].

При цьому слід відмітити, що «джерельною базою створення сприятливого середовища для повноцінної позитивної адаптації студентів-першокурсників є їхня позанавчальна діяльність. З огляду на її організаційно-технологічну специфіку, вона має найбільший адаптаційний потенціал. Для успішної адаптації студентства, позанавчальна діяльність організована і здійснювана в умовах вищого навчального закладу, має насамперед спрямовуватися на налагодження міжособистісних стосунків першокурсників, формування їхнього вміння цінувати особистість іншої людини, виховання почуття єдності колективу, створення умов отримання інформації відповідно до життєвих уподобань та запитів, для творчого самовизначення і самореалізації тощо» [1, с.183].

За підтримки Благодійного фонду «Відень» у Політехнічному технікумі Конотопського інституту СумДУ функціонує студентське об'єднання «Соціальне Волонтерство». Це клуб для здобувачів вищої освіти, які хочуть бути волонтерами, допомагати людям у складних життєвих ситуаціях, організувати і брати участь у різноманітних соціальних акціях тощо.

Мета діяльності студентського об'єднання - сприяти підвищенню мотивації до волонтерської діяльності, оволодінню основними знаннями та вміннями, необхідними для здійснення волонтерської роботи, а також розвитку соціальної активності, навичок усвідомленого та активного вибудовування власного життя. У клубі задіяно приблизно 30 осіб та значно більше – опосередковано, адже волонтери проводять просвітницькі акції, благодійні

фестивалі, виставки, а також здійснюють системну роботу з дітьми з обмеженими можливостями. У результаті - розширення мережі молодіжного волонтерського руху Конотопа, відродження національних традицій благодійної діяльності, розвиток у молоді ранньої соціальної активності та усвідомлення суспільної позиції, виховання почуття самосвідомості, власної значущості та творчої ініціативи. У рамках нашого дослідження слід відмітити, що участь у волонтерській діяльності в цілому та безпосередньо у даному студентському об'єднанні «Соціальне Волонтерство» сприяє підвищенню рівня готовності першокурсників до змін в соціальному оточенні освітнього середовища вишу.

Процес адаптації надзвичайно динамічний і його успіх багато в чому залежить від цілого ряду об'єктивних і суб'єктивних умов. Однак слід зазначити, що менш болісному протіканню адаптаційного періоду студентів – першокурсників технікуму та зменшенню його терміну сприяє участь як в підготовці, так і в проведенні заходів студентського об'єднання «Соціальне Волонтерство». Традиційними вже стали наступні заходи:

- благодійна акція для дітей з обмеженими можливостями «Пасхальне диво» (проводиться для учнів шкіл – інтернатів міста);
- екологічний проект «Зелена хвиля» (прибирання та благоустрій територій відпочинку Конотопа та Конотопського району);
- благодійний фестиваль для дітей з обмеженими можливостями «Сяйво надій»;
- допомога ветеранам та людям похилого віку у благоустрої присадибних ділянок;
- проведення інформаційних профілактичних акцій до Дня Миру, до Дня толерантності з Віл-позитивними людьми, у рамках всеукраїнської акції «16 днів проти насилля», до Дня здоров'я,
- організація плетіння маскувальних сіток для воїнів АТО;
- проведення майстер-класів з виготовлення листівок, ляльок-мотанок,
- збір продуктів харчування та предметів побуту для воїнів АТО;

– проведення навчально-розвиваючих заходів для молоді, що бажає займатись волонтерською діяльністю (зустріч з психологом, з іншими волонтерами, з представниками соціальних служб міста) та інше.

З метою опосередкованого залучення до зазначених вище заходів і тих студентів, які переживають труднощі адаптаційного процесу на початку навчального року психологічна служба технікуму забезпечує їх виявлення. Подібна робота може бути організована по-різному, але найголовніше чим вона повинна керуватися, - це стимулювання внутрішньої активності студентів, яке б допомагало вирішувати проблему реалізації своїх можливостей, застосування своїх знань, умінь, навичок у відповідності до норм і цінностей студентського життя.

Отже, процес адаптації студента-першокурсника до умов навчання у закладі вищої освіти – це прийняття норм нового соціального середовища, внутрішнє та зовнішнє ставлення до цих норм та включення до системи міжособистісних стосунків у студентській групі. Зазначимо, що процес адаптації студентів у закладах вищої освіти буде протікати спокійніше, якщо здобувачі вищої освіти братимуть активну участь у житті закладу, відвідуватимуть гуртки, займуться волонтерською діяльністю, спортом, реалізовуватимуть власні молодіжні ініціативи.

Подальші наукові розвідки проблеми вбачаємо у розробці відповідного організаційно – педагогічного забезпечення процесу адаптації студентів до нових умов навчання у вищому навчальному закладі у позанавчальній діяльності.

Список використаних джерел

1. Спіріна Т. П. Особливості адаптації студентів-першокурсників до умов навчання у вищому навчальному закладі [Електронний ресурс] / Т. П. Спіріна, Ю. Є. Зарюгіна // Науковий вісник Ужгородського національного університету – Режим доступу до ресурсу: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/11381/1/ОСОБЛИВОСТІ%20АДАП>

ТАЦІЇ%20СТУДЕНТІВ-

ПЕРШОКУРСНИКІВ%20ДО%20УМОВ%20НАВЧАННЯ%20У%20ВИЩОМУ
%20НАВЧАЛЬНОМУ%20ЗАКЛАДІ.pdf.

2. Левківська Г.П. Адаптація першокурсників в умовах вищого закладу освіти: Навч. посібник / Левківська Г.П., Сорочинська В.Є., Штифурак В.С. – К.: Либідь, 2001. – 128 с.

Білоножко Н.Й.,
місто Конотоп
Конотопська гімназія
Конотопської міської ради
Сумської області
практичний психолог

РОЛЬ МЕДІАЦІЙНОЇ СЛУЖБИ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКИХ ПОЧУТТІВ У СТАРШИХ ПІДЛІТКІВ

Українське суспільство сьогодні переживає складний період історичного розвитку, коли руйнуються застарілі стереотипні форми суспільного життя і триває пошук засобів і шляхів цивілізованого способу розв'язання поставлених самою історією завдань. Інакше кажучи, наше суспільство переживає кризовий стан, що можна виміряти цілою системою взаємопов'язаних економічних, технологічних, політичних, культурологічних, національно-етнічних, демографічних та інших показників, які проектуються на життя конкретної людини, зумовлюючи інтегральну кризу її буття, соціальну кризу [4, с. 9].

Соціальна криза є проявом соціальних суперечностей, позицій різних соціальних сил суспільства, зіткненням їхніх інтересів і ціннісно-нормативних систем. Проявляючись із різним ступенем гостроти, таке зіткнення часто набуває характеру соціального конфлікту, тобто «діючої» суперечності, яка реалізує себе у протистоянні конкретних носіїв цих самих суперечливих інтересів, мотивів, бажань, сподівань.

Розвиток сучасного українського суспільства зумовив необхідність глибокого наукового осмислення проблеми соціальних конфліктів, дослідження факторів їхнього відтворення в умовах соціальних відносин, що

трансформуються відповідно до цінностей і нормам перехідного періоду. Швидко зросла кількість різноманітних конфліктів у суспільстві, і це потребує від учених-фахівців конкретних рекомендацій з урегулювання конфліктних відносин у всіх сферах соціальної взаємодії [3, с. 8].

Проблема взаємин людей у конфліктних ситуаціях, відкрите зіткнення позицій, принципові зміни діяльності й настановлень особистості – всі ці та інші соціально-психологічні складові конфлікту вже досить довгий час привертають увагу дослідників. Вивчаються загальні особливості міжособистісних конфліктів (Н. Грішина, О. Дмитрієв, В. Кудрявцев, Б. Паригін, М. Обозов та багато інших), розглядаються внутрішньо-собистісні конфлікти (Ф. Василюк, О. Донченко, Т. Титаренко та ін.), досліджуються особливості перебігу, причини виникнення, способи попередження та ліквідації конфліктів тощо.

Теоретичними засадами наукових підходів до формування у молоді моральної поведінки стали праці як вітчизняних, так і зарубіжних вчених: Т. Алексеєнко, Я. Гілінського, В. Гурової, К. Гланзи, А. Капської, В. Корчєнова, І. Ковчиної, Н. Лавриченко, Л. Федотової та ін. Інтенсивною розробкою різних аспектів соціального виховання учнівської молоді займаються К. Байша, О. Безпалько, І. Зверєва, Т. Іщенко, Г. Лактіонова, Ж.Петрочко, А. Рижанова, І. Рогальська, С. Савченко, Н. Сейко, С.Харченко та інші [2].

Сьогодні конфліктують учителі й лікарі, виробники й бізнесмени, офіцери й солдати, артисти й шахтарі, старші підлітки та пенсіонери тощо. Особливу зону соціального конфлікту утворюють різні релігійні конфесії, етнічні меншини. Занепокоєння викликають і підліткові конфлікти, які призводять до зростання кількості неповнолітніх дітей, що відбувають кримінальне покарання в пенітенціарних закладах.

Сучасний погляд щодо шляхів запобігання, профілактики негативних проявів людської поведінки фокусує свою увагу на процесах навчання і виховання молоді. На даний час у всьому світі реалізується безліч програм, спрямованих на формування у молодих людей знань, умінь та навичок конструктивної взаємодії, які мають сприяти подоланню сьогоденної ситуації

між людської нетерпимості, конфліктності. Серед таких програм особливе місце займає програма медіації[1].

Медіація(посередництво) — це процес, під час якого зустрічаються дві або більше сторони за присутності третьої нейтральної (медіатора), яка сприяє досягненню взаємної згоди у вирішенні суперечки. За медіації конфліктні сторони самі знаходять рішення.

Історія медіації доволі довга. Її можна вважати давнім методом вирішення конфліктів. Вона використовувалася до появи судової системи і була дуже популярна в Японії, Китаї, Англії. В Америці використання медіації почалося у 70 - х роках ХХ століття з метою вирішення трудових конфліктів, але нова хвиля інтересу призвела до того, що у 80 - х роках медіацію почали використовувати у системі суспільних відносин, у родинних та міжособистісних стосунках, у системі освіти. Дуже швидко медіація здобула суспільне визнання - результати реалізації програми «Медіація однолітків» обумовили поліпшення психологічного клімату у колективах, знизили рівень агресії та насилля, і сьогодні реалізації медіації є одним із головних напрямів впровадження ідей відновного правосуддя, одним із основних засобів корекції конфліктної поведінки і профілактики правопорушень старших підлітків [2].

Порівняно з медіацією в інших сферах, медіація в навчальних закладах має особливості, зумовлені розширеним спектром завдань. Так, окрім власне вирішення поточного конфлікту в навчальному закладі надзвичайно важливою є навчально-виховна функція. У медіації старші підлітки навчаються управляти конфліктами, приймати рішення і відповідати за власні вчинки, слухати опонента тощо – тобто усього арсеналу навичок, володіння якими сприятиме формуванню майбутньої емоційно-компетентної нації. Для навчального середовища важливим є акцент на відновленні відносин між учасниками конфлікту та створенні дружньої атмосфери, що сприятиме навчанню. Важливе завдання, що стоїть перед медіацією – створення безпечного середовища та профілактика правопорушень.

Створення служб примирення в Україні рекомендовано в листі Міністерства освіти і науки України «Щодо подолання злочинності серед

неповнолітніх та організації профілактичної роботи», зокрема зазначається, «у навчальних закладах, в яких активно діють програми медіації, кількість звернень до адміністрації з приводу конфліктів та кількість бійок серед учасників навчально-виховного процесу зменшуються на 80%...» [4, с. 18].

Медіаційну допомогу можуть здійснювати практичний психолог, соціальний педагог, інші представники педагогічного колективу школи, а також «зовнішні» стосовно до навчального закладу спеціалісти – медіатори, тобто це можуть бути однолітки-медіатори.

Навчання основ медіації допомагає як здобувачам освіти, так і викладачам глибше пізнати самих себе й оточуючих, а також забезпечує їх навичками з розв'язання конфліктів на все життя і не лише сприяє їхньому особистому зростанню, а й забезпечує їх умінням уважно слухати, критично мислити та вирішувати проблеми, що є конче необхідним для їхнього навчання. Дослідження свідчать, що застосування медіації в закладах освіти зменшує рівень насильства серед старших підлітків, вандалізму, хронічних прогулів і тимчасового відсторонення від занять, а також формує громадянську відповідальність (громадянські почуття)[7].

Досвід вирішення конфліктів за допомогою медіації засвідчив, що старші підлітки мають багато переваг перед педагогами і досвідченими соціальними педагогами при вирішенні конфліктів, що виникають між однолітками.

По-перше, коли медіатори мають можливість допомагати вирішувати конфлікти між своїми однолітками, зменшується ризик виникнення непорозумінь між поколіннями; адже завжди існує проблема того, що старші нав'язуватимуть молодшим своє бачення та способи вирішення певних проблемних ситуацій. У свою чергу, підлітки-медіатори постійно спілкуються зі своїми ровесниками і знають, що може стати причиною конфлікту, що переживають сторони конфлікту. Крім того, атмосфера стосунків довіри та взаємного розуміння між представниками одного покоління встановлюється набагато швидше, ніж між представниками різних вікових груп.

По-друге, всі люди, залежно від вікових особливостей, мають різне бачення та підходи до вирішення конфліктів. У випадках, коли над

розв'язанням конфлікту працюватимуть однолітки, до уваги братиметься думка кожного. На жаль, коли до вирішення проблемної ситуації підходять представники різних вікових когорт, частіше за все, старші нехтують думкою молодих, вважаючи, що їм бракує досвіду.

По-третє, ровесники більше довіряють одне одному, насамперед тому, що не відчують влади у своєму колі. Під час медіації контроль над ситуацією рівноцінно належить як сторонам конфлікту, так і медіатору. Вони працюють за принципом «рівний – рівному», який є дуже ефективним завдяки тому, що стосунки будуються як суб'єктно-суб'єктні.

По-четверте, ровесники в ролі медіаторів викликають у конфлікуючих сторін повагу та шанобливе ставлення. Спостерігаючи за врівноваженою та впевненою поведінкою медіаторів, сторони конфлікту налаштовуються на позитивне сприйняття ситуації та серйозного підходу до її вирішення.

По-п'яте, той факт, що старші підлітки у вирішенні конфліктної ситуації не стикаються з авторитетом дорослих, а отримують допомогу від ровесників, налаштовує їх на прийняття таких послуг та надання згоди на співпрацю. Дуже позитивно сприймається той факт, що під час, здається, простої розмови зі своїми ровесниками конфлікт часто знаходить вирішення. [5, с 11 - 12]

Отже, ці аргументи свідчать на користь впровадження медіації однолітків у закладах освіти. Безумовно, це позитивно впливатиме на загальну атмосферу стосунків у навчальному закладі, формування у здобувачів освіти соціального досвіду безконфліктної поведінки та громадських почуттів.

Отже, соціальне життя диктує необхідність подальшого розвитку конфліктології, знання якої є важливими як для кожної особистості зокрема, так і для суспільства в цілому, якщо воно справді прагне до демократичного способу життєдіяльності. Також сучасні умови вимагають від закладів освіти переходу на новий рівень освіти, що забезпечувало б не лише певний рівень знань, а й формувало б у старших підлітків моральні та духовні цінності, які б не дозволяли чинити будь-яке насильство, а сприяло б вирішенню конфліктів альтернативним шляхом [6, с. 9].

Список використаних джерел

1. Афенченко Г.Ф. Роль засобів комунікації в подоланні соціальних конфліктів. file:///C:/Users/NATALI/Downloads/hak_2012_37_21.pdf
2. Гусеева А. До питання гуманізації молоді: практика ненасильницького вирішення конфліктів <http://social-science.com.ua/article/469>
3. Дурняк Л. Шкільна медіація як засіб вирішення конфліктів серед підлітків. 2013. – 10 с.
4. Савченко С.В. Сучасні виховні технології в контексті соціалізаційної педагогіки / С.В. Савченко // Наук.-метод. зб. / ред. кол.: В.О. Зайчук, О.Я. Савченко, М.Ф. Дмитриченко. – К., 2003. – Ч. 11. – Спец. вип. – 129 с.
5. Шкільна служба порозуміння: програма формування безпеки в навчальному закладі. — К.: УЦП, 2009. — 15 с.
6. Шкільний центр медіації. Крок за кроком/Упор. Шестакова Л., Кашина А. – Кіровоград: Центрально-Українське видавництво. – 2012. – 48с.
7. <http://www.osvitaua.com/2017/05/11052017-2/>

Н.І. Шевчук,
Вінницький технічний коледж,
заступник директора
з виховної роботи

ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ – НЕВІД’ЄМНА СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКИХ ПОЧУТТІВ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ (з досвіду роботи)

Ми живемо в період глобальних суспільних змін, глибокого осмислення життя та його сенсу, ми живемо в період війни. Ми такі різні: за віком, за фахом, за світоглядом, за досвідом. Але всіх нас вибрав час. Вибрав і об’єднав в команду педагогічного колективу Вінницького технічного коледжу і поставив завдання, а разом з ним і обов’язок, не лише підготувати кваліфікованого спеціаліста, а й виховати гармонійно розвинену людину. В древні часи Цицерон говорив: «Найкраща в світі мета – стати людиною». І ми маємо в цьому допомогти підростаючому поколінню. Адже наші студенти не тільки

майбутні радисти, комп'ютерщики, автомобілісти, економісти чи фінансисти, а й майбутнє української держави. Немає важливішого завдання, ніж виховання нового покоління українців.

Сучасна молодь, хочу вірити, ще не зовсім розчарована і саме освітні заклади мають бути не тільки цеглинками закладання знань, а і школою виховання громадянської позиції, школою соціалізації молоді, школою формування успішної особистості, школою виховання любові до Вітчизни, почуття єдності з країною.

Без української душі ми ніхто – у кращому разі населення без роду і племені. Державу розбудовують, підтримують і зміцнюють не мешканці, а громадяни, патріоти. Проте патріотами не народжуються – їх треба виховувати. Згадаймо Екзюпері. Маленький принц запитує у Квітки «Де ж люди?» і Квітка відповідає «Їх носить вітром. У них немає коріння...» Бути без коріння! Не пам'ятати спадковості поколінь, не відчувати шану до тих людей, котрі жили до тебе, до тих місць де ти народився. Можна і так, але це не природно для людини.

Ми визначили свої аспекти виховної роботи в цьому напрямку. Це перш за все чітка система роботи, яка передбачає забезпечення гармонійного співвідношення різних напрямів, засобів, методів у освітньому процесі. Це орієнтація на українську культуру, мову, національно-патріотичні традиції, залучення до джерел народознавства, звернення до фольклорних традицій свят.

Наше завдання педагогів «полягає в тому, щоб відкрити перед кожним вихованцем усі джерела, якими живиться почуття любові до Батьківщини. Це і вибрана професія, і реалізація себе як особистості, як людини, як громадянина. Це природа рідного краю, і мати з батьком, і рідне село, і місто... і славне минуле України, і її героїчна історія...»

Це спонукає задуматись кожній молодій людині де і як починається і закінчується Батьківщина, громадянськість, дружба. Де та тонка грань між громадянином і людиною. Звичайно перші паростки – це сім'я, рідна домівка. Саме з них починається любов до матері, до малої Батьківщини, з долі діда прадіда, з пожовтілих від часу листівок, грамот, орденів і медалей. Пам'ять

покоління – це жива історія. Правильне родинне виховання – запорука розвитку українського народу, підґрунтя формування фізичного та морального здоров'я. Адже життєвою дорогою дитини ведуть два розуми, два досвіди: сім'я і навчальний заклад.

Навчальний заклад – це безмежне поле, на якому потрібно завзято та наполегливо працювати.

Студент – суб'єкт освітнього процесу. А професійна діяльність вчителя, педагога, наставника складна і багатогранна. Справедливо говорять: «Все в житті починається з любові...». І від того як ми відносимось до обраної професії, до тих кого навчаємо і виховуємо, наскільки якісно робимо свою роботу, що проповідуємо, яку Батьківщину і як любимо, в що віримо і яку займаємо громадянську і життєву позицію залежить формування громадянської позиції студентської молоді, а це і є майбутнє і нашої держави і наступних поколінь. Ментальне «моя хата з краю», байдужість – відчитав і пішов – то найбільші наші вороги.

Сьогодні в нашій державі дуже складна ситуація. Історія держави, немов та людська доля, яка має і часи щастя, і часи смутку. Історія нашого народу має героїчні та трагічні, щасливі та нещасливі сторінки. А враховуючи події, які відбуваються зараз в нашій державі, вся надія лише на мужніх бійців, справжніх патріотів України, які своїм життям відстоюють Єдину Україну. Їхня відвага і хоробрі серця надихають нас тут.

Ми підтримуємо їх словом, проводимо уроки Мужності і доброти, конкурси патріотичної пісні, флешмоби, квести, екскурсії, запрошуємо на гостини та зустрічі в коледж, пишемо їм вітальні листівки, збираємо речі, їжу, ліки, кошти, відвідуємо в госпіталі та виступаємо перед ними з концертами. Серед них є і наші випускники і наші прославлені земляки-волонтери.

Це те, що пов'язане з мораллю кожного, заставляє співпереживати, викликає у молоді відповідні емоції, та почуття і свою причетність до захисту Батьківщини. І переконуємось, що: патріотизм – це сплав почуття і думки, розуму і серця.

Не можу не погодитись з думкою відомого українського музиканта Святослава Вакарчука: «Моє завдання разом із близькими друзями – це навчити себе і інших того, що успіх країни починається з твого успіху. Розуміння цього не прийде завтра, не дасть швидких результатів, але зрушення у свідомості приведе до дій і майбутнього успіху!»

Василь Сухомлинський писав: навчальний заклад «не комора знань, а світоч розуму», «духовна колицька народу», «вогнище духовного життя». А наріжним каменем усього комплексу національно-патріотичного виховання повинна бути мета «залюблювати дітей у свій багатий край», щоб вони стали народом.

В концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді (від червня 2015 р.) зазначено: «На сучасному етапі розвитку України, коли існує пряма загроза денаціоналізації, втрати державної незалежності та потрапляння у сферу впливу іншої держави, виникає нагальна необхідність переосмислення зробленого і здійснення системних заходів, спрямованих на посилення патріотичного виховання дітей та молоді – формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей:

- повага до національних символів (Герба, Прапора, Гімну України);
- участь у громадсько-політичному житті країни;
- повага до прав людини;
- верховенство права;
- толерантне ставлення до цінностей і переконань представників іншої культури, а також до регіональних та національно-мовних особливостей;
- рівність всіх перед законом;
- готовність захищати суверенітет і територіальну цілісність України[4, с. 3].

Національно-патріотичне виховання за своїм значенням – є завданням стратегічним. В концепції чітко оговорено: навчальний заклад – то осередок становлення громадянина-патріота, готового брати на себе відповідальність, самовіддано розбудовувати країну як суверенну, незалежну, демократичну, правову соціальну державу, забезпечувати її національну безпеку, сприяти

єдності української політичної нації та встановленню громадянського миру й злагоди в суспільстві.

Активне залучення молоді до соціальної діяльності сприяє набуттю молодими людьми позитивного життєвого досвіду, забезпечує теоретичну та практичну реалізацію заходів спрямованих на формування успішної особистості з активною життєвою позицією, запобігає росту негативних проявів у молодіжному середовищі, відсутності злочинності серед студентської молоді.

Кожний конкретно-історичний етап розвитку суспільства характеризується своїми специфічними способами регулювання поведінки особистості в цілому та її відповідальності зокрема, особливими механізмами морально-етичного, духовного, патріотичного впливу на її виховання.

Почуття молодих людей, пов'язані з Революцією Гідності, з трагічними подіями АТО на Сході України, яскраво підтверджують біль і гордість за свій народ, його журливу історію і бажання жити у вільній, незалежній, квітучій європейській державі – Україні [5, с. 4].

Ми відчуваємо, як сьогодні все більше відроджується втрачена духовність нації. Велика роль у цьому належить педагогам, класним керівникам, які своїм словом, вчинком, власним прикладом виховують у молодого покоління патріотизм і шану до свого минулого, традицій, звичаїв і оберегів.

Щорічно ми розпочинаємо навчальний рік урочистою лінійкою, присвяченою Дню знань, першим уроком «Бути на землі людиною», з посвятою в студенти першокурсників, а четвертого вересня щорічно беремо участь у вшануванні пам'яті поета-земляка В. Стуса біля його пам'ятника. Студенти декламують його твори, виконують пісні. Проводимо виховні заходи до Дня української писемності та мови, огляд-конкурс художньої самодіяльності «Ми діти твої Україно», фестиваль військово-патріотичної пісні. Традиційними є «Українські вечорниці» та «Фестиваль вареників». Студенти коледжу є активними учасниками літературно-мистецьких заходів обласної універсальної бібліотеки імені К. Тімірязєва, долучаються до виступів, інсценізацій, започаткованих обласним управлінням культури та Вінницькою міською

соціальною службою молоді, є щорічними учасниками Всеукраїнського фестивалю борщу в «Театрі на городі» заслуженої журналістки України Г. Секрет.

Позитивним результатом є те, що студенти коледжу стають учасниками різних проектних заходів, долучаються до волонтерської діяльності, підвищують свій просвітницький рівень, розвивають таланти. Діяльність волонтерів є яскравим прикладом застосування набутого на заняттях, у студіях і колективах.

Посилено актуалізацію вивчення студентами гуманітарних дисциплін: історії України, української мови та літератури, зарубіжної літератури, культурології, соціології. Саме ці предмети сприяють збереженню та примноженню у студентської молоді національних та духовних цінностей, патріотизму, поваги до свого історичного минулого та прагнення до національного відродження.

Тут ми черпаємо наснагу, пафос боротьби і творення. Ця невмируща спадщина формує в молоді національні почуття, громадську активність, самостійність у всіх видах діяльності, згуртовує нас ідеєю боротьби за свою державність.

Складовою частиною громадянського та патріотичного виховання є виховання майбутнього воїна Збройних Сил України. Надзвичайно важливе завдання має підготовка молоді до захисту незалежної держави в складних умовах її становлення. Цьому сприяють зустрічі з учасниками АТО, співпраця з військовими частинами 3008 і 3028 Національної гвардії України, волонтерами.

Українська мова як навчальний предмет несе високу пізнавальну цінність: прищеплення почуття любові до рідної мови, осмислення загальнолюдських цінностей, виховання особистості з високим почуттям патріотизму. Багатство та унікальні можливості мови, адже вона входить у вісімку найбагатших мов світу, займає друге місце серед світових мов за мелодійністю.

Розвиткові мовної особистості сприяє і позаурочна робота, спрямована на виховання студентської молоді. Проведення предметних тижнів з мови та

літератури, святкування Міжнародного дня рідної мови та Дня української писемності, мовознавчі олімпіади та конкурси – все це допомагає викладачам донести до студентів істину: «Рідна мова – це основа нашого буття, це те, що вирізняє нас у світовому соціумі серед тисяч народів, робить особливими, унікальними у своїй самобутності». І як нагорода викладачам – щорічні призові місця студентів за участь у Всеукраїнських мовних конкурсах імені Тараса Шевченка та Петра Яцика, у Всеукраїнській олімпіаді з української мови, а ще – поетичні проби пера.

Літературній освіті також відводиться особлива роль у формуванні соціального й морального обличчя юних громадян нашого суспільства, оскільки художня література є могутнім джерелом національної духовності, своєрідним генетичним кодом, пам'яттю народу.

Уроки літератури, мови, історії це основа патріотичного виховання студентів, їхнього громадського змушнення, високої моральності та працелюбства, естетичної наснаги. Саме вони спонукають студентську молодь захоплюватися красою і самобутнім багатством рідної землі, національно-визвольною боротьбою українців та славетним минулим.

Вивчаючи літературу студенти вбирають в себе інтелектуальний потенціал людства і піднімаються на вищий рівень духовного і культурного розвитку, пізнають життя в його чудесній красі та вражаючому трагізмі. Саме літературні твори спонукають душу трудитися, а думку – напружуватись і зосереджуватись.

Істина, добро, краса... Віра, надія, любов... Споконвіку в цих двох тріадах відновлювалась ідея духовних цінностей людини – те, заради чого варто жити. Особистістю людина стає тоді, коли настає її ціннісна зрілість. Коли творчі сили спрямовані на служіння істині, добру, красі, народу і людству, коли міцною є віра, світлою – надія, сучасною – любов.

Список використаних джерел

1. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття).

2. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Указ Президента України від 25.06.2013 р. № 344/2013.
3. Указ Президента України від 13.11.2014 р. № 872 «Про День Гідності та Свободи».
4. Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 р. № 641 «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах». С. 3.
5. Про День Гідності та Свободи: Указ Президента України від 13.11.2014 р. № 872. Урядовий портал. 2014. 15 лист. (№ 221). С. 4.

Волик І.А., зав сектором національно-патріотичного виховання
відділу наукового та навчально-методичного забезпечення
змісту позашкільної освіти та
виховної роботи ДНУ «Інститут
модернізації змісту освіти»

ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ - ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ УКРАЇНИ

Особливої актуальності проблема соціалізації особи набуває саме в умовах соціальної трансформації суспільства, коли відбувається становлення нових соціальних форм, нових принципів соціального устрою. Одночасне існування в цей період різноманітних цінностей ускладнюють та деформують процес позитивної соціалізації особи. У такий перехідний період спостерігається розмитість ідеалів, хибність пропагованих еталонів поведінки.

Соціалізація молоді дуже важлива для України, бо від її успішності залежить майбутнє українського суспільства, а її успішність залежить від усвідомлення громадянських цінностей та прийняття їх як внутрішньої настанови особистості.

Одним з аспектів соціалізації є громадянське становлення особистості. С. Сергійчик визначає громадянську соціалізацію як «процес засвоєння кожним індивідом певної системи знань, норм, цінностей і традицій у трудовій, політичній і правовій сферах життєдіяльності, що дозволяють йому функціонувати як повноправний член суспільства» (1, 107-111).

Необхідно підкреслити, що найважливішим у громадянській соціалізації є виховання патріотизму, що є сутністю громадянськості. Патріотизм – це одне з найглибших громадянських почуттів. Він визначає ставлення людини до праці, суспільної власності, її поведінку в суспільстві. Змістом патріотизму є любов до свого краю, відданість своєму народові, гордість за надбання національної культури, а також повага до інших народів, їх прав, свобод, до їхньої культури.

У закладах освіти патріотичне виховання здійснюється згідно з положенням Конституції України, Стратегією національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки, затвердженою Указом Президента України від 13 жовтня 2015 року, Концепцією національно-патріотичного виховання дітей та молоді, затвердженою наказом МОН України від 16 червня 2015 року, іншими документами, що унормовують діяльність закладів освіти.

Мета формування патріотичних почуттів передбачає вироблення і зміцнення в свідомості кожного громадянина гордості за свою Вітчизну, її історію й традиції, готовності захищати її свободу.

Суспільні відносини значною мірою впливають на стан та ефективність формування громадянина та патріота, оскільки людина завжди формується в певних соціокультурних умовах.

У таких умовах надзвичайно важливою є оптимізація процесу виховання високо моральної, духовно багатой особистості, громадянина – патріота. У державній програмі «Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів» зазначено: "Мета сучасного освітнього процесу – не тільки сформувати необхідні компетенції, надати ґрунтовні знання з різних предметів, а й формувати громадянина, патріота; інтелектуально

розвинену, духовно і морально зрілу особистість, готову протистояти викликам глобалізації життя" (2).

В процесі соціалізації підростаючого покоління слід враховувати як традиційні цінності української культури, так і цінності демократичного суспільства, що мають бути закладені в особистісні якості та установки.

Утвердження ідей патріотизму має стати сьогодні одним з найважливіших завдань нової системи патріотичного виховання зі всіма її компонентами, що є нагальною потребою і держави, і особистості. Виходячи з умов, що склалися на геополітичній арені сьогодення, **патріотичне виховання** слід розуміти як систематичну і цілеспрямовану діяльність з формування національної свідомості, почуття вірності своїй Батьківщині, готовності відстояти її незалежність і територіальну цілісність, служити їй справами і життям.

Однак патріотичні почуття не виникають самі по собі. Це результат довготривалого цілеспрямованого виховного впливу на людину, починаючи з раннього віку.

І саме заклади освіти мають невичерпні можливості для формування громадянина-патріота.

Навчальні заклади здійснюють патріотичне виховання на психологічному та ідеологічному рівнях.

1. Це морально-психологічний процес формування почуттів, уявлень, звичок, настроїв, прагнень, норм патріотизму, вольових якостей.

2. Це світоглядний рівень – формування патріотичної свідомості, ідей, поглядів, переконань.

Для формування патріотичних почуттів недостатньо збагатити особистість певними знаннями та уявленнями, необхідно впливати на їхні почуття, формувати в них емоційно-позитивне ставлення до суспільних явищ, фактів, подій. Тому завдання патріотичного виховання підростаючого покоління потрібно реалізовувати комплексно. Необхідно поєднувати формування знань про суспільні події і явища, патріотичні вчинки і поведінку,

емоційно - позитивного ставлення до них з практичною діяльністю і вправлінням учнів у доступних громадських діях і вчинках.

Ефективність патріотичного виховання в системі виховної роботи навчального закладу значною мірою залежить від спрямованості виховного процесу, методів і форм його організації.

Пріоритетну роль доцільно відводити активним методам, застосування яких ґрунтується на демократичному стилі взаємодії, сприяє формуванню критичного мислення, ініціативи й творчості. До таких методів відносять: соціально-проектна діяльність, ситуаційно-рольові ігри, метод відкритої трибуни, соціально-психологічні тренінги, інтелектуальні аукціони, ігри-драматизації, створення проблемних ситуацій та ситуацій успіху, аналіз конфліктів і моделей стилів поведінки.

Під час проведення виховних заходів із учнівською молоддю доцільно використовувати навчальні дебати, що є важливим засобом розвитку в учнів критичного мислення та навичок аргументованого висловлювання.

Варто також активізувати діяльність історичних клубів у школах, ліцеях, коледжах, де учні матимуть можливість глибше ознайомитись зі сторінками нашої історії, відчутти самотність та неповторність культури представників усіх націй, що становлять українську політичну націю.

Визначаючи найбільш оптимальні форми виховної роботи з формування патріотичних почуттів в учнів, необхідно враховувати їх вікові та індивідуальні особливості.

Так учні молодшого шкільного віку мають незначний соціальний та моральний досвід, підвищену емоційність, вразливість і водночас пластичність до морально-етичних впливів, імпульсивність, безпосередність поведінки, тому найбільш ефективними для них можуть бути такі форми роботи як ситуаційно-рольова гра, сюжетно-рольова гра, гра-драматизація, інсценування, гра-бесіда, гра-мандрівка, екскурсія, ігрова вправа, колективне творче панно, бесіда, свято, групова справа, оформлення альбому, уявна подорож, конкурси, розповідь, моделювання, інсценізація, вікторина, виставка малюнків, операція-рейд,

виставка-ярмарок, добродійна акція, спортивні змагання, театральна вистава, ляльковий театр, веселі старты, естафети та інші.

Враховуючи вікові особливості учнів 5-9 класів, у роботі з ними доцільно використовувати такі форми як година спілкування, класні збори, година класного керівника, анкета думок, зустріч, відверта розмова, просвітницький тренінг, ярмарок солідарності, конкурс, гра-експрес, родинне свято, рольова гра, вікторина, веселі старты та естафети, , колективна творча справа (КТС), (жива газета, випуск газети, свято-презентація, усний журнал та інше), проект, виставка-конкурс, фестиваль, туристичний похід, спартакіада, турнір, колаж, пошукова гра, акція(благодійна, милосердя, екологічна та інші), конкурс-ярмарок, виставка творчих робіт, трудовий десант, конкурс-інсценізація, та інші.

Соціальні мотиви старшокласників стають більш диференційованими і дієвими, що зумовлює використання у роботі з ними таких форм роботи як диспут, брифінг, відверта розмова, етичний тренінг, конкурс, ділова зустріч, тестування, турнір ораторів, моделювання розвивально-виховних ситуацій, проект, благодійна акція, брейн-ринг, сократівська бесіда, телефон довіри, філософський стіл, складання індивідуальних програм саморозвитку, дебати, похід, екскурсія, бенефіс, колаж, агітбригада, експедиція (фольклорна, краєзнавча та інші), вечір (поезії, пам'яті та інші), круглий стіл, прес-конференція, фоторепортаж, інтернет-форум, відкрита кафедра, вернісаж, творчий портрет, школа лідера, театральна вистава, тематичний діалог, конкурс творчих робіт, експедиція, трудові загани та інші.

Висновки. Нині патріотизм покликаний дати новий імпульс духовному оздоровленню народу, формуванню в Україні громадянського суспільства, яке передбачає трансформацію громадянської свідомості, моральної, правової культури особистості, розквіту національної самосвідомості і ґрунтується на визнанні пріоритету прав людини.

Визначальною рисою українського патріотизму має бути його дієвість, спроможна перетворювати почуття в конкретні справи та вчинки на користь держави. Справжній патріот повинен мати активну життєву позицію, своїми справами та способом життя сприяти якісним змінам ситуації в країні на краще.

Для формування такої свідомості особистості має бути успішно реалізована цілісна система патріотичного виховання.

Значною мірою саме від роботи навчального закладу, її здатності до оновлення буде залежати, якою буде наша держава.

«Особливу увагу треба звернути на молодь, що приходить на зміну старшому поколінню. Молодь треба виховувати так, щоб для неї на першому місці стояли обов'язки, а потім уже права; щоб кожна молода людина в першу чергу мала задоволення не з того, що вона посідає в суспільстві те чи інше керівне становище, а з того, що вона чесно виконала свої обов'язки. Таку свідомість слід виховувати в молоді ще з дитинства» (Ващенко Г.Г. «Виховний ідеал» - Полтава: Ред. газ. «Полтавський вісник», 1994.)

Робота з патріотичного виховання має проводитися комплексно, в єдності всіх його складників. Воно мусить стати засобом відродження національної культури, стимулом пробудження таких моральних якостей, як совість, людяність, почуття власної та національної гідності.

Виховати патріота-громадянина означає підготувати підрастаючу особистість до участі в розв'язанні начальних і перспективних завдань держави, до управління її справами і виконання функції громадського діяча та захисника Батьківщини. Для цього потрібно сформувати в нього комплекс особистісних якостей і рис характеру, що є основою специфічного способу мислення та спонукальною силою дій, вчинків, поведінки.

Іншими словами, виховна діяльність навчальних закладів освіти, функціонування всієї освітньої системи повинні підпорядковуватися стратегічним завданням формування особистості – патріота і громадянина незалежної суверенної України.

Список використаних джерел

1. Сергійчик С. Факторы гражданской социализации учащейся молодежи/ С. Сергейчик// Социолог. исслед. – 2002. - № 5.- с. 107-111

2. Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів /наказ МОН України від 31.10.2011 № 1243 [Електронний ресурс]. Режим доступу: [htt://www.moipr.mk.ua](http://www.moipr.mk.ua)

3. Гончаренко С. Український педагогічний словник/ С. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.

4. Олексюк О. Формування патріотизму у студентської молоді як необхідного компоненту успішної соціалізації особистості / О. Олексюк// Науковий вісник МНУ ім. В.О. Сухомлинського. -2016. - № 1(52).- С.191-198

5. Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 – 2020 роки [Електронний ресурс] : указ Президента України від 13 жовтня 2015 р. № 580 // Верховна Рада України : офіц. веб-портал. – Текст. дані. – Київ, 2016

Онуфрійчук С.В.

м. Вінниця,

заступник директора з виховної роботи

Вінницького транспортного коледжу

СУЧАСНІ ФОРМИ, МЕТОДИ ТА СТРУКТУРА ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Постановка проблеми. Сучасна вища освіта, як і суспільство в цілому, переживає складний період, коли важливим є інноваційний поворот до особистості студента, його зайнятості, його життєвої мети, потреб та інтересів, створення умов для його самовизначення, самореалізації і розвитку. Соціально-економічні зміни, що відбуваються в країні, потребують термінового перегляду звичних поглядів, форм і методів співпраці із студентською молоддю. Тому діяльність органів студентського самоврядування є важливою ланкою життя навчального закладу.

Студентське самоврядування – це право і можливість студентів вирішувати питання навчання і побуту, захисту прав та інтересів студентів, в системі управління закладом вищої освіти [3].

Як зазначає Дмитров М.Ф. самоврядування – це рушійна сила виховного процесу, яка сприяє розвитку та становленню особистості[1].

Аналіз попередніх досліджень. Даній темі присвячені праці відомих педагогів: А.С. Макаренка, В.М. Коротова, В.О. Сухомлинського, Ш. О. Амонашвілі, М.Ф. Дмитрова.

Мета статті. Аналіз досвіду роботи органів студентського самоврядування коледжу, поширення зв'язків між вищими навчальними закладами з питань активної участі студентів у діяльності студентських рад, соціальних проектах та впровадженні студентських ініціатив.

Виклад основного матеріалу. Органи студентського самоврядування у своїй діяльності керуються виключно нормами законодавства, зокрема Законом України «Про вищу освіту».

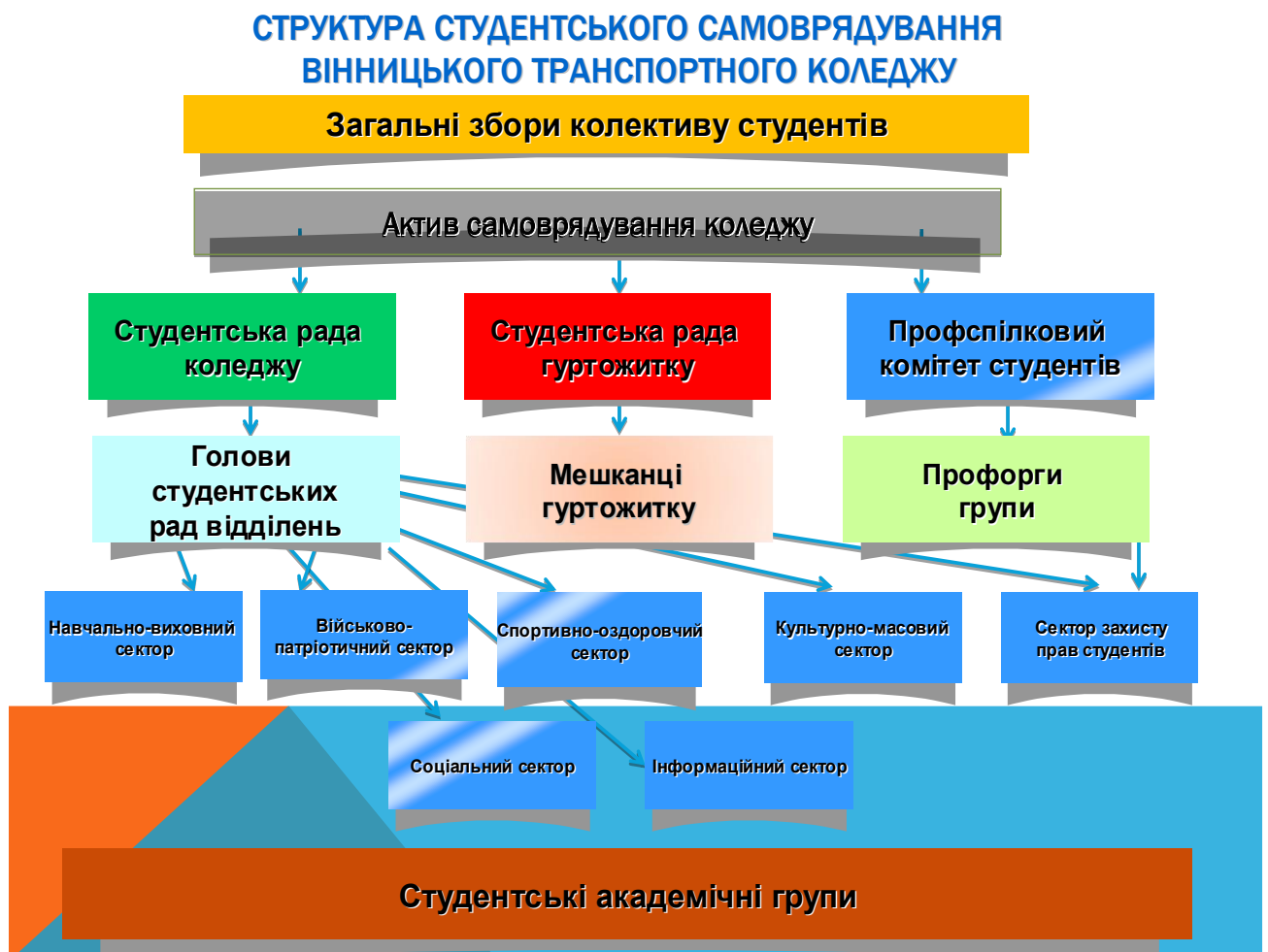
Урегулювання організаційних питань діяльності органів студентського самоврядування, зокрема пов'язаних із проведенням виборів до них, належить до компетенції студентського самоврядування та здійснюється на засадах невтручання адміністрації у цей процес [3]. Вибори голови ради студентського самоврядування проходять шляхом прямого таємного голосування студентів коледжу[2]. Попередньо проводиться студентська конференція, на яку делегується по сім представників з кожної групи. На рівні відділень коледжу шляхом прямого таємного голосування обираються голови студентських рад відділень. У кожній групі обирається староста та актив групи. В гуртожитку – голова студентської ради гуртожитку, старости поверхів та їх заступники, актив гуртожитку. Після обрання членів студентської ради коледжу проводиться перше засідання, де розподіляються обов'язки роботи секторів. Кожен сектор подає на розгляд засідання план роботи на півріччя. На основі цих документів формується план роботи студентської ради коледжу [4].

Засідання студентської ради коледжу проводяться не менше одного разу на місяць і вважається чинним, якщо на них присутні не менше двох третин від числа обраних до їхнього складу членів; рішення приймається більшістю голосів. Під час розгляду особливо важливих питань проводиться спільне засідання з адміністративною радою коледжу.

Основним завданням органів студентського самоврядування є:

- забезпечення і захист прав та інтересів студентів, зокрема стосовно організації навчального процесу;
- забезпечення виконання студентами своїх обов'язків;
- сприяння навчальній, науковій та творчій діяльності студентів;
- сприяння створенню відповідних умов для проживання і відпочинку студентів;
- сприяння діяльності студентських гуртків, товариств, об'єднань, клубів за інтересами;
- організація співробітництва з студентами інших навчальних закладів і молодіжними організаціями;
- сприяння працевлаштуванню випускників;
- сприяння проведенню серед студентів соціологічних досліджень;
- участь у розподілі стипендіального фонду.

Структурою діяльності студентського самоврядування коледжу є:

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» за погодженням з органами студентського самоврядування приймаються рішення про:

- поселення та виселення з гуртожитків студентів;
- питання профілактики правопорушень;
- прийняття актів, що регламентують організацію та діяльність студентського самоврядування;
- проведення організаційних, наукових, культурно-масових, спортивних, оздоровчих й інших заходів;
- розпоряджаються коштами й іншим майном, що знаходяться на їхньому балансі та банківських рахунках;
- виконання інших функцій.

За погодженням з органом студентського самоврядування приймається рішення про:

- відрахування осіб, які навчаються в вищому навчальному закладі, та їх поновлення на навчання;
- переведення осіб, які навчаються у вищому навчальному закладі за державним замовленням, на навчання за контрактом за рахунок коштів фізичних і юридичних осіб;
- переведення осіб, які навчаються у вищому навчальному закладі за контрактом за рахунок коштів фізичних і юридичних осіб, на навчання за державним замовленням;
- поселення осіб, які навчаються у вищому навчальному закладі, в гуртожиток і виселення з нього[3].

Члени студентської Ради коледжу є активними учасниками педагогічних та адміністративних рад, методичного об'єднання кураторів груп.

За ініціативи студентського самоврядування закладу було проведено ряд заходів: Флеш-моб «Голуб миру», Караоке на подвір'ї, Новорічна вітрина, День коледжу, Студентський бал, День здоров'я, презентація книги «Воїни світла». Волонтерська діяльність: допомога вихованцям Стрижавського будинку-інтернату для дітей з вадами розумового розвитку, благодійний ярмарок для збору коштів воїнам АТО, Великодній кошик - привітання військових які

перебувають на лікуванні у шпиталі. Активна участь у міських заходах: День міста, День Європи, Студентська ліга, «Хто? Кого?», «Smile fest», ерудит-квартет, дебати, КВН, «Що? Де? Коли?» та інші.

Студентське самоврядування має вагоме значення для організації та проведення навчально-виховного процесу у закладі:

- сприяє налагодженню конструктивної співпраці між студентами та адміністрацією вищого навчального закладу;
- забезпечує соціалізацію молоді;
- формує комунікативні та управлінські навички;
- розвиває політичну культуру молодого покоління.

Висновки. Самоврядування не можна створити за вказівкою зверху, воно з'являється як потреба колективу. А оскільки всі колективи різняться між собою, не схожі один на одного, не може бути однаковим і їх самоврядування.

Одним з основних наших завдань, завдань педагога – виховання особистості, яка володіє не лише певною сумою знань, умінь і навичок, а й здатна стати активним учасником демократичних процесів, що відбуваються у нашій країні.

Школою формування навичок самоврядування, соціальної активності та відповідальності, громадського виховання, формування ініціативної, здатної приймати не стандартні рішення особистості є студентське самоврядування. Головне, щоб воно було дієвим, гнучким, рухливими і при цьому не зводились до єдиної схеми.

«Нова доба нового прагне слова» - ці вічно живі слова М. Рильського у повній мірі визначають суть нашого сьогодення, яке охоплює усі сфери людської діяльності та буття.

Ми живимо в швидкоплинному світі, де у кожного із нас своя доля, яка складає долю суспільства. І лише те, що ми всі різні – створює мозаїку нашого життя.

Список використаних джерел:

1. Дмитров М.Ф. Самореалізація студентської молоді // Вища освіта України, 2004. №4. – Київ, с.101-109.
2. "Закон України "Про студентське самоврядування в Україні"- http://donntu.io.ua/s8177/zakon_ukraeni_pro_studentske_samovryaduvannya_v_ukraeni.
3. "Закон України"Про вищу освіту" -<http://zakon4.rada.gov.ua/>
4. Студентське самоврядування, як невід’ємна складова демократизації вищої школи. – Київ.: «Освіта України», 2005. С.11

Воронцова Е.В.,
практичний психолог,
науковий співробітник відділу
проектного управління ІМЗО

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ У СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖІВ

За визначенням А. В. Мудрика, соціалізація це засвоєння і відтворення культурних цінностей і соціальних норм, а також саморозвиток і самореалізація людини у тому суспільстві, де вона живе [3, с. 135].

В сучасних умовах однією із головних цілей соціалізації студентів коледжів ми розглядаємо формування у юнаків громадянської компетентності, набуття досвіду їх реалізації та створення навички в трансляції цінностей громадянського суспільства.

Розглянемо докладніше громадянські компетентності для студентів коледжів.

По-перше, сучасна молода людина має жити за законами демократії;

По-друге, для ствердження себе як громадянина молода людина має брати участь у соціально значущій проектній діяльності у складі колективу або індивідуально, систематично або у відповідній ситуації [3].

Соціалізація студентів засобами навчально-виховного процесу повинна сприяти формуванню сучасних ціннісних домінант у молоді, а саме:

- 1) уміння керуватися цінностями культури світу, культури співробітництва;
- 2) формувати норми і правила спілкування: етичні, психологічні, естетичні, гігієнічні, правові, культурні, у сім'ї, у трудовому колективі тощо;
- 3) виховувати почуття власної гідності і свободи як невід'ємної характеристики життя гідної людини;
- 4) формувати почуття суспільного обов'язку та поняття прав і свобод окремої особистості у суспільстві;
- 5) створювати поняття про державу як про регулятивний апарат суспільного життя. Виховувати повагу до атрибутів державної влади;
- 6) формувати у студентів прагнення до творчого саморозкриття, саморегуляції, саморозвитку, функціонування у суспільстві та подальшого самовдосконалення;
- 7) виховувати відповідальність за своє здоров'я і здоров'я оточуючих;
- 8) формувати поняття про гідне життя на позитивних прикладах співвітчизників (батьків, земляків тощо);
- 9) формувати життєві і професійні цілі шляхом розширення знань про сучасний світ, прагнення до реалізації своїх професійних намірів для блага і в межах своєї малої Батьківщини (регіону).

У своїй роботі ми поставили перед собою такі задачі:

1. Дослідити рівень соціальної адаптації в групі юнаків (констатуючий експеримент);
2. проаналізувати отримані результати
3. за результатами визначити напрями для корекційної роботи.

Опис вибірки та методів дослідження

Наше дослідження ми проводили на студентах навчальних закладів I-II рівнів акредитації. У дослідженні взяли участь 124 підлітка, з них 84 хлопців та 40 дівчаток. Для визначення рівня соціальної адаптації ми обрали такий діагностичний інструментарій:

Опитувальник Карла Роджерса і Розалінд Даймонд «Діагностика соціально-психологічної адаптації». Опитувальник складається з 14 шкал, 12 з

яких досліджують протилежні відчуття особистості: адаптованість - дезадаптованість, прийняття себе - неприйняття себе, прийняття інших - неприйняття інших, емоційний комфорт - емоційний дискомфорт, інтернальність - екстернальність, прагнення до домінування - прагнення до підкорення; та дві шкали, що вимірюють стійкі характеристики особистості - ескапізм та шкала неправди. За результатами обробки і підрахунку відповідних показників визначаються 6 інтегративних показників, що враховують перших 12 шкал.

Саме вони визначають стан соціальної адаптації особистості.

Розглянемо ці показники більш ретельно.

1. Адаптованість - характеризує загальний рівень процесу адаптації до умов трудового або студентського колективу, до змісту діяльності групи, відображує ступінь психологічної напруженості, тривожності, що відчуває досліджуваний під час дослідження. Чим вищий бал отримує за даною шкалою суб'єкт, тим краще він пристосований до умов соціального середовища, тим вищою є його інтеграція з іншими членами групи.

2. Самоприйняття - результат уявлення людини про себе, про свої можливості і потреби. Високий рівень самоприйняття є важливою умовою соціально-психологічної адаптації, тому що відображає рівень адекватності сприйняття себе й своїх соціальних зв'язків. Викривлене або недостатньо розвинене уявлення про себе веде до порушень адаптації, крайнім проявом чого є розлади аутичного спектру.

3. Прийняття інших - результат узагальнених уявлень суб'єкта про оточуючих його людей, їх наміри і потреби, про їх уявне ставлення до нього як до незалежної та унікальної особистості. Чим більш розвинені та неупереджені уявлення особистості про інших членів колективу, тим більш ефективними є форми її взаємодії з іншими людьми. Дотримуючись певної стратегії взаємодії, суб'єкт може порівнювати свої наміри та інтереси з інтересами іншої сторони.

4. Емоційний комфорт - рівень задоволеності чи пригніченості у теперішньому часі. Чим вищий бал отримує суб'єкт за даною шкалою, тим менший рівень фрустрації він відчуває. Низькі значення за шкалою свідчать

про високу внутрішню напруженість, підвищену тривожність, незадоволеність системою своїх стосунків з оточуючими людьми, своїм місцем у колективі.

5. Інтернальність – внутрішній локус контролю (Дж. Роттер), що проявляється у прийнятті відповідальності за результати своєї діяльності. Суб'єкти, які мають високі бали за даною шкалою не схильні підкорятися впливу інших, вони чинять опір, якщо відчувають, що ними намагаються маніпулювати. Вони краще працюють наодинці, ніж під наглядом, хворобливо реагують на втрату особистої свободи.

Якщо ж людина вважає, що все те, що відбувається з нею, є результатом дії зовнішніх, невідконтрольних її волі сил (випадку, інших людей, долі), то вона відноситься до екстерналів. Такі люди частіше примірюються з тим, що з ними відбувається. Вони рідше досягають висот життєтворчості, які властиві інтерналам, відчувають себе менш значущими у цьому житті, не беруть на себе важкоздійснюваних задач. Екстернали є більш конформними (підкоряються правилам), піддаються тиску оточуючих, краще працюють на людях, ніж наодинці. Їм важко організувати свою діяльність, при плануванні якої вони враховують в основному зовнішні вимоги (підготувати матеріал до іспиту, приготувати святковий обід, якщо очікуються гості).

Локус контролю пов'язаний і з тим, як людина будує свої відносини з іншими людьми. Як правило, інтернал більш упевнений в собі, більш популярний у групі і проявляє більшу терпимість у порівнянні з екстерналом. У інтерналів спостерігається більш активна позиція у збереженні власного здоров'я: вони краще обізнані про свої особливості, піклуються про себе і частіше звертаються за профілактичною допомогою. Екстернальність, навпаки, поєднується зі зниженим настроєм, відчуттям тривоги за своє здоров'я.

Протягом певного часу вважалося, що локус контролю це стійка характеристика особистості, що поширюється на всі сфери життя — успіхи і невдачі, здоров'я, навчання, роботу, сім'ю, стосунки з друзями. Проте пізніше було виявлено, що локус контролю може змінюватися в залежності до реальних можливостей врегулювання свого життя (наприклад, зрозуміло, що дитина не

може відповідати за події у батьківській сім'ї, але після одруження вибудовує все на свій розсуд).

6. Прагнення до домінування – характеризує схильність людини до лідерства, самоствердження, незалежності від думок інших, до самостійності.

Суб'єкти, що отримують високі бали за цією шкалою, демонструють у своїй поведінці певне ігнорування соціальних норм та авторитетів; вони діють сміливо, енергійно, діють за власними правилами, активно та агресивно відстоюють свої права на незалежність, вимагають самостійності від оточуючих. Низькі значення за шкалою свідчать про конформність, невміння відстоювати власну думку, відсутність віри у свої можливості та здібності, залежність від більшості чи начальства, пасивність, поступливість.

Крім того ми аналізували дані за двома додатковими шкалами – «ескапізм» та «контрольна шкала брехні».

7. Ескапізм – тенденція до ігнорування проблем, уникнення ситуацій, що потребують прийняття рішення та застосування дій для її подолання.

Високі значення за шкалою «ескапізм» отримують суб'єкти, що відчувають високу невпевненість у власних силах щодо розв'язання проблемної ситуації, вони пасують перед труднощами, перебувають у полоні власних фантазій, що дозволяють зменшити напруження ситуації.

Суб'єкти, що отримують низькі значення за даною шкалою, навпаки, не бояться труднощів (ні реальних, ні потенціальних), ретельно аналізують ситуацію та приймають рішення, не відчувають емоційного застигання на потенційних наслідках, ефективно реагують на обставини. Вони не уникають проблемних ситуацій, відчувають впевненість у вирішенні проблеми власними силами.

8. Шкала неправди – або шкала соціальної бажаності. Високі бали за цією шкалою свідчать про можливу нещирість об'єкта дослідження, намагання виглядати більш привабливо, ніж насправді. При високих показниках результати тесту можуть не враховуватися у загальній базі дослідження.

Отже, під час обробки результатів коефіцієнт соціально-психологічної адаптованості розраховується шляхом додавання позитивних (i+) відповідей на питання 5, 6, 7 шкал, і негативних (i-) відповідей на питання 1, 2, 3 шкал:

$$K = i N_{(5,6,7)} + i- N_{(1,2,3)}$$

Іноді потрібно визначити показник дезадаптованості, який розраховується як сума позитивних відповідей на питання до 1, 2, 3 діагностичних шкал, і негативних відповідей на запитання до 5, 6, 7 діагностичних шкал.

Результати дослідження. У дослідженні соціально-психологічної адаптивності студентів коледжу за допомогою опитувальника Д. Роджерса, Р. Даймонд в адаптації Т. В. Снегирьової ми отримали такі результати:

Шкала опитувальника	Низькі показники (кількість опитаних)	Середні показники (кількість опитаних)	Високі показники (кількість опитаних)
Самоприйняття	56	41	27
Прийняття інших	48	55	21
Емоційний комфорт	76	41	7
Інтернальність	35	68	21
Прагнення до домінування	56	48	20
Шкала неправди	41	72	11
Адаптація	31	77	16

Відповідно до результатів тестування, наданих у таблиці, можна констатувати, що студенти коледжу потребують допомоги у діяльності що сприяє прийняттю себе (45%), у налагодженні стосунків з іншими людьми (39%). Також необхідно покращити відчуття емоційного комфорту (62%) у студентів, формувати почуття відповідальності за події власного життя (28%), самостійність (45%). На жаль до «ігнорування проблем вдається більше третини опитаних (38%).

Для визначення шляхів корекційної роботи ми провели кореляційний аналіз отриманих результатів.

За результатами кореляційного аналізу, цільовий показник «Соціальна адаптація», можна зробити висновок, що найбільш значущі показники для соціальної адаптації підлітка (для значення $p < 0,5$), це емоційний комфорт (0,59), самоприйняття (0,57), інтернальність (0,46) та прийняття інших (0,37). Таким чином ми можемо спланувати подальшу корекційну роботу.

Метою корекційної роботи є:

1. інтеграція уявлень юнаків про себе → має забезпечити більший емоційний комфорт;
2. підвищення рівня самоприйняття → підвищення рівня прийняття інших (за результатами кореляційного аналізу)
3. підвищення рівня інтернальності
4. таким чином підвищення рівня соціальної адаптації.

Літературні джерела:

1. Боришевський М.Й. Національна самосвідомість у громадянському ставленні особистості. – К.: Вища школа, 2000. – 191 с.
2. Куликов Л.В. Психологическое исследование: методические рекомендации по проведению. – СПб.: Речь, 2001. – 184 с.
3. Мудрик А.В. «Социальная педагогика», © Издательский центр «Академия», 2000
4. Сидоренко Е. Методы математической обработки в психологии - С.П., Речь, 2007. -352 с.
5. Соціальна психологія: Навч. Посібник для підготовки бакалаврів усіх форм навчання / Е.Ф.Іпатов, К.М.Левківський, В.В.Павловський. – К.: ІЗМН, 2012. – 120 с.
6. Фетискин Н. П., Козлов В. В., Мануйлов Г. М., С 69 Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп. М., Изд-во Института Психотерапии. 2002. - 490 с.

Кузько О.Л., м. Конотоп,
Політехнічний технікум КІ СумДУ,
завідувач навчально-виробничою

практикою
Рябик А.В., Словенко В.М., м. Конотоп,
Політехнічний технікум КІ СумДУ,
викладачі

ОСОБЛИВОСТІ ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНІВ БУДІВЕЛЬНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В РЕЗУЛЬТАТІ ЇХ ЗАЛУЧЕННЯ ДО РОБОТИ В БУДІВЕЛЬНОМУ ЗАГОНІ ТЕХНІКУМУ

Побудова нового громадянського, демократичного, гуманного та правового суспільства, орієнтованого на високі національні й загальнолюдські цінності, набуває актуальності в стратегії сучасної української освіти. Актуальним є наукове обґрунтування і практичне забезпечення нової за своєю сутністю системи громадянського виховання, мета якого – сформувати у студентів комплекс громадянських якостей, глибоке розуміння ними належності до українського народу, до своєї Батьківщини, внутрішню потребу й готовність відстоювати та захищати її інтереси, реалізовувати свій особистісний потенціал на благо зміцнення Української держави. Отже, громадянське виховання нерозривно пов'язане з відродженням нації, демократизацією та гуманізацією суспільства, поглибленням самоуправління народу. [2]

Громадянське виховання – формування громадянськості як інтегрованої якості особистості, що дає людині можливість відчувати себе морально, соціально, політично і юридично дієздатною та захищеною.

Воно покликане виховувати у молодій людині високі моральні ідеали, почуття любові до своєї Батьківщини, потреби у служінні їй. Відомо, що основні риси громадянина формуються в молодому віці під впливом загальнонародних, національних цінностей у взаємодії особистості із суспільством, яке на кожному етапі представляють сім'я, школа, різноманітні колективи, в тому числі і різноманітні молодіжні будівельні загони.

Громадянське виховання орієнтоване на формування свідомого громадянина, патріота, професіонала, людини зі шляхетними особистісними

якостями і рисами характеру, світоглядом і способом мислення, почуттями, вчинками та поведінкою, спрямованими на саморозвиток.

Мета громадянського виховання конкретизується через систему завдань, одне з яких полягає у формуванні моральності особистості та мотивація до праці. [3]

Неможливо собі уявити не лише політичного, але й економічного і культурного життя в ХХІ ст. поза молодіжним ракурсом. Протягом цього часу роль студентської молоді в тому чи іншому аспекті існування держави важко переоцінити. Молодь завжди гостро реагує на соціальні та політичні процеси і як не парадоксально – є першою жертвою цих перетворень. В історії суспільно-політичних рухів молодіжні рухи пройшли історичний шлях від самодіяльних клубів за інтересами до наймасовіших у суспільстві організацій. Нині можемо констатувати, що молодіжні рухи стали одним із практичних засобів суспільно-історичних трансформацій, виступивши комунікаційними каналами зв'язку у середовищі одного покоління, виявляючи та репрезентуючи його інтереси перед суспільством в цілому. Тому дослідження процесу становлення і розвитку молодіжного руху в його такій організаційній формі, як студентські будівельні загони як форма громадянського виховання є актуальним питанням сьогодення. [4]

Студентські будівельні загони є невід'ємною складовою частиною навчально-виховного процесу у закладах освіти, одним з суттєвих факторів формування і підготовки висококваліфікованих спеціалістів будівельної галузі, виробленню моделі їхнього співжиття у колективістському суспільстві.

Політехнічний технікум Конотопського інституту Сумського державного університету дотримується традицій, закладених багато років тому, та, окрім інших професій, готує фахівців будівельної справи.

Практика студентів є невід'ємною складовою частиною процесу підготовки спеціалістів в навчальних закладах і проводиться на оснащених відповідним чином базах навчальних закладів, а також на сучасних підприємствах, в організаціях чи установах різних форм власності відповідно до обраної професії.

Метою виробничої практики є закріплення отриманих у навчальному закладі теоретичних знань, вивчення досвіду роботи підприємств, оволодіння виробничими навичками та передовими методами праці за спеціальністю. В процесі виробничої практики студенти також набувають досвіду суспільної, організаторської та виховної роботи в колективі, вміння підвищувати рівень практичної підготовки з майбутньої професії та формуються як свідомі громадяни своєї держави. Поставлена мета досягається шляхом вирішення конкретних виробничих задач під час проходження виробничої практики. [1]

До комплексу питань, який становить зміст виробничої практики, входить вивчення технології організації виробництва, прийомів та методів роботи із сучасними інструментами та контрольними-вимірювальними приладами, питань економіки, стандартизації та організації науково-дослідної і проектно-конструкторської роботи. Під час практики студенти вивчають організацію, планування та управління підприємством, механізацію та автоматизацію, резерви виробництва та підвищення продуктивності праці, раціоналізаторську та винахідницьку діяльність. До змісту практики також входять питання наукової організації праці, промислової естетики, охорони праці та довкілля. Невід'ємною частиною практичного навчання є громадське виховання молоді. Виховати громадянина означає готувати підрастаюче покоління до участі у розв'язанні сучасних та перспективних завдань держави, розвиток мотивації до праці. Виконати це завдання означає сформувати у молодій людині комплекс особистісних якостей і рис характеру, що є основою специфічного способу мислення.

Вже стало традицією щороку на базі Конотопського інституту Сумського державного університету організовувати проведення виробничої технологічної практики на базі роботи молодіжного будівельного загону.

Студенти будівельного загону беруть активну участь у різноманітних освітньо-культурних заходах міст та своєю професійною майстерністю забезпечують роботу літнього оздоровчого наметового містечка в селі Жолдаки.

Робота в будівельному загоні сприяє згуртованості колективу під час вирішення різноманітних виробничих завдань, сприяє громадському і трудовому вихованню, прищеплює любов та повагу до обраної професії, дає можливість самореалізації в умовах сучасної ринкової економіки на основі підвищення мотивації до праці, а також є першим щаблем до майбутнього кар'єрного зростання.

Список використаних джерел

1. Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів (наказ міністерства освіти і науки України № 93 від 08.04.1993 року із змінами внесеними згідно з Наказом Міністерства № 351 від 20.12.1994 року).
2. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка: навч. посіб. / Н. Є. Мойсеюк.– [2-е вид.].– К.,2009. – 650 с.
3. Волкова Н. П. Педагогіка: посібник для студентів вищих навчальних закладів. Н. П. Волкова. – К. : Видавничий центр «Академія»,2002. – 576 с.
4. Іова В. Ю. Формування громадянської культури особистості: навч.-метод. посіб. / Іова В. Ю., Люріна Т. І. – Кам'янець - Подільський: Абетка,2003.– 172 с.

II. ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ МОРАЛЬНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ЯК ОСНОВИ РОЗВИТКУ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

О.А. Дубасенюк, док. пед. наук,
професор кафедри педагогіки
Житомирського державного
університету імені Івана Франка,

КАТЕГОРІЯ «ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ» ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ.

У сучасних умовах актуалізується проблема громадянської та моральної відповідальності особистості, тому категорія «відповідальності» постає основою її моральних цінностей та поширюється на всі сфери діяльності людини, а також суспільно-політичного, громадянського й соціального життя. Особливе значення проблема відповідальності має для студентської молоді, оскільки юність – це період вибору життєвих цінностей, формування внутрішньої позиції по відношенню до себе, інших людей, до світу, моральних цінностей. Від розвитку та вдосконалення почуття відповідальності залежить розвиток й існування всього суспільства в цілому. Категорія «відповідальність» є предметом дослідження багатьох наук таких як філософія, педагогіка, психологія, аксіологія, етика та ін.

Ідея відповідальності знайшла своє відображення в історії філософії в зв'язку з темами свободи (свободи волі, прийняття рішення, свободи дії), зобов'язання і провини (О.М. Лисанюк, О.І. Ореховський). У класичній філософії вона частіше вивчалася у визначеному контексті і не завжди була термінологічно оформлена. Розуміння відповідальності залежить від розуміння свободи; при детерміністському погляді на людську діяльність можливість відповідальності заперечується, наприклад, у біхевіоризмі (Б. Скіннер). Свобода – одна з умов відповідальності, а відповідальність – один із проявів свободи [4, 5, 7].

У дослідженнях відомих психологів та педагогів (І.Д. Бех, І.А. Зязюн, М.В. Левківський, М.Д. Максименко, К. Муздибаєв, М.І. Сметанський та ін.) розкрито психологічні і педагогічні механізми формування у молоді відповідальності, що розглядається як особливий мотив людських вчинків, або як принцип регуляції поведінки людини [1, 3, 6, 8].

В етиці відповідальності світ приймається з усіма його недоліками, і тому представники цього напрямку приділяють особливу увагу засобам реалізації цілей і готові відповідати за ті наслідки своїх дій, які повинні або могли б їх передбачити. [2, 4]. Відповідальність відмінна від переконаності як вираження моральності й основи дій. Виділення «етики переконання» й «етики відповідальності» дозволило М. Веберу розмежувати два типи поведінкової

орієнтації. При тому, що названі нормативно-поведінкові орієнтації не протистоять, а взаємодоповнюють один одного, між ними є принципові відмінності. Етика переконання – це абсолютна етика самовідданої спрямованості до досконалості. Її прихильники стурбовані високістю цілей – і не беруться відповідати за характер результатів своїх зусиль. В етиці відповідальності світ приймається з усіма його недоліками, і тому її прибічники приділяють особливу увагу засобам реалізації цілей і повною мірою готові відповідати за наслідки своїх дій, які повинні були б передбачити. Практичний характер, орієнтація на об'єктивні результати визначають виняткову актуальність етики відповідальності в межах суспільної та громадянської діяльності [2].

У науковій літературі відповідальність розглядається як сутнісна ознака людини, що нерозривно пов'язана з її розвитком і становленням у суспільстві, за допомогою почуття відповідальності людина може виражати свою свободу словами. **Відповідальність може тлумачитися як** відношення залежності людини від чогось такого, що сприймається нею в якості визначальної бази для прийняття і реалізації рішень [10].

Категорія «відповідальність» має кілька значень: це те за що людина відповідає; це її сенс життя, життя оточуючих її людей, її дії та вчинки, оточуючий світ. Молода людина має бути відповідальною перед суспільством та соціумом, яким вона оточена як її частина. Бути відповідальним – означає думати про близьких їй людей та про наслідки своїх учинків, чи не принесуть вони шкоди. Виділяють різні види відповідальності: моральна, громадянська, соціальна, правова тощо.

Розглянемо сутність моральної відповідальності особистості. **Моральна відповідальність** розглядається як усвідомлення людиною необхідності моральної діяльності, що орієнтована на принцип еволюції людини і суспільства та подальшу організацію їх взаємодії. Частина науковців стверджують, що почуття відповідальності – це соціальне явище. Тобто відповідальною можна назвати людину, яка виконує певну соціальну роль, свої рольові обов'язки та цілком готова відповідати за свої вчинки перед

суспільством. Інші науковці відповідальність розглядають як властивість особистості, яка виникла в результаті синтезу всіх її моральних якостей, і виявляється лише в ситуаціях вільного вибору [11].

Дослідники виділяють критерії відповідальної поведінки молодих людей, як уявлення про значення та зміст моральних нормативів відповідальності особистості та позитивне ставлення до неї. З моральної точки зору відповідальна особа послуговується вміннями діяти у межах прийнятих нормативів у ситуаціях, які спонукають людей зробити висновки з етичної точки зору. У книзі Е. Фромма «Людина для себе» підкреслюється необхідність відповідальності за власне життя, а також за свої вчинки та слова [9]. При цьому відповідальність співвідноситься з такими гуманістичними цінностями людського суспільства як турбота, любов, повага. Автор розрізняє поняття відповідальність та обов'язок, тому відповідальність виступає як категорія свободи і має позитивний настрій, а обов'язок у свою чергу виступає як не свобода. Відповідальність є найважливішою якістю людини, оскільки тільки за умови відповідального ставлення до життя, вона може самореалізуватися в суспільстві. Відповідальністю можна назвати усвідомлення особистістю власної поведінки, власних обов'язків та розумне їх виконання. Почуття обов'язку є життєвою необхідністю для людини, що стосується як її самої, так й інших оточуючих і закладається в особистості з самого народження. Молоді люди повинні усвідомити, що від рівня сформованості почуття відповідальності може залежати життя багатьох людей. У цьому полягає вся суть відповідальної особистості. Людина діє на основі прийняття та осмислення своїх вчинків поведінки або самостійно поставленої перед собою мети. Переважно людина є відповідальною не тільки за щось або перед кимсь, а також вона може відповідати і за когось. Людина відповідає не лише перед суспільством, а й перед самою собою, своєю совістю. Саме тому відповідальність постає у структурі особистості провідною цінністю та характеризує її соціально моральну зрілість.

Відтак, відповідальність тлумачиться з різних позицій і може розглядатися як стиль життя, спосіб погляду людини на цей світ. За допомогою

розвиненого почуття відповідальності молода людина може реалізувати себе як особистість. Відповідальність знаходить своє вираження в найтонших аспектах нашого життя, наприклад студент у процесі особистісного розвитку зобов'язаний нести відповідальність за свою успішність у навчанні, свої дії та вчинки. Безвідповідальним можна вважати сучасне відношення людства до навколишнього світу. Завдяки відповідальності, яка повинна бути невід'ємною частиною кожного індивіда, молоді люди здатні змінити оточуючий світ.

Майбутньому фахівцю важливо усвідомити необхідність відповідального ставлення до різних аспектів життя. Вони мають постійно розвивати почуття відповідальності, працювати в цьому напрямі, що допоможе досягнути більшого визнання у суспільстві. Сформована відповідальність приводить до успіху в усіх сферах життя, у взаємодії з іншими людьми, у вирішенні різноманітних справ. А безвідповідальність – до деградації особистості і в цілому може привести наше суспільство до руйнації, до занепаду соціуму. Молоді люди досить часто ставали свідками того, коли людина через свою безвідповідальність потрапляла в досить складне становище, створюючи багато проблем як самій собі, так і підставляючи тих людей, які поклались на неї.

Відповідальність як об'єктивна обставина має різні види, форми та напрями. Моральна відповідальність – вираження спроможності особистості своїми силами справлятися зі своєю діяльністю, діями і вчинками. У всі часи такий тип відповідальності мав велике значення, але в період кризи і в умовах перетворення суспільства моральна відповідальність для кожної людини набувала особливого сенсу [11]. Моральна відповідальність відіграє важливу роль у всіх сферах особистості – навчальній, культурній, політичній, суспільній, сімейній. У першу чергу будь-яка відповідальність передбачає розуміння і дотримання моральних норм і принципів. У літературі виділяються певні види моральної відповідальності. 1. Відповідальність перед собою самим. Людина робить вибір і в результаті зупиняється на своєму житті, своїй долі, оскільки несе за них відповідальність, що найчастіше проявляється в сумнівах, страхах і жалю людини. 2. Відповідальність за вчинки перед іншими. Цей вид найчастіше пов'язаний з адміністративною і правовою відповідальністю.

3. Відповідальність перед світом і оточуючими. Прояв такої відповідальності визначається турботою про світ, викликаній станом тривоги. Він сприймається як найбільш складний, оскільки людина вважає, що вона відповідає за все і всіх. Проте не всі можуть усвідомлювати таку відповідальність.

Моральна відповідальність людини за те, що відбувається, вимагає від людини включення в природні та соціальні зв'язки і врахування різноманіття і множинності зв'язків особистості і суспільства [11].

Майбутні фахівці мають усвідомити, що відповідальна людина – та, хто здійснює відповідальний підхід, хто в складній ситуації робить все, що від неї очікують, не перекладаючи свої труднощі на оточуючих. Така людина відповідає і за вибір своїх дій, і за свою бездіяльність, за прояв ініціативи і доведення справи до кінця, за результат і за наслідки.

Можна виділити переваги відповідальності: розвиває у молоді впевненість – у собі і своїх силах, повагу – як самоповагу, так і повагу з боку оточуючих; можливості – для самоконтролю і контролю над зовнішньою ситуацією, сприяє свободі вибору, здатність самостійно приймати рішення.

Існують різні способи розвитку у студентів відповідальності. Це, насамперед, самоконтроль і робота над собою. Уважне ставлення до себе, до своїх слів, обіцянок і вчинків допомагають людині стати більш відповідальною. Головне бути цілеспрямованою особистістю, оскільки робота над собою – процес тривалий. Можна робити письмові «доручення» самому собі. Один із варіантів самовдосконалення, які психологічно допомагають нести відповідальність за свої обіцянки і завжди виконувати їх, – записувати завдання, котрі молода людина ставить перед собою, і визначати терміни їх виконання. Допомагає у цьому напрямі організаційна робота з людьми, спільні скоординовані дії, а також міжособистісна взаємодія. Таким чином, унаслідок внутрішньої роботи формується самостійна, діяльна, надійна особистість.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Особистість: два наукових погляди на виховання та розвиток / І. Д. Бех // Психологія і особистість. – 2013. – № 2. – С. 132-140.
2. Вебер М. Политика как призвание и профессия. Избр. произв. М., 1990, с. 69-706.
3. Зязюн І.А. Філософія педагогічної дії : монографія / І. А. Зязюн. – Київ ; Черкаси : [Б. в.], 2008. – 608 с.

4. Йонас Г. Принцип ответственности. Опыт этики для технологической цивилизации / Перевод с нем., предисловие, примечания И. И. Маханькова – М.: Айрис–пресс, 2004. – 480 с.
5. Лисанюк Е. Н. Ответственность и идентичность субъекта // Субъективность и идентичность. Под ред. А. В. Михайловского. Изд. Дом НИУ–ВШЭ, 2012. С. 273–292. Елена Никол.
6. К. Муздыбаев «Психология ответственности» Ленинград «Наука», 1983. — 240 с.
7. Ореховский А. И. Введение в философию ответственности : монография / А. И. Ореховский и др. ; под общ. ред. А. И. Ореховского. – Ново сибирск : СибГУТИ, 2005 р. – 186 с. О.І.

8. М. І. Сметанський. Формування соціальної відповідальності вчителя / М.І. Сметанський–Вінниця, 1993.
9. Фромм Эрих. Человек для себя [Текст] / Эрих Фромм ; [пер. с англ. А. В. Александровой]. – Москва : Астрель, 2012. – 314 с.
10. <http://www.etica.in.ua/vidpovidal-nist-yak-sutnisna-oznaka-lyudini/>.
11. <http://kak-bog.ru/moralnaya-otvetstvennost>

Печенко С.М., м.Конотоп,
Політехнічний технікум КІСумДУ,
викладач

ВПЛИВ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ СТУДЕНТІВ НА ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ ФАХІВЦІВ

Система освіти, науки і культури має потужний арсенал засобів впливу на духовну сферу життя людини. Рівень освіти є найреальнішим показником духовності і моральності нашого суспільства.

Освіта є спеціальною сферою соціального життя. Ця сфера безпосередньо впливає і на різнобічні умови для розвитку підлітків-студентів, і на процес засвоєння ними культурних і професійних навичок, і на взаємодію викладачів з молодим поколінням.

У наш час від старої системи освіти й виховання, в умовах духовної кризи не можна зменшувати роль навчальних закладів у вихованні молоді, вихованні духовно-моральних якостей людини.

Нажаль, сучасне українське суспільство переживає не тільки соціально-економічну або політичну кризу, а й духовно-культурну. В. Ф. Баранівський говорить про те, що «найбільш серйозні конфлікти, що несуть загрозу українській державності, визрівають в духовній сфері суспільства» [1, с.16].

Гармонійно розвинута особистість передбачає наявність комплексу цілісних змістовних характеристик. Свідомість людини - це сукупність життєвих, моральних норм і духовних цінностей, це розвиток почуттів і переживань, це сформована моральна поведінка, яка слугує формуванню відносин із навколишнім світом і є стимулом для подальшого розвитку. В сфері освіти перераховані характеристики обов'язково повинні розглядатися сумісно із професійною компетенцією майбутнього фахівця [6].

Науковці розглядають такі умови для формування компетенцій в навчальному закладі:

- освіта повинна мати діяльнісний характер;
- освітній процес спрямований на розвиток самостійності студентів і відповідальності за результати своєї діяльності [7];
- забезпечити поетапність реалізації компетентнісного підходу на різних етапах формування змісту освіти [5];
- необхідно сприяти набуттям студентами досвіду в проблемних ситуаціях при досягненні мети;

- сформувані визначення вимог до кінцевого результату рівня сформованості базових компетенцій та до основних етапів їх формування;
- визначення переліку способів діяльності й концептуальних знань про сутність процесу й продукту діяльності;
- зміна акцентів у діяльності вчителя, яка відображається в бажанні та підготовленості викладача для розвитку предметних і базових компетенцій у студентів [4];
- забезпечення навчального процесу якісними підручниками.

Таким чином, для формування моральних компетенцій у студентів необхідно забезпечити сукупність і достойну реалізацію таких педагогічних умов в навчальному закладі:

- для сприйняття і усвідомлення своїх духовно-моральних цінностей студент, який навчається, повинен брати активну участь у житті навчального закладу, що сприяє спілкуванню, пізнанню, піклуванню і вихованню особистості [2];
- такі заходи, як виховні години, екскурсії, семінарські заняття, олімпіади, вечори, виставки, сприяють формуванню доброти, любові, милосердя, турботи, моральності;
- способи соціально-психологічної взаємодії викладача і студента сприяють обміну інформацією, почуттями, дружнім взаєминам, здійснюючи педагогічне спілкування і виховний вплив на учасників діалогу [8];
- науковці зазначають, що однією із головних умов формування моральних компетенцій є «приклад педагогів-гуманістів, що несуть персональну моральну відповідальність за виховання у студентів мужності: за розвиток їх природних обдарувань і формування творчого мислення, утвердження в них ідеалів добра і справедливості, любові, гуманізму і благочестя; дотримання ними суворої дисципліни і відповідальності, виховання працьовитості; навчання рідної мови, патріотизму, прищеплення знань світової культури і системи загальнолюдських цінностей» [6, с. 61].

Для забезпечення високої якості навчання і професійної підготовки необхідно стимулювати мотиваційну сферу, активізувати потреби в

самоорганізації, пізнанні, актуалізації і подальшій реалізації отриманих професійних навичок в суспільстві.

Активізація позиції студента відносно мети навчання, способів навчання та інтересу до нього – це передумови результативного навчання і формування майбутнього спеціаліста.

Одним із пріоритетних стратегічних завдань нашого навчального закладу є виховання майбутніх професіоналів на засадах доброти, уваги, толерантності, гідності та інших моральних цінностей. Викладачі, використовуючи різні способи і засоби навчання та виховання, стимулюють студентів до особистісного зросту.

Отже, методика формування духовно-моральних основ студентів орієнтована на розвиток духовно-моральної сфери, емоційно-ціннісного відношення до моральних норм, що веде, безпосередньо, до професійного становлення особистості майбутнього фахівця[3].

У наш час необхідно усвідомити, що тільки об'єднавши зусилля держави, суспільства та освіти, ми можемо сформувати сукупність потрібних моральних компетенцій для виховання цілеспрямованої, грамотної і готової до подальшого зростання та самореалізації Людини.

Список використаних джерел

1. Баранівський В.Ф. Проблеми розвитку духовної культури та освіти в українському суспільстві // Вісник Житомирського державного технологічного університету. – 2007. - №2 – С. – 15-26.
2. Бех І.Д. Категорія "становлення" в контексті розвитку образу "Я" особистості // Педагогіка і психологія. – 1997. – №3. – С. 25-34.
3. Бойко А.А. Оновлена парадигма виховання: шляхи реалізації. – К.: ІЗМН, 1996. – 320 с.
4. Зязюн І.А. Педагогіка добра: ідеали і реалії // Наук.-метод. посібник. – К.: МАУП. – 2000. – 312 с.

5. Пономарьов О.С., Касьянова О.М. Моделювання діяльності фахівця: підручник. – Харків: НТУ «ХП»: Видавництво ФОП Тагаєв П.О., 2011. – 236с.
6. Пономарьов О.С., Відповідальність як педагогічна категорія О.С. Пономарьов, Н.В.Середа, М.К. Чеботарьов. – Х.: Вид-во Підручник НТУ «ХП», 2013. – 172с.
7. Струманський В.П. Концептуально-структурний зміст виховання і виховної роботи в прогностичних проекціях української наукової педагогіки // Педагогіка і психологія: Вісник АПН України. – 1994.—№2. – С. 124-127.
8. Ягупов В. В. Педагогіка: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2002. – 560с.

Удалова О.Ю.,
кандидат педагогічних наук,
доцент, старший науковий співробітник
ДНУ «Інститут модернізації
змісту освіти»

РОЗВИТОК У СТУДЕНТІВ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Загальний характер і зміст соціально-психологічних явищ, що було підтверджено в дослідній діяльності, багато в чому залежати від існуючих у суспільстві соціально-економічних відносин.

Серед багатьох чинників, що визначально впливають на мотивацію праці, вагоме місце належить соціально-економічним умовам життя і як висновок, можна стверджувати, що диспропорції в соціально-економічному розвитку України загострило проблеми зайнятості населення.

У психолого-педагогічному розумінні процес сталого розвитку пов'язаний з пристосуванням людини до існуючих суспільних відносин, норм, цінностей суспільства, він передбачає вивчення суспільством середовища, орієнтації в ньому.

Важливо відзначити, що професійне становлення має конкретно-історичний характер. Отже, на нього впливає комплекс суперечливих тенденцій

розвитку, властивих суспільству на даному етапі. Визначальною для розвитку нашого суспільства із середини 90-х років, як відомо, є процес корінних соціальних реформ всіх сфер його життєдіяльності.

Розширення масштабів і соціальної бази професійної діяльності, викликане суспільною потребою в здійсненні змін у всіх сферах життя країни, можна віднести до однієї з важливих характеристик нашого суспільства на сучасному етапі.

В науковій літературі професійне становлення найчастіше розглядається як певний рівень розвитку здібностей, знань, умінь, навичок особистості в конкретній сфері професійної діяльності. Звертається увага на те, що розвиток ринкової економіки та її результати залежить від таких умов:

- повноти та глибини освоєння спеціальних знань, вироблення умінь, навичок;
- спрямованість та стійкість соціально значущих мотивів діяльності;
- соціальна активність;
- відповідність психофізичних властивостей особистості своєрідному набору здібностей, які забезпечують необхідний рівень і ефективність професійної діяльності;
- універсальність діяльності як основи не тільки ефективної самореалізації в професійній сфері, але й як головної умови, передумови формування цілісної саморегулюючої особистості.

Зауважимо, що успішне (або ускладнене) протікання професійної адаптації молоді людини залежить від того, сприятливі або несприятливі умови склалися для задоволення адаптивної потреби. У відповідності зі структурою останньої, до таких умов відносять: поінформованість студента про умови навчання за обраним фахом; порівнянність життєвих цілей індивіда із обраною професією, а також наявність на ринку праці умов для успішної трудової діяльності. Отже, наявність і повнота прояву сукупності умов, необхідних для протікання професійної адаптації, будуть визначати як її ефективність, динамізм, так і тривалість самого процесу.

Численні психолого-педагогічні дослідження переконливо доводять, що через систему навчально-виховного процесу у ЗВО можна домогтися вирішення цілого ряду важливих навчально-виховних завдань. І не тільки професійних, але й загальних, бо особистісні та професійні цінності людини значною мірою «співпадають» між собою. Це, зокрема, стосується таких моральних і професійних цінностей, як почуття обов'язку і професійного обов'язку, відповідальності і професійної відповідальності та ін. Адже здобуті студентом знання, уміння, навички, прогресивні зміни у його інтелектуальному і духовному розвитку, з одного боку, є результатом його різнопланового ділового спілкування, з іншого, – продуктом його навчально-пізнавальної і творчої діяльності.

Варто зауважити, що інтенсивні процеси щодо формування ринкової економіки в умовах трансформації суспільних відносин неможливі без теоретичного обґрунтування якості людського капіталу. В умовах ринкової економіки на перший план виходять професійні якості людини і її ціннісні орієнтири.

Загальнолюдські моральні цінності, принципи діють і у сфері економіки. Так звані «етика бізнесу», «господарська етика», «економічна етика», «етика успіху» не є якоюсь особливою мораллю поряд із загальнолюдською, а є специфічним проявом єдиних фундаментальних і соціально-базисних моральних цінностей у сфері господарської діяльності.

Виходячи із розуміння самої проблеми співвідношення економіки і моральності, мораль необхідна для бізнесмена, менеджера не тільки заради досягнення економічного успіху – це лише одна з функцій господарської, у тому числі підприємницької етики, але і для організації соціально відповідальної господарської діяльності.

У зв'язку з цим виникають такі найважливіші питання: чи можлива економіка без моралі; що домінує – економіка або мораль; що чекатиме підприємство (підприємця) при виборі тієї чи іншої моделі поведінки в короткостроковій і в довгостроковій перспективах, як це відобразиться на стані економіки і соціальної сфери держави. Особливо постає питання, чи можлива

ідеальна ситуація ведення чесного бізнесу, зокрема в Україні, і що необхідно зробити для цього. Відповідаючи на ці питання, розглянемо точку зору вчених щодо важливості розвитку і становлення людського капіталу.

У останній період у зарубіжній та вітчизняній науці відчутним є інтерес до проблеми взаємозв'язку економічних та етичних аспектів господарської діяльності, зокрема це питання розглядається в працях В.В. Радаєва, Ю.Ф. Пачковського, О.Л. Яременко, Л.М. Овсянкиної та ін. Зростання цього інтересу зумовлено, по-перше, посиленням уваги до особистісного чинника, ролі суб'єктивного фактору в економічному розвитку, а по-друге, усвідомленням ціннісної «вкоріненості» (термінологія В.В. Радаєва) економічної поведінки суб'єктів ринку. Але питання про механізми формування і тенденції змін ціннісних настанов за умов перехідної економіки, а також розгляд ціннісних систем як фактору, що визначає характер та особливості економічної поведінки суб'єктів господарювання, і досі є найменш розробленими.

У наукових дослідженнях окремих вчених оцінка людського капіталу розкривається через критерії, які характеризують рівень розвитку та його використання.

Варто підкреслити думку вчених, що значним чинником, який впливає на зростання якості і активності праці є людський капітал, який посідає одне з провідних місць у системі стратегічного менеджменту як один з головних інструментів створення конкурентних переваг підприємства на тривалий період. Тому на сучасному етапі розвитку ринкової економіки стає найважливішим фактором ефективності виробництва, а її результати виражаються в критеріях, заснованих на ролі персоналу в досягненні стратегічних цілей підприємства. Поняття «людський капітал» відобразило як новий підхід до визначення ролі людини в суспільно-виробничому процесі, так і зростаюче значення інтелектуальної діяльності та нематеріального накопичення для всього відтворення суспільного життя. Теорія «людського капіталу» зайняла значне місце у наукових підходах, що визначають ставлення до людини у сфері виробництва. Використання категорії «людський капітал» передбачає, що продуктивні здібності людини є її невід'ємним особистим надбанням і

набувають форми капіталу внаслідок тривалого історичного розвитку суспільних відносин з приводу використання цих здібностей лише в певних умовах розвинутої ринкової економіки на сучасному етапі.

Серед західних економістів, що розглядали людей чи їхню майстерність як капітал, є такі відомі автори, як Вільям Петті, Адам Сміт, Жан-Батист Сей, Нассау Сеніор, Фрідріх Ліст, Йоганн фон Тюнен, Вальтер Багехот, Ернст Енгельс, Генрі Сіджвік, Леон Вальрас та Ірвінг Фішер та ін.

Особливу цінність розробленої теорії надає дослідження внутрішньої структури людського капіталу. До його основних елементів належать: рівень освіти, професійна підготовка, стан здоров'я, володіння інформацією, мотивація праці, мобільність тощо. Загалом, людський капітал розуміється як сукупність усіх продуктивних якостей працівника. Але в постіндустріальній економіці із зростанням ролі управління мотивацією праці як процесу, за допомогою якого людська енергія перетворюється в певну поведінку у визначенні З.П.Румянцева [9], при визначенні сутності людського капіталу дослідники стали акцентувати увагу на такій його складовій, як мотивація праці, він складається з набутих знань, навичок, мотивації енергії, якими наділені людські істоти і які можуть використовуватися впродовж певного часу з метою виробництва товарів та послуг.

Р. Капелюшников розглядає людський капітал як запас знань, здібностей і мотивацію, що є в кожного, які складають капітал, оскільки формування їх потребує відволікання коштів за рахунок поточного споживання, але при цьому вони стають джерелом підвищення продуктивності заробітків у майбутньому[6]. Дослідник С.А. Дятлов визначав людський капітал як сформований у результаті інвестицій і накопичений людиною певний запас здоров'я, знань, навичок, здібностей, мотивацій, який цілеспрямовано використовується в тій чи іншій сфері суспільного виробництва, сприяє зростанню продуктивності праці і тим самим впливає на зростання доходів (заробітків) даної людини [5]. А.І. Добринін характеризує людський капітал як «наявний в людини запас здоров'я, знань, навичок, здібностей, мотивацій, що сприяють зростанню й продуктивності праці і впливають на збільшення доходів (заробітків)» [4].

Найповніше відповідає нашому уявленню людського капіталу визначення О.А. Грішної [2], яка розглядає людський капітал як економічну категорію, що включає сукупність сформованих і розвинутих унаслідок інвестицій продуктивних здібностей, особистих рис та мотивації індивідів, що їм належать і які використовуються в економічній діяльності та сприяють зростанню продуктивності праці і завдяки цьому впливають на зростання доходів (заробітків) свого власника та національного доходу. Таким чином, людський капітал – це адекватна постіндустріальному стану суспільства соціально-економічна форма вираження продуктивних якостей, властивостей, здібностей, сил, мотивації, функцій і ролей людини, включених у систему соціально орієнтованої економіки змішаного типу.

Проведені нами дослідження дають змогу уточнити окремі якості людини і міру їх впливу на професійну діяльність.

Крім того, у сфері трудових відносин важливе впровадження принципів та настанов щодо корпоративної соціальної відповідальної об'єктів господарювання.

За визначенням Світової Ради Компаній зі Сталого Розвитку, корпоративна соціальна відповідальність – це довгострокове зобов'язання компаній поводитися етично та сприяти економічному розвитку, одночасно покращуючи якість життя працівників та їх родин, громади й суспільства загалом.

Основними документами, покликаними просувати принципи соціальної відповідальності у підприємницьку діяльність є:

- 10 принципів, запропонованих ООН з 2000 р. в рамках Глобальної угоди (спрямовані на дотримання демократичних прав людини, прав трудящих, охорону довкілля та захист від корупції);

- шість принципів соціально відповідального інвестування, розроблених у 2005 р. з ініціативи ООН. Принципи зводяться до того, що при інвестуванні необхідно брати до уваги екологічні та соціальні наслідки, враховуючи їх в корпоративному управлінні;

- сім принципів 2004 р. Міжнародною організацією стандартизації: звітність, прозорість, етична поведінка, врахування інтересів акціонерів додержання законів, повага міжнародних норм поведінки, дотримання прав людини;

- Стандарт «SA8000», спрямований на обов'язкову звітність компаній щодо діяльності в галузі соціальної відповідальності. Стандарт передбачає дев'ять критерії оцінки, що стосуються оплати трудящих, забезпечення безпечних умов праці та її справедливої оплати;

- ряд документів, прийнятих в рамках ОЕСР: Основні принципи ОЕСР для багатонаціональних підприємств; Принципи ОЕСР корпоративного управління, Конвенція ОЕСР проти хабарництва з боку іноземних чиновників при здійсненні міжнародних ділових транзакцій; Основні принципи ОЕСР для захисту споживачів у контексті електронної торгівлі, Принципи ОЕСР щодо застосування ТНК трансфертних цін та податкового управління.

Для оцінки соціальної відповідальності корпорацій за кордоном існують спеціальні етичні індекси. Компанії включаються в них за трьома основними критеріями: ефективність діяльності із захисту довкілля, взаємовідносини із співробітниками та акціонерами і дотримання прав людини. Етичні індекси служать орієнтиром для SRI-фондів (socially responsible investments).

Міжнародний стандарт екологічного управління, Міжнародний стандарт ISO 26000:2010 – Керівництво із соціальної відповідальності. В даних стандартах роз'яснюються основні принципи соціальної відповідальності як то «звітність», «прозорість», «етичність поведінки», «повага до інтересів зацікавлених осіб», «дотримання верховенства закону», «дотримання міжнародних норм поведінки», «дотримання прав людини». Надаються поради щодо основних тем соціальної поведінки дальності та пов'язаних з ними проблемами, а також керівництва щодо введення соціальної відповідальності в практику організації. Так, основними темами та проблемами соціальної відповідальності що зазначені у Міжнародному стандарті ISO 26000:2010 є права людини (економічні, соціальні, громадянські, політичні права, проблеми дискримінації та ін.), трудові практики (трудова відносина, умови праці,

охорона праці та безпека та ін.), навколишнє середовище (запобігання забруднення, стійке використання ресурсів та ін.), добросовісні ділові практики (протидія корупції, чесна конкуренція та ін.), проблеми, пов'язані із споживачами (чесний маркетинг, стійке споживання, захист здоров'я та безпека споживачів та ін.), участь у житті спільнот (освіта, культура, технології, соціальні інвестиції та ін.)

Сучасний стан соціуму пред'являє підвищені вимоги до моральних можливостей індивіда. Криза, що охопила всі сфери суспільного життя України, випробовує на «творчу міцність» кожного. І тому висвітлення передусім соціально-філософського аспекту проблеми соціальної відповідальності людини має наукове та емпіричне значення.

Складність вивчення проблеми соціальної відповідальності щодо ведення бізнесу пов'язана з тим, що в цьому процесі взаємодіють дві структурно складні системи – особистість та соціосередовище. Особливістю цієї взаємодії є те, що протилежні сторони компонентів цієї системи є взаємоактивними. Соціальне середовище такою ж мірою створює індивіда, як і індивід створює соціальне довкілля.

Адаптуючись до умов ринкової економіки, людина за допомогою конформних реакцій, виробляє необхідні для своєї життєдіяльності стандарти, стереотипи сприйняття, мислення та поведінки. Аналізуючи типи соціальної адаптації можна дійти висновку, що саме неконформний тип має перевагу в активному діянні на соціально відповідальну поведінку які витікають із загальних цінностей, переконань та етики.

Процес соціальної адаптації в контексті нових соціально-економічних умов складається з цілої множини чинників. Їх умовно можна розділити на два рівні:

- макросоціальний (фактори, що базуються на соціальних перетвореннях в суспільстві);

- мікросоціальний (фактори, що базуються на індивідуальних властивостях особистості).

Список використаних джерел.

1. Васильєв В. В. Соціальна адаптація особистості до професійної діяльності / В.В. Васильєв // Соціалізація особистості : зб. наук. праць. – Вип. 1. – К., 2000. – С. 3 – 13.
2. Грішнова О.А. Людський капітал : формування в системі освіти і професійної підготовки / О.А. Грішнова. – К. : Знання, КОО, 2001. – 254 с.
3. Дикань В. Л., Компанієць В. В., Полякова О. М. Етичні основи бізнесу: Навч. посібник. – Харків: УкрДАЗТ, 2012. – 316 с.
4. Добрынин А.И. Человеческий капитал в транзитивной экономике: формирование, оценка, эффективность использования / А.И. Добрынин, С.А. Дятлов, Е.Д. Циренова. – С.Пб. : Наука, 1999. – 344 с.
5. Дятлов С.А. Основы теории человеческого капитала / С.А. Дятлов. – СПб. : СПбУЭФ, 1994. – 160 с.
6. Капелюшников Р. Современные буржуазные концепции формирования рабочей силы / Р. Капелюшников. – М. : Наука, 1981. – 288 с. Капустин Н. П. Педагогические технологии адаптивной школы: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учебн. завед. / Н.П. Капустин. – М. : Академия, 2001. – 214 с.
7. Комаров В.А. Адаптационный потенциал молодежи // Педагогическое образование и наука. – 2003. – № 1. – С. 59 – 60.
8. Концепция социальной ответственности бизнеса и практика социального государства, Н. Антюшина. - [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://lawinrussia.ru/blogs>
9. Румянцева З.П. Общее управление организацией. Теория и практика. – М.: ИНФРА-М, 2001. – 304 с.
10. Сейтешев А.П. Профессиональная направленность личности : Теория и практика воспитания / А.П. Сейтешев – Алма-Ата : Наука Каз.ССР, 1990. – 336 с.

Сахнюк Ю.В., м. Конотоп,
Політехнічний технікум КІСумДУ,
викладач

АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ МОРАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СУЧАСНОГО СТУДЕНТА

Актуальність проблеми формування моральної компетенції студента зумовлена тим, що система сучасної освіти має сформувати здатність продуктивно взаємодіяти із соціальним середовищем, постійно самовдосконалюватися та підтримувати будь-які соціально-рольові функції, значущі для життєдіяльності людини й суспільства.

Згідно з освітніми державними документами, стратегічним завданням освіти має бути розвиток особистості, її інтелектуальних здібностей, здатності реалізувати себе в пошуково-дослідницькій діяльності. Нині, коли в Україні обрано курс на побудову гуманного демократичного суспільства, що передбачає культ Людини і Народу, питання формування моральної компетенції виходить на одне з перших місць у системі виховання. Напрямами реформування виховання в нашому суспільстві є:

- ствердження принципів загальнолюдської моралі;
- прищеплення шанобливого ставлення до культури, звичаїв, традицій усіх народів, які населяють Україну;
- виховання духовної культури особистості, створення умов для вибору нею своєї світоглядної позиції;
- формування глибокого усвідомлення взаємозв'язку між ідеями свободи, правами людини та її громадянською відповідальністю.

Поняття моралі можна визначити як форму суспільної свідомості, що регулює поведінку людини в суспільстві і знаходить відображення в нормах, прийнятих суспільством. Норми моралі залежать від соціального середовища і відображають інтерес певної соціальної групи.

Мораль першочергово формується у родині. Сімейні цінності - моральні основи життя сім'ї, стосунки поколінь, закони подружньої вірності, піклування про дітей, пам'ять про предків та ін. На їх основі впродовж віків у нашого народу культивувалися гуманізм і любов до рідної землі, патріотизм і

громадянський обов'язок, волелюбність і самовідданість, високе людське сумління, шанобливе ставлення до батьків.

Для сучасної молоді важливим фактором становлення особистості є взаємини з іншими людьми. Від характеру цих взаємин багато що залежить: настрої, моральне самопочуття, працездатність тощо. Стосунки з людьми дають можливість бачити суть свого існування, усвідомлювати себе як частку людського суспільства.

Моральність, як і мораль, є регулятивною формою свідомості. Але моральність - це якісно інший рівень ставлення до світу і самого себе. Моральність має творчу спрямованість (і щодо суспільства, і у ставленні до особистості) й орієнтується на загальнолюдські цінності. Моральна людина не обмежується засвоєними нормами, з тим щоб діяти так чи інакше, тому що так прийнято. Моральність вимагає усвідомлення самою людиною правельності того чи іншого вчинку. Мислителі різних віків трактували поняття моральності по-різному. Ніцше вважав: "Бути моральним, етичним – означає бути покірним давно встановленому закону чи звичаю". "Мораль – це перевага людини перед природою".

В.О.Сухомлинський звертав увагу на те, що необхідно займатись моральним вихованням дитини, навчати "вмінню відчувати людину". Василь Олександрович говорив: "Ніхто не вчить маленьку людину: «Будь байдужим до людей, ламай дерева, зневажай красу, вище за все став своє особисте». Вся суть у дуже важливій закономірності морального виховання: якщо людину вчать добру – вчать уміло, розумно, вимогливо, в результаті буде добро. Вчать злу (дуже рідко, але буває і так) - у результаті буде зло. Не вчать ні добру, ні злу – все одно буде зло, тому що і людиною її треба зробити" [4, с. 86].

В основі моральності лежить розуміння загального зв'язку, усвідомлення себе з усіма і кожним з людей "єдиною субстанцією". Суспільство поєднане не тільки загальними ресурсами, воно має і духовний зв'язок, тому моральність не може відображати інтереси якоїсь категорії людей, в основі моральності лежить загальне. Таким чином, моральність – це регулятивна форма суспільної свідомості, яка орієнтована на загальнолюдські цінності.

Внутрішня моральна свідомість кожного окремого індивідуума ґрунтується на його моральних якостях. Поєднання різних за функціями моральних якостей можна розглядати як своєрідний механізм поєднання моральної свідомості й поведінки особистості. Виділяють п'ять основних груп моральних якостей:

- перша група – світоглядна переконаність, цілеспрямованість, обов'язок, відповідальність, гуманізм, патріотизм, інтернаціоналізм, які в сукупності забезпечують громадянську спрямованість;

- друга група – моральні якості, які забезпечують досягнення поставлених цілей: ініціативність, енергійність, наполегливість, самостійність, обов'язковість тощо;

- третя група – витримка, стриманість, ввічливість, володіння собою. Вони допомагають контролювати і гальмувати негативні прояви в поведінці;

- четверта група – діловитість, звички в поведінці, уміння її організувати, моральний досвід особистості. Ці якості певною мірою допомагають швидше досягати мети і зосередити в основному увагу на змісті вчинків;

- п'ята група - здатність до самооцінки, самокритичність, вимогливість до себе, справедливе ставлення до інших. Ці якості сприяють самовдосконаленню і створенню позитивної моральної сфери подальшого розвитку особистості.

Морально-етична компетенція спрямована на формування уявлень про норми в системі соціальних відносин, моральних орієнтирів і життєствердних цінностей; отримання досвіду продуктивної міжособистісної взаємодії; розвиток свідомого й відповідального ставлення до духовно-моральних цінностей суспільства; придбання здатності до рефлексії своєї поведінки, адекватної самооцінки; формування вміння робити моральний вибір в ситуації прийняття рішення; розвиток прагнення зробити світ і навколишній життєвий простір більш гармонійним, досконалим.

У формуванні моральної свідомості студента особливого значення набуває принцип гармонійного поєднання свободи й необхідності. Основним

видом діяльності, де це поєднання виступає безпосередньо і найбільш переконливо, є праця – навчальна, громадська, продуктивна. Праця стає для юнаків і дівчат основним критерієм честі, гідності, совісті та всіх інших моральних цінностей.

Студент лише тоді починає набувати стійких моральних якостей, коли цьому сприяють об'єктивні умови: позиція в колективі, значимість соціальної ролі, яку він виконує.

Уся система методів морального виховання, які застосовуються в технікумі (бесіди, лекції, диспути, громадська діяльність та ін.), має бути спрямована на розвиток самосвідомості студентів, на самовиховання і самовдосконалення.

Необхідно додати, що в розвитку моральності важливе місце належить національній свідомості молоді. О. Вишневський виділяє щонайменше три етапи, які накладають на цю свідомість помітний відбиток, збагачують її зміст [3, с. 13].

Перший етап (етнічне самоусвідомлення) - першооснова, коріння патріотизму.

Другий етап (національно-політичне самоусвідомлення) - передбачає усвідомлення себе як частини нації. До найважливіших моментів цього етапу національного виховання належать відновлення історичної пам'яті та формування почуття національної гідності.

Третій етап (громадсько-державне самоусвідомлення) - передбачає формування правильного розуміння понять патріотизму й націоналізму, виховання поваги до національно-культурних цінностей інших народів, прищеплення почуття національної, расової, конфесійної толерантності.

Процес формування моральних компетенцій студентів ґрунтується на певних принципах [2, с. 201]:

- цілеспрямованість виховання;
- обов'язковий зв'язок виховання з життям;
- єдність свідомості та поведінки у вихованні;
- виховання в праці;

- діалектична взаємозалежність педагогічних явищ і процесів;
- виховання особистості в колективі;
- поєднання поваги до особистості студента з розумною вимогливістю до нього;
- індивідуальний підхід до студентів у вихованні;
- принцип системності, послідовності й наступності у вихованні;
- єдність педагогічних вимог навчального закладу, сім'ї і громадськості.

Останнім часом в Україні проблема морального виховання молоді привертає все більше уваги. Адже вирішення даної проблеми має забезпечити високий рівень розвитку особистості незалежно від того, в якій галузі їй доведеться працювати. Завдання формування моральних компетенцій студентів у нашому навчальному закладі полягає у ствердженні основ національної свідомості й самосвідомості, прагнення жити в гармонії з природою, самодисципліни, обов'язку та відповідальності, поваги до закону, до старших, до жінки, до праці, до рідної землі.

Список використаних джерел

1. Борбич Н. В. Структурно-функціональний аналіз поняття соціальної компетентності особистості у ВНЗ – Київ: «Нові технології навчання», - 2014. № 82. - С. 37-41.
2. Вишневський О. І., Теоретичні основи сучасної української педагогіки – Дрогобич : «Коло», – 2003. – 528 с.
3. Вишневський О. І., Український виховний ідеал і національний характер (витоки, деформації і сучасні виклики) – Київ: «Національне виховання» - 2013. – 41 с.
4. Зазюн І.Я., Родчанин Є.Г. Морально-естетичний погляд В.О. Сухомлинського - Київ – 2008. - 234 с.

Рязанцева О.В., Рязанцев В.В.,
м. Конотоп,
Політехнічний технікум КІСумДУ,

викладач, заступник директора
з навчальної роботи

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У наш час студенту для успішної самореалізації та соціалізації в сучасних умовах, реалізації прав у процесі життєдіяльності, сформованості соціально-правового досвіду необхідного для успішного працевлаштування, є необхідною сформованість соціально-правової компетентності

Аналіз наукових джерел показав, що проблеми формування правової компетентності майбутніх фахівців розкрито у працях М. Городиського, А. Жигуліна, Н. Коваленко. Роботи науковців Є. Прямикової, С. Нікітіної присвячені розв'язанню завдань формування соціальної компетентності. Різні підходи до формування соціально-правової компетентності знайшли своє відображення в наукових доробках вчених Н. Агаркової; Т. Алексєєвої.

Дослідник О.М. Пехота [1, с. 81] поняття «педагогічні умови» трактує як категорію, що визначається як система певних форм, методів, матеріальних умов, реальних ситуацій, які об'єктивно склалися чи суб'єктивно створені, необхідні для досягнення конкретної педагогічної мети.

Науковець А. Литвин вважає що, педагогічні умови детермінують результати виховання, навчання та розвитку особистості, об'єктивно забезпечують можливість їх поліпшення шляхом реалізації нової парадигми освіти, застосування передових освітніх методик, сучасних та інноваційних технологій, впровадження кращого педагогічного досвіду. Педагогічні умови – це комплекс спеціально спроектованих генеральних (системотвірних) чинників впливу на зовнішні та внутрішні обставини навчально-виховного процесу й особистісні параметри його учасників [2, с. 43–63].

Розглянемо психолого-педагогічні умови формування соціально-правової компетентності студентів технічних спеціальностей.

Першою психолого-педагогічною умовою ми визначили особистісно-орієнтоване навчання, яке має на меті: розвивати індивідуальні пізнавальні

здібності кожного студента, допомогти їм пізнати себе, самовизначитись та самореалізуватись, сформувати в них соціально-правову культуру життєдіяльності, яка дає змогу продуктивно будувати своє життя.

Про значущість особистісно-орієнтованої професійної освіти у своїх працях наголошує вчений С.Я. Батишев [3]. Академік С.Я. Батишева дає таке визначення: «особистісно орієнтована професійна освіта – це альтернатива традиційній когнітивно-орієнтованій, особливий тип освіти, що ґрунтується на організації взаємодії учнів (студентів) і педагогів, при якій створено оптимальні умови для розвитку у суб'єктів навчання здатності до самоосвіти, самовизначення, самостійності та самореалізації. Центром ваги (ядром) цієї системи освіти визнається особистість учня (студента)» [4, с. 562].

Використання особистісно-орієнтованого навчання у професійній підготовці майбутніх фахівців технічних спеціальностей має на меті розкриття пізнавальних можливостей і здібностей студентів та допомогти професійно самореалізуватись.

Для здійснення цієї педагогічної умови слід застосовувати такі форми організації освітнього процесу, як практичні та семінарські заняття, самостійна робота.

Для сформованості соціально-правової компетентності майбутніх спеціалістів технічних спеціальностей другою психолого-педагогічною умовою ми визначили використання інтерактивних методів навчання. Оскільки при наданні переваги викладачами інтерактивним методам навчання на заняттях з правових дисциплін сприяє розвитку комунікативної взаємодії. Лише в умовах максимального наближення навчального процесу до професійної діяльності активні методи навчання дають змогу здобути студентам необхідні знання, практичні вміння й навички. За таких умов практичні та семінарські заняття стануть більш продуктивними та цікавими для студентів.

Інтерактивні методи навчання вчений О.І. Пометун [5] поділяє на:

- методи ситуативного моделювання: ділові ігри, рольові ігри;
- □ методи кооперативного навчання: робота в парах, робота в малих групах, «Акваріум» – розвивають вміння працювати в команді;

- □ методи колективно-групового навчання: «Мікрофон», «Мозковий штурм», «Аналіз ситуації», «Дерево рішень» – допоможуть студентам
- колективно розв'язувати соціально-правові та ситуативні задачі;
- технології опрацювання дискусійних питань, зокрема «Дискусія» – формують навички спілкування студентів у групі, вміння переконувати.

Для проведення занять із використанням інтерактивних методів навчання слід дотримуватись таких вимог:

- студенти повинні бути активними у процесі навчання;
- здобуті знання і вміння студенти повинні застосовувати під час проходження виробничої практики;
- □□ розвивати та формувати у студентів соціальну поведінку та правову культуру;
- □ надавати перевагу розвитку виробничих умінь у студентів;
- □ використовувати інтерактивні засоби навчання (мультимедійний проектор, зразки документів, схеми, моделі, креслення, графіки, діаграми і рисунки тощо).

Результатом даної педагогічної умови є покращення навчання студентів зі спецдисциплін; досягнення успіхів під час проходження практики.

Щоб реалізувати педагогічної умову, застосовуються такі форми організації навчального процесу, як практичні та семінарські заняття.

Отже, застосування інтерактивних технологій навчання сприяє формуванню у студентів умінь приймати спільні рішення, формує комунікативні уміння, вміння знаходити оптимальні шляхи вирішення проблемних ситуацій, неконфліктність.

Наступною умовою ми визначаємо мотивацію до набуття соціально-правових знань і вмінь, вироблення конструктивних соціальних установок. У закладі вищої освіти освітній процес слід організувати таким чином, щоб знаходили втілення пізнавальні (нова інформація, знання), професійні (зв'язок з майбутньою професією), процесуальні (зацікавленість змістом і процесом навчання), вузькосоціальні (бажання спілкуватися один з одним під час роботи

в парах, у малих групах) мотиви. Неменше важливою є і процесуальна мотивація, що виявляється в інтересі до процесу навчання, тематики, змісту навчальних матеріалів, до труднощів і задоволення від подолання їх на різних рівнях, у різних видах діяльності [6].

У процесі дослідження звертаємося до такого методу активізації навчального процесу, як самостійна робота, що розвиває пізнавальну самостійність студентів. Самостійна позааудиторна робота сприяє передусім розвитку професійних якостей, а не особистісних.

Студент самостійно опрацьовує навчальну літературу, конспекти лекцій, матеріали до практичних, лабораторних та семінарських занять; вміє опрацьовувати матеріали з мережі Інтернет, виконувати реферати, готуватись до виступів та повідомлень. СРС за допомогою самостійного перегляду відео- та теле-лекцій, слайд-лекцій в залах для СРС, бібліотеці електронної літератури, робота в мережі Інтернет тощо, сприяє активізації самостійної пізнавальної діяльності студентів.

Самостійна робота студентів забезпечується комплексом навчально-методичної літератури – підручниками, посібниками, практикумами, методичними рекомендаціями; навчальними програмами з кожної дисципліни, текстами лекцій, матеріалами та завданнями для самостійної роботи студентів, темами рефератів та науково-дослідних завдань, завданнями для практики, тестами для контролю рівня навчальних досягнень студентів.

Контроль рівня навчальних досягнень допомагає студентам критично оцінювати свої успіхи в навчанні та помилки, правильно організувати подальшу роботу, забезпечити її системність та регулярність. Зовнішній контроль за самостійною роботою з боку викладача поєднується із самоконтролем навчальної діяльності. В цьому разі викладач зосереджує увагу на наданні допомоги тим кому, це особливо необхідно і тому, що вимагає дійсно кваліфікованого втручання педагога. Контроль СРС стимулює мотиваційну основу діяльності, сприяє підвищенню рівня знань і навчальних умінь та навичок, студентів забезпеченню їх навчальною інформацією різних

типів та дидактичними матеріалами, наданню оперативної консультативної допомоги.

Створенню позитивної мотивації до вироблення соціально-правових установок сприяє навчальна та позанавчальна діяльність студентів. Наприклад, участь у роботі органів студентського самоврядування сприяє розвитку таких соціальних установок, як: відповідальне ставлення до виконання доручень, до своїх товаришів, до оточення, розвитку комунікативних умінь. Ефективність цього процесу залежить від викладача, його педагогічної майстерності.

Ще однією психолого-педагогічною умовою є проведення заходів із правової соціалізації студентів. Заходи із правової соціалізації майбутніх фахівців технічних спеціальностей повинні сприяти не тільки засвоєнню правових норм, а й допомогти виробити активну позицію стосовно цих норм, формувати позитивне ставлення до правових інститутів та установ.

Для реалізації правової соціалізації студентів рекомендовано проводити такі заходи, як: зустрічі з правознавцями, представниками центру зайнятості, з представниками соціального захисту населення (безоплатна правова допомога), представниками правоохоронних органів, правові тижні, екскурсії, конкурси, виставки, засідання ради профілактики правопорушень, робота з батьками, тренінги на правову тематику, перегляд фільмів з правової тематики.

Беручи участь у заходах, студенти застосовують набуті знання, уміння, соціально-правовий досвід відповідно до ситуації; розвивають почуття гідності, усвідомлюють свої права та обов'язки. Участь у практикумах, прес-конференціях, диспутах, семінарах, тренінгах на правову тематику, правових лекторіях сприяє виробленню відповідної життєвої позиції, формує ціннісні орієнтири, ідеали, переконання. Випуск стінних газет, перегляд фільмів із правової тематики поглиблює знання учнів з питань дотримання законності та правопорядку, сприяють розвитку почуття відповідальності за свої вчинки.

Отже, реалізація запропонованих психолого-педагогічних умов дозволяє формувати соціально-правову компетентність студентів технічних спеціальностей.

Список використаних джерел

1. Пехота О. М. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій [Текст] : навч. посібник / О. М. Пехота [та ін.]. – К.: В-во А.С.К., 2003. – 240 с.
2. Литвин А. В. Методологічні засади поняття «педагогічні умови» : на допомогу здобувачам наукового ступеня / А. В. Литвин. – Л. : СПОЛОМ, 2014. – 76 с.
3. Профессиональная педагогика [Текст] : учебник для студентов, обучающихся по педагогическим специальностям и направлениям / под. ред. С. Я. Батышева, А. М. Новикова. – 3-е, изд., перераб. – М. : Из-во «ЭГВЕС», 2009. – 456 с.
4. Энциклопедия профессионального образования / под ред. С. Я. Батышева.– М.: Ассоц. "Проф. образование", 1999. – В 3 т.; [Т.1] : А–Л. – 567 с.
5. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання [Текст] : наук.-метод. посіб. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. – К. : А.С.К., 2004. –192 с.
6. Гессен С. И. Основы педагогики: введение в прикладную философию: учебн. пособ. для вузов / С. И. Гессен. – М.: Шк.-Пресс, 2008. – 448 с.

Дюхіна Н.І., м. Конотоп,
Політехнічний технікум КІСумДУ,
викладач

САМОАКТУАЛІЗАЦІЯ СТУДЕНТА В УМОВАХ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Актуальність поняття «самоактуалізація студентської молоді» зростає в останні роки існування України як незалежної держави, оскільки країна переживає системну кризу соціально-політичного, економічного та духовного життя. В наш складний і суперечливий час різнобічно виявляється

ресоціалізація цінностей у молодіжному, зокрема студентському середовищі. У період глобальних трансформаційних змін ускладнюється, інколи навіть унеможлиблюється розвиток «психічно здорового суспільства», а як наслідок - практично нівелюється повноцінне особистісне зростання молодої людини, тому стає питання мотивації і підтримки самоактуалізації студентського і молодіжного середовища[1, с. 50].

Уперше поняття самоактуалізації з'являється у працях знаменитого американського психолога Абрахама Маслоу (1908-1970). Психолог сформулював декілька визначень поняття «само актуалізація», але для педагогіки найбільш близьким за значенням є формулювання: «Самоактуалізація – це прагнення людини до самоздійснення, а саме, її прагнення стати тим, ким вона може бути» [1, с. 52].

Також Маслоу стверджував, що «людина від природи добра і здатна до самовдосконалення, люди – обізнані та розумні творіння, сама сутність людини постійно підштовхує останню у напрямку особистісного зростання, творчості і самодостатності. Тенденція до само актуалізації складає сутність, ядро особистості, це є прагнення людини постійно втілювати, реалізовувати себе, свої здібності, свою сутність. Але реалізувати, втілити себе людина може лише через діяльність, людина самореалізується в діяльності, і змістом потреби в її діяльності є потреба в самоактуалізації»[2, с. 2].

Питання самореалізації (самоактуалізації) особистості традиційно пов'язуються з гуманістичною психологією, у якій даний термін є центральним. Звернімо увагу на представленість ідеї самореалізації у вітчизняній психологічній науці. Аналіз дає змогу відкрити глибокі й змістовні філософсько-психологічні підвалини даного явища. Єдине, що слід враховувати при цьому, - достатньо нечасте вживання терміна «самореалізація».

«В основі прагнення людини до самореалізації,- зазначає Д. О. Леонт'єв, - лежить не завжди усвідомлюване прагнення до безсмертя, яке може усвідомлюватися в різних формах як прагнення підвищити знання, покращити умови життя людей, передати іншим знання та досвід, відкрити людям сенс тощо». Таким чином, ми маємо справу зі сутнісним, вихідним компонентом

життя особистості, причому таким, що не може існувати в межах буття людини[1, с. 53].

Над даним поняттям та шляхом його розвитку працювали відомі психологи: А. Маслоу, Д. О. Леонт'єв, О. Ф. Лосєв, Г. С. Батищєв, С. Л. Рубінштейн та інші.

За останні п'ять років у навчальних закладах вищої освіти спостерігається зростання обсягу працевлаштування студентів, починаючи ще з перших курсів, тобто у віці 15-17 років. А якщо взяти старші курси (близько 20 років), то відсоток студентів, що навчаються за індивідуальним графіком доходить до 50%. Це викликає ряд питань: збереження рівня теоретичних знань та практичних навичок в даних студентів; підтримка якості засвоєного матеріалу на високому рівні; контакт даних студентів з навчальним закладом; можливість здачі заборгованостей з предметів та відпрацювання лабораторних та практичних занять тощо.

Більшість з цих питань стосується саме викладачів і ставить перед ними задачі педагогічної підтримки відповідних студентів під час навчального процесу. Основне завдання викладача створити умови для самоактуалізації вищезгаданих студентів, тобто можливості їх самостійного оволодіння відповідною інформацією у вільний від роботи час.

Для цих цілей існує безліч підходів до викладання, одним з них є найактуальніший на сьогодні варіант дистанційної освіти. Нормативно-правова база для використання дистанційного навчання була прийнята наказом Міністерства освіти і науки України від 21.01.2004 № 40 "Про затвердження Положення про дистанційне навчання" у якому йдеться про те, що система дистанційної освіти (СДН) є частиною системи освіти України, з нормативно-правовою базою, організаційно оформленою структурою, кадровим, системотехнічним, матеріально-технічним та фінансовим забезпеченням, що реалізує дистанційне навчання на рівнях загальної середньої, професійно-технічної, вищої та післядипломної освіти, а також самоосвіти[3, с. 29-32].

Але до останнього часу використання даної системи навчання в Україні не набувало такого розповсюдження, як у країнах Західної Європи, через

відсутність спеціалізованих методик дистанційного навчання, низький рівень життя українців, а відповідно і поганим інформаційним та технічним забезпеченням.

Але в умовах сучасного підприємництва і економічного становища в країні актуальність даного методу зростає лавиноподібно, оскільки допомагає вирішити проблеми зв'язку працевлаштованих студентів з навчальним процесом, але лише за бажання студента саморозвиватися.

СДН дозволяє завантажити теоретичну інформацію до відповідної структури, додати необхідні відеоматеріали, тестові, практичні і навіть лабораторні завдання.

Якщо, наприклад, розглядати СДН у сфері електронних та комп'ютерних технологій Політехнічного технікуму КІ СумДУ, то для відпрацювання пропущених лабораторних занять студент може дослідити відповідні електричні явища і процеси у спеціалізованих програмних оболонках: Electronics Workbench, Multisim або LabVIEW – для проектування і дослідження схем електричних приладів, P-CAD, Proteusta Altium Designer – для проектування схем електричних принципівих та рисунку друкованих плат, а також їх дослідження і оформлення, TinaTI – для дослідження та перевірки законів електротехніки та багато інших.

Отже, система дистанційного навчання у закладах вищої освіти на сучасних етапах економічного розвитку країни є невід'ємною складовою, яку важливо покращувати і надавати студентам якомога якісніші матеріали для реалізації можливості їх самоактуалізації і розвитку кваліфікованих та конкурентоспроможних працівників. У майбутньому планується продовжувати дослідження даного напрямку для визначення показників якості освіти, порівнюючи між собою результати аудиторних занять та в СДН.

Список використаних джерел

1. Максименко С.Д. Загальна психологія: Навчальний посібник. — Видання друге, перероблене та доповнене. — Київ: «Центр навчальної літератури», 2004. — 272 с.

2. Маслоу А. По напрямленню к психологи бытия: По матеріалам статьи из журнала "Thought: A Review of Culture and Idea", vol. 66, № 260 (March 1991).

3. Трохименко В. Дистанційне навчання педагогічних працівників: досвід і проблеми // Післядипломна освіта в Україні. - 2004. - С. 29 - 32.

ІІІ. ПРОФІЛАКТИКА АСОЦІАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ СТУДЕНТІВ

Удалова О.А.,
старший науковий співробітник,
кандидат педагогічних наук
ДНУ «Інституту модернізації
змісту освіти»

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ ЩОДО ПРОФІЛАКТИКА АДИКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ СТУДЕНТІВ

Сучасний стан та розвиток проблеми асоціальної поведінки неповнолітніх, її детермінанти можна досягнути лише на основі психолого-педагогічного підходу і аналізу її виникнення і розвитку. Витоки асоціальної поведінки, їх соціологічний, морально-правовий, соціально-психологічний діапазон надто широкий – від ствердження провідної ролі вродженості, спадковості як основної детермінанти асоціальної поведінки будь-якої людини до негативної ролі сім'ї, недоцільної побудови освітнього процесу.

На Україні спостерігається тенденція до подальшого омолодження наркоманії в середньому на один рік кожних 2 роки. Крім того, як свідчать соціологічні дослідження серед молоді віком від 14 до 20 років, майже кожний другий з них хоча б раз вживав наркотики. Більшість з них стає споживачем наркотиків.

За останні роки більш як у дев'ять разів збільшилась чисельність засуджених, вчинили злочин в стані наркотичного сп'яніння, і в три рази збільшилась

кількість осіб, засуджених за злочини, пов'язані з незаконним обігом наркотиків.

Дослідження підтверджує, що серед спонукальних мотивів щодо вживання наркотичних речовин переважали: вплив соціальної групи (друзі, знайомі) – біля 80%, бажання задоволення – біля 60%, бездіяльність, відсутність захоплення та інтересів біля 50%, цікавість до "забороненого" – біля 44%, відволікання від життєвих неприємностей – біля 35%), бажання бути дорослим – біля 27%), невміння контролювати свої бажання – біля 22%, незнання всіх наслідків від споживання наркотиків – біля 20%, відсутність контролю дорослих – біля 13%, примусі вживання – біля 12%. А також наслідування побаченого в кіно, Інтернет мережі, періодичних виданнях.

За офіційними даними ДУ «Центр громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я України»:

Щороку серед обстежених на ВІЛ осіб в Україні виявляється близько 1% осіб з підтвердженими позитивними результатами. За весь період спостереження під нагляд узято 59,1% таких осіб. Під медичним наглядом з приводу ВІЛ-інфекції перебуває 0,31% населення країни. Протягом десяти місяців 2017 року в країні щодня реєстрували 48 випадків захворювання на ВІЛ-інфекцію, 24 захворювання на СНІД та 8 випадків смерті від СНІДу.

За період 1987– 10 місяців 2017 рр (без урахування статистичних даних АР Крим з 2014 року та частини території проведення антитерористичної операції з 2015 року) в країні офіційно зареєстровано 312 091 випадок ВІЛ-інфекції серед громадян України, у тому числі 100 363 випадки захворювання на СНІД та 44 221 випадок смерті від захворювань, зумовлених СНІДом.

Станом на 01.11.2017 р., у закладах охорони здоров'я під медичним наглядом знаходилось 139 394 ВІЛ-інфікованих громадян України (показник 329,6 на 100 тис. населення), з них 42 666 хворих з діагнозом СНІД (100,9). Найвищі рівні поширеності ВІЛ-інфекції реєструвались у Одеській, Дніпропетровській, Миколаївській, Херсонській, Київській, Чернігівській областях та м. Києві [2].

За даними Міністерства охорони здоров'я, півмільйона українців є ін'єкційними наркоманами, а взагалі різні види наркотичних речовин вживає приблизно 2% населення країни. І щорічно ця кількість збільшується на 7-11%, при тому що за найскромнішими оцінками, щороку від наркотиків вмирають 12 тис. осіб. Таке стрімке зростання кількості наркозалежних громадян зробило Україну однією з лідерів за темпами поширення наркоманії серед населення в Європі. Загалом з проблемою наркоманії безпосередньо стикається кожна десята родина в Україні. 70% наркоманів це молодь до 25 років [3].

Складно описати конкретні причини, через які людина звертається до вживання психоактивних речовин. Але в цілому науковці виділяють:

- соціальні - вплив суспільства та сім'ї;
- біологічні - пояснення схильності до вживання особливостями організму та особливою схильністю;
- психологічні (або психічні) - особливості та відхилення у психіці;
- культурологічні - ритуальне вживання наркотичних речовин.

Дослідження, спрямовані на вивчення факторів ризику та процесів, що збільшують ризик вживання цілому науковці виділяють психоактивних речовин, виявили кілька основних сфер, що впливають на вживання психоактивних речовин серед молоді, а саме: родинні стосунки; відносини з «підгрупою» (рівними, ровесниками); шкільне оточення; суспільство в цілому Українські фахівці відзначають, що нелегальний характер ринку збуту наркотиків, його спрямованість на несамостійну, незрілу частину суспільства, у якої ще не напрацьовано чіткі життєві цілі, призводить до того, що споживач наркотиків керується не раціональними, а чуттєво-емоційними мотиваціями.

Часто вибір адиктивної стратегії поведінки зумовлений труднощами в адаптації до проблемних життєвих ситуацій: складні соціально-економічні умови, часті розчарування, знищення ідеалів, конфлікти у сім'ї та на виробництві, втрата близьких, різка зміна звичних стереотипів тощо. Часто здатність до адаптації порушена ще в сім'ї. Нерідко саме проблеми в сім'ї штовхають дитину у групу ризику, створюють ґрунт для звернення дитини до

наркотиків. Серед проблем, які можуть сприяти виникненню залежності у молодій людини, найчастіше виділяють такі:

- неповна родина;
- відсутність гармонії у повній родині, що виявляється у прояві батьками байдужості до дитини, відторгненні, ворожості, неповазі, висуванні завищених вимог, пригніченні одного із членів сім'ї, недовірі одне до одного у сім'ї, низькому матеріальному та культурному рівні, побитті та психологічному насиллі над дитиною, насиллі між батьками, піддаванні дитини систематичним покаранням (все це може спричинити формування у дитини базової ворожості відносно батьків, а згодом і у ставленні до всіх дорослих);
- нездатність забезпечити розваги дитині (чим вищий культурний рівень сім'ї, чим цікавіше й спокійніше дитині вдома, тим пізніше вона виходить з-під впливу дорослих);
- гіперопіка - надмірна увага, постійний догляд, відмова дитині у самостійності, бажання виховати свою копію (інфантилізм, як наслідок гіперопіки, проявляється у неготовності до життєвих труднощів, нездатності самостійно вирішувати власні проблеми).

Зловживання наркотиками на сьогоднішній час досягло такого рівня, що загрожує національній безпеці держави.

Особливістю наркоманії є і те, що вона виникає у молодому віці. Якщо раніше 75% всіх наркоманів втягувались у зловживання наркотиками у віці 15-17 років, то зараз вік знайомства з наркотиком набагато знизився. На сьогоднішній день ми зустрічаємо 11-річних наркоманів.

Що ж таке наркоманія? З точки зору життєдіяльності громадянина – незаконне, немедичне вживання наркотичних засобів. З точки зору медичної – стан, який обумовлений тривалим вживанням наркотичного засобу і характеризується періодично або постійно виникаючим бажанням вводити в організм наркотик з метою одержання звичного ефекту одурманювання або уникання дискомфорту, який виникав у організмі при утриманні від наркотику.

До наркоманії близьке за своїми медичними наслідками, за своїми симптомами таке явище як "токсикоманія" та "алкоголізм". Це хвороби однієї й тієї ж категорії, різниця між цими захворюваннями чисто юридичного порядку.

Наркоманія – хворобливий психічний стан, зумовлений хронічною інтоксикацією внаслідок зловживання наркотичними засобами, що віднесені до таких конвенціями ООН чи Комітетом з контролю за наркотиками при Міністерстві охорони здоров'я України, і який характеризується психічною або фізичною залежністю від них.

Наркотик, його дія, поступово заміщує собою всі звичні для людини позитивні емоції. На цьому етапі людина ще зберігає здатність контролювати споживання наркотичних речовин, вона може обирати, в якій ситуації і в який момент приймати наркотик.

Термін "наркогенні речовини" запропонований Д. Колесовим (1988). До наркогенних автор відносить речовини, що змінюють психофізичний стан людини, штучно викликаючи почуття ейфорії, та розподіляє їх на три Основні групи: наркотичні речовини (наркотики), токсичні речовини, алкоголь і нікотин. Зловживання такими речовинами формує хворобливу Залежність людського організму, ускладнює процеси соціальної адаптації, створюючи відповідні причинно-наслідкові комплекси аморальності, лавопорушень, злочинності.

Наркотики – це група речовин різної природи (рослинного походження або синтетичні), зловживання якими призводить до розвитку наркоманії. Термін часто вживається для позначення груп речовин, здатних викликати стан наркозу. Наркотична речовина спирається на три Назначені вище критерії і викликає наркотичну залежність - непереборний **ПОТЯГ** до безупинного вживання наркотиків, постійне збільшення дози толерантність), при якому з'являється психічна і фізична залежність від наркотиків і поступово настають специфічні зміни особистості.

Адиктивна речовина – це будь-яка наркотична або психотропна речовина, якісною характеристикою якої є спроможність викликати залежність при її споживанні.

Психоактивна речовина – хімічна речовина, яка здатна викликати при ейфорії, а при систематичному вживанні – фізичну і психічну залежність.

Алкоголізм – хвороба, що виникає внаслідок систематичного зловживання алкоголем з метою досягнення стану ейфорії шляхом зміни власного стану свідомості.

Токсикоманія – хвороба, що виникає внаслідок систематичного та вживання будь-якою психоактивною речовиною, яка офіційно не віднесена до наркотичних з метою досягнення стану ейфорії шляхом власного стану свідомості.

Наркоманія - хвороба що виникає внаслідок систематичного та терапевтичного вживання наркотичних речовин та проявляється великим наркоманійним синдромом.

Великий наркоманійний синдром - поєднання трьох основних синдромів (синдрому зміненої реактивності, психічної та фізичної залежності), що засвідчують наявність хвороби у ситуаціях систематичною і тривалого зловживання наркотичних, психоактивних, токсичних речовин,

Синдром зміненої реактивності полягає у зміні толерантності (стійкості), звиканні до хімічних речовин, що призводить до постійного збільшення дози психоактивної речовини при кожному наступному вживанні.

Психічна залежність – це усвідомлена чи неусвідомлена потреба вживанні психоактивної речовини для зняття психічної напруги та досягнення стану психічного комфорту.

Абстинентний синдром – комплекс психопатологічних, вегетативних, неврологічних і соматичних розладів, що з'являються внаслідок припинення систематичного вживання наркотичних чи психоактивних речовин

Формування великого наркоманійного синдрому пояснюється психофізіологічною дією хімічних речовин (наркотичних, психоактивних, токсичних) на організм при їх систематичних прийомах в дозах, що значно перевищують терапевтичні.

Але з часом виникає залежність від наркотику. Фізична залежність виявляється в тому, що організм не може нормально функціонувати без

наркотику і за його відсутністю розвивається синдром відміни (абстинентний синдром). Він характеризується фізичними та психічними порушеннями, які пов'язані з тим, що наркотик став складовою процесів обміну речовин в організмі.

Синдром фізичної залежності включає у себе: фізичний потяг, абстинентний синдром, синдром зміненої реактивності.

Фізичний (компульсивний) потяг виявляється в нестримному потязі до вживання наркотиків. Потяг, дуже сильний, витісняє деякі життєві потреби, наприклад, голод, спрагу. Він визначає настрій людини, пригнічує контроль за споживанням наркотику. Всі дії та вчинки людини спрямовані на пошук наркотику, його споживання та подолання перешкод на шляху до цього.

Абстинентний синдром – це стан психологічних та фізичних порушень, які розвиваються після різкого припинення споживання наркотичної речовини. Абстинентний синдром є показником сформованої фізичної залежності від наркотику. Абстиненція розвивається внаслідок того, що організм залежної людини не може функціонувати без наркотику. Прояви абстинентного стану будуть різними для кожного з видів наркотичної залежності.

Синдром зміненої реактивності включає:

- зміну форм споживання (наприклад: людина споживала снодійні препарати з метою нормалізації сну, з часом вона починає споживати снодійне для досягнення стану сп'яніння);

- зміну толерантності. Толерантність - це фізіологічна здатність організму переносити вплив певних доз наркотику. При переході до постійного споживання переносимість наркотику зростає. З розвитком хвороби звична доза вже не викликає бажаний ефект (ейфорію) і споживач переходить на більшу кількість наркотику. Організм споживача пристосовується переносити смертельні для здорової людини дози наркотику. Наприклад, при тривалому споживанні опіатів толерантність може перевищувати початкову (фізіологічну) в 100-200 разів;

- зникнення захисних реакцій при передозуванні. Захисні реакції (нудота, блювота, сильне потовиділення, гикавка, дискомфортне відчуття в

очах) - це сигнали тривоги організму, які виникають тоді, коли доза наркотику перевищила безпечну межу. При переході організму до регулярного введення наркотику захисні реакції зникають як результат того, що організм пристосувався;

Наслідки споживання опіатів:

- величезний ризик зараження ВІЛ та гепатитом внаслідок загального використання шприців, розчинів, посуду.
- ураження печінки, мозку внаслідок низької якості наркотику.
- зниження імунітету, внаслідок чого - ураження інфекційними хворобами.
- захворювання вен.
- імпотенція.
- зниження рівня інтелекту.
- велика небезпека передозування.

Приблизно 75 % осіб, які споживають опіати шляхом ін'єкцій, хоча б один раз хворіли на гепатит.

Наслідки вживання амфетамінів

- нервово виснаження;
 - незворотні зміни у головному мозку;
 - враження серцево-судинної системи та всіх внутрішніх органів;
- величезний ризик зараження ВІЛ і гепатитом внаслідок використання спільних шприців;

- враження печінки внаслідок низької якості наркотиків;
- сильне зниження імунітету, ризик інфекційних захворювань;
- велика небезпека передозування з важкими наслідками. Наслідки вживання екстазі:

- швидке виникнення психічної залежності. Без препарату людина неспроможна продуктивно працювати.
- фізичне та нервово виснаження.
- порушення роботи серця, печінки.
- розлад нервової системи.

- дистрофія внутрішніх органів.
- важкі депресії, самогубство. Наслідки вживання галюциногенів:
- деструктивні зміни структур головного мозку.
- психічні порушення різного ступеня.
- повний розпад особистості.

Останнім часом на території України з'явився новий наркотичний засіб (на жаргоні наркоманів "гвинт"), токсичний ефект від його вживання надзвичайно шкідливим, ознаки інвалідизації виникають у молодих людей через кілька місяців систематичного зловживання ним.

У прикладному розумінні проблеми наркоманії завдання первинної протинаркотичної профілактики – це попередження немедичного вживання наркотичних речовин будь-якою особою. Під вторинною профілактикою розуміють раннє виявлення і активне лікування людей, які вживають наркотики. Всесвітня організація охорони здоров'я визначає вторинну профілактику як роботу з особами, які вже вживали наркотики, але ще не мають залежності, а також як комплекс заходів з якнайширшого інформування цих контингентів людей і їх найближчого оточення.

Первинна та вторинна профілактика наркозалежності є саме тими видами роботи, які мають здійснюватись у навчальних закладах.

Система заходів первинної профілактики наркотичної тенденції в підлітків складається з таких елементів:

- виділення «групи ризику» із загального контингенту студентів
- проведення цілеспрямованих профоглядів;
- активна протинаркотична пропаганда.

«Група ризику» визначається педагогічним колективом навчального закладу шляхом своєчасного одержання достовірних анкетних даних про студентів - від батьків, учителів, лікарів підліткових диспансерів, що зобов'язані вчасно передавати відповідну інформацію адміністрації навчального закладу.

«Групу ризику» складають підлітки з визначеною схильністю до алкоголізації і наркотизації, у яких більш висока ймовірність можливого вживання наркотиків:

- з обтяженою спадковістю в плані алкоголізації, наркотизації, а також психічних захворювань;
- з вираженими відхиленнями в характері, поведінці, реагуванні – унаслідок ранньої чи придбанної (через травми, нейроінфекції) органічної мозкової патології, уроджених чи розвинених у зв'язку з дефектами виховання патологічних (психопатичних) рис особистості;
- педагогічно занедбані, із соціально неповноцінних родин: часто конфліктуючих, таких що розпадаються, неповних родин, родин, члени яких схильні до зловживання алкоголем, а також у яких спостерігається асоціальна чи кримінальна поведінка.

Для цілеспрямованої профілактичної роботи необхідні зведені дані про батьків, які негативно впливають на поведінку дітей. Ці дані можуть бути отримані в правоохоронних органах і виявлятися при обстеженні умов проживання студентів.

Включають у «групу ризику» і ставлять на профоблік у медпункті, а також у наркологічному диспансері підлітків, що підозрюються в імовірному вживанні наркотичних речовин, стосовно яких факт уживання залишається недоведеним (особливо за наявності інших обтяжливих обставин).

Важливою ланкою спільної роботи служби охорони здоров'я і навчальних закладів з метою первинної профілактики наркотичних тенденцій у підлітків є протинаркотична пропаганда, здійснювана в контексті санітарної освіти. Пропаганду наукових знань з проблеми наркоманії, з огляду на серйозність і відповідальність цієї теми, варто будувати особливо чітко, обдумано і цілеспрямовано, з урахуванням аудиторії. Лікарі-наркологи і підготовлені лікарі інших спеціальностей зобов'язані проводити за спеціальним планом лекції і бесіди в усіх прикріплених до наркологічного диспансеру чи наркологічних кабінетів навчальних закладах:

- з педагогічним складом не рідше 1-2 разів на рік (наприклад, у рамках семінарів для класних керівників із правового й антиалкогольного виховання);

- з батьками студентів – регулярно не менш 1-2 разів на рік (у рамках батьківських зборів);

- з студентами – в межах спеціального циклу з 3-4 лекцій.

Лекційну роботу з проблем наркоманії повинні проводити добре підготовлені психіатри-наркологи (лише як виняток залучаються досвідчені лікарі інших спеціальностей). У лекціях варто широко використовувати місцевий матеріал. Висунуті лектором положення, різноманітні дані варто обов'язково підтверджувати конкретними прикладами з практики, вражаючими, такими, що запам'ятовуються випадками, взятими з численних статей у періодичній пресі, художньої літератури, з передач телебачення і радіо, кінофільмів. Лекція має підвести слухачів до думки про необхідність докласти всіх зусиль, щоб зупинити руку, що тягнеться до наркотиків. Лектори повинні постійно підвищувати свою кваліфікацію.

Неприпустимо, щоб лекції з проблеми наркоманії читали неспеціалісти, які не мають професійних знань.

При читанні лекцій студентам:

- не слід говорити ні прямо, ні побічно про можливі шляхи збору, вирощування, одержання сировини для виготовлення наркотичних засобів;

- неприпустимо зупинятися на способах застосування наркотиків, за винятком тих, що отримала широкий розголос (паління анаші і подібних засобів, лікарських засобів а також використання ін'єкційних способів введення). Недоцільно зупинятися на сполученні вживання наркотиків з алкоголем, полінаркоманії;

- не слід інформувати слухачів про ефекти наркотизації, що описуються з використанням понять, що додають інформації позитивного забарвлення: «ейфорія», «приємне сп'яніння», «блаженство», «непередавані відчуття», «стан повного задоволення», «надзвичайні переживання» тощо,

Доречними є визначення типу: «отрутний дурман», «агресивне зло», «отруйне зілля»;

- помилковим є згадування про назви наркотиків, а також про використання наркоманами дози, про можливість у ряді випадків досить тривалого плинущу початкової стадії захворювання наркоманією;

- не слід ілюструвати матеріал посиланнями на приклади з життя відомих історичних особистостей, що вживають наркотики, навіть якщо матеріал, що приводиться, підтверджує негативні наслідки вживання наркотиків;

- не повинні вживатися спеціальні медичні терміни, що стосуються клінічних проявів наркоманії, а також жаргонні слова, які використовуються наркоманами;

- недоцільно зупинятися на факті наявності серед наркоманів осіб (дітей) із забезпечених родин, осіб з вищою освітою, високим інтелектом, а також підтримувати неправильне уявлення про цих хворих як про людей «творчого складу», «неабияких здібностей» тощо;

- у молодіжній аудиторії не слід підкреслювати, тим більше підтверджувати статистичними даними, факт значного поширення наркоманії в ряді закордонних країн (насамперед Європа, США), особливо серед підлітків і молоді. Неприпустимо згадувати про певну поширеність наркотизації серед західних виконавців і аматорів популярної серед молоді рок-музики (позитивні емоції можуть бути автоматично перенесені з рок-музики на наркотичні речовини);

- варто всіляко уникати інформації, будь-яких відомостей, що можуть представити молодіжну наркоманію як розповсюджене в деяких регіонах нашої країни явище, з яким доводиться ледве чи не миритися як з неминучим чи важко переборним злом;

- не можна пов'язувати проблему вживання наркотиків з обмеженнями в доступності алкогольних напоїв.

Особливо важливим моментом протинаркотичної пропагандистської діяльності є необхідність уникати даних, що спонукають слухачів до експериментів з наркотиками чи викликають підвищений інтерес до них.

Пропонуємо приблизну тематику лекцій протинаркотичного циклу:

- Вплив уживання наркотичних і токсикоманійних речовин на психіку людей молодого віку.
- Наслідки наркотизації для організму молодої людини.
- Наркоман у суспільстві: антагонізм і соціальна деградація.
- Наркоманія як загроза суспільству.
- Причини й умови залучення підлітків і молоді до вживання дурманних речовин (наркотики і токсикоманійні засоби).
- Профілактика наркоманії і токсикоманії серед підлітків. Обов'язковість своєчасного лікування.
- Правові заходи боротьби з наркоманією. Законодавство стосовно неповнолітніх.

У позаурочній виховній роботі з попередження наркоманії серед студентів рекомендується використовувати такі форми роботи, як бесіди, усні журнали, диспути, обговорення книг, фільмів, спектаклів, картин; вечори і зустрічі з лікарями.

З метою полегшення проведення активних форм профілактики пияцтва, паління, алкоголізму і наркоманії у великих колективах може бути використана спеціальна програма з протинаркотичної пропаганди серед лідерів студентських об'єднань у шкідливості паління, вживання алкогольних напоїв, і невідворотності серйозних наслідків від прийому наркотичних речовин, ознайомивши їх із клінікою захворювання, переорієнтувавши спрямованість інтересів і захоплень, можна майже безперешкодно поширювати цей досвід у всьому колективі, тому що до думки лідерів у підлітків, як правило, не виникає опозиції, протесту, недовіри.

Паралельно необхідно систематично проводити вивчення внутрішнього світу студентів його уподобань, захоплень, особистісних якостей тощо. Це означає, що спостереження, анкетування, бесіди варто проводити не час від

часу, а регулярно, поступово накопичуючи дані про особистість, про прояв тих чи інших її якостей, різних ситуацій упродовж значних відрізків часу. Вивчати вихованців потрібно в процесі безпосереднього спілкування з ними, для чого необхідно брати участь у діяльності, у якій відбувається це спілкування, аби викликати прихильність до себе з боку студентів. Важливо стати духовно близькою їм людиною (це можливо тоді, коли з вихованцями встановлюються відносини взаємної довіри дружби), щоб вони охоче ділилися своїми думками, почуттями! переживаннями.

Важливе значення має метод спостереження, сутність якого полягає у вивченні педагогічних явищ у природному оточенні студента. Досить повні знання можна одержати при тісному контакті з родиною, при виконанні студентами громадських доручень, у процесі позаурочної діяльності, при підготовці до святкового вечора, відвідуванні кіно і театрів; під час етичної бесіди, диспуту, походу чи екскурсії тощо. Студент мимоволі розкриває властиві йому моральні якості, своє ставлення до моральних цінностей, до громадських обов'язків, до товаришів; розкриваються його інтереси і захоплення.

Метод спостереження забезпечує найбільш компетентне вивчення тих чи інших педагогічних явищ, дозволяє зібрати об'єктивний і досить об'ємний матеріал, однак він не може розкрити в усій повноті особистість підлітка.

Поряд з методом спостереження використовується метод бесіди, що має за мету збір фактичного матеріалу, з'ясування і уточнення питань, що не можуть бути розкриті тільки одним спостереженням. Метод бесіди допомагає, наприклад, з'ясувати уявлення юнаків і дівчат про дружбу, товаришування, ставлення до однолітків, до особистих властивостей і якостей. Важливе значення має бесіда і при уточненні окремих положень, що виникають у процесі спостереження.

Однією з форм боротьби з антисоціальними звичками учнівської молоді є створення при медичному кабінеті навчального закладу постійно діючої наркологічної служби на громадських засадах. Її очолює медичний працівник цього закладу.

До складу служби варто включити педагогів (1-3 особи), викладачів (обов'язково – біології і фізичного виховання), студентів– (5-7 осіб). Склад служби затверджується наказом директора навчального закладу. Наркологічна служба є постійно діючою, а студенти що вибувають наказом директора замінюються іншими.

Служба здійснює роботу відповідно до плану, що розробляється поквартально і затверджується заступником директора з навчально-виховної роботи. План рекомендується погоджувати з лікарем районного наркологічного кабінету.

Громадська наркологічна служба проводить роботу в повсякденному контакті з адміністрацією навчального закладу, громадськими організаціями і правоохоронними органами.

Вона працює у взаємодії з наркологічним активом товариства Червоного Хреста, клубами антиалкогольної пропаганди, батьківським комітетом, студентським самоврядуванням.

Основними завданнями громадської наркологічної служби є:

- організація санітарно-просвітницької роботи, пропаганда здорового способу життя, поширення знань про шкідливість алкоголю, нікотину, наркотиків серед.

З цією метою служба проводить тематичні вечори, вечори питань і відповідей, лекції, бесіди, диспути, радіопередачі, кінолекторії, веде просвітницьку роботу з батьками, випускає стінні газети, санбюлетені, фото-художні монтажні, оформляє куточки здоров'я (про шкідливість паління, вживання алкоголю, наркотиків) та правових знань;

- залучення студентів до спортивних секцій, художньої самодіяльності, гурткової роботи, громадських заходів, для того, щоб зайняти їх у вільний час, розвивати ціннісні орієнтації, не пов'язані з уживанням спиртних напоїв, наркотиків:

- проведення індивідуальної виховної роботи з студентами.

"Про осіб, які вживають наркотики, допускають зловживання речовинами, що викликають хворобливу пристрасть, чи алкоголем, громадська

наркологічна служба негайно інформує районний наркологічний кабінет і правоохоронні органи. (Офіційне повідомлення направляється в районний наркологічний кабінет і до правоохоронних органів навіть при одноразовому вживанні наркотичних чи лікарських засобів.)

Медичний працівник, підлітковий лікар чи представник адміністрації навчального закладу направляє підлітка на консультацію до лікаря-нарколога. У направленні, крім анкетних даних необхідно вказати причину, що спонукала направити студента на консультацію та мету останньої.

Обстеження студентів у Зкладах охорони здоров'я проводиться за наявності конкретних даних про вживання ними наркотичних, медикаментозних (без призначення лікаря) засобів, що викликають хворобливу пристрасть до них, чи вживання алкоголю. За рішенням лікаря психіатра-нарколога закладу охорони здоров'я обстеження може проводитися амбулаторно чи в стаціонарі наркологічного диспансеру.

Лікування наркоманії проводиться в умовах наркологічного диспансеру, психіатричного чи іншого лікувально-виховного закладу.

Громадська наркологічна служба зобов'язана:

- вести журнал обліку санітарно-просвітницької роботи, мати список студентів які палють, вживають алкоголь чи наркотики (у цей журнал вносяться відомості про патронаж контингенту осіб, що перебувають на обліку);
- доповідати (щоквартально) на педагогічній раді чи у штабі профілактики правопорушень про проведену роботу і стан справ у закладі;
- проводити підготовку і перепідготовку членів громадської наркологічної служби лікарем-наркологом, заступником директора з навчально-виховної роботи. Навчання варто проводити на базі кращих наркологічних служб при навчальних закладах.

Робота громадської наркологічної служби контролюється, аналізується адміністрацією навчального закладу, районним лікарем-наркологом, районним відділом охорони здоров'я, управлінням освіти, правоохоронними органами.

При аналізі роботи враховується активність служби, обсяг і якість проведеної профілактичної і лікувальної роботи, кінцевий результат.

Рання профілактика наркозалежності, паління та вживання спиртного є позитивним показником роботи громадської наркологічної служби.

У всіх навчальних закладах потрібно створювати атмосферу нетерпимості до випадків можливої наркотизації, у той же час підлітки повинні бути впевнені в тому, що вони завжди одержать необхідну консультацію як з боку педагогів, так і з боку медичних працівників, допомогу у разі виникнення проблем, пов'язаних з наркотизацією й алкоголізацією. У випадках добровільного звертання студентів допомогою працівники навчальних закладів повинні дотримуватися принципів довіри, поваги, дотримання лікарської таємниці. Необхідно прагнути до того, щоб таке звертання стало нормальним явищем, тому що воно віддзеркалює зростання свідомого ставлення підлітків до особистих і соціальних проблем, а отже, і якість виховної роботи.

Принципи довіри, поваги до підлітка, дотримання лікарської таємниці повинні визначати дії лікарів, педагогів правоохоронних служб у всіх випадках необхідного обміну інформацією з приводу конкретної наркологічної ситуації в навчальних закладах. Ці дії необхідно ретельно узгоджувати і продумувати виходячи, насамперед, з інтересів підлітків. З'ясування обставин можливого вживання наркотичних речовин, спостереження за підозрюваними підлітками варто вести коректно, без непотрібної гласності, застосувань «методів впливу», що принижують гідність підлітка.

Реалізація стратегічної цілі і, визначення системи педагогічних заходів з профілактики адиктивної поведінки студентів повинне базуватися на вирішенні таких основних питань:

- єдність спеціалізації (правого, організаційного, планового, інформаційного, методичного забезпечення) з включенням в єдину систему діяльність правоохоронних органів щодо боротьби з наркоманією; комплексність, що передбачає включення засобів впливу на особистість, умови життя і виховання;

- плановість, програмно-цільовий підхід до організації і діяльності з підтримки правопорядку та боротьби з асоціальною поведінкою;

- багатоступінчастість заходів загального і соціального попередження адитивної поведінки серед студентів;
- диференціація та індивідуалізація заходів допомоги у вихованні конкретної особи з урахуванням її вікових та психологічних особливостей, причин та умов її поведінки;
- єдність заходів педагогічного впливу та соціальної допомоги; єдність колективних, групових та індивідуальних заходів; конкретність і реальність профілактичних дій.

У структурі педагогічних заходів з профілактики адитивної поведінки необхідно виділити такі рівні цілеспрямованої діяльності:

- заходи щодо попередження умов, що сприяють можливості асоціальної поведінки серед студентів (рання профілактика);
- заходи щодо оздоровлення умов, середовища в життєдіяльності неповнолітні що створюють безпосередньо можливість асоціальної поведінки з їхнього боку і одночасно корекція їхньої особистої позиції (перший етап безпосередньої профілактики);
- активізація заходів педагогічного впливу з особами, які скоїли правопорушення тобто вже перебувають у сфері уваги правоохоронних органів (другий етап безпосередньої профілактики);
- систематизація заходів роботи щодо профілактики зі студентами, які стали на шлях реальної діяльності, яка характеризується можливістю їхнього переходу до злочинної діяльності (третій етап безпосередньої профілактики).

Шляхи реалізації попередження

- індивідуалізація педагогічних засобів профілактичного впливу у виховному процесі;
- вияв разом з правоохоронними органами джерел негативних впливів і шкідливих умов життя та відпочинку підлітка;
- забезпечення умов соціальної адаптації неповнолітніх, що знаходяться в шкідливих умовах з криміногенної точки зору;
- педагогічні заходи щодо роботи з неповнолітніми ;

Систему педагогічних заходів профілактики адиктивної поведінки студентів можна класифікували за трьома групами:

- Ті, що забезпечують ліквідацію для певної категорії неповнолітніх таких умов життєдіяльності, які можуть стати причиною адиктивної поведінки;
- Ті, що забезпечують доцільність в організації позааудиторної діяльності та відпочинку студентів.
- Ті, що реалізують завдання перевиховання і соціальної адаптації «важких» підлітків, поведінка яких є іноді асоціальною, забезпечення для них нормальних умов життєдіяльності.

Завдання педагогічних заходів з профілактики адиктивної поведінки у всіх випадках – розвивати і закріплювати позитивний статус студента, повернути втрачений інтерес до навчання (пізнавальної діяльності), сформувати морально ціннісні орієнтири.

Таким чином, мова не йде про разові заходи, а про систематичне включення неповнолітнього в творчий життєвий процес, яке передбачає ліквідацію конфліктної ситуації між підлітком і соціальним середовищем та відтворення для студентів перспективи розвитку, почуття соціальної відповідальності у протигагу соціальній інфантильності.

При організації виховної роботи необхідно брати до уваги теоретико-методологічне положення про те, що для формування звички правильної поведінки (А.С.Макаренко) є недостатнім лише засвоєння морально-етичних, правових знань, необхідне включення особистості в сферу практичної діяльності. Цим досягається виховання громадянської свідомості, морально-правових переконань, що відображає готовність дотримуватись у житті морально-етичних норм поведінки.

Звичка правильної поведінки, передбачає ефективну результативність засвоєння морально-правових знань, усвідомлену впевненість у об'єктивній необхідності їх дотримання, що детермінує вибір мотивів, цілей, вчинків, а також входить як її дійова, практична реалізація у правомірній поведінці студентів.

До комплексу шляхів і засобів профілактичної роботи необхідно включати крім традиційних, – засоби морального, духовного і фізичного розвитку студентів та усунення недоліків виховного процесу; розширення соціального досвіду поведінки підлітків групи ризику; стимулювання самовиховання, самовдосконалення, здорового способу життя.

У процесі багаторічної дослідницької роботи ми переконалися, що позитивні тенденції і морально ціннісні вчинки підлітків і молоді реалізуються у позааудиторній діяльності, оскільки формування соціального досвіду особистості здійснюється в даному випадку на основі їх власних бажань, особистих прагнень, природних нахилів і здібностей.

Науково обґрунтований підхід до організації навчально-виховного процесу в навчальних установах полягає у створенні атмосфери природного, неформального спілкування в гуртках, клубах та інших об'єднаннях, а також у забезпеченні творчої діяльності в нових перспективних формах організації позааудиторної роботи, де створювались умови для збагачення духовних зв'язків і відносин, інтелектуально-емоційного, морально-естетичного, соціального, трудового, правового, духовного і фізичного розвитку молоді.

Список використаних джерел

1. Асиркіна Г.П., Мельникова І.М., Удалова О.Ю., Ївженко Ю.В. Соціально-педагогічна адаптація студентів : навч.-метод. Посіб. / за заг. Ред.. О.А. Удалової, Г, В. Буянової. – К., 2015. – 246 с.
2. Епідемічна ситуація з ВІЛ-інфекції в Україні. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://moz.gov.ua/article/news/epidemichna-situacija-z-vil-infekcii-v-ukraini->
3. Наркоманія 26.06.2017 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://pravdatut.lviv.ua/programs/tochka-poglyadu/narkomaniya-26-06-2017>
4. Профілактика девіантної поведінки дітей і молоді: психолого-педагогічні та соціально-правові аспекти : навч. Посіб. / Н.П. Пихтіна, М.П. Пихтін, Т. Є.

Федорченко ; за аг. ред. проф. В.М. Оржеховської. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2014. – 399 с.

Данилова А.А., м. Конотоп,
Політехнічний технікум КІСумДУ,
викладач

ПРОФІЛАКТИКА АСОЦІАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ СТУДЕНТІВ ШЛЯХОМ ЗАЛУЧЕННЯ ДО ЗМІСТОВНОГО ДОЗВІЛЛЯ НА ПРИКЛАДІ РОБОТИ ОБ'ЄДНАННЯ ЗА ІНТЕРЕСАМИ «LINGUACAT»

Стаття присвячена ролі позанавчальної діяльності в профілактиці асоціальної поведінки молоді, формуванні всебічно розвиненої особистості, розвитку соціальних та полікультурних компетентностей на прикладі роботи молодіжного об'єднання за інтересами «Школа англійської мови «LinguaCat», яке працює на базі Політехнічного технікуму Конотопського інституту Сумського державного університету в рамках проекту «Коло друзів» за підтримки благодійного фонду «Відень».

У навчально-виховному процесі технікуму велика увага приділяється соціалізації майбутніх фахівців, освоєнню ними людської культури, умінь жити у суспільстві, дотримуючись його норм і правил, проте соціальна дезадаптація лишається однією з гострих проблем багатьох молодих людей, чия поведінка не відповідає основним суспільним нормам, визнаним як обов'язкові.

Під асоціальною поведінкою розуміємо сукупність людських дій та вчинків, що суперечать існуючим у даному соціумі культурним нормам, соціальним правилам та обов'язкам. У сучасних умовах нестабільної соціально-політичної ситуації в Україні явище асоціальної поведінки підростаючого покоління набуває особливої гостроти і є реакцією людини в ситуації соціальної дезадаптації, якщо вона не вбачає іншої можливості для задоволення власних потреб[1, с. 11].

Асоціальна поведінка буває трьох видів: а) аморальна – порушення норм моралі і правил людського співжиття; б) протиправна – правопорушення, яке

підлягає покаранню, але не кримінальному; в) злочинна – порушення кримінально-правових норм. Окрім відхилень від соціокультурних норм, асоціальна поведінка включає в себе девіантну і делінквентну поведінку. Девіантність являє собою поведінку, пов'язану з порушеннями відповідних вікові соціальних норм і правил, які характерні для малих соціальних груп та взаємин усередині родини. Девіантність включає відхилення від загальноприйнятої статевої поведінки; надмірну задиркуватість та хуліганство; жорстокість у ставленні до інших людей або тварин; брехливість, часті й тяжкі спалахи гніву; руйнування матеріальних та духовних цінностей; підпалювання, крадіжки, зухвалу провокаційну поведінку та ін. У свою чергу делінквентність виявляється в регулярному здійсненні незначних правопорушень, які не досягають рівня злочину (криміналу) і не караються в судовому порядку. Розвитку асоціальної поведінки сприяють вади виховання, негаразди в родинних стосунках, вплив традицій інших значущих соціальних груп, загострення суспільно-економічної ситуації. На рівні з даними чинниками асоціальну поведінку можуть зумовлювати психічні захворювання (психопатії, шизофренія та інші), підвищений рівень тривожності, емоційна нестійкість, невідповідність між потребами й можливостями, підвищена чутливість до фрустрації, природжені патологія характеру й темпераменту, а також багато інших рис особистості можуть стати фоном, на якому формується асоціальна поведінка[2].

Політехнічний технікум систематично проводить профілактику асоціальної поведінки студентів шляхом залучення майбутніх фахівців до змістовного дозвілля і позанавчальної діяльності: участі студентів у масових заходах, молодіжних програмах, акціях, волонтерській та гуртковій роботі.

На базі Політехнічного технікуму Конотопського інституту Сумського державного університету другий рік поспіль реалізується проект «Коло друзів» за підтримки благодійного фонду «Відень», у межах якого працюють шість об'єднань за інтересами для студентів. Основними завданнями цих об'єднань є не тільки організація змістовного дозвілля майбутніх фахівців, самоосвіта, розвиток всебічної особистості, а й превенція асоціальної поведінки молоді.

Організація змістовного дозвілля покликана запобігати можливим фізичним, психологічним або соціокультурним обставинам, які можуть призводити до асоціальної поведінки, зберігати, підтримувати й захищати нормальний рівень життя студентів та сприяти досягненню соціально значущої мети, розкривати внутрішній потенціал майбутніх фахівців[3, с. 219].

Одним із таких об'єднань є школа англійської мови «LinguaCat», яка дає можливість студентам безкоштовно у вільний час удосконалювати англійську мову на двох рівнях – початковому (Elementary) і середньому (Intermediate).

Метою роботи об'єднання є:

- удосконалювати мовленнєві компетенції учасників шляхом живого спілкування в модельованих типових побутових ситуаціях;
- мобілізувати особисті ресурси студентів, розвивати особистий потенціал, який сприятиме формуванню здорового способу життя;
- формувати позитивну Я-концепцію (самооцінку, ставлення до себе, своїх можливостей і недоліків), власну систему цінностей, мету й установки;
- розвивати навички спілкування з людьми, розуміти їх поведінку й перспективи, співпереживати та надавати психологічну й соціальну підтримку;
- приймати рішення й уміти вирішувати життєві проблеми;
- оцінювати соціальні ситуації і нести відповідальність за власну поведінку в них.

Одним з напрямків роботи школи є проведення нестандартних занять, таких як літературні дискусійні клуби, відкриті заходи та ін.

Починаючи з вересня 2016 року, учасниками об'єднання стали більш ніж 60 студентів закладу та молоді міста віком від 16 до 35 років з різним рівнем володіння англійською мовою, соціальними та культурними навичками. Школа надає можливість та однакові умови всім, хто через об'єктивні чи особисті причини не встиг опанувати англійську раніше, зробити це зараз, незважаючи на соціальний стан чи матеріальні статки. Учасниками об'єднання є:

- учні старших класів, котрим недостатньо спілкування англійською в межах класичного шкільного уроку;

- студенти конотопських технікумів та інституту, які раніше вивчали інші іноземні мови і, як наслідок, мають труднощі у вивченні англійської у вишах;
- молоді фахівці, які усвідомили, що гарна англійська є невід’ємною складовою професійного зростання;
- матері у декретній відпустці, які вирішили покращити англійську для майбутнього професійного та соціально-культурного зростання;
- переселенці з тимчасово окупованих територій України;
- діти з багатодітних сімей;
- сироти та діти з малозабезпечених сімей, які не можуть заплатити за індивідуальні заняття англійською з репетитором через скрутне матеріальне становище.

Школа «LinguaCat» дає молоді шанс на самоосвіту, персональний розвиток, соціалізацію та інтеграцію в європейську спільноту для побудови повноцінного успішного особистого та професійного життя. Більше того, оскільки серед різноманітних причин асоціальної поведінки молодих людей, за словами Бахновської І.П., одним з основних джерел є соціальна нерівність (неоднакові можливості задоволення потреб)[1, с. 12], то створення й робота цього об’єднання за інтересами вносить вагомий вклад у профілактику асоціальної поведінки молоді шляхом зменшення фактору соціальної нерівності серед представників різних соціальних прошарків та фінансових можливостей.

Об’єднання за інтересами «LinguaCat» пропагує дружню атмосферу й відкрите довірливе спілкування між усіма учасниками групи. Соціальний компонент роботи об’єднання має велику профілактичну цінність, оскільки допомагає соціальній адаптації молоді до умов соціуму в контексті європейської інтеграції, оволодінню навичками спілкування у різних вікових та соціальних групах, які життєво необхідні для комфортного існування в навколишній соціальній дійсності.

Список використаних джерел

1. Бахновська І. П. Асоціальна поведінка особи як суспільна проблема становлення надійної особистості / І. П. Бахновська // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. - 2015. - Вип. 30(1).- С.10-13.–Режимдоступу:

2. [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2015_30\(1\)_4](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2015_30(1)_4).

3. Напреєнко О.К. Енциклопедія Сучасної України / О.К. Напреєнко, А.Б. Карачевський, [Електронний ресурс],[Веб-сайт]. – Електронні дані. 2001р. Режим доступу: <http://esu.com.ua>

4. Социальная педагогика: Курс лекций / Под общей ред. М. А. Галагузовой. – М. :Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000.– 416 с.

Осадчий А.С., м.Конотоп,
Індустріально-педагогічний технікум
КІ СумДУ/КІ СумДУ, викладач
Синиця Д.А., м. Глухів,
Професійно-педагогічний коледж
ГНПУ ім. О. Довженка, викладач

ОСНОВНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ТА ПРОФІЛАКТИКА АСОЦІАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ СТУДЕНТІВ

Проблема асоціальної поведінки студентів є актуальною проблемою сучасності. Трансформаційні процеси, що відбуваються в Україні, супроводжуються зміною ціннісних орієнтирів, які не завжди приводять до бажаних результатів та позитивних наслідків. Молодь не завжди правильно орієнтується в щоденному вирі подій, насиченому різноманітними правилами та нормами суспільства, а, отже, зростає кількість студентів з асоціальною поведінкою, що проявляється у конфліктах, агресивних діях, відсутності інтересу до навчання тощо.

Проблему асоціальності й відхилень у поведінці у своїх роботах досліджували Ч. Беккарія, Л. Божович, М. Вебер, Л. Виготський, Е. Дюркгейм, О. Конт, П. Сорокін, Е. Фромм та інші.

Мета статті – теоретичне обґрунтування основних детермінантів та профілактика асоціальної поведінки студентів.

Асоціалізація (грец. а – префікс, що означає заперечення, відсутність, і лат. – суспільний) – засвоєння особистістю норм, цінностей, негативних ролей, стереотипів поведінки, які спричиняють деформацію суспільних відносин, дисгармонію у взаємодії людини й суспільства.

Асоціальна поведінка – поведінка, що суперечить суспільним нормам і принципам, що виступають у формі аморальних або протиправних дій. Цей термін, на думку А. Хоміча, не може претендувати на загальність, оскільки не всяке відхилення асоціальне. Щоб поведінка була асоціальною, необхідно, щоб індивід, який її виявляє, або діяв усвідомлено, і тоді його поведінка – наслідок його переконань, або ж індивід – не соціалізована особистість, – тобто в силу тих чи інших причин не засвоїв моральних і поведінкових норм суспільства і не діє у відповідності з ними [4, с. 111].

Соціалізація молодого покоління в умовах глибинних трансформацій українського суспільства, що відбувається на тлі складних соціально-економічних реформ і потрясінь, послаблення виховного потенціалу не лише сім'ї, школи, а й інших громадських інститутів, кризи перегляду ціннісних орієнтирів, соціально-економічної поляризації населення, провокує виникнення поведінкових девіацій у суспільстві загалом, і молоді, зокрема. Поле ненормативної поведінки впродовж останнього часу суттєво розширилося за рахунок нових форм девіацій, асоціальних і протиправних дій підлітків: алкоголізації, наркоманії, токсикоманії, ігроманії, інтернет-залежності та ін. [7, с.3].

Під впливом суспільства, інших людей і взаємодії з ними утворюються конкретні еталони (стандарти) поведінки, за допомогою яких людина оцінює інших. Але спілкування членів однієї групи, які перебувають в одній ситуації, можуть суттєво відрізнятись. Ці відмінності свідчать про індивідуально-психологічні та особистісні особливості членів групи, тобто кожного індивіда зокрема[6, с.228].

Асоціальна поведінка як соціальне явище в кризові періоди набуває особливої гостроти, оскільки порушення соціально-правових норм є реакцією індивіда в ситуації соціальної дезадаптації, якщо він не вбачає іншої

можливості для задоволення власних потреб. Асоціальність характеризується виключністю із соціальної взаємодії, оскільки поведінка індивіда порушує соціальні норми та є соціально неприйнятною [1, с.11].

Основними причинами асоціальної поведінки є (Р. В. Овчарова [6, с.256]):

- соціально-педагогічна занедбаність, невихованість, низька соціальна компетентність, відсутність необхідних знань, умінь, навичок, помилки виховання, що призвели до закріплення негативних поведінкових стереотипів;
- вороже й упереджене ставлення до суспільства, його норм, початкова соціально-психологічна дезадаптація;
- порушення взаємин у сім'ї, серед ровесників, у закладі вищої освіти, знижені навчальні успіхи, неприйняття одногрупниками, постійні приниження, образи, глузування, жорстоке поводження з боку навколишніх (батьків, вчителів, ровесників);
- незадовільний стан психофізичного здоров'я та розвитку, загострення вікової кризи, акцентуації характеру та інші причини фізіологічного й неврологічного типу;
- блокування потреби в самовираженні, у зовнішній та внутрішній активності; відсутність корисних видів діяльності й життєвої перспективи, брак оптимістичних і значущих соціальних та особистих життєвих цілей і планів.

З метою профілактики асоціальної поведінки, негативних явищ у молодіжному середовищі центрами соціальних служб для дітей, сім'ї та молоді проводиться комплекс заходів профілактичного характеру: рольові ігри, міні-лекції, відеолекторії, бесіди, тренінги та ін. Окрім цього створюються мобільні консультативні пункти, залучаються до співпраці спеціалісти інших галузей. У профілактичній роботі ставиться акцент на соціальній профілактиці, посиленні інформаційно-просвітницької роботи з молоддю за методом «рівний-рівному», запобіганні соціально небезпечним хворобам, формуванні здорового способу життя, залученні молоді (волонтерів) до створення та розповсюдження інформаційно-освітніх матеріалів [5, с.99].

Всесвітня організація охорони здоров'я (ВОЗ) пропонує виділяти первинну, вторинну й третинну профілактику. Первинна профілактика

спрямована на усунення несприятливих факторів, що викликають конкретне явище, а також на підвищення опору особистості впливу цих факторів. Завдання вторинної профілактики – раннє виявлення й реабілітація нервово-психічних порушень і робота з «групою ризику». Третинна профілактика вирішує такі спеціальні завдання, як лікування нервово-психічних розладів, що супроводжуються порушеннями поведінки. Вона також може бути спрямована на попередження рецидивів в осіб з уже сформованою девіантною поведінкою [3, с. 3].

Уся профілактична діяльність повинна базуватися на принципах демократизму, гуманізму, підтримки сім'ї та взаємодії з нею, індивідуального підходу, дотримання конфіденційності, забезпечення відповідальності посадових осіб і громадян за порушення прав і законних інтересів молоді. Практика свідчить, що успіх профілактичної роботи з молоддю, схильних до девіантної поведінки, у значній мірі залежить від злагодженої взаємодії всіх суб'єктів профілактики [8, с. 229].

Список використаних джерел

1. Бахновська І. П. Асоціальна поведінка особи як суспільна проблема становлення надійної особистості / І. П. Бахновська // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. - 2015. - Вип. 30(1). - С. 10-13. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2015_30%281%29_4.
2. Большой толковый психологический словарь / Артур Ребер ; [пер. с англ.]. – Т. 1 (А-О). – АСТ, Вече, 2003. – 592 с.
3. Дем'янчук О.О. Програма корекції девіантної поведінки як напрямок соціально-психологічної допомоги підліткам / О.О. Дем'янчук // Соціальна праця / за ред. О.П. Главник. – №2 (26). – К., 2007. – С. 2-4.
4. Кікалішвілі М. В. Девіантна поведінка: поняття та ознаки / М. В. Кікалішвілі // Вісник Академії адвокатури України. - 2011. - Число 3. - С. 109-122. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vaau_2011_3_17.

5. Коротков П. В.Профілактика та корекція девіантної поведінки молоді у діяльності соціальних служб / П. В. Коротков // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. : Психологічні науки. - 2013. - Вип. 114. - С. 98-102. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuPH_2013_114_22.

6. Овчарова Р.В. Практическая психология образования: Учеб. пособие для студ. / Р.В.Овчарова. – М.: Издательский центр «Академия», 2003. – 448 с

7. Самойлов А. М. Профілактика девіантної поведінки підлітків у соціально-виховному середовищі загальноосвітньої школи: автореф. дис. ... канд. пед. наук : [спец.] 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / Самойлов Анатолій Миколайович ; Вінницький держ. пед. ун-т імені Михайла Коцюбинського. - Вінниця, 2017. - 20 с.

8. Товканець О.Взаємодія школи і сім'ї у профілактиці девіантної поведінки учнів / О. Товканець, Л. Лендел // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. - 2013. - Вип. 29. - С. 226-230. - Режим доступу:http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2013_29_67.

Наумова Н.К.,
методист вищої категорії
ДНУ «Інститут модернізації
змісту освіти»

ГРОМАДЯНСЬКА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ОСНОВА ЗАПОБІГАННЯ АСОЦІАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ НЕПОВНОЛІТНІХ

Невизначеність, суперечливість соціально-політичних орієнтацій суспільства, держави значною мірою ускладнюють процес виховання підростаючого покоління, у тому числі і виховання громадянської відповідальності.

Громадянська відповідальність – це свідоме ставлення особистості як члена суспільства до його вимог, уміння відповідати за власне життя. Проблема відповідальності є актуальною, бо безвідповідальна поведінка особистості – шкодить не тільки їй самій, а й оточенню, з яким вона взаємодіє.

Аналіз наукової літератури доводить взаємопов'язаність аспектів духовності і громадянської відповідальності особистості. Сформована духовна культура як основа моральної поведінки є необхідною передумовою виховання громадянської відповідальності.

Сьогодні, на жаль, спостерігається зниження інтересу молоді до культурної та духовної спадщини українського народу. Молоді люди дуже мало читають або зовсім не читають художню літературу. Пропаганда жорстокості, насильства негативно впливають на підростаюче покоління. На фоні духовної спустошеності сучасного суспільства відбувається розповсюдження таких негативних якостей як лицемірство, злість, агресія, зрадництво, егоїзм, нахабність, жорстокість, байдужість тощо. Все це змінює духовний розвиток молодої людини, призводить до цинічних ціннісних настанов, що впливає на ріст злочинності серед дітей та підлітків.

Найсприятливішими умовами девіантної поведінки є: відсутність установки на працю і навчання; відсутність самоконтролю; чутливість до сторонніх впливів, до сильних переживань; потяг до діяльності в неформальних підліткових угрупованнях; неадекватна самооцінка.

Так за даними національної поліції за минулий, 2017 рік, в Україні було скоєно майже 6768 злочинів дітьми. Біля половини з них (3196) – тяжкі та особливо тяжкі.

Саме тому можна говорити про те, що проблема девіантної поведінки і правопорушень серед неповнолітніх є досить актуальною, а попередження асоціальної поведінки серед підлітків та молоді є одним з головних напрямків роботи держави, навчального закладу, сім'ї, суспільства.

Девіантна поведінка – це відхилення від норми поведінки, прийнятої у суспільстві. Якщо людина не може прийняти суспільні правила та моральні норми поведінки, не переймає позитивний соціальний досвід, можна говорити про порушення процесу соціалізації особистості, внаслідок якого виникає неприйнятна для цього суспільства форма поведінки.

Як наслідок девіантної поведінки, у дитини, яка її демонструє, формується неадекватна самооцінка, виникають додаткові бар'єри у

спілкуванні, що призводить до зростання рівня недовіри та зростання агресії до суспільства або до самого себе.

Сьогодні перед навчальними закладами стоїть завдання пошуків шляхів зниження зростання злочинності серед молоді та підвищення ефективності їх профілактики, і одним з основних шляхів цієї роботи є превентивне виховання, яке має стати головним напрямом діяльності кожного закладу освіти.

Превентивне виховання – це система підготовчих та профілактичних дій педагога, спрямованих на запобігання формування в учнів негативних звичок, рис характеру, проявів асоціальної поведінки підлітків та організацію належного догляду за діяльністю школярів.

Під профілактикою девіантної поведінки підлітків розуміють комплекс цілеспрямованих колективних і індивідуальних впливів на свідомість, почуття і волю учнів з метою вироблення в них імунітету до негативних впливів оточуючого середовища; формування здорового способу життя, навичок відповідальної поведінки, позитивного бачення життя; виявлення і усунення причин, що сприяють правопорушенням; забезпечення прав й інтересів неповнолітніх; виявлення і припинення випадків втягнення їх в асоціальну діяльність (1).

Змістом педагогічно-превентивної роботи щодо асоціальної поведінки дітей та молоді є моральне, правове, фізичне, естетичне, статеве виховання та формування несприйнятливості до негативних явищ: нікотину, вживання алкоголю, наркотиків. Відповідно до цього можна визначити основні шляхи профілактики правопорушень:

- забезпечення формування в учнів моральних якостей шляхом систематизації і вироблення певної ієрархії цінностей, які є головним чинником вибору способів поведінки;
- пропаганда здорового способу життя;
- організація дозвілля та залучення учнів до активної діяльності за інтересами;
- сприяння волонтерській діяльності;

- проведення ранньої діагностики і педагогічної корекції девіантних форм поведінки неповнолітніх;
- оздоровлення середовища і надання допомоги неповнолітнім, які опинилися у скрутній життєвій ситуації, несприятливих умовах виховання;
- реалізація індивідуального підходу з опорою на позитивні якості неповнолітнього.

Варто звернути увагу на те, що існує первинна і вторинна профілактична робота. Первинна профілактика носить інформаційний характер і спрямована на формування в особистості неприйняття та відмови від асоціальних стандартів поведінки та негативних звичок. До ефективних форм роботи зазначеної профілактики належать: рольові та ділові ігри, аутотренінги, мозкові атаки, діалоги, дискусії, клуби спілкування підлітків «групи ризику», проведення тематичних дискотек, тренінгів, організація спортивних змагань, метод створення ситуацій успіху, метод проблемних завдань тощо. Рекомендується розповідати учням про різні конфліктні ситуації і способи їх вирішення.

Надзвичайно важливою є рання діагностика виявлення дітей, схильних до девіантної поведінки. З цією метою в навчальних закладах проводиться щоденний контроль за відвідуванням учнями навчального закладу, знайомство з сім'ями підлітків, виявлення позитивних та негативних рис особистості неповнолітнього, його нахилів і здібностей, основних ціннісних орієнтирів; вивчення кола спілкування учнів, стану фізичного здоров'я.

Вторинна профілактика ставить за мету обмеження поширення окремих негативних явищ, що мають місце в суспільстві. Виходячи з цього, педагогічна діяльність зосереджується в різноманітних осередках допомоги неповнолітнім: лінія «Телефону довіри», консультативні пункти; соціально-психологічні тренінги. На етапі вторинної профілактики надзвичайно важливим є залучення підлітків, особливо з девіантною поведінкою, до різноманітних гуртків, спортивних секцій відповідно до їх інтересів; охоплення учнів постійними і тимчасовими дорученнями. Дуже важливо привчити підлітка проводити цікаво і пізнавально свій вільний час. Завдяки їх участі у тренінгах, вони навчаються

контактувати з товаришами, розставляти найбільш ціннісні пріоритети, справлятися зі складними життєвими ситуаціями, вирішувати різноманітні проблеми.

Успішне виконання поставлених закладом освіти завдань можливе у разі забезпечення психолого-педагогічних принципів профілактичної діяльності, а саме:

- технолізації, що передбачає науково - обґрунтовані дії педагога та відповідно організовану ним діяльність підлітків, підпорядковані досягненню спеціально спроектованої системи профілактичних цілей, що узгоджується з психологічними механізмами розвитку особистості та ведуть до кінцевої мети превентивного виховання;

- індивідуалізації, який полягає у визначенні індивідуальної траєкторії соціального розвитку кожного підлітка, виокремлення спеціальних завдань, що відповідають його особливостям, включення підлітків у різні види діяльності; розкриття потенціалу особистості як у навчальній, так і у поза навчальній роботі; надання можливостей кожній дитині для самореалізації і саморозкриття; здійснення моніторингу змін індивідуальних якостей особистості;

- соціальної адекватності, що потребує відповідності змісту і засобів превентивного виховання соціальній ситуації розвитку підлітка, врахування і використання різноманітних факторів соціального середовища ;

- проектування та конструювання превентивного виховного простору. Превентивний виховний простір – це результат творчої та інтегральної діяльності педагогів та учнів, спрямований на створення спільного ціннісно-нормативного укладу життя навчального закладу;

- соціального партнерства, який у вихованні орієнтує всіх суб'єктів виховання на рівноправне співробітництво, пошук порозуміння, досягнення консенсусу та оптимізацію відносин в інтересах розвитку особистості і суспільства.

Необхідно звернути увагу на те, що виконання вище перерахованих завдань можливе за умов партнерських взаємовідносин навчального закладу як

з родинами своїх вихованців, так і з державними установами, громадськими організаціями та іншими соціальними інститутами.

Найважливішу роль у вихованні підлітків відіграє сім'я, яка завжди перебуває в центрі складних соціально-економічних процесів. Сучасний стан української сім'ї характеризується значним зниженням показників матеріального рівня життя та здоров'я батьків і дітей, демографічними кризами, втратою духовних ідеалів, ціннісних орієнтацій, внаслідок чого сім'я не використовує повною мірою свій виховний потенціал.

Дослідження показують, що п'ята частина підлітків виховується без рідного батька, 5% – без матері; 13% зазначили, що не бачаться зі своїми батьками. Покарання як метод виховання використовують 40% сімей, причому досить часто не пояснюють причини покарання. Не менше чверті батьків дотримуються відстороненого стилю виховання, що на практиці означає байдужу до дитини поведінку. І якщо у молодшому віці це не спричиняє суттєвих проблем, то з віком стає справжньою трагедією для підлітків, коли виявляється, що очікування батьків та реальна поведінка дітей суттєво різняться.

Фактори сімейного впливу є такими, що відіграють чи не найбільш значущу роль у формування протиправної поведінки. Сім'я – це перше і найважливіше соціальне середовище дитини. Батькам належить пріоритетне місце в процесі формування і розвитку особистості дитини. В сім'ї діти найчастіше засвоюють майбутні моделі поведінки. Аналіз показує, що формування передумов протиправної поведінки неповнолітніх у сімейному оточенні пов'язане зі: складними життєвими обставинами їхніх сімей; порушенням структури сім'ї та негативним психологічним кліматом у сім'ях; непедагогічної виховної позиції батьків та неадекватним стилем сімейного виховання; нехтуванням батьками проблем і потреб дитини; наявністю асоціального досвіду батьків або членів сім'ї (алкоголізм, наркоманія, злочинні нахили).

Варто зазначити, що сьогодні збільшився розрив між рівнем психолого-педагогічної культури батьків та виховним потенціалом суспільства; відбулися

зміни в соціокультурних цінностях батьків; змінюються як основні життєві цінності, так і засоби їх досягнення; різка диференціація сімей за рівнем достатку негативно впливає на формування моральних орієнтацій підлітка, в зв'язку з чим необхідно говорити про обов'язкову цілеспрямовану роботу навчального закладу з батьками. З цією метою доцільно практикувати організацію батьківських лекторіїв, семінарів, класних зборів, на яких обговорювати, наприклад, такі теми: «Важливість виховання у сім'ї», «Благополучні і неблагополучні сім'ї», «Закони України про сім'ю та сімейне виховання», «Можливості сім'ї у формуванні у дітей морально-правової культури», «Батьківський авторитет» та інше.

Як показує практика, до профілактичної роботи з попередження асоціальної поведінки підлітків заклади освіти залучають лікарів, наркологів, психологів, представників правоохоронної системи.

Так, у навчальних закладах міст Івано-Франківська, Львова, Одеси та Києва у 2016/2017 навчальному році було впроваджено експериментальну модель співпраці навчального закладу і поліції «Шкільний офіцер поліції». Мета даного проекту спрямована на налагодження відкритого діалогу учнів з представниками поліції при обговоренні важливих морально-правових проблем та формування у них звички правильної поведінки. Шкільні поліцейські зосереджують свою роботу на проведенні просвітницько-профілактичних бесід, індивідуальній роботі з учнями з девіантною поведінкою, з їхніми батьками; беруть участь батьківських зборах, педагогічних радах з метою проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи щодо попередження негативних явищ у підлітковому середовищі.

Девіантна поведінка підлітків потребує цілеспрямованої роботи щодо формування якостей громадянина, який дотримується морально-правових норм поведінки та володіє основами правової культури. Сприяти цьому може тільки продумана система профілактичної діяльності закладу освіти, яка спрямована на досягнення соціально значущих цілей особистості та формування громадянської відповідальності.

Список використаних джерел

1. Бандурка О. М., В.О. Тюріна, Федоренко О.І. Основи психології і педагогіки: підручник. – Харків: 2003. – 200-234 с.
2. Козубовська І.В. Рання профілактика протиправної поведінки неповнолітніх (психолого-педагогічний аспект): автореферат дис. на здобуття наук. ст. доктор пед.наук.- К.: 1996.- 48 с.
3. Юшко О.В. Сучасні напрями профілактики девіантної поведінки учнів: стаття / електронний ресурс: http://www.confcontact.com/20110531pel/_yusko.htm
4. Вольнова Л.М. Профілактика девіантної поведінки підлітків: навчально-метод. посібник.- К.: 2016
5. Швець Т.Е. Особливості громадянської соціалізації старшокласників: стаття/ електронний ресурс: <http://social – science. com. ua/ article/ 208>

Павленко Н.М., м. Конотоп,
Політехнічний технікум КІСумДУ,
викладач

ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ НАСИЛЬСТВА СЕРЕД ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ

Анотація. Виховувати підлітків не легко. Слід чітко розуміти, що підлітки це вже не малі діти, а окремі особистості, які прагнуть до самостійності і бути дорослими. Тому нам як їх наставникам необхідно знаходити інший підхід у спілкуванні, заохочувати до самостійного прийняття рішень і усвідомлення відповідальності за свої дії та вчинки.

Ключові слова: підростаюче покоління, жорстока поведінка, роль близьких, протидія насильству.

Постановка проблеми. За даними звіту Всесвітньої організації охорони здоров'я, Україна посідає 5 місце в Європі за рівнем насильства серед молоді [1]. Підлітки, в більшості випадків це хлопці, вдаються до жорстокості та агресивної поведінки, бо вважають це елементом демонстрації своєї дорослості та змужніння. Сучасне підростаюче покоління, нажаль, як хлопці, так і дівчата, мають дуже багато прикладів в житті, де дорослі вирішують свої проблеми

шляхом бійок та насильства. Значну роль в цьому відіграє телебачення, мережа Інтернет (є такий ефект Вертера[4], коли самогубство, освітлене в ЗМІ провокує нові випадки самогубств за сценарієм першого), а також поведінка рідних.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Насильство – це застосування сили або психологічного натиску за допомогою погроз, свідомо спрямованих на слабких або тих, хто не може цьому протидіяти. Тобто, будь-яке застосування сили щодо беззахисних. Оскільки діти шкільного віку більш схильні до насильства через несформованість особистості, то більшість статей і публікацій присвячені саме боулінгу - це цькування однієї дитини іншою, агресивне переслідування, яке часто поширене в школах[2].

Проблему насильства серед молоді висвітлювали у своїх роботах: К. Лоренц, Х. Лейман, Д. Ольвеус; психологічні особливості вивчали О. Дроздов, О. Хархан, І. Бердишев, Р. Ахмедбекова, О. Смірнова та ін.; розробку соціально-педагогічних аспектів вирішення згаданої проблеми здійснювали В. Ролінський, І. Хозраткулова, А. Чернякова.

Виклад основного матеріалу. Соціальна нестабільність, що склалася у сучасному суспільстві, зумовлює зростання різних відхилень в особистісному розвитку та поведінці підлітків. Це підвищена тривожність, духовна спустошеність, байдужість, цинізм, жорстокість, агресивна поведінка [3].

Останнім часом, спостерігаючи за новинами в Україні, стає страшно за підростаюче покоління. Почастішали випадки бійок і жорстокості серед підлітків і не лише серед хлопців. Найгучніші випадки набули розголосу на всю країну: це бійка дівчат в м. Чернігів, у Каховці Херсонської області та смт. Глеваха Київської області. Не менше вражає байдужість більшості оточуючих чи, можливо, це небажання втручатися? Байдужість проявляється не лише серед дорослих, а й серед однолітків, які просто спостерігають за неправомірними діями, а найстрашніше – знімають дійство на відео.

Для підлітка, як відомо, найбільш значущими елементами соціального оточення є групи однолітків у школі і на вулиці. Відповідно головні причини агресивної поведінки підлітка слід шукати в його міжособистісних відносинах з

оточуючими, а також у типах соціальних норм, прийнятих у референтних для нього групах [5, с. 23].

Слід зазначити, що до жорстокості більше схильні підлітки шкільного віку, а ніж ті, що навчається в закладах ВНЗ I-III рівнів акредитації.

Запобігання підлітковій жорстокості полягає в визначенні причин надмірної агресії. Існують декілька факторів, які можна назвати рушійними силами насильства серед молоді. До факторів ризику, які стосуються окремої особистості належить: порушення поведінки через дефіцит уваги; погана успішність в навчанні та небажання навчатися; шкідливі звички з раннього віку. Фактори, що пов'язані з рідними та близькими: недостатній нагляд за дітьми (багато дітей виховуються без належної уваги, бо батьки змушені заробляти на життя, іноді навіть за межами країни); жорстке виховання в сім'ї (а як відомо: насильство породжує насильство); батьки не цікавляться, де їх дитина проводить вільний час (іноді обдаровані діти не можуть відвідувати той чи інший гурток через нестачу коштів в родині); деякі члени родини вживають наркотичні речовини; контакт дитини з іншими підлітками, що вже мали досвід підліткової злочинності. Не меншу роль відіграє і держава, з боку якої повинен вестись контроль за нелегальною торгівлею наркотиків, доступність вогнепальної зброї, також впливає бідність, яка не завжди є наслідком безробіття, а й низькооплачуваною роботою.

Розглядаючи кожен з перерахованих факторів досконало, можна вибудувати алгоритм протидії підлітковій жорстокості. На фоні викладеного слід зробити висновок, що *існує нагальна потреба в удосконаленні системи профілактичної роботи серед неповнолітніх для запобігання поширення агресії і ненависті.*

Висновки. Кожному з нас потрібно навчитися бути не байдужими до оточуючих, адже як говорять – чужих дітей не буває.

Основне виховання зароджується в сім'ї, родина подає приклад у вихованні. Батькам слід приділяти достатню увагу своїм дітям і їхньому дозвіллю, звертати увагу на друзів та компанії. Тренувати в дитини самостійність, увагу, а більш за все – терпіння. Викладачам та вчителям в

зкладах освіти потрібно проводити бесіди з вихованцями та тематичні лекції з батьками. В підлітковому віці слід розповідати про наслідки та покарання за прояви жорстокості, навіть для неповнолітніх. Діти повинні знати, що таке жорстоке поводження з однолітками, як воно карається, що це – ганебно.

Педагогічний вплив передбачає використання всіх засобів та прийомів для досягнення виховного результату. Ефективними є прийоми, які затримують негативний розвиток особистості вихованців, сприяють формуванню позитивних рис, допомагають скорегувати спрямованість емоцій, ставлень, поведінки підлітка.

Список використаних джерел

1. BBC Ukrainian. – Новини. – Україна серед лідерів з насильства серед молоді. – 30 вересня 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/news/2010/09/100930_violance_children_ob.shtml?print=1
2. <http://www.fakty.ictv.ua>
3. rdatf.gov.ua/news/id/2805
4. Майерс, Девід Г. (2009). Соціальна психологія (10 ед.). Нью-Йорк: МакГrawХілл. ISBN 978-0-07-337066-8, Mayers, Devid H. (2009). Sotsialnapsykhohohiya (10 ed.). Nyu-York: MakHrauKhill. ISBN 978-0-07-337066-8
5. Знаков В. В. Понимание асоциальными подростками ситуаций насилия и унижения человеческого достоинства / В.В. Знаков // Вопр. психологии. – 1989. – №3. – С. 20–27

Сергієнко Ю.Є. м.Шостка
практичний психолог
Хіміко-технологічний коледж імені Івана
Кожедуба
Шосткинського інституту
Сумського державного університету

*Высветив правду, истину вскрыв,
Что же такое – трудные дети?
Вечный вопрос и больной как нарыв.
Вот он сидит перед нами, смотрите,
Сжался пружиной, отчаялся он,
Словно стена без дверей и без окон.
Вот они, главные истины эти:
Поздно заметили... поздно учили...
Нет! Не рождаются трудные дети!
Просто им вовремя не помогли.*

С. Давидович

ПРОФІЛАКТИКА АСОЦІАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ СТУДЕНТІВ

Актуальність теми. Асоціальна поведінка студентської молоді і досі залишається однією з найважливіших проблем. У сучасному суспільстві поряд із високими досягненнями науки і техніки ми спостерігаємо значне падіння моральних цінностей та культури студентської молоді. На жаль, більшість методів виховного впливу, які використовувались в педагогіці, на сьогоднішній день є малоефективними. Асоціальна поведінка, що розуміється в загальному значенні як порушення соціальних норм, набирає в останній час масовий характер, а, отже, постає закономірне питання, яким чином зупинити цей процес.

Проблема асоціальності і відхилень висвітлюється у працях таких авторів, як Чезаре Беккарія (італійський мислитель), Лідія Божович (доктор психологічних наук, професор, спеціаліст з вікової психології та психології особистості), Макс Вебер (німецький соціолог, економіст і правознавець), Лев Виготський (науковець, психолог, викладач університету, один із засновників когнітивної психології), Еміль Дюркгейм (соціолог, філософ), Огюст Конт (засновник соціології як науки), Еріх Фром (соціальний психолог, філософ, психоаналітик), Питирим Сорокін (соціолог і культуролог) та ін.

У науковій літературі термін «асоціальна поведінка» в розумінні різних авторів розглядається як одна з частин девіантної поведінки або її синонім.

Асоціальна поведінка - сукупність людських дій та вчинків, що суперечать існуючим у даному соціумі культурним нормам, соціальним правилам та обов'язкам. Асоціальність зумовлена ігноруванням людського досвіду та звичаїв, призводить до порушення взаємин з оточуючим світом. В

основі асоціальної поведінки лежить процес порушення соціалізації, соціально-педагогічна занедбаність, деформація регуляції поведінки.

Досить цікавий погляд на роз'яснення та корекцію асоціальної поведінки спостерігається у працях Альберта Бандури (канадський психолог). А. Бандура вважав, що вона являє собою досить ефективний спосіб поведінки.

Відносна ефективність асоціальної поведінки пояснюється тією обставиною, що за допомогою неї особистості вдається задовольнити власні потреби в тих умовах і в тому соціальному оточенні, з яким йому доводиться мати справу. У такому випадку завдання полягає не у лікуванні, а у зміні способу задоволення потреби, тобто самої поведінки.

Таким чином, ми з'ясували, що асоціальна поведінка – поведінка, яка не відповідає встановленим нормам у конкретному суспільстві. Суть такої поведінки полягає в тому, що людина не дотримується вимог соціальної норми, вибирає відмінний від вимог норми варіант поведінки в тій чи іншій ситуації, що веде до порушення міри взаємодії особистості та суспільства, групи та суспільства, особистості та групи.

Кожному викладачу у своїх професійній діяльності так чи інакше доводиться мати справу зі студентами з асоціальною поведінкою. В такому випадку необхідно використовувати індивідуальний підхід.

Найбільш характерні такі відхилення для підліткового та юнацького віку, бо саме на цьому етапі відбуваються гормональні перебудови та переломні уявлення молоді людини про себе. Хоча відомий психотерапевт М.І. Буянов відмітив, що підлітковий вік приносить проблеми батькам, педагогам, лікарям, поліції, але здійснює позитивний вплив: заспокоює багатьох нервових в минулому дітей, роблячи інфантильних – більш зрілими, збудливих – більш врівноваженими.

Основним проявом асоціальної поведінки у студентської молоді є явище „важковиховуваності” що виявляється в опорі студента педагогічним впливам дорослого. Важковиховуваність є наслідком недостатнього засвоєння дитиною позитивного соціального досвіду. При подальшому поглибленні

соціальної дезадаптації відбувається перехід до делінквентних, а згодом, і до кримінальних форм поведінки.

Напрями здійснення профілактики асоціальної поведінки студентів.

1. Побудова ефективної системи спеціальної підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації фахівців у системі освіти в області проблем асоціальної, девіантної та делінквентної поведінки студентської молоді, ресоціалізація особистості. На даний момент катастрофічно не вистачає практичного досвіду, напрацювань у сфері профілактики асоціальної поведінки. Система підготовки фахівців не повинна будуватися лише на узагальненні теорії. Звичайно, вона повинна включати сучасні науково обґрунтовані знання з психології. Але, разом з тим, процес підготовки повинен максимально систематизувати напрацьовані теоретичні знання, реалізуючи їх у практичних методиках і програмах профілактичної і корекційно-розвивальної роботи психологів та педагогів.

2. Формування позитивного життєвого досвіду студентів. Кожному викладачу в своїй професійній діяльності доводилось порівнювати курси студентів і робити невтішні висновки: «З роком знижується рівень знань та культури». Але мало хто замислюється чому це відбувається. Соціалізація молоді, тобто засвоєння цінностей, традицій, формування тих самих життєвих компетенцій відбувається у тому самому суспільстві: ми з вами формуємо цей життєвий досвід і отримуємо результат.

Формування найпершого досвіду починається із сім'ї. Деякий час сім'я взагалі єдиним джерелом отримання такого досвіду. Дуже часто від близьких родичів ми можемо чути фразу: «Вона ще дитина нічого не розуміє...», що є катастрофічної помилкою у формуванні гармонійної особистості. Все, що відбувається навколо, дитина засвоює як зразок для спілкування, взаємостосунків, вираження емоцій і т.д. Через деякий час у життя дитини включаються й інші соціальні інститути (дитячий садок, школа, вулиця і т.д). Але і в цей момент родина залишається одним з головним фактором соціалізації особистості. З одного боку формування та засвоєння соціального

досвіду відбувається через безпосередні взаємини дитини з батьками, іншими родичами, з іншого боку соціалізація здійснюється через спостереження особливостей взаємостосунків близьких людей: як батько спілкується з мамою або навпаки, які емоції при цьому переважають, чи існує в сім'ї підтримка, довіра і т.д.

Як це не дивно, не лише відсутність батьківської любові є підґрунтям для деформації особистості, але й надмірна, «хвороблива» турбота може призвести до формування асоціальної поведінки, коли батьки не дають дитині можливості самостійно засвоювати соціальний досвід, оберігаючи її від труднощів та небезпек оточуючого світу. Це небезпечний шлях формування безвідповідальної особистості, яка звикла отримувати бажане без докладання зусиль.

Виходячи із сказаного, робота з формування позитивного життєвого досвіду як одного із шляхів профілактики асоціальної поведінки повинна включати тісну взаємодію навчального закладу з батьками. Доцільно висвітлювати питання, які допоможуть знайти підхід до дитини, налагодити взаємини, краще зрозуміти свою дитину: вікові особливості підліткового та юнацького віку (всі батьки знають, що це складний період для усієї родини, а що саме відбувається із молодого людиною не достатньо усвідомлюють), як знайти спільну мову із власною дитиною (це питання також хвилює багатьох батьків, але вони не хочуть бачити справжніх причин). Тобто навчальний заклад у силу своїх можливостей повинен створювати умови для співпраці з батьками для комплексного, всебічного впливу на студента, а не покарання.

Формування позитивного життєвого досвіду у навчальному закладі. Чому деякі студенти систематично порушують поведінку на заняттях, проявляють агресивне ставлення до одногрупників і викладачів, використовують брехню для досягнення своїх цілей, намагаються завоювати авторитет серед однолітків за допомогою алкогольних напоїв і «демонстративної дорослості»? Відповідь проста – вони не знають іншого способу самореалізації, досягнення бажаного, не вміють по іншому. Тому часто на зауваження викладачів ми можемо бачити реакцію подиву «а що я зробив не так»? Ви вже почнете створювати умови для

засвоєння інших форм поведінки, якщо зможете пояснити, що ж дійсно викликало обурення, і яким іншим способом можна було привернути до себе увагу і викладача і однолітків.

Способи формування позитивного соціального досвіду.

- Особистий приклад викладача (спілкування, вирішення конфліктних взаємин, культури і т.д.).

- Демонстрація здорової, щирої зацікавленості у житті студента, його досягненнях у навчанні (студенту, особливо з негативним життєвим досвідом, важливо відчувати себе потрібним).

- Формування системи знань з питань, які для сучасної молоді через ряд причин є проблемними: конструктивне спілкування та шляхи вирішення конфліктів; формування адекватної самооцінки; вирішення складних життєвих ситуацій, формування критичного мислення; способи емоційної та вольової саморегуляції і т.д. Звичайно, студенти різних навчальних закладів відрізняються, і кожен спеціаліст володіє інформацією щодо переліку актуальних питань, які будуть цікавими. Це не обов'язково повинно проходити у формі тренінгів, семінарів, на виховних годинах. Кожну тему з будь-якої дисципліни можна пов'язати із перерахованими питаннями.

3. Формування навичок здорового способу життя. Це також один із шляхів профілактики асоціальної поведінки. Сучасна освіта пропонує різноманітні інноваційні методи пропаганди здорового способу життя. Але хочеться звернути увагу на те, що безпосередніми ініціаторами, організаторами, учасниками повинні бути самі студенти.

4. Правове виховання студентської молоді (інформація не лише про права, а й обов'язки та відповідальність за свої вчинки)

Висновок: одним із способів профілактики асоціальної поведінки сучасної студентської молоді є створення умов навчальним закладом для формування позитивного соціального досвіду, яким, в першу чергу, повинен володіти сам викладач, психолог, соціальний педагог, будь-який спеціаліст, який працює в системі освіти. Це досить складний, тривалий процес, який вимагає від нас самовладання і терпіння. Звичайно, що результат такого

процесу не буде негайним. Оскільки асоціальна поведінка серед молоді набула масового характеру і сприймається нею як норма, то шлях змін у свідомості і поведінці буде нагадувати перші кроки немовляти або навчання першокласника: падіння і перемоги. Але головне не опускати руки за перших складностей.

Декілька простих рекомендацій для роботи зі студентами.

1. В будь-якій ситуації – *емоційна саморегуляція*. По-перше, це Ваше здоров'я, нерви. По-друге - з'ясування відносин під час занять – не вирішує, а лише ускладнює ситуацію. Результат – конфлікт ускладнюється, пара може бути зірвана, крім того настрої зіпсується. Залиште студента після заняття і поспілкуйтеся з ним наодинці.

2. Щоб обрати правильну стратегію поведінки нам необхідно усвідомлювати мотиви студента. Завжди пам'ятайте, хто такий студент з асоціальною, девіантною поведінкою - студент, який немає позитивного життєвого досвіду, спілкування. тобто для нього, як він спілкується, як він веде себе – це є нормою, це звичайна поведінка і студент просто не усвідомлює а чому до нього висувають претензії.

Є ще декілька причин подібної поведінки , про які слід пам'ятати - самореалізація в такий спосіб, прагнення заробити авторитет серед однолітками і, знову ж таки, єдиним відомим для студента способом. Ось тут що ми можемо зробити : запропонувати, але не нав'язувати, декілька моделей поведінки в конкретній ситуації (простими словами підказати як ще можна було вчинити і який би був результат – таким чином ви вже *створюєте умови для формування певного життєвого досвіду*.

Які мотиви приховує студент за своєю девіантною поведінкою:

- Привертання уваги до своєї особи
- Боротьба за владу, місце в соціумі (авторитет)
- Помста за минулі образи (студент може переносити образу з одного дорослого ні інших дорослих людей)
- Бажання уникнути невдачі або покарання (брехня)

Головне завдання педагога - це з'ясувати мотиви поведінки студента, до чого він прагне); задавати собі питання: «Що робить Петя? В яких ситуаціях він так себе поводить? Можливо він так себе поводить лише в певні моменти, в присутності конкретних осіб?»

3. Якщо ситуація повторюється знову, а студент продовжує «гнути» свою лінію, то не слід одразу ж наголошувати на тому, що він не дотримався свого слова, і що все було марно, Ви його не здивуєте, бо, можливо, він чи вона чує це кожен день від своїх батьків. Слід повторити обговорення ситуації і причин, які заважають вчинити по-іншому. Логічно обґрунтовані переваги бажаної поведінки – буде більш продуктивним ніж критика.

4. У роботі зі студентами завжди починайте з *акценту на тому, що у нього виходить*, якими позитивними та унікальними якостями він володіє, і лише в останню чергу про неприємне. І при спілкуванні слід відмежовувати поведінку від особистості.

5. *Володіння навичками спілкування*: дайте зрозуміти, що з вами можна торкатися будь-яких питань і ця інформація залишиться між вами.

6. Не слід порівнювати відповіді студентів з низьким рівнем успішності з більш успішними студентами, краще помічати навіть мінімальні успіхи і в поведінці і в навчанні (створення ситуацій успіху та індивідуальний підхід). Важливо дати зрозуміти «важкому» студенту – що він не гірше інших і має право на помилку.

7. Особистий приклад поведінки і ілюстрація з власного життєвого досвіду впливає на студента значно сильніше ніж критика.

8. Будьте самим собою при спілкуванні, говоріть те, що думаєте і відчуваєте насправді (в розумних межах). Щирість і відвертість – найкращі помічники у налагодженні взаємовідносин.

9. Нашою великою помилкою є те, що ми ідеалізуємо студентів: порівнюємо потреби, цінності, інтереси рівень базових знань з нашими. І намагаємося «дотягнути» студентів до цього рівня. А потрібно по-перше усвідомити, що сучасна молодь має зовсім інші цінності і це не тому, що вони такі погані, а тому, що кожен з них виховується в зовсім іншому суспільстві. І

наше завдання – не «переламати» а створити умови для формування зовсім іншого позитивного досвіду.

Це довгий процес, який вимагає багато терпіння, а головне бажання дійсно допомогти дитині, а не лише позбавитись від факторів, які заважають проводити заняття і зберегти дисципліну.

Педагогічні працівники неспроможні змінити внутрішній світ дитини без його власної волі, власного бажання, але можуть взаємодіяти, пропонуючи різні шляхи вирішення тих чи інших завдань або проблем, можуть організовувати співпрацю.

Список використаних джерел

1. Вольнова Л. М. Профілактика девіантної поведінки підлітків: навч.-метод. посібник до спецкурсу «Психологія девіацій» для студентів спеціальності «Соціальна робота» у двох частинах. – Ч. 1. Теоретична частина. – 2-ге вид., перероб і доповн. – К., 2016. – 188 с.
2. Мінц М. О. Соціологія девіантної поведінки / М. О. Мінц. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. – 244 с.
3. Орбан-Лембрик. Л. Е. Соціальна психологія: підручник: у 2-х книгах. Кн. 2. Соціальна психологія груп. Прикладна соціальна психологія. / – К. : Либідь, 2006. – 560 с.
4. Савчин М. В. Вікова психологія [Електронний ресурс] / Савчин М. В., Василенко Л. П. // Бібліотека українських підручників. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: <http://westudents.com.ua/knigi/491-vkova-psihologiya-savchin-mv-.html>.
5. Столярєнко О. Б. Психологія особистості [Електронний ресурс] / О. Б. Столярєнко // Бібліотека українських підручників. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://westudents.com.ua/knigi/529-psihologiya-osobistost-stolyarenko-ob.html>.

ШЛЯХИ ПРОТИДІЇ НАСИЛЬСТВУ СЕРЕД МОЛОДІ

У статті розглянуто проблему насильства серед молоді. Наведено статистику злочинів серед молоді та їх гендерний розподіл. Висвітлено основні шляхи та заходи протидії насильству серед молоді.

Ключові слова: злочин, асоціальна поведінка, профілактичні заходи.

Насильство серед молоді є глобальною, актуальною проблемою громадської охорони здоров'я, яка охоплює широке коло дій – від знущань і бійок до більш важких випадків сексуального та фізичного примусу та вбивств.

За статистикою, щорічно у світі відбувається понад 200 тис. убивств серед молодих осіб у віці від 10 до 29 років, це 43 % від загальної кількості таких випадків, що робить убивство четвертою за значущістю причиною смерті серед людей цієї вікової групи.

Показники насильницького позбавлення життя серед молоді різко варіюються як між країнами, так і всередині них. У глобальних масштабах 83 % жертв убивств серед молодих людей – чоловіки. У всіх країнах світу більшість осіб, які чинять тяжкий злочин, мають чоловічу приналежність.

На кожну молоду людину, вбиту в результаті насильства, припадає 20–40 випадків отримання серйозних травм, які потребують стаціонарного лікування. Напади з вогнепальною зброєю найчастіше призводять до смертельних травм, аніж нанесення ударів кулаками, ногами, ножами й тупими предметами. Значна частина молоді страждає від сексуальних насильницьких дій. Наприклад, від 3 до 24 % осіб жіночої статі в рамках дослідження з питань здоров'я жінок і побутового насильства по відношенню до них, проведеного Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ) у багатьох країнах, повідомляли про те, що їх перший сексуальний досвід мав насильницький характер. Як свідчать результати дослідження в 40 країнах, що розвиваються, серед молодих людей поширені випадки бійок і знущань. Так, цькуванню й нарузі піддаються 8,6–45,2 % хлопчиків і 4,8–35,8 % дівчаток[1].

Убивства й насильницькі дії серед молоді, що не призводять до смертельного результату, не лише значно збільшують кількість випадків передчасної смерті, травм та інвалідності, але також чинять серйозний, нерідко довічний вплив на психологічне та соціальне функціонування особистості. Це може стосуватися як членів сім'ї і друзів жертв, так і місцевих спільнот. Притому молодіжне насильство зумовлює значне підвищення витрат на роботу служб охорони здоров'я, соціального забезпечення та кримінального правосуддя; зниження продуктивності праці; зменшення вартості нерухомості; порушення структури суспільства загалом [1].

Фактори, що підсилюють імовірність насильства серед молоді, мають комплексний характер, тому їх варто розглядати неопосередковано один від одного. Серед них:

- дефіцит уваги, гіперактивність, розлад поведінки або інші поведінкові порушення;
- залучення до злочинної діяльності;
- уживання алкоголю, наркотиків і тютюну з раннього віку;
- низький інтелект і рівень освіти;
- погана успішність у школі й небажання вчитися;
- насилля в сім'ї.
- слабкий контроль і нагляд за дітьми з боку батьків;
- жорсткі, слабкі або непослідовні заходи виховання в сім'ї;
- низький рівень прихильності між батьками й дітьми;
- слабка участь батьків у заняттях дітей;
- зловживання психоактивними речовинами або кримінальна діяльність близьких;
- низький рівень доходу в родині;
- безробітні члени сім'ї;
- контакти з однолітками, що займаються злочинною діяльністю.
- доступ до вогнепальної зброї та її протиправне застосування;
- банди й місцева наявність нелегальних наркотиків;
- нерівність в отриманні високих доходів;

- бідність;
- якість управління країною (закони й рівень їхнього дотримання, а також політика в галузі освіти та соціального захисту) [2].

Зважаючи на це, визначають такі основні види соціальної профілактики насильства у молодіжному середовищі: первинна, вторинна та третинна. Кожний з видів профілактики має свої особливості.

До первинної соціальної профілактики насильства відноситься формування активного стилю життя, який забезпечує реалізацію прав, задоволення потреб та інтересів особистості. Профілактична робота тут носить інформаційний характер, оскільки спрямована на формування в особистості неприйняття та категоричну відмову від маніпуляції.

Первинна соціальна профілактика насильства серед дітей та молоді може бути проведена шляхом включення цієї проблеми в плани виховної роботи навчальних закладів як компонент профілактики негативних явищ в молодіжному середовищі (проведення тематичних класних годин).

Вторинна соціальна профілактика насильства є груповою. Її метою є зміна ризикованої малоадаптивної поведінки на адаптивну. У результаті цієї профілактики передбачається зміна ставлення особистості до себе та оточуючих, навчання навичкам поведінки в ситуаціях, які можуть призвести до насильства. Вторинна соціальна профілактика насильства може проводитися шляхом розроблення та проведення тренінгів для дітей підліткового віку та молоді з проблем насильства.

Третинна соціальна профілактика спрямована на інтегрування в соціальне середовище осіб, які потерпіли від насильства. Третинна профілактика передбачає виявлення причин та особливостей поведінки молодої особи, яка призвела до виникнення проблеми. Тобто, як бачимо, цей вид профілактики проводиться на особистісному рівні.

Одним з найважливіших напрямів профілактичної діяльності, спрямованої на протидію насильству в умовах навчального закладу, є просвітницька робота серед дітей та молоді [2].

Просвітницьку роботу проводять, як правило, фахівці психологічної служби навчального закладу у взаємодії з адміністрацією та класними керівниками. Фахівці визначають такі основні форми просвітницької роботи щодо попередження насильства:

- лекційна робота;
- організація конкурсів, фестивалів, акцій;
- організація клубів з правових знань;
- лекторії (кіно, відео) правових знань;
- організація на базі навчального закладу консультативних пунктів, де всі

учасники навчально-виховного процесу можуть отримати консультації практичного психолога, соціального педагога, юриста, де можна провести зустрічі з працівниками правоохоронних органів.

Слід зауважити, робота з роз'яснення та вивчення чинного законодавства, міжнародних актів проводиться з урахуванням вікових, індивідуальних особливостей дітей та молоді.

Колективні форми й методи навчально-виховної роботи (міні-лекції, бесіди, диспути, усні журнали, кінолекторії та ін.) охоплюють одночасно велику кількість підлітків та молоді, сприяють створенню їхнього позитивного настрою [2].

Проведення профілактичних заходів щодо насильства серед дітей та молоді сприяє формуванню правосвідомості та правової поведінки студентів, відповідальності за своє життя, розвиває активність, самостійність, творчість, створює умови для самореалізації особистості.

Одночасно робота з профілактики насильства повинна проводитися з педагогічними працівниками та батьківською громадськістю.

Для роботи з педагогічним колективом практичним психологам навчального закладу необхідно брати участь у роботі тематичних педагогічних нарад, на яких робити повідомлення про інноваційні технології навчально-виховного процесу, інтегрування в педагогічну практику останніх досягнень педагогіки та психології з питань навчання та виховання дітей різних вікових

категорій, проводити психологічний супровід молодих вчителів, а також роботу з профілактики емоційного вигорання.

Робота з батьківською громадськістю передбачає використання як просвітницьких форм і методів роботи, так і практичних занять. Розглянемо основні форми роботи з батьками:

1. Батьківські збори — робота з колективом батьків. Це форма організації спільної діяльності батьків, викладачів, практичного психолога та соціального педагога, яка передбачає обговорення актуальних питань навчання та виховання, ухвалення рішень.

2. Консультації — форма роботи з батьками, яка надає фахівцями психологічної служби допомогу батькам з різних проблем родинного виховання.

3. Педагогічний консилиум — форма спілкування студентів, викладачів, фахівців психологічної служби навчального закладу та батьків, метою якої є: цілісне, різнобічне вивчення особистості підлітка, вироблення єдиної педагогічної позиції; визначення головних напрямів удосконалення виховного процесу зусиллями викладачів, батьків, самого підлітка; тренінги спілкування, методики оволодіння аутотренінгом.

4. Лекція — послідовний монологічний виклад узагальнених знань. Види лекцій: лекція-інструктаж, лекція-показ, лекція-репортаж, науково-популярна.

5. Семінар — активна форма просвіти батьків. Передбачає попередню самостійну роботу батьків і викладачів з вивчення літератури, підготовка виступів, доповідей, тез, запитань. Практичний психолог заздалегідь оголошує тему семінару(після виступів здійснюється обмін думками) [3].

За дотримання законодавства щодо захисту прав неповнолітніх у навчальному закладі відповідальність несе керівник навчального закладу. Тому в кожному навчальному закладі необхідно провести оцінювання службових приміщень (роздягальні, душові кабінки, туалетні кімнати) на предмет небезпеки (тобто переглянути, у яких з них підлітки можуть бути ізольованими та травмованими).

З метою профілактики випадків насильства необхідно посилити контроль за чергуванням викладачів на перервах. Адже підлітки всіх вікових категорій не повинні залишатися без нагляду дорослих.

Варто також розробити внутрішній механізм взаємодії учасників навчально-виховного процесу з виявлення випадків жорстокого поводження з дітьми та реагування на них [3].

Оскільки агресія та насильство – це системні явища, які не мають однієї-єдиної причини. Тому для їх попередження потрібен комплексний підхід, який також чинитиме позитивний вплив на такі соціальні детермінанти, як нерівність доходів, стрімкі демографічні й соціальні зміни, а також низький статус соціального захисту. Для зниження безпосередніх наслідків насильства серед молоді найважливішим є також поліпшення догоспітальної та невідкладної допомоги, включаючи й вільний доступ до її отримання. Як стверджують ВООЗ, наразі кількість молодих людей, що зазнає травм і потрапляє до лікарні з пораненнями, у багато разів більша. В організації переконані, що більшість цих смертей можна було б уникнути, якби суспільство об'єдналося однією метою: запобігти насильству серед молоді.

Список використаних джерел

1. <http://osvita.sb-rada.org.ua/novini/profilaktika-nasilstva-ta-zhorstokosti-v-osvitnomu-prostori-navchalnogo-zakladu/>
2. <http://klasnaocinka.com.ua/uk/article/yak-zapobigti-nasilstvu.html>
3. <https://sites.google.com/site/krivoyrogkzsh37/metodicne-ob-ednanna-4/rada-z-profilaktiki-pravoporusen-ta-bezdogladnosti/poperedzenna-nasilstva-sered-ditej-ta-ucnivskoie-molodi>

Васильченко Н.В., м. Конотоп,
Політехнічний технікум КІСумДУ,
викладач

**ОСОБЛИВОСТІ ПРОФІЛАКТИКИ ПРАВОПОРУШЕНЬ
СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ**

Зміни, що сьогодні відбуваються в країні, впливають на традиції суспільних пріоритетів і сталих ціннісних орієнтацій. Це призводить до зміни морально-психологічного стану людини, негативного її ставлення до соціальних норм та створює умови для правопорушень.

Профілактика – один із видів соціально-педагогічної діяльності, спрямованої на попередження аморальної протиправної асоціальної поведінки дітей та молоді, виявлення будь-якого негативного впливу на життя та здоров'я молоді, запобігання такому впливу. Зазначимо, що в педагогічній літературі часто вживають як синоніми поняття “соціально-педагогічна профілактика” і “превентивне виховання”, терміни “профілактика” та “превенція”. Так, превентивне виховання розглядається як синонім превенції – попередження, застереження і визначається як здійснення комплексу профілактичних заходів із метою попередження негативних явищ, правопорушень у молодіжному середовищі та зменшення шкоди від негативних факторів [4, с. 442].

Поняття “соціальна профілактика” і “превентивне виховання” містять загальні риси і відмінності. Спільним у визначеннях є такі ознаки: спрямованість на розвиток дітей та молоді, комплекс мультидисциплінарних заходів, що включають педагогічну (виховну) діяльність із дітьми та молоддю, з метою створення позитивних умов як альтернативи негативу; попередження негативних явищ та формування позитивної свідомості, поведінки різними формами і методами.

Розглянемо особливості цих понять. Об'єктами превентивного виховання є лише діти і молодь (зокрема студентська), життєдіяльність яких проходить у навчально-виховних установах, школах, клубах, секціях. Зміст превентивного виховання спрямований на вирішення педагогічними методами проблеми молоді в навчально-виховному середовищі, сім'ї, поза межами навчальних установ. Воно не охоплює таку категорію молоді, як безпритульні, діти вулиці: в цьому випадку йдеться про формування, а не виховання особистості, що вимагає постійного спілкування та діяльності [4, с 445].

Соціально-педагогічна профілактика розглядається як складова системи захисту особистості, що включає загальноосвітній і правовий компоненти; об'єктами соціальної профілактики можуть бути різні вікові групи, верстви населення; виявлення негативних явищ у суспільстві є складовою попередження та усунення негативних факторів асоціальної поведінки [3, с. 22]. Соціально-педагогічна профілактика вирішує комплексну проблему, яка має і педагогічний аспект. Тобто поняття «соціально-педагогічна профілактика» ширше за поняття «превентивне виховання», оскільки включає його в себе, але не зводиться до нього, адже являє собою комплекс соціальних, педагогічних, психологічних, правових заходів, що вимагають іншої організації. [1, с. 134].

Теоретичний аналіз наукової парадигми дає підставу для уточнення поняття «соціально-педагогічна профілактика правопорушень студентів» як науково обґрунтованих і своєчасно-цілеспрямованих дій на попередження можливих правопорушень; збереження, підтримку і захист поведінки, що відповідає законам і нормам суспільства; створення умов навчально-виховного середовища вищого навчального закладу в досягненні поставленої соціально значущої мети; розкриття внутрішнього потенціалу до соціально активної життєвої позиції[6, с. 432].

Здійснення соціально-педагогічної профілактики правопорушень студентів потребує розгляду завдань профілактики на таких трьох рівнях: соціетальний (вирішення соціально-економічних, культурних, освітніх проблем студентства; формування соціальної зрілості, громадської активності, фахової компетентності); середовищний (створення умов соціально-виховного впливу навчально-виховного середовища; оздоровлення мікросередовища життєдіяльності студентів); індивідуальний (індивідуально-виховна робота, спрямована на попередження правопорушень; виявлення умов асоціальної поведінки студента; опора на власні сили в розв'язанні проблем). [5, с.38].

Аналіз наукової літератури та педагогічної практики дозволив узагальнити напрями, форми, методи соціально-педагогічної профілактики правопорушень студентів на кожному рівні. Соціально-педагогічна профілактика правопорушень студентів на соціетальному рівні відповідає

соціально-культурологічній ситуації в суспільстві відносно прав, обов'язків та життєво-соціальних умов. Зазначимо, що проблема ранньої профілактики правопорушень на соцієтальному рівні потребує розробки нормативно-правової бази, програм, що забезпечують позитивну, соціально активну позицію студентів у навчанні, громадянську позицію в життєдіяльності на основі засвоєння особистістю суспільно-правових цінностей. Це забезпечує позитивний вплив на соціальне середовище шляхом реалізації засвоєних соціально-правових поглядів, цінностей.

Другий рівень соціально-педагогічної профілактики – середовищний - характеризується як створення освітньо-правового інтерактивного середовища (соціуму) вищого навчального закладу, яке цілеспрямовано впливає на свідомість і поведінку особистості підлітка та сприяє формуванню соціально-правової поведінки. Цей рівень є соціально-педагогічною основою формування правової культури студентів. На середовищному рівні особливу увагу приділено таким заходам: посиленню соціально-педагогічної профілактичної діяльності студентської групи, студентського самоврядуванням (створення умов для активної інтелектуальної, професійної, фізичної та інших видів діяльності; створення виховного середовища); координація впливів внутрішнього та зовнішнього середовища вищого навчального закладу (відкриття гуртків, спортивних комплексів; партнерська взаємодія з громадськими організаціями, соціальними службами). Зазначимо, що на середовищному рівні соціально-педагогічна профілактика правопорушень студентів спрямована не тільки на норми взаємодії у оточуючому середовищі, але й на норми професійної поведінки, основне призначення яких полягає в регуляції взаємин, подоланні складних суперечностей, конфліктів у галузі професійної діяльності [2, с 183-189]. У сфері професійної поведінки правові норми здобувають риси особливої цінності й обов'язковості. Правові норми поведінки у професійній діяльності пов'язані з індивідуальним стилем засвоєння і присвоєння студентом цих правових норм, що характеризує індивідуальний рівень соціально-педагогічної профілактики правопорушень студентів. Сутність соціально-педагогічної профілактики правопорушень

студентів на індивідуальному рівні спрямована на формування правових установок, ціннісно-правових орієнтацій, засвоєння соціально-правового досвіду, оволодіння правовою культурою суспільства, включення особистості в систему правовідносин. Цей рівень потребує інтерактивної організації соціально-педагогічного супроводу в межах навчально-виховного процесу вищого навчального закладу шляхом використання профілактичних технологій, що є засобами формування дієвих правових знань у виховній роботі, на правових курсах та під час вивчення фахових дисциплін. Супровід спрямовано на здійснення соціальної опіки, допомоги та патронату студентської молоді з метою подолання життєвих труднощів, збереження та підвищення їхнього соціального статусу. Окреслений індивідуальний рівень є соціально-педагогічною основою реалізації взаємодії студента, мікросередовища, середовища вищого навчального закладу щодо попередження правопорушень як педагогічної системи відкритого типу, що прогнозує підвищення дієвості правової поведінки студентів, формування здатності в майбутніх фахівців використовувати набуті правові знання в професійній діяльності. Взаємозв'язок визначених рівнів соціально-педагогічної профілактики правопорушень студентів у вищому навчальному закладі реалізується згідно із середовищним підходом, що забезпечує її системність. [4, с. 450-453].

Таким чином, розгляд соціально-педагогічної профілактики правопорушень студентів як науково обґрунтованих цілеспрямованих дій на запобігання правопорушень, збереження й підтримку соціально позитивної поведінки студентів, розкриття їхнього внутрішнього потенціалу, дозволив уточнити завдання, форми, методи соціально-педагогічної профілактики та виявити особливості її організації на трьох рівнях: соціетальному (розробка системи правової освіти; забезпечення взаємозв'язку конституційних прав і обов'язків студентів за навчання та подальшу діяльність за фахом із метою запобігання, обмеження, локалізації соціальних причин правопорушення); середовищного (координація впливів внутрішнього та зовнішнього середовища вищого навчального закладу з метою формування соціально активної особистості); індивідуального (інтеграція соціально-виховних зусиль

мікросередовища та середовища вищого навчального закладу з урахуванням індивідуальних особливостей та опори на потенційні можливості студента з метою формування соціально-правової обізнаності й усвідомлення правової поведінки).

Список використаних джерел

1. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях: підручник / О.В.Безпалько – Київ: Центр навч. літ., 2003. – 134 с.
2. Васильєва М. П. Норми професійної поведінки соціального педагога з позиції педагогічної деонтології / М. П. Васильєва // Проблеми інженерно-педагогічної освіти : зб. наук. пр. / Укр. інж.- пед. акад. – Х., 2012. – Вип. 36. – С. 183–189.
3. Кириченко В. І. Профілактика девіантної поведінки старшокласників у діяльності учнівського самоврядування: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук за спец. 13.00.07 – теорія і методика виховання / В. І.Кравченко. – Київ, 2012. – 22 с.
4. Пальчевський С. С. Соціальна педагогіка: навч. посіб. / С. С. Пальчевський. – Київ: Кондор, 2005. – С. 442–453.
5. Твій вибір – відповідальна поведінка: [навч.-метод. посіб.] / В. Оржеховська, Т. Федорченко, Л. Габора. – Київ: Інтерпринт, 2005. – С. 38–65.
6. Фирсов М. В. Теория социальной работы: учеб. пособие для студ. Высших учеб. заведений / М. В. Фирсов, Е. Г. Студенова. – М. : ВЛАДОС, 2001. – 432 с.

Волосюк Т.В., м. Конотоп,
Політехнічний технікум КІСумДУ,
соціальний педагог

**СИСТЕМА РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА ЩОДО
ПРОФІЛАКТИКИ НЕГАТИВНИХ ЯВИЩ
У СТУДЕНТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ**

Проблема превентивності завжди була і є пріоритетною в системі психолого-педагогічних, медичних, правових, соціальних досліджень у різних країнах світу. В Україні особливої гостроти набуває проблема попередження й подолання негативних проявів у поведінці дітей і молоді через складні соціокультурні умови, економічні й політичні суперечності, неврівноваженість соціальних процесів, криміногенність суспільства.

Наразі спостерігається тенденція до загострення соціально-економічних, психолого-педагогічних та медико-біологічних факторів, які детермінують деструктивну поведінку молоді. Зростає чисельність студентів, які долучаються до раннього алкоголізму, наркоманії, збільшується питома вага протиправної, агресивної поведінки студентів. Девіантна поведінка і важковиховуваність стосуються всіх сфер соціального функціонування молоді і проявляються вербальною і фізичною агресивністю, негативним ставленнями до оточення, нездатністю прогнозувати результати своєї поведінки, слабкою емоційною прихильністю до близьких, низьким рівнем сформованості комунікативних навичок тощо.

Інтерес представляють результати регіонального дослідження центру психологічної служби Сумського обласного інституту післядипломної освіти (лист №08-13/3286 від 03.07.2017 р. «Про стан впровадження профілактичних програм»), які засвідчують те, що майже половина опитаних (40,9% серед модних уподобань своїх однолітків назвали вживання слабоалкогольних напоїв, третя частина (27,1%) – паління, п'ята (20,8%) – вживання алкогольних напоїв).

Тому значно актуалізується соціально-профілактична (превентивна) робота соціального педагога щодо профілактики негативних явищ у студентському середовищі. «Соціально-педагогічна профілактика – це система заходів соціального виховання, спрямованих на створення оптимальної соціальної ситуації розвитку дітей та підлітків» [3, с.13]. Ці заходи (бесіди, тренінги, марафони, дебати, рольові ігри тощо) сприяють вияву різних видів молодіжної активності.

Займаючись цим видом профілактики, соціальний педагог може спрямувати свою діяльність на виховний мікросоціум дитини (педагоги, батьки,

група однолітків), змінюючи характер їхнього ставлення, впливу на дитину. Він також може впливати на її уявлення про оточення і на взаємини з ним, а також на переживання, що супроводжують їх, змінювати ці переживання. Соціальний педагог сприяє зміні позиції дитини щодо соціуму (спільна дія, протидія, бездіяльність) [2].

Відповідно до класифікації ВООЗ, превентивні заходи мають три рівні: первинний, вторинний і третинний. Це дає можливість розуміти превентивний процес як динамічну систему, розвиток якої обумовлений певною метою та складністю завдань на кожному з них. Кожен з рівнів має певні завдання, згідно з принципами яких розробляють зміст, форми та методи [3, с.4].

У ПТ КІ СумДУ система роботи соціального педагога щодо профілактики негативних явищ у студентському середовищі характеризується рядом пріоритетних напрямів.

1. Організаційно-методичний напрям:

— ініціювання, обговорення та планування спільних дій адміністрації, педагогічного колективу, студентського самоврядування та батьківської громадськості, спрямованих на профілактику негативних явищ у студентському середовищі. Часто це рейди-перевірки санітарно-побутових умов проживання та дотримання Правил внутрішнього розпорядку гуртожитку, паління у громадських місцях; засідання круглого столу щодо планування профілактичних заходів; проведення інтернет-конференції «Моя особиста відповідальність»; проведення опитування на сайті закладу «Час у Інтернеті – з користю»;

— ознайомлення учасників освітнього процесу з нормативно-правовою базою та регулюючими документами щодо превенції проблем насилля в освітньому середовищі, формування здорового способу життя та соціально відповідальної поведінки молоді (обговорення на старостатах, засіданнях ради гуртожитку, на батьківських зборах, на методичних засіданнях класних керівників та циклових комісій, на педагогічних радах тощо);

— проведення «круглих столів» за участю представників поліції, прокуратури, пенітенціарної служби на тему «Запобігаємо правопорушенням

серед студентської молоді»; зустрічей з лікарями, юристами та представниками громадських організацій міста «Коротко про головне»; семінару за участі представників служб соціального захисту, медичних установ «Формуємо відповідальність за власне здоров'я»; тренінгу з надання першої домедичної допомоги за участі експертів; зустрічей з моделями, спортсменами, які досягли певних висот на тему «Успіх у здоров'ї» та інші;

— запровадження програм підвищення рівня поінформованості щодо окреслених проблем у формі гурткової, факультативної роботи (Школа дошлюбних стосунків «Архітектори сім'ї», Школа жіночих хитрощів, лекції у рамках спільного проекту з Центром надання вторинної правової допомоги «Юні параюристи» та інші;

— створення інформаційних куточків, сторінки на сайті закладу;

— формування на базі закладу алгоритму реагування на випадки насильства, правопорушень серед молоді: чіткий алгоритм можливих дій, відповідальності та компетенції педагогів, класних керівників, представників адміністрації, психолога та соціального педагога; встановлення їх ролі та обсягу обов'язків у цьому алгоритмі.

2. Просвітницький напрям:

- тематичні виступи на виховних годинах на тему «Етика гарного тіла: «за» та «проти», «Актуальні питання правової поведінки в суспільстві», «Порушення - відповідальність» та інші);

- організація конкурсів (конкурс стіннівок «Здоровим бути здорово», тестування серед груп кожного курсу на краще знання кримінального та адміністративного кодексів тощо), фестивалів (наприклад, фестиваль для дітей з обмеженими можливостями «Сяйво надій»), акцій (День обіймів, День Миру з метою пропагування безконфліктної та безпечної поведінки у молодіжному середовищі, День здоров'я з метою актуалізації здоров'язберігаючої поведінки, заходи у рамках акції «16 кроків проти насилля», а також ряд життєвостверджуючих акцій: «Розплющ очі!», «Життя яскраве», «Живи сьогодні» та інші);

- забезпечення діяльності клубів та об'єднань за інтересами, залучення

молоді до участі. У ПТ КІ СумДУ функціонують громадська організація «Молодіжна організація студентів «Новий час», Молодіжна спілка студентів ПТ КІ СумДУ, волонтерська організація «Довіра», студентські клуби у рамках спільного проекту з Благодійним фондом «Відень» (Австрія) «Коло друзів» (вокально-інструментальна гра, дискусійний клуб «Погляд», школа англійської мови «LIGUACAT» (для початкового та базового рівнів), соціальне волонтерство, аеробіка та хореографія, клуб «MadeinUkraine»), «Школа журналістики», клуб робототехніки, клуб сайтобудування та 7 спортивних та предметних об'єднань за інтересами;

- організація на базі навчального закладу консультативних пунктів, де всі учасники навчально-виховного процесу можуть отримати консультації практичного психолога, соціального педагога, де можна провести зустрічі з представниками правоохоронних органів, медичних, державних установ тощо. У ПТ КІ СумДУ функціонують мобільний консультативний пункт, «гаряча лінія», скринька довіри. У рамках Тижня правових знань організуються додаткові відкриті прийоми представників поліції, юристів, медиків. На сайті закладу діє «гаряча лінія» «лист директору», яка користується особливою популярністю.

3. Корекційно-розвивальний напрям:

– запровадження на базі закладу тренінгів із розвитку соціальних навичок («Насилля: бачити більше», «Вирішення складних життєвих ситуацій: як приймати складні рішення»; «Знай, щоб жити», «Безпечне та корисне дозвілля: як вберегти себе у навколишньому світі», «Я – творець своєї долі» «Вихід з безвиході» з метою профілактики суїцидальних проявів у студентському середовищі), індивідуального виявлення та призупинення проявів агресії та протиправної поведінки, формування та розвитку загальнолюдських моральних цінностей, толерантності («Протидія булінгу», «Я толерантний» та інші).

4. Профілактичний напрям (профілактична робота з педагогічним колективом, з батьківською громадськістю) передбачає використання як просвітницьких форм та методів роботи, так і практичних занять. Це можуть

бути батьківські збори (обговорення актуальних питань навчання і виховання, ухвалення рішень), консультації (надання фахівцями психологічної служби допомоги батькам із різних проблем родинного виховання), консилиум (цілісне, різнобічне вивчення особистості учня, вироблення єдиної педагогічної позиції; визначення головних напрямів удосконалення виховного процесу зусиллями педагогів, батьків, самого студента); тренінги спілкування; лекція (лекція-інструктаж, лекція-показ, лекція-репортаж); семінар (активна форма просвіти батьків); спеціальні зустрічі з представниками медичних та правоохоронних органів, батьківські конференції, диспути.

5. Аналітико-прогностичний напрям (використання механізмів аналізу ризиків виникнення негативних явищ у студентському середовищі та розробка плану дій щодо розв'язання проблем):

- постійне підвищення кваліфікації соціального педагога у цій сфері;
- зв'язки з батьками та громадськістю (залучення до профілактичної роботи з молоддю, впровадження заходів соціальної реклами щодо шляхів попередження правопорушень та інших негативних явищ тощо).

Система роботи щодо профілактики негативних явищ у студентському середовищі у Політехнічному технікумі КІ СумДУ ґрунтується на засадах:

- плановості, системності, комплексності профілактичної роботи (діють профілактичні річні програми на кожен вид негативних явищ, де задіяний педагогічний колектив та громадськість);
- попереднього аналізу ситуації (до початку процесу планування, а потім повторювати його з певною періодичністю);
- об'єднання зусиль усіх спеціалістів (навчального закладу та залучених (згідно планів співпраці);
- організації проектної та гурткової діяльності.

Таким чином, створення в навчальному закладі запропонованої структурної системи превентивного виховання сприятиме зниженню вживання алкоголю, тютюну, формуванню у молодого покоління здорового способу життя, зміні установок і моделей поведінки студентів «групи ризику»; стимулюватиме молодь до здорового способу життя й позитивної соціальної орієнтації,

сприятиме валеологізації освітнього процесу, формуванню з раннього віку навичок охорони власного життя і здоров'я; залученню освітніх, медичних, соціальних та правоохоронних закладів до розв'язання проблем правопорушень і злочинності, координування зусиль суб'єктів превентивної діяльності.

Список використаних джерел

1. Абетка соціального педагога / укладач В.В. Волканова. – Х.: Вид.група «Основа», 2012. – 235, [5] с. – (Серія «Соціальному педагогу»).
2. Концепція превентивного виховання дітей і молоді, затверджена Президією АПН України, 25 лютого 1998 р. №1-7/3-21// Учитель. -2000.-№1/3.- 11 с.
3. Нагорнюк В. Г. Важкі діти: проблеми, питання, рішення. // В.Г. Нагорнюк, Б.К. Пашкевич. – Х.: НМПЦ, 2000. – С. 23-47.

Соболева О.О., м. Конотоп
Політехнічний технікум КІ СумДУ
керівник клубу
декоративно-ужиткового мистецтва
«MadeinUkraine»

ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНЕ МИСТЕЦТВО ЯК ЗАСІБ ПРОФІЛАКТИКИ АСОЦІАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ МОЛОДІ У ЗАКЛАДІ ОСВІТИ

В умовах сучасної глибокої трансформації суспільних відносин значна частина української молоді втратила позитивні життєві орієнтири, можливість реалізації життєвих планів та прагнень. Ослаблення дії старих регулятивних чинників і несформованість нових, спричинили істотне посилення негативних явищ, поширення поведінкових стереотипів, хибно сприйнятих як вияви свободи особистості, збільшилася кількість асоціальних проявів у поведінці молоді, правопорушень, злочинів.

Деякі досвідчені психологи вважають, що поведінка індивіда залежить від знайденого сенсу життя, який дає душевні сили для подолання життєвих негараздів. Нереалізація людиною смислу свого існування породжує фрустрацію, екзистенціальний вакуум, і як наслідок, асоціальну поведінку. [2, с.65]

Під асоціальною (девіантною) поведінкою розуміють систему вчинків чи окремі вчинки, які суперечать прийнятим у суспільстві нормам і виявляються у вигляді незбалансованих психічних процесів, неадаптованості, порушенні процесів самоактуалізації та ухиленні від морального й етичного контролю особистості над власною поведінкою. [1, с.47]

Особливо вразливою демографічною групою в плані розвитку асоціальної поведінки є молодь, адже саме в цей період відбувається докорінна перебудова раніше сформованих психологічних структур, закладаються основи свідомої поведінки, визначається загальна спрямованість у формуванні моральних якостей та соціальних настанов. Девіації відображають негативне ставлення молоді до соціального середовища, соціальних норм, традицій, впливають на мотивацію їхніх вчинків, ставлення до себе та суспільства. Споживча орієнтація, посилення індивідуальних цінностей, відчуження від суспільного життя та дорослих, особистісний егоїзм, зневіра та байдужість до усього, пасивне ставлення до навчання, шкідливі звички, захоплення азартними іграми, втечі з дому є типовими проявами девіантної поведінки в молодіжному середовищі, що зазвичай переростає в аморальний або протиправний спосіб життя. Саме на тлі наркоманії, безпритульності, токсикоманії, алкоголізації, насильництва, суїцидної та агресивної поведінки загострюється криміногенна ситуація в країні, зростає злочинність. [2, с.68]

Результати соціологічних, психолого-педагогічних, правових, медичних досліджень переконують у необхідності попередження асоціальної поведінки молоді.

Профілактика правопорушень та злочинності серед молоді шляхом організації змістовного дозвілля вважається найефективнішою формою боротьби з цими асоціальними проявами. І саме гурткова робота є тією

унікальною ланкою, котра дає можливість впливати на зайнятість молодих людей у позанавчальний час. Відвідування гуртків, секцій, студій, клубів молодими людьми відвертає їх від «впливу вулиці», дає змогу отримувати знання, навички з тих напрямів діяльності, які викликають особистий інтерес. [3, с.89]

Як один із напрямків такої діяльності за сприяння Благодійного фонду «Відень» у рамках проекту «Коло друзів» на базі Політехнічного технікуму Конотопського інституту СумДУ функціонує Клуб декоративно-ужиткового мистецтва "MadeinUkraine", адже декоративне мистецтво — це багатогранне художнє явище, яке у рамках клубу виражається як самодіяльна творчість.

Клуб за інтересами «MadeInUkraine» працює сім годин на тиждень. Загальна кількість охопленої аудиторії - 50 осіб віком від 15 до 30 років.

Учасникам клубу надано приміщення для майстерні, де обладнані робочі місця з місцевим освітленням, швейною машинкою і всіма супровідними матеріалами.

Художнє самовираження молодих людей так чи інакше пов'язане зі зміцненням психічного здоров'я, а тому може розглядатися як значущий психопрофілактичний і психокорекційний фактор. Використання різних технік виконання в багатьох випадках виконує й психотерапевтичну функцію, допомагаючи молодій людині впоратися зі своїми психологічними проблемами, відновити її емоційну рівновагу або усунути існуючі в неї порушення поведінки. Образотворче мистецтво представляє унікальну можливість для створення девіантними підлітками продуктів творчості, а творчий простір, образотворчий матеріал і образ є для молодої людини засобами психічного захисту.

Спостереження за студентами під час їхніх занять прикладним мистецтвом показують, що процес творчої діяльності завжди збуджує позитивні емоції. Як показує досвід, заняття у клубі "MadeinUkraine" викликають захоплення, оптимізм, прилив енергії. Залучення до мистецтва, оволодіння майстерністю в декоративній творчості стає для учасників близькою метою, а досягнення її – органічною потребою. Творчий характер

занять, які вимагають інтелектуальних і емоційних зусиль, дає студентам можливість відчувати насолоду від процесу праці. Позитивні емоції виступають як важливе підкріплення вищих соціальних мотивацій, виявляються додатковим стимулом, поштовхом до більш інтенсивної діяльності. Радість прояву своїх внутрішніх сил закріплює, робить стійкою потребу особистості в змістовному дозвіллі.

Формування інтересу до декоративної творчості ґрунтується не лише на стійкому емоційному піднесенні, а й на усвідомленні суспільної значущості прикладної діяльності. Як показує досвід, заняття декоративно-прикладним мистецтвом спонукають студентів саме до свідомої трудової діяльності, сприяють формуванню в них таких найважливіших моральних якостей, як працелюбність і колективізм. Неабиякий виховний вплив на студентів справляє їхня безпосередня участь у виготовленні різноманітних виробів.

За весь час навчання учасниками клубу було виготовлено понад 500 штук виробів в різних техніках виконання, в результаті чого учасники клубу змогли презентувати свої роботи на виставці «У кожного свій світ», яка проходила в Політехнічному технікумі. За час роботи клубу було проведено дев'ять відкритих занять - для студентів і працівників технікуму, а також для гостей нашого міста, на яких вже самі учасники клубу ділилися своїм знаннями, навичками і досвідом.

У даний час клуб тільки розкриває свої можливості. У подальших планах - розширити кількість задіяних учасників, вивчення більш складних видів робіт, участь в конкурсах і виставках місцевого та обласного рівня.

Отже, організація творчої діяльності дає можливість залучити переважну частину схильної до девіантної поведінки молоді до цікавої роботи в позаурочний час, дає можливість підліткам оволодіти певними навичками. Під час занять не тільки розвиваються художні здібності і підвищується самооцінка, а й розширюється діапазон уяви, фантазії, сприйняття, просторового мислення, формуються навички практичного вирішення творчих завдань. Під час навчання основам образотворчої грамотності формуються практичні навички роботи в різних видах художньої діяльності.

Заняття творчістю не тільки дає можливість людині максимально розкрити свій творчий потенціал, але й допомагає справитися з агресією і тривогою, позбутися страхів і немотивованої агресії, перебороти наслідки психологічної травми та багато іншого. Освоєння технік роботи з різними матеріалами забезпечує сенсорну стимуляцію та емоційне розвантаження. В процесі творчості розвивається відчуття внутрішнього контролю, а увага концентрується на відчуттях і почуттях. Самовираження приводить до розвитку в молодих людей здібності до свідомого контролю над своїми потребами і переживаннями.

Список використаних джерел

1. Афанасьєва В.В. Профілактика та корекція девіантної поведінки підлітків у навчальному процесі /В.В.Афанасьєва // Соціальна педагогіка: Теорія та практика / За ред.. С.Я.Харченко. - №1. – Луганськ: ЛНУ ім. Т.Г.Шевченка, 2009.
2. Гаркавець С.О. Передумови формування девіантної поведінки особистості в юнацькому віці / С.О.Гаркавець // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наукових праць Інституту психології ім. Г.С.Котсюка АПН України / за ред. С.Д.Максименка. – Т.ХІІІ, Ч.5. – К., 2011.
3. Голоцван О.А., Осташко С.І., Мешкова О.М., Ципко О.Ю., Сакович О.Т. Надання медико-соціальних послуг дітям та молоді на основі дружнього підходу. Методичні рекомендації. – К., 2008.

ІV. ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ ВІДПОВІДАЛЬНОГО СТАВЛЕННЯ ДО СВОГО ЗДОРОВ'Я.

Арзанов В.І., м. Конотоп,
Політехнічний технікум КІСумДУ,
викладач

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧОЇ ПОВЕДІНКИ ПІД ЧАС СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА

Сутність становлення особистості, формування здоров'язберігаючої поведінки загалом залежить від соціально-освітньої інтеграції, що передбачає інтеграцію особистості до освітнього простору саме через систему соціальних зв'язків, у процесі міжособистісної взаємодії та спільної діяльності індивіда з членами певної соціальної групи.

Вивчаючи цю проблему в руслі сучасних освітніх перетворень, необхідно враховувати специфіку взаємного сприйняття, соціальні установки конкретного соціуму [1].

Зміни пубертатного періоду не можуть не викликати психічного і психологічного напруження особистості. Перехід від однієї вікової стадії до іншої породжує суб'єктивні та об'єктивні труднощі, міжособистісні і внутрішньоособистісні конфлікти.

Студентський вік, про який піде мова, має межі від 16–17 до 21–23 років, є найважливішим етапом безпосереднього становлення особистості, визначення життєвих цінностей. Відомо, що це «час протиріч», час бурхливих змін у самосвідомості молоді людини. Це рубіж росту оцінних категорій «Я-професійне», «Я-соціальне», «Я-рефлексивне» [1].

Процес становлення особистості, формування здоров'язберігаючої поведінки значною мірою залежить від ролі батьків, сімейного виховання. Під впливом родини відбувається становлення молоді особистості, її поведінки в соціумі.

Студентство визначають як своєрідну мобільну групу, метою діяльності якої є засвоєння за спеціально організованою програмою соціально-професійних ролей, підготовка до виконання важливих соціальних функцій: професійних, культурологічних, громадсько-політичних, сімейних тощо. Головними напрямками життєдіяльності студентів є професійне навчання, особистісне зростання й самоствердження, розвиток інтелектуального потенціалу, духовне збагачення, моральне, естетичне, фізичне самовдосконалення, формування здоров'язберігаючої поведінки. Студентський вік припадає переважно на період пізньої юності або ранньої дорослості. В цей час закінчується фізичне дозрівання організму, фіксується той ступінь духовної

зрілості, який дозволяє самостійно визначати свою поведінку в соціумі. В юності різко активізується ціннісно-орієнтаційна діяльність, що дозволяє формувати здоров'язберігаючу поведінку, прищеплювати здоровий спосіб життя. Чи йде мова про пізнання власних якостей, чи засвоєння нових знань, чи про відношення зі старшими та однолітками, юнацтво особливо занепокоєне їхньою оцінкою і намагається будувати свою поведінку на основі свідомо обраних або засвоєних критеріїв і норм [1]. Юність, як стверджує Б.Г.Ананьєв, є сенситивним періодом для розвитку основних соціогенних потенцій людини, найсприятливішим для завершення формування особистості та утвердження її психофізичних сил.

Це „золота пора" людини щодо розвитку комплексу функціональних і моральних рівнів, досягнення найвищих результатів, які ґрунтуються на всіх попередніх процесах її біологічного, психологічного та соціального розвитку [2].

І.Мечников вказував на дві головні риси юності. По-перше, в юності за нормальних умов життя інстинкт самозбереження виявляється недостатньо. Тому молоді люди часто ризикують через дрібниці, не переймаючись наслідками своїх вчинків. По-друге, юності властива деяка природна дисгармонія. Так, бажання і прагнення розвиваються раніше, ніж воля і сила характеру, а в таких умовах юнак не завжди здатний позбутися деяких надмірних, зайвих та шкідливих прагнень і бажань. Варто відзначити, що особистість студента розвивається і змінюється впродовж навчання.

Вже першокурсники, які недалеко відійшли від випускників шкіл, мають нові якісні риси:

- підвищене почуття власної гідності: „ Я - студент, а не школяр";
- різноманітність інтересів до різних галузей знання;
- нове в особистих поглядах на представників протилежної статі;
- відносно більша особиста свобода і незалежність від батьків.

Студенти першого курсу більш охоче, ніж студенти інших курсів, беруть участь в різнобічній громадській, спортивній діяльності. Вони більше піддаються впливу викладачів і громадських організацій, що полегшує

формування позитивних звичок і потреб. Студент як особистість характеризується найбільш активним розвитком моральних і естетичних почуттів, завершенням становлення й стабілізації характеру. Особливо важливо, що це період оволодіння повним комплексом соціальних ролей дорослої людини: громадянських, суспільно-політичних, професійно-трудова, статево-гендерних, родинно-батьківських та інших. Із цим віком пов'язаний початок вибору стилю життя, формування ставлення до свого здоров'я.

У складних сучасних соціально-економічних умовах багато студентів змушені поєднувати навчання з трудовою діяльністю, яка є для них не стільки засобом самоствердження й самореалізації, скільки джерелом засобів існування. У студентів спостерігається, з одного боку, перетворення мотивації, всієї системи ціннісних орієнтацій, з іншого, - інтенсивне формування спеціальних здібностей у зв'язку з професіоналізацією [2]. Однак студентський вік характеризується ще й тим, що великі потенційні можливості досягнення оптимуму розвитку моральної, інтелектуальної й фізичної сфери сповна реалізуються не кожним студентом. Це пояснюється як недостатнім розвитком у 17-19 років здатності щодо свідомої саморегуляції поведінки, так і прихованою ілюзією, що це зростання сил триватиме „вічно“, що краще життя все ще попереду, а тому всього омріяного можна легко досягнути потім. Це і провокує безвідповідальну поведінку, вживання алкоголю, наркотиків, паління. Прикладом цього є окремі студенти, що навчаються від „сесії до сесії“, не проявляють особливої активності в навчанні, не мають потреби в самоосвіті й самовдосконаленні, їхня увага в основному зосереджується на гедоністичних захопленнях [2].

Серед тенденцій становлення особистості студента як майбутнього фахівця виділяють такі:

- протягом навчання відбуваються суттєві зміни в структурі самосвідомості студента: завершується процес професійного самовизначення, що відображається в змісті його „Образу-Я“;
- соціалізація особистості майбутнього фахівця є багатоаспектним явищем і детермінована низкою соціокультурних чинників: ментально-духовна

атмосфера сімейно-родинного середовища; особливості довузівського освітньо-виховного й професійного простору; організація навчального процесу у вищому навчальному закладі;

- показником ефективності навчального процесу у вищому навчальному закладі є соціальна, духовна й професійна зрілість особистості студента, цілісність і стійкість його „Я”, психологічна готовність випускника до реалізації професійних функцій [1].

Формувати здоров'язберігаючу поведінку в студентів – це значить зміцнювати у них позитивне ставлення до здорового способу життя, вміння цінити своє здоров'я і здоров'я оточуючих.

Відбувається це поетапно:

- формування у кожного студента впевненості у тому, що лише здоровий спосіб життя і здоров'язберігаюча поведінка допоможе йому у подальшому професійному зростанні, інтеграції в соціумі;

- вироблення прагнення слідкувати за прогресивними зрушеннями в оздоровчій діяльності;

- вміння направляти самовиховання на користь фізичного самовдосконалення, постійно поповнюючи свої знання [2].

Дослідження психологів (О.Леонтьєв, Л. Божович та ін.) доводять, що без достатньо позитивної мотивації неможливо досягти результатів у розвитку особистості під час навчання у вищій школі. В. Кутєєва називає такі позитивні мотиви оздоровчої діяльності: почуття обов'язку, усвідомлення значущості здоров'язберігаючої поведінки, інтерес до фізичного самовдосконалення, відчуття задоволення від фізичних навантажень, відмова від шкідливих звичок.

Час навчання у вищій школі припадає на специфічний переламний момент у формуванні особистості людини. Це обумовлено рядом вікових та психологічних особливостей. Як відомо, особистість людини формується в її активній діяльності. Головною ж для студентів протягом навчання у вищій школі є навчально-пізнавальна діяльність. Вона полягає не лише в отриманні певної суми знань, в набутті професійної спрямованості, а й у набутті навичок

здоров'язберігаючої поведінки, що особливо важливо для успішної роботи у подальшому як фахівця.

Список використаних джерел

1. Ананьев Б.Г. К психофизиологии студенческого возраста // Современные психолого-педагогические проблемы высшей школы. - Л., 1974.- 328с.
2. Онищенко Н.П., Лиховід О.Р. Здоров'язбережувальні технології у системі підготовки майбутніх учителів до інноваційної діяльності // ж-л Молодий вчений № 9.1 (36.1), вересень 2016 р.

Бондаренко О.Є., м. Конотоп,
Політехнічний технікум КІСумДУ,
керівник гуртка

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧОЇ ПОВЕДІНКИ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ШЛЯХОМ ПРОВЕДЕННЯ СЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ З ФІТНЕСУ У НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Попри поліпшення системи фізичного виховання у навчальних закладах, останніми роками в Україні спостерігається погіршення стану здоров'я студентської молоді. Основними причинами цього погіршення є стрімке зростання науково-технічного прогресу, збільшення обсягу наукової інформації, щодо навчального процесу, що значно знижує рухову активність студентів, тому фахівці в галузі фізичної культури занепокоєні проблемою загальної фізичної підготовки студентської молоді.

Активно проводяться наукові дослідження з цієї проблеми і в галузі фізичного виховання, в яких показано стан здоров'я та фізичної підготовленості студентської молоді.

Аналіз цих та інших наукових досліджень показує, що ефективним засобом підвищення фізичного стану і стану здоров'я студентів є виконання фізичних вправ. Їх регулярне використання, поєднане із загартуванням

підвищують життєвий тонус організму, його природний імунітет, покращують функції вегетативних систем, працездатність і попереджають старіння [1].

Науковцями подаються рекомендації щодо змісту фізичного виховання студентів: дозування навантажень, які часто неоднакові, навіть протилежні. Зокрема, рекомендується застосовувати вправи силового та швидко-силового, аеробного характерів; плавання, вправи на тренажерах та розтяжка.

Важливим завданням сьогодення є пошук ефективних видів та форм фізичного виховання, які б сприяли формуванню здорового способу життя молоді.

Одним із таких загальнодоступних видів фізичного виховання сучасної молоді є проведення секційних занять з фітнесу, який сьогодні набуває все більшого розповсюдження не лише у спортивних клубах, а й у різних навчальних закладах. Заняття у групах формуються за віком, професійним, сімейним та іншими принципами, що дозволяє створити необхідний соціально-психологічний клімат, який поряд з чинниками аеробної дії має оптимізує вплив на функціональний стан організму взагалі та його домінуючих систем (серцево-судинної та дихальної) зокрема.

Отже, велика кількість пропозицій і рекомендацій обумовлюється тим, що дослідження в цьому напрямку є новими, ще без достатнього наукового обґрунтування та узагальнення. В науковій літературі ще недостатньо приділяється увага комплексній дії занять з фітнесу на фізичний стан і здоров'я студентів, що становить теоретичний і практичний інтерес для фахівців оздоровчого спрямування. Це положення зумовило актуальність і необхідність нашого дослідження.

Фітнес – найпопулярніша в усьому світі система оздоровлення, яка дозволяє задовольнити сучасні потреби різних вікових груп і потреб населення, що бажають зробити свою фігуру красивою, а здоров'я міцним. Її головні риси – індивідуальний підхід до тих, що займаються, і персональний підбір дієти. «Основа фізичного тренування у фітнесі — ритмічна гімнастика, характерними рисами якої є чіткий ритм, відносно невисокий темп, використання самих

звичайних вправ, які впливають одне за одного практично без перерви, музичний супровід»[2,с.15].

Згідно сучасних тенденцій у світовому оздоровчому русі спостерігається поява нових термінів і понять цього соціокультурного феномену. Одним з найпопулярніших понять у наш час є «фітнес», який отримав за останні роки широке розповсюдження, зустрічаючись у назвах клубів, оздоровчих програм тощо. В перекладі з англійської «fitness» - відповідність, яка включає різні види спортивних вправ, а також інші засоби для покращення здоров'я, зміцнення систем організму і корекції фігури. Слово « фітнес» (від англ. to fit – бути в формі) має широкий спектр трактувань – здоровий, бадьорий, пристосований[1].

«Фітнесом називають сукупність вправ, метою яких є оздоровлення організму. Він може включати в себе безліч різних дисциплін, кожна з яких, залежно від потреб людини, буде спрямована на досягнення конкретних цілей. Багато хто помилково вважає, що в основі фітнесу лежать серйозні фізичні навантаження. Насправді це не так, фітнесом може зайнятися практично будь-яка людина, незалежно від статі, віку і загальної фізичної підготовки. На сьогоднішній день найпопулярнішими видами фітнесу є такі напрями: аеробіка, бодіфлекс. каланетика, пілатес, тай-бо, фітбол» [1].

Т.Ю. Круцевич (2012) стверджує, що класифікація фітнес-програм базується [3]:

а) на одному виді рухової активності (наприклад, аеробіка, оздоровчий біг, плавання, і т. д.);

б) на поєднанні декількох видів рухової активності (наприклад, аеробіка та бодібілдинг; аеробіка та стрейчінг; оздоровче плавання і т.д.);

в) на поєднанні одного або декількох видів рухової активності і різних факторів здорового образу життя (наприклад, аеробіка і загартування, оздоровче плавання і комплекс водолікувальних процедур і т.д.).

В останні роки ми маємо нагоду спостерігати бурхливий ріст оздоровчої фізичної культури, яка розглядає здоров'я людини в тісному взаємозв'язку з рівнем рухової активності, генетичними передумовами, енергетичним

потенціалом способом життя. Такий підхід у повній мірі відповідає державній політиці у сфері фізичного виховання та спорту, яка передбачає переорієнтацію галузі на вирішення пріоритетної проблеми – зміцнення здоров'я населення засобами фізичного виховання та спорту, створення умов для задоволення кожної людини, профілактику захворювань.

Отже, засоби оздоровчої гімнастики є найбільш ефективними у фізичному вихованні, що в значній мірі впливають на здоров'я, розвиток фізичних якостей і фізичну підготовленість особистості[2].

Виходячи з власного досвіду, можемо стверджувати, що у групі студентів, які систематично займаються фітнесом, збільшуються показники розвитку фізичних якостей за всіма критеріями, відбувається оздоровлення всього організму.

Фітнес служить для ознайомлення людей з методами і напрямками фізичного розвитку, принципами здорового способу життя, правильного харчування та здійснення ефективної співпраці спортивних центрів, громадських організацій.

Головні принципи фітнесу – регулярність занять і поступовість нарощування фізичних навантажень. Новачки повинні починати заняття з базової програми і переходити до інших більш складних програм поступово. Не треба самовпевнено рватися до найскладнішого. Якою б не була мета початківця – зменшити жировий компонент, зміцнити м'язи, зняти стрес або поправитися – не форсуйте навантаження. Головне – добре самопочуття. Запорука успіху – чітка організація і регулярність тренувань. Відвідування класів повинно бути систематичним, а не «за настроєм».

Головні завдання:

- пропаганда в суспільстві цінності здорового способу життя і відсутності шкідливих звичок;

- формування прагнення людей до зміцнення фізичного здоров'я шляхом активного заняття спортом і відвідування тренувань, спортзалів, фітнес-груп, спортивних секцій та безкоштовних спортивних майданчиків;

- сприяння збереженню єдиного простору здорового способу життя, а також обмін досвідом, накопиченим фітнес-майстрами, тренерами, спортсменами і керівниками спортивних колективів;
- формування інтересу молоді до сучасних напрямків фізичної культури;
- створення умов для насичення міста молодіжними напрямками фізичного розвитку;
- забезпечення доступності для занять спортом для всіх.

Якою б оригінальною не була та чи інша фітнес – програма, в її структурі виділяють такі частини (компоненти):

- розминка;
- аеробна частина;
- кардіореспіраторний компонент (частина програми, орієнтована на розвиток аеробної продуктивності);
- силова частина;
- компонент розвитку гнучкості (стретчинг);
- заключна (відновна) частина.

Запропонована загальна структура фітнес – програми може корегуватися залежно від цільової спрямованості занять, рівня фізичного стану тих, хто займається.

Фітнес–програми, за якими ми здійснюємо заняття:

- види рухової активності аеробної спрямованості;
- оздоровчі види гімнастики;
- види рухової активності силової спрямованості;
- рекреативні види рухової активності;
- засоби психоемоційної регуляції.

Під час аналізу проведення секційних занять з оздоровчих видів фітнесу зі студентами технічних спеціальностей у навчальному закладі, нами було визначено, що в сучасному житті місце та основні завдання здоров'язберігаючої поведінки чітко визначено, і кожна людина сама вирішує, на скільки важливо для неї займатись різними видами спорту. Завдяки

регулярним заняттям ми зміцнюємо своє здоров'я, загартовуємо організм, виховуємо моральні та волевові якості, відновлюємо духовний світ. З кожним роком у нашій країні виникають нові напрямки, вдосконалюються існуючі, поширюються нетрадиційні види оздоровчої гімнастики. Кожен має право вирішувати, що найкраще, який методичний принцип проведення занять поєднує в собі моральну чистоту, фізичну досконалість та оздоровче направлення саме для нього.

Список використаних джерел

1. Анікеєв Д. М. Рухова активність у способі життя студентської молоді: автореф. дис. канд. наук з фіз. вих. і спорту: спец. 24.00.02 / Д. М. Анікеєв. – Київ, 2012. – 20 с.
2. Кутек Т. Оздоровча аеробіка як ефективний засіб зміцнення здоров'я жінок 20-30 років / Т. Кутек, Л. Погребенник // Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фіз. культури і спорту. – Л., 2003. – Вип.7. – Т. 3. – С. 188-192.
3. Круцевич Т. Ю. Теорія і методика фізичного виховання / Т. Ю. Круцевич. – К.: Олимпийская литература, 2012. – Т. 1. – 392 с.

Туманова Ю.В., м. Конотоп,
Політехнічний технікум КІСумДУ,
завідувач навчально-методичним
кабінетом технікуму

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СЕРЕД МОЛОДІ

Постановка проблеми. Проблема духовного та фізичного розвитку молодого покоління активізувалася як наслідок відновлення державності, відродження багатогранного культурно-історичного досвіду і традицій національного виховання. Як здоров'я населення віддзеркалює минуле та

сьогодення країни, так і її майбутнє безпосередньо залежить від здоров'я молоді.

Психічне здоров'я підлітків в Україні з кожним роком погіршується, насамперед, внаслідок вживання алкогольних напоїв, наркотичних та інших психотропних речовин. Лише 5%-15% становить кількість випускників шкіл, які є практично здоровими. За таких умов здоров'я школярів має стійку тенденцію до погіршення. Придатними до військової служби визнається 74-76% юнаків, а це є свідченням негативного ставлення молоді до власного здоров'я. Заслуговує на увагу також той факт, що кількість тих, хто отримує відстрочку за станом здоров'я, постійно збільшується.

Аналіз актуальних досліджень свідчить про відсутність однозначного підходу до проблеми формування здорового способу життя. Аналіз сучасної наукової літератури дозволяє стверджувати, що різні визначення, класифікації здоров'я, здорового способу життя в цілому не суперечать одне одному, а навіть взаємодоповнюють, взаємопідсилюють і дозволяють розглядати їх з різних позицій[1].

Формування здорового способу життя у молоді пов'язують з напрацюваннями І.Б. Бовіна, О.В. Губенко, О.М. Кокун, С.Д. Максименко, В.Г. Панок та ін. Разом з тим ця проблема потребує більш комплексного дослідження щодо застосування конкретних форм і методів роботи.

Мета статті – розглянути проблеми формування здорового способу життя серед молоді.

Виклад основного матеріалу. Безцінним здобутком не тільки кожної людини, але й усього суспільства є здоров'я. Стратегічним завданням будь-якої держави є формування і збереження здоров'я на всіх етапах розвитку людини. Слід зазначити, що стан здоров'я населення визначається комплексом різних факторів, а саме: рівнем добробуту, умовами праці та побуту, екологією, способом життя, доступністю і якістю медичної допомоги тощо.

Здоровий спосіб життя – це спосіб життєдіяльності людини, який вона свідомо обирає та відповідально відтворює в повсякденному побуті з метою збереження та зміцнення здоров'я [1].

Складові здорового способу життя включають елементи, які стосуються всіх аспектів здоров'я – фізичного, психологічного, соціального і духовного. Усвідомлення цінності здоров'я; відсутність шкідливих звичок; доступ до раціонального, збалансованого харчування; умови побуту; умови праці; рухова активність є найважливішими з цих елементів. Умовами здорового способу життя є (див. рис. 1): природа, гармонія життя з природою; духовність; збалансоване харчування; раціональний добовий режим; загартовування; нормальний психологічний мікроклімат у сім'ї, колективі; відсутність шкідливих звичок; гігієнічні навички; оптимальний руховий режим [2, с.41].

Формуванню здорового способу життя в молодіжному середовищі сприяють такі чинники, як: плідна праця, раціональний режим праці і відпочинку, викорінювання шкідливих звичок, рухова активність, раціональне харчування [3].

У своїх дослідженнях І.Б. Бовіна методом асоціацій вивчала структуру уявлень про здоров'я і хворобу в молодіжному середовищі серед студентів вузів [4]. Констатовано, що складовими ядра уявлень про здоров'я є: спорт, краса, сила, радість, бадьорість життя. Периферійну систему утворюють поняття: посмішка, гарний настрій, добре самопочуття, щастя, правильне харчування, веселощі, упевненість у собі, вітаміни, енергія, активність, свіже повітря. При поясненні уявлень щодо здоров'я використано такі складові: сила – сила, міцність, міць; спосіб життя як спосіб підтримки здоров'я – спорт, біг, правильне харчування, зарядка, фізкультура; позитивні емоційні вияви – радість, гарний настрій; фізичні характеристики здорової людини – краса, рум'янець, свіжість [4, с.91].

Рисунк 1 – Умови здорового способу життя [1, с.122].

Але необхідно відзначити, що у теперішній час особливого значення набувають наступні тривожні тенденції щодо стану здоров'я молоді [5]:

- проблема народжуваності. Хвороби, що передаються статевим шляхом, негативно впливають на дітонородження, провокуючи безплідність і хронічні захворювання. Ця проблема притаманна приблизно 20% усіх українських сімей. Є вкрай актуальним та потребує конкретних рішень питання діагностики і лікування безпліддя у молодих людей;

- проблема смертності. Народжуваність у 1,4 рази нижча за смертність. Крім того, найвищий рівень смертності спостерігається серед молодих людей найбільш репродуктивного віку (30-34 роки);

- проблема рухової активності молоді. Достатній рівень рухової активності оздоровчої спрямованості має лише кожен десятий студент. Це один з найнижчих показників у Європі. Перевагу пасивним формам проведення дозвілля, тобто перед телевізором або за комп'ютером, віддають майже 76% молоді. Серед молоді віком 18-24 роки – 50% осіб мають незадовільну фізичну підготовку. У зв'язку з цим нагріває питання всебічної активізації фізкультурно-спортивної роботи молоді;

- проблема здорового харчування. Неякісне харчування шкодить організму молодій людині. Відсутність необхідної кількості вітамінів призводить до зниження працездатності, успішності у навчанні, погіршення

зору та пам'яті. Відожиріння в Україні вже зараз страждає 7% чоловіків та 19% жінок молодого віку, а в підлітковому віці цей показник сягнув 10 %;

- проблема ризикованої статевої поведінки молоді. Згідно досліджень, досвід статевого життя у віці 15-17 років вже мають 42% учнівської молоді (55% – хлопців та 31% дівчат). У статеві стосунки до 15 років вступили від 7% до 15% підлітків. Найчастіше молоді люди отримують знання щодо методів контрацепції з телепрограм (41%), Інтернету, від друзів (31%) та медичних працівників (25%). Тому питання первинної профілактики з попередження ризикованої поведінки молоді та протидії поширенню соціально-небезпечних хвороб є дуже актуальним;

- проблема наркозалежності. Частка хворих на наркоманію серед неповнолітніх за останні 10 років збільшилася у 6-8 разів. Близько 80% наркозалежних – це молоді люди від 14 до 35 років. 13% молоді в Україні вживають, так звані, «легкі» наркотики, 16% учнівської молоді віком 15-17 років (24% – хлопці, 9 % – дівчата) мають досвід вживання марихуани або гашишу. Це свідчить про необхідність активізації процесу популяризації здорового способу життя;

- проблема вживання алкоголю. Перші спроби вживання алкогольних напоїв, як правило, припадають на 13-15 років. Популярними алкогольними напоями, які найчастіше вживає учнівська молодь, є пиво, слабоалкогольні напої та вино. Дослідження показали, що 3% молоді вживають пиво щодня, ще 21% – вживають пиво хоча б раз на тиждень; слабоалкогольні напої хоча б раз на місяць вживає 15% учнівської молоді, а 14% – хоча б раз на тиждень;

- проблема поширення тютюнопаління. Залежно від віку і місця навчання досвід паління цигарок серед учнівської та студентської молоді мають від 20 % до 77,5% осіб. Найчастіше серед хлопців перші спроби тютюну відбувалися в 11-річному віці і навіть раніше. Серед дівчат перші спроби вживання тютюну припадають на 13–15 років (7–8%). Щодня палять 11% учнівської молоді, а 4% – хоча б раз на тиждень.

Відзначимо, що останнім часом спостерігається підвищення інтересу до вивчення проблеми формування здорового способу життя серед молоді на

державному рівні;рівні територіальної громади; центрів соціального обслуговування; соціального працівника.

Психологи, соціальні педагоги для діагностики у молоді здорового способу життя повинні проводити анкетування та опитування; для його формування – виховні години, години спілкування, лекції, бесіди, диспути, дискусії, тренінги для молоді щодо формування навичок здорового способу життя, рольові ігри для студентів, зустрічі молоді з медичними працівниками щодо профілактики наркоманії, з дільничними інспекторами щодо відповідальності за участь в незаконному обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, профілактичні рейди; перегляди відео та кінофільмів на відповідні теми про здоров'я [1].

Для успішного формування навичок здорового способу життя важливою є співпраця різних спеціалістів (соціальних працівників, соціальних педагогів, психологів, педагогів, лікарів та ін.) та проведення відповідної державної політики.

Висновки. Отже, вплив на формування здорового способу життя молоді здійснюється на чотирьох рівнях: індивідуальному, груповому, рівні окремої організації (закладу, установи), рівні суспільства (громади).

У перспективі подальших досліджень цієї проблеми є внесення кардинальних змін щодо реалізації державної соціальної, молодіжної політики, розробки й прийняття на державному і місцевому рівнях політичних та управлінських рішень, які б дозволили державі більш відповідально ставитися до здоров'я своїх громадян та піднести рівень особистої відповідальності кожного за його збереження [1].

Список використаних джерел

1. Проблеми сучасної психології : Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України / за ред. С.Д. Максименка, Л.А. Онуфрієвої. – Вип. 26. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2014. – 708 с.

2. Панок В.Г. Організаційні і функціональні моделі діяльності психологічної служби з формування позитивного ставлення учнів і студентів до здорового способу життя / В.Г. Панок. – К.: Ніка-Центр, 2011. – 82 с.

3. Концепція розвитку фізичного виховання у сфері освіти в Україні / М. Д. Зубалій, Б.Ф. Ведмеденко, В.І. Мудрік, О.З. Леонов та ін. // Основи здоров'я та фізична культура. – 2006. – №10. – С. 2-3.

4. Бовина И.Б. Социокультурные представления о здоровье и болезни в молодёжной среде / И.Б. Бовина // Вопросы психологии. – 2005. – №3. – С. 90-97.

5. Молодь за здоровий спосіб життя: щорічна доповідь Президента України Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2009 р.) / М-во у справах сім'ї, молоді та спорту, Держ. Ін-т розв. сім'ї та молоді; [редкол.: Н.Ф. Романова (голова) та ін.]. – К.: ТОВ «Основа», 2010. – 156 с.

Охріменко С.В., м.Конотоп
Політехнічний технікум КІ СумДУ,
викладач

МОТИВАЦІЯ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ ЗА ВЛАСНЕ ЗДОРОВ'Я

Здоров'я кожного громадянина є запорукою побудови успішної держави. Збереження та зміцнення власного здоров'я – головне завдання кожної відповідальної людини. Останні наукові дослідження свідчать, що здоров'я студентів в Україні за останні десятиліття різко погіршилося внаслідок несприятливої екологічної ситуації, складних економічних і соціальних умов. Вагомим для розгляду ключової проблеми наукової статті вважаємо дослідження, присвячені змісту, сутності та структурі поняття «здоров'я» М. Амосова, Є. Носова, Р. Рожнова, С. Чуркіна та ін.

Мета статті полягає у розкритті аспектів умотивованості та відповідальності студентів за власне здоров'я.

У преамбулі Статуту Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) зазначається, що здоров'я – це не лише відсутність хвороби або фізичних дефектів, а стан повного фізичного, психічного та соціального благополуччя [8, с. 5].

Поняття «здоров'я» нерозривно пов'язане з означенням «здорового способу життя». Перш ніж аналізувати цю категорію, слід визначити, що «спосіб життя» – це поняття, яке характеризує особливості повсякденного життя людей. Воно охоплює працю, побут, форми використання вільного часу, задоволення матеріальних та культурних потреб, участь у суспільному та політичному житті людей [3, с. 4].

Під здоровим способом життя розуміють такий спосіб життєдіяльності, який спрямований на збереження та покращення здоров'я людей. До його складників відносять, насамперед, активну рухову діяльність, збалансоване харчування, достатній сон, оптимальний режим дня, відсутність шкідливих звичок і позитивні емоції [5, с. 21].

Відповідальність студента за власне здоров'я починається в першу чергу з його вмотивованості, адже це є утворювальним чинником поведінки.

Формування мотивів відбувається під впливом внутрішніх факторів (бажання, захоплення, інтереси й переконання особистості) і зовнішніх (умови, в яких проживає людина). Вивчення мотивів занять молодих людей фізкультурною діяльністю, фактів і методів, які сприяють їх формуванню, здійснює позитивний вплив на залучення людей до систематичних занять фізкультурно-оздоровчою діяльністю [2, с.382].

Критеріями формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у молоді можна вважати:

1. На рівні *фізичного* здоров'я: прагнення до фізичної досконалості, ставлення до власного здоров'я як до найвищої соціальної цінності, фізична розвиненість, загальна фізична працездатність, загартованість організму, дотримання раціонального режиму дня, виконання вимог особистої гігієни, правильне харчування.

2. На рівні *психічного* здоров'я (психологічного комфорту): відповідність пізнавальної діяльності календарному віку, розвиненість довільних психічних процесів, наявність саморегуляції, адекватна самооцінка, відсутність акцентуацій характеру та шкідливих поведінкових звичок.

3. На рівні *духовного* здоров'я: узгодженість загальнолюдських та національних морально-духовних цінностей, наявність позитивного ідеалу, працелюбність, відчуття прекрасного в житті, природі, мистецтві;

4. На рівні *соціального* здоров'я (соціального благополуччя): сформована громадянська відповідальність за наслідки нездорового способу життя, позитивно спрямована комунікативність, доброзичливість у ставленні до людини, здатність до самоактуалізації, саморегуляції, самовиховання [6, с. 103].

Формування культури здорового способу життя відбувається через формування ціннісного ставлення до власного здоров'я за допомогою актуалізації змістоформувальних категорій світогляду в процесі діяльності, які містять правила гігієни, фізичні вправи, особисті якості, профілактику захворювань тощо [1, с. 5].

Щороку збільшується кількість студентів, які за станом здоров'я належать до спеціальної медичної групи. Молодому поколінню особливо необхідною є рухова активність, причому не тільки з освітньою метою (зادля повноцінного розвитку й оволодіння майбутньою професією), але й у лікувально-профілактичних цілях, задля збереження та зміцнення здоров'я. Важливо не тільки використовувати комплекс заходів, спрямованих на оздоровлення студентської молоді, але й навчити їх способам збереження та зміцнення здоров'я [7, с. 48]. Адже знати про здоровий спосіб життя – це одне, а вести його – зовсім інше. Згідно із законами психології, люди схильні повторювати дії, які приносять задоволення, й уникали того, що неприємне. На жаль, наслідки здорової і нездорової поведінки бувають оманливими, оскільки нагорода за здоровий спосіб життя зазвичай відтермінується в часі, а задоволення від неправильної поведінки може наставати миттєво.

Відповідальність за власне здоров'я займає важливе місце в процесі формування здорового способу життя і є підґрунтям у формуванні готовності

студентів до особистого здоров'язбереження, через усвідомлене освоєння і застосування різноманітних видів фізкультурної діяльності. Більшість дослідників сходяться на тому, що підвищення рівня здоров'я молоді залежить від багатьох факторів, однак вирішальним серед них є позиція самої людини, її ставлення до власного здоров'я[1, с. 103].

Список використаних джерел

9. Андріанов В. Є. Культура здорового способу життя як важливий складник особистості майбутнього вчителя / В. Є. Андріанов, Т. В. Андріанов // Педагогіка вищої та середньої школи. - 2013. - Вип. 37. - С. 3-6. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PVSSh_2013_37_3

10. Жуковський Є. І. Формування у студентів мотивації до самостійної фізкультурно-оздоровчої діяльності // Інноваційні підходи до виховання студентської молоді у вищих навчальних закладах : матеріали Міжнар. наук.-практ. конференції (м. Житомир, 22-23 травня 2014 р.) / За ред. О. А. Дубасенюк, В. А. Ковальчук. – Житомир :Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – С. 381-388.

11. Кириленко С. В. Соціально-педагогічні умови формування культури здоров'я старшокласників. — С. 4;

12. Мельничук І. М. Мотивація формування здорового способу життя серед різних категорій населення / І. М. Мельничук, М. І. Сапіжак // Медсестринство. – 2014. – № 2. – С. 36–40.

13. Одайник В. Формування здорового способу життя у підлітків / В. Одайник // Вісн. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. Івана Огієнка : зб. наук. пр. – 2010. – Вип. 3. – С. 20–23.

14. Орґєєва С. В., Хачатрян В. В., Лозенко Н. М., Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія: зб. наук.пр. – К. :Національний авіаційний університет, 2017. – Вип. 1(10). – С. 102-107. УДК 796.011.1–057.87(045)

15. Ткачук О. Г. Медико-біологічні проблеми здорового способу життя студентської молоді / О. Г. Ткачук, О. М. Бойко // Матеріали I Всеукр. наук.-метод. конф. [Актуальні проблеми формування здорового способу життя студентської молоді методами фізичної культури], (Харків, 19 жовтня 2011 р.) / М-во освіти і науки України, Харківський національний автомобільно-дорожній університет. – Харків, 2011. – С. 47–50.

16. Устав (Конституція) Всемирной организации здравоохранения // Основные документы. – 40-е издание. – Женева, 1995. – С. 5 – 26.

Макаренко І.О.,
методист вищої категорії
ДНУ «Інститут модернізації
змісту освіти»

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ У МОЛОДІ

Проблему здоров'я світова наука включає до кола глобальних проблем, розв'язання яких зумовлює характеристики майбутнього розвитку людства.

Зазначимо, що поняття «здоров'я» є дещо умовним і об'єктивно встановлюється за сукупністю антропометричних, клінічних, фізіологічних та біохімічних показників, що визначаються з урахуванням статевого і вікового факторів, а також кліматичних і географічних умов.

Статтею 3 Конституції України здоров'я людини, як і її життя, особиста честь і гідність, недоторканість та безпека, визначене найвищою цінністю.

Формування здорового способу життя опирається на визначення здоров'я, яке було викладене у преамбулі Статуту Всесвітньої організації охорони здоров'я (1948 р.): «Здоров'я – це стан повного фізичного, духовного і соціального благополуччя, а не лише відсутність хвороб або фізичних вад».

Здоров'я відображає якість пристосування організму до умов зовнішнього середовища і є процесом взаємодії людини і середовища її існування; сам стан здоров'я формується в результаті взаємодії зовнішніх (природних і соціальних) та внутрішніх (спадковість, стать, вік) факторів.

До типових елементів визначення поняття здоров'я відносяться:

1. Нормальна функція організму на всіх рівнях його організації.
2. Динамічна рівновага організму і його функцій з навколишнім середовищем.
3. Здатність до повноцінного виконання основних соціальних функцій, участь у соціальній діяльності і суспільно корисній праці.
4. Здатність організму пристосовуватися до умов, що постійно змінюються у навколишньому середовищі, здатність підтримувати сталість внутрішнього середовища організму, забезпечуючи нормальну та різнобічну життєдіяльність і збереження живого початку в організмі.
5. Відсутність хвороби, хворобливих станів і змін організму.
6. Повне фізичне, духовне, розумове і соціальне благополуччя.

Сьогодні здоров'я вже не розглядають як суто медичну проблему. Медичні питання становлять лише малу частину феномена здоров'я. Так, узагальнені підсумки досліджень залежності здоров'я людини від різних чинників переконують, що стан системи охорони здоров'я обумовлює в середньому 10% усього комплексу впливів. Решта 90% припадає на екологію (20%), спадковість (20%), на умови та спосіб життя (50 %).

Сучасний стан здоров'я в Україні характеризується вкрай високими показниками захворюваності та смертності, низьким рівнем тривалості життя, відсутністю можливості отримувати належну медичну допомогу.

Так, за даними Міністерства охорони здоров'я України, приріст поширеності соматичних захворювань серед підлітків віком 15-17 років за останні п'ять років можуть продемонструвати такі цифри: кількість новоутворень зросла на 23%, хвороб системи кровообігу – на 15,5%, хвороб крові й кровотворних органів – на 13%, вроджених вад розвитку та хромосомних аномалій – на 13%, ендокринних хвороб – на 3%. Ще гірша ситуація з інфекційними захворюваннями: протягом останніх 10 років захворюваність на туберкульоз зросла майже в 5 разів, набувши масштабів епідемії. Критично збільшилася кількість підлітків, уражених гепатитом В і С.

Україна посідає в Європейському регіоні одне з перших місць за темпами поширення ВІЛ-інфекції/СНІД та інших соціально небезпечних хвороб.(1)

Проблеми навчання та виховання здорової людини давно почали розглядатися багатьма представниками педагогічної науки. Результати даної роботи можна знайти у працях К.А. Гельвеція, Я.А. Каменського, Ж.-Ж. Руссо, К.Д. Ушинського, Л.С. Виготського, В.А. Сухомлинського, П.П. Блонського та ін..

Серед сучасних науковців, які займаються питанням формування здорового способу життя та формування ціннісних орієнтацій у студентської молоді, які розкривають інноваційні підходи у вирішенні даної проблеми слід відмітити дослідження Т. Титаренко, О. Яременка, Н. Нікіфорова, І. Беха, Т. Глазько, Г. Ващенко, С. Омельченка, Н. Паніної, В. Штифурак.

Необхідно відзначити, що поняття здорового способу життя охоплює різноманітні елементи, що стосуються всіх складових здоров'я: фізичної, психічної, соціальної та духовної. Збереження й відновлення здоров'я перебуває у прямій залежності від рівня культури особистості. Поняття «культура здоров'я» формулюють як певний рівень медико-валеологічної грамотності населення, стан соціального благополуччя, ступінь розвитку творчих сил, фізичних, психічних і розумових здібностей людини, виражених в організації її життєдіяльності, у ставленні до самої себе, інших людей, до природи.

Основними критеріями культури здоров'я визначають стан оптимальної відповідальності, гармонії між біологічним, психологічним і соціальним у житті й діяльності людини. (2)

Аналіз підтверджує, що підлітки найбільш схильні до різних видів інновацій, включаючи формування нових уявлень та цінностей. Саме у підлітковому віці можлива ефективна корекція патологічних відхилень. Тому розробка та оцінка якісних підходів до проблем збереження та зміцнення здоров'я молодого покоління, як в соматичному, так і у соціальному аспекті, своєчасність та цілеспрямованість їх реалізації є актуальними задачами, до

вирішення яких повинні бути залучені спеціалісти різноманітних областей, оскільки ця проблема носить комплексний медично-соціальний характер.

Виходячи з вищезазначеного необхідно розробити конкретні медико-соціальні заходи у сфері охорони здоров'я та активізації впровадження комунікативних програм, спрямованих на змінювання звичок і поведінки, що сприяють збереженню здоров'я. Також виникає потреба у проведенні поглибленої оцінки різноманітних стереотипів поведінки, пов'язаних з ризиком для здоров'я.

Вирішення питання оздоровлення підлітків та молоді пов'язане з подоланням специфічних труднощів, оскільки саме у цьому віковому періоді виникають ризики розвитку шкідливих звичок, які поряд з іншими факторами, включаючи обмеження інформації в області формування навиків здорового способу життя, а також завдяки досягненням науково-технічного прогресу, що призвели до пасивного способу життя, неправильному харчуванню, позначаються на якості здоров'я молодого покоління. Тому головна задача гігієнічного навчання та виховання – сформувати потребу у здоров'ї та забезпечити його високу конкурентоспроможність.

Згідно наукових досліджень визначено шляхи формування життєвих компетенцій щодо здорового способу життя, це знання, уміння, навички, життєвий досвід, цінності, інтереси, які молодь самостійно реалізує і використовує в певній життєвій ситуації. Ці настанови допомагають людині вести здоровий і продуктивний спосіб життя, адекватно сприймати себе і оточуючих, приймати відповідальні рішення, розв'язувати проблеми і керувати стресами.

Життєві компетенції, що сприяють фізичному здоров'ю.

1. Навички раціонального харчування:

- дотримання режиму харчування;
- уміння складати харчовий раціон, враховуючи реальні можливості і

користь для здоров'я.

2. Навички рухової активності:

- навички виконання ранкової зарядки;

- регулярні заняття фізичною культурою, спортом, рухливими іграми, фізичною працею.

3. Санітарно-гігієнічні навички:

- навички особистої гігієни;

4. Режим праці та відпочинку:

- уміння чергувати розумову та фізичну активність;
- уміння знаходити час для регулярного харчування та відпочинку.

Життєві компетенції, що сприяють соціальному здоров'ю.

1. Навички ефективного спілкування:

- уміння слухати;
- уміння чітко висловлювати свої думки;
- адекватна реакція на критику;
- уміння просити про послугу або допомогу.

2. Навички співпереживання:

- уміння розуміти почуття і проблеми інших людей;
- уміння рахуватися з почуттями інших людей;

3. Навички розв'язання конфліктів:

- уміння розв'язати конфлікти поглядів на основі толерантності;
- уміння розв'язати конфлікти інтересів за допомогою

конструктивних переговорів.

4. Навички поведінки в умовах тиску, погроз, дискримінації:

Навички впевненої (адекватної) поведінки, серед яких:

застережені дії щодо зараження ВІЛ-інфекцією;

- уміння розрізняти вияви дискримінації, зокрема щодо людей з особливими потребами, ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД;

- уміння відстоювати свою позицію та відмовлятися від небажаних пропозицій, зокрема пов'язаних із залученням до куріння, вживання алкоголю, наркотичних речовин;

- уміння уникати небезпечних ситуацій і діяти в разі загрози насилля.

Життєві компетенції, що сприяють духовному та психічному здоров'ю.

1. Самоусвідомлення й самооцінка:

- уміння усвідомлювати власну унікальність;
- позитивне ставлення до себе, інших людей, до життєвих перспектив;

- адекватна самооцінка.

2. Аналіз проблем і прийняття рішень:

- уміння визначати суть проблеми і причини її виникнення;
- здатність сформулювати кілька варіантів вирішення проблеми;
- уміння передбачати наслідки кожного із варіантів вирішення проблеми.

3. Визначення життєвих цілей і програм:

- уміння визначати життєві цілі, виходячи зі своїх потреб, нахилів здібностей;
- уміння планувати власну діяльність, виходячи з аналізу можливостей і обставин;

4. Навички самоконтролю:

- уміння правильно виражати свої почуття;
- уміння контролювати прояви гніву;
- уміння впоратися з тривогою;
- уміння переживати невдачі;
- уміння раціонально планувати свій час.

5. Мотивація успіху і тренування волі:

- віра в те, що ти є господарем свого життя;
- установка на успіх;
- уміння концентруватися на досягненні мети;
- розвиток наполегливості і працьовитості.(3)

Таким чином здоровий спосіб життя – це все в людській діяльності, що стосується збереження і зміцнення здоров'я, усе, що сприяє виконанню людиною своїх людських функцій через діяльність з оздоровлення умов життя – праці, відпочинку, побуту.

Діяльність із формування здорового способу життя в Україні здійснюється через ряд установ, закладів та організацій. До їх переліку входять:

- навчальні заклади (програмні та факультативні освітні курси),
- позашкільні заклади,
- центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді,
- оздоровчі та медичні установи,
- клуби за місцем проживання,
- програми та проекти громадських організацій,
- інформаційні заходи через ЗМІ тощо.(4)

Також серед традиційних форм роботи із формування здорового способу життя серед підлітків та молоді виділяють:

- індивідуальне та групове консультування;
- лекції-бесіди, лекторії;
- відеолекторії зі статевого виховання, етики сімейних стосунків, профілактики та лікування гінекологічних та венеричних захворювань, збереження репродуктивного здоров'я, методів планування сім'ї;
- круглі столи з проблем підготовки молоді до сімейного життя, удосконалення форм і методів роботи щодо статевого виховання молоді;
- тренінги;
- тематичні семінари.
- вуличні ігротеки, де діти набувають практичних навичок ведення здорового способу життя і отримують інформацію про його переваги;
- профілактичні заходи у літніх оздоровчих таборах відпочинку;
- виставки рекламно-інформаційних та методичних матеріалів у навчальних закладах;
- дні інформування з профілактики негативних явищ, збереження репродуктивного здоров'я;
- публікації й виступи у засобах масової інформації з питань планування сім'ї та репродуктивного здоров'я, профілактики ВІЛ/СНІДу та інфекцій, що передаються статевим шляхом;
- проведення соціологічних досліджень для з'ясування потреб молоді та ефективності проведених заходів.

Організація навчально-виховного процесу, яке направлено на формування здорового способу життя особистості буде сприятиме досягненню, як особистих, так і суспільних цілей.

Громадянська відповідальна людина підтримує своє здоров'я, веде здоровий спосіб життя.

Список використаних джерел

1. Людмила Пархоменко. Підліткові проблеми української медицини. Електроний ресурс. - <http://www.vz.kiev.ua/pidlitkovi-problemy-ukrainskoji-medytyny/>.

2. М.С. Корольчук Психологічне забезпечення психічного і фізичного здоров'я. Навчальний посібник. – К., 2002. – 222-223 с.

3. Компетентнісні і наративні засади навчання та виховання в гімназії: практичний зорієнтований збірник / (ред..рада І.Г. Єрмаков, Н.В. Чепелева, С.Й. Боброва, С.М. Мартиновець).- К., 2016. – 188=189 с.

4. Взаємодія вищих навчальних закладів і громадських організацій щодо формування здорового способу життя у студентської молоді. Збірник матеріалів Всеукраїнського науково-практичного семінару. /За ред. О.А. Удалової. – К., 2014. – с.239.

Сабаніна Л.Є., м. Конотоп,
Політехнічний технікум КІСумДУ,
викладач

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ СВІДОМОГО СТАВЛЕННЯ ДО ВЛАСНОГО ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТІВ ВНЗ І-ІІ РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ

Турбота про здоров'я молодого покоління України, навчання його здоровому способу життя – один з провідних напрямів виховної роботи в закладах освіти. “Пріоритетним завданням системи освіти, - відзначається в Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті, - є навчання

людини відповідальному ставленню до власного здоров'я і здоров'я тих, хто її оточує, як до найвищих суспільних та індивідуальних цінностей” [2].

Особливо актуальною для педагогіки є проблема здоров'я студентів. Від стану здоров'я випускників залежить благополуччя молодої сім'ї, виробничий потенціал та обороноздатність країни. Дані статистики свідчать про те, що лише 6-8 відсотків випускників вищих навчальних закладів визнані здоровими, кожний другий має морфно-функціональну патологію, понад 40 відсотків – хронічні захворювання. Відсутність знань про культуру здоров'я, нехтування здоров'ям є причинами того, що 40 відсотків старшокласників мають слабкі уявлення про теорію здорового способу життя, понад 50 відсотків з них вже спробували наркотики. Ці дані говорять про те, що збереження і зміцнення здоров'я студентів – насамперед моральна і педагогічна проблема. Перед вищою школою стоїть завдання виховувати у молодих людей стійку життєву позицію щодо збереження й зміцнення власного здоров'я. Зазначено, що в багатьох студентів відсутній позитивний досвід ставлення до здоров'я, несформовані уявлення про способи його збереження та моделі поведінки, яка сприяє збереженню здоров'я.

Отже, слід визначити й обґрунтувати зміст та педагогічні умови формування свідомого ставлення студентів до власного здоров'я. При цьому необхідно виявити:

- сутність та сучасний зміст роботи педагогічних колективів щодо збереження й зміцнення здоров'я студентів;
- пріоритетні напрями діяльності у визначеному напрямі;
- форми і методи виховання свідомого ставлення студентів до здоров'я як суспільної та особистісної цінності.

Основними особистісними утвореннями, що входять до структури свідомого ставлення до власного здоров'я, є:

- усвідомлення студентами сутності понять зі сфери здоров'я і здорового способу життя;
- поглиблення валеологічних знань, самоосвіта й самопізнання, уявлення про місце здоров'я в ієрархії цінностей (когнітивний компонент);

- наявність внутрішньої і зовнішньої мотивації щодо збереження й зміцнення здоров'я;
- задоволення в оздоровчій діяльності особистісних потреб у самовираженні, самоствердженні та самореалізації;
- наполегливість та задоволення від успіхів в оздоровчій діяльності (мотиваційно-ціннісний компонент);
- самостійне планування й здійснення оздоровчої діяльності, аналіз її результатів та прогнозування наслідків;
- відповідальність за стан свого здоров'я; ініціативність та активність у виконанні оздоровчих заходів (поведінково-діяльнісний компонент) [1].

Процес формування здорового способу життя студентів вищих навчальних закладів відбувається, в основному, у двох напрямках:

1) оздоровча робота, створення сприятливого для здоров'я соціального, психологічного та санітарно-гігієнічного середовища як підґрунтя для формування свідомого ставлення до власного здоров'я;

2) діяльність, спрямована на виховання позитивної мотивації до здоров'я, потреби у здоровому житті; прищеплення знань, умінь і навичок, необхідних для збереження, зміцнення, відновлення здоров'я.

Реалізація першого напрямку відбувається завдяки впровадженню в практику роботи навчальних закладів здоров'язберігаючих технологій, які створюють безпечні умови для перебування, навчання та праці в будь-яких навчальних закладах; вирішують завдання організації виховного процесу (з урахуванням вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних вимог), відповідності навчального та фізичного навантаження до можливостей студента.

Здоров'язберігаючі технології в широкому сенсі розуміємо всі педагогічні технології, які не шкодять здоров'ю студентів, а саме: оздоровчі, технології навчання здоров'ю, технології виховання культури здоров'я. До конкретних методів цього типу технологій належать: диспансеризація студентів; профілактичні щеплення; забезпечення рухової активності; вітамінізація, організація здорового харчування; заходи санітарно-гігієнічного

характеру [2]. Важливим є створення в навчальному закладі доброзичливого, достатньо комфортного психологічного середовища, яке допомагає досягти студентам і педагогам гармонійних взаємин з тими, хто їх оточує, і з самим собою та сприяє формуванню позитивної мотиваційної діяльності.

Впровадження здоров'язберігаючих технологій у навчальний процес відбувається через: пропаганду здорового способу життя; проведення днів здоров'я, спортивних змагань, фізкультурно-оздоровчих заходів тощо. Детермінантом вирішення даної проблеми виступає припущення про те, що особистість, яка не вміє турбуватися про своє здоров'я, нічого не робить для його зміцнення, а лише дозволяє турбуватися про себе іншим, ніколи не буде здоровою, незважаючи на всі зусилля освітнього закладу. Лише особиста відповідальність за власне здоров'я разом з необхідною компетентністю в прийомах і технологіях збереження і зміцнення здоров'я, а також знання своїх індивідуальних особливостей дозволяють досягти мети, якою є підтримка здоров'я на оптимальному рівні [1]. Змістова сутність вирішення цієї проблеми – виховне значення теоретичної підготовки студентів. Вона реалізується за всіма можливими напрямками виховної роботи, починаючи від ідеологічної, формувальної, методичної побудови занять, валеологічної спрямованості кожного навчального предмета і закінчуючи поведінкою та ставленням до здоров'я самих педагогів. Зміст діяльності педагогічних та студентських колективів з формування свідомого ставлення до власного здоров'я включає:

1. Прищеплення знань і вмінь, які слугують підґрунтям для вироблення стійких поглядів та переконань і є спонукальною системою для здійснення оздоровчо-профілактичних дій і вчинків. У процесі засвоєння студентами знань та вмінь формується позитивне ставлення до власного здоров'я як цінності та своєї ролі у його збереженні.

2. Формування вмінь і навичок здорового способу життя; систематичне включення студентів в оздоровчу діяльність, навчання способам самоконтролю за станом власного здоров'я.

4. Підвищення валеологічної грамотності педагогічного колективу.

Особливо важливими для формування свідомого ставлення студентів до власного здоров'я є:

- емоційне стимулювання, яке потребує широкого використання літератури, історії й народознавства, прикладів авторитетних людей, ситуації успіху та інших стимулів з метою створення позитивної основи під час вивчення складних питань щодо збереження і зміцнення здоров'я;

- превентивність – означає, що виховні впливи спрямовуються на профілактику негативних проявів у способі життя та ставленні до здоров'я, запобігання вживанню наркотичних речовин, небезпечних статевих стосунків;

- суб'єктність, що передбачає емоційну опору на реальне життя підлітка з урахуванням його особистісного досвіду;

- креативність, що полягає у творчому характері ставлення особистості до здоров'я.

Реалізація цього принципу потребує створення умов для того, щоб студент навчився вибирати для себе способи збереження здоров'я відповідно до індивідуальних особливостей та життєвих обставин.

Використання методів та прийомів залежить від багатьох умов: професійних здібностей педагога, його особистої зацікавленості, особистого уміння самостійно знаходити причини своїх невдач та нездоров'я.

Формування умінь і навичок здорового способу життя потребує включення студентів у здоров'ятворчу та здоров'язберігаючу діяльність. Серед засобів, які найбільш успішно цьому сприяють, – фізкультурно-оздоровча, ігрова, творча діяльність; заходи, що проводяться в позанавчальний час (спортивні свята, змагання, веселі старти тощо), дотримання режиму дня, санітарно-гігієнічних вимог, виконання ранкової гімнастики тощо.

Практика свідчить, що у студентів віком 16-18 років формуванню здорового способу життя сприяють проблемно-пошукові методи навчання. Під час використання методів проблемного навчання викладач не повідомляє готових знань, а спрямовує, організує студентів на їхній пошук. Поняття, закономірності, теорії пізнаються під час спостережень, аналізу. Процес навчання уподібнюється до наукового пошуку й відображається в таких

поняттях: проблема, проблемна ситуація, гіпотеза, засоби вирішення, експеримент, результати пошуку. Доцільне використання рольової та ділової гри, психодрами й соціодрами, які є популярними серед студентів цього віку. Під час використання таких форм виховання відпрацьовується уміння відчувати ситуацію в колективі, оцінювати й зміцнювати свій стан та стан інших, уміння входити в продуктивний контакт з людьми. Особливе місце у формуванні соціального та психічного здоров'я студентів займають інтерактивні ігри. Головна їх мета – зміна й покращення моделі поведінки учасників навчально-виховного процесу, а зміст складають самопізнання, аналіз й активізація особистісних рис характеру, набуття знань через власний досвід [2]. Позанавчальна діяльність з формування здоров'я студентів включає активні форми виховання: проведення екскурсій, походів; екологічні рейди; науково-дослідну діяльність студентів щодо впливу чинників довкілля на здоров'я з метою корегування здоров'язберігаючих технологій і для аргументованого переконання студентської молоді в необхідності дотримання гігієнічних вимог; проектну діяльність, пов'язану з формуванням культури здоров'я; участь у конкурсах та змаганнях тощо.

Отже, ефективність процесу формування свідомого ставлення студентської молоді до власного здоров'я залежить від сукупності зовнішніх і внутрішніх складових освітньо-виховного процесу. Визначальним є розгляд даної проблеми усіма суб'єктами педагогічного процесу як пріоритетної мети, що забезпечує формування, збереження й зміцнення здоров'я.

Список використаних джерел

1. Здоровьесберегающие технологии в общеобразовательной школе: методология анализа, формы, методы, опыт применения: методические рекомендации /Под ред. М.М. Безруких, В.Д. Сонькина. -М., 2002. – 118 с.
2. Онищенко Н.П., Лиховід О.Р. Здоров'язберезувальні технології у системі підготовки майбутніх учителів до інноваційної діяльності// ж-л Молодий вчений № 9.1 (36.1), вересень 2016 р.

Гуц Н.М., м.Конотоп,
Політехнічний технікум КІСумДУ,
викладач

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ В МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ

Формування здорового способу життя молоді є важливим завданням не тільки самої нації, а й кожного з нас, особливо студентів, які складають національну еліту нашої держави. Відомо, що загальнолюдська планетарна стратегія – сприяння покращенню здоров'я ставить вимогу виховання нової якості людини, нової свідомості, нової якості освіти, нового ставлення до здоров'я, побудованого на загальнолюдських цінностях.

Виховання здорового способу життя у студентському середовищі – складний системний процес, що охоплює безліч компонентів способу життя сучасного суспільства і включає основні сфери і напрямки життєдіяльності молодих людей. Відзначено, що і молодь, і дорослі, розставляючи пріоритети, провідне місце відводять турботі про здоров'я, а здоровому способу життя – лише позицію. Орієнтованість студентської молоді на ведення здорового способу життя залежить від безлічі умов. Це і об'єктивні суспільні, соціально-економічні умови, що дозволяють вести здоровий спосіб життя в основних сферах життєдіяльності (навчальної, трудової, сімейно -побутової , дозвілля), і система ціннісних відносин, яка спрямовує свідому активність молодих людей в русло саме цього способу життя. Здоровий спосіб життя – показник, що вказує, як людина реалізує навколишні умови життєдіяльності для свого здоров'я. Компоненти здорового способу життя: достатня рухова активність; загартовування; раціональне харчування; дотримання режиму дня; особиста гігієна; відмова від шкідливих звичок. Це насамперед культурний, активний спосіб життя, гуманістичний і цивілізований, прямо пов'язаний зі здоров'ям, довголіттям, благополуччям людини, її щастям. Суттєву роль в залученні молоді до здорового способу життя відіграє мотиваційна поведінка, що передбачає роль самої особистості у зміцненні здоров'я та відмови від

шкідливих звичок. Ефективність може бути досягнута тільки в тому випадку, якщо вона сама буде відповідально ставитися до свого здоров'я.

Світова наука передбачає цілісний погляд на здоров'я як на феномен, що інтегрує принаймні чотири сфери здоров'я: фізичну, психічну (розумову), соціальну (суспільну) та духовну. Усі ці складові невідірвні одна від одної, тісно взаємопов'язані, діють одночасно, а їх інтегрований вплив визначає стан здоров'я людини.

1. Фізичне здоров'я – це правильне функціонування всіх систем організму, позитивне ставлення до власного здоров'я, прагнення до фізичної досконалості й загальної фізичної працездатності, загартованість організму, дотримання раціонального режиму дня, виконання вимог особистої гігієни, правильне харчування.

2. Психічне здоров'я (психологічний комфорт) – відповідність когнітивної діяльності календарному віку, розвиненість довільних психічних процесів, наявність саморегуляції, адекватних позитивних емоцій; відсутність акцентуацій характеру, шкідливих звичок.

3. Соціальне здоров'я (соціальне благополуччя) – це передусім сформована громадянська відповідальність за виконання соціальних ролей у суспільстві; позитивно спрямована комунікативність; доброзичливість у ставленні до людей, здатність до самоактуалізації в колективі, самовиховання.

4. Духовне здоров'я (душевне) – пріоритетність загальноосвітніх цінностей; наявність позитивного ідеалу відповідно до національних і духовних традицій, працелюбність, добродійність, відчуття прекрасного в житті, природі, мистецтві. Духовне здоров'я можна визначити як здатність особистості регулювати своє життя та свою діяльність згідно з гуманістичними ідеалами, виробленими людством у процесі історичного розвитку. Саме духовне здоров'я є визначальним критерієм у ставленні людини до себе, до інших, до суспільства і пріоритетним в ієрархії аспектів здоров'я. З позицій викладеного, розуміння феномену здоров'я людини походить від визначення поняття «здорового способу життя». Згідно з даними вчених, здоров'я людини більш ніж на 50% зумовлено її способом життя, близько 40% - соціальними і

природними умовами, а також спадкоємністю, і лише 10% залежить від медичного обслуговування.

Здоровий спосіб життя містить у собі такі основні елементи:

- плідну працю;
- раціональний режим праці і відпочинку (при правильному режимі виробляється чіткий і необхідний ритм функціонування організму, який створює оптимальні умови для роботи та відпочинку і тим самим сприяє зміцненню здоров'я, поліпшенню працездатності та підвищенню продуктивності праці;
- викорінювання шкідливих звичок (тютюнопаління, вживання алкоголю, наркотиків), які є причиною багатьох захворювань, різко скорочують тривалість життя, знижують працездатність, згубно позначаються на здоров'ї молодого покоління і на здоров'ї майбутніх дітей;
- оптимальний руховий режим, який зміцнює і розвиває кісткову мускулатуру, серцевий м'яз, судини, дихальну систему і багато інших органів, що значно полегшує роботу апарату кровообігу та благотворно впливає на нервову систему;
- раціональне харчування, особливо це стосується студентства, забезпечує правильний ріст і формування організму, сприяє збереженню здоров'я, високій працездатності і продовженню життя. Коли мова йде про раціональне харчування, варто запам'ятати два основні закони, порушення яких є небезпечним для здоров'я.

Перший закон – рівновага одержуваної енергії та енергії, що витрачається.

Другий закон – відповідність хімічного складу раціону фізіологічним потребам організму в харчових речовинах.

-особиста гігієна містить у собі раціональний добовий режим, догляд за тілом, гігієну одягу і взуття, режим дня, дотримання яких виробляє чіткий ритм функціонування організму і створює найкращі умови для роботи та відновлення сил;

- загартування людини полягає в тому, що під впливом температурних впливів, за допомогою природних факторів (сонце, повітря, вода), організм поступово стає несприйнятливим до простудних захворювань і перенагрівання, що надає змогу людині легше переносити фізичні та психічні навантаження, менше стомлюватися, зберігати високу працездатність і активність.

Отже, при дотриманні всіх цих умов здорового способу життя кожна людина створює великі можливості для зміцнення та підтримки свого здоров'я, для збереження працездатності, фізичної активності та бадьорості до глибокої старості.

У процесі навчання у студентів необхідно формувати ціннісні мотивації до здорового способу життя.

Кожна людина повинна розуміти, що здоров'я – це не самоціль, це засіб для гідного життя .

Викладач чи вихователь навчального закладу ставить собі за мету – спонукати молодь до самоаналізу, самоконтролю та відповідальності за власне життя. Підбір матеріалу і правильне його викладення, повністю покладається на викладача. І не важливо, скільки разів на рік буде повторено про головні цінності людства, скільки проведете інструктажів – головне досягти мети – головною складовою в суспільстві є кожен з нас і він є продовження нації.

Список використаних джерел

1. Татарникова, Л. Г. Валеология в педагогическом пространстве / Л. Г. Татарникова. СПб, - 1999. -. 35с.
2. Желобкович, М. П. Оздоровительно-развивающий подход к физическому воспитанию студенческой молодежи / М. П. Желобкович, Р. И. Купчинов. Минск : РУМЦ ФВН, - 2004. -. 208 с.

Запотіцький Н. В.
ВНЗ Київський медичний
коледж ім. П.І. Гаврося,
викладач фіз. виховання,

ФОРМУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОГО СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ДО СВОГО ЗДОРОВ'Я

Здоровий спосіб життя – це система відповідальної поведінки людини (помірність в усьому, оптимальний руховий режим, загартовування, правильне харчування, раціональний режим життя і відмова від шкідливих звичок). Формування здорового способу життя забезпечує людині фізичне, душевне, духовне і соціальне благополуччя (тобто здоров'я) в реальному навколишньому середовищі (природної , техногенної та соціальної) і активне довголіття. Формування здорового способу життя у студентському середовищі - складний системний процес, що охоплює безліч компонентів способу життя сучасного суспільства і включає основні сфери і напрями життєдіяльності молодих людей. Відзначено, що і молодь, і дорослі, розставляючи пріоритети, провідне місце відводять турботі про здоров'я, а здоровому способу життя – лише позицію у другому десятку. Орієнтованість студентської молоді на ведення здорового способу життя залежить від безлічі умов. Це і об'єктивні суспільні , соціально-економічні умови , що дозволяють вести, здійснювати здоровий спосіб життя в основних сферах життєдіяльності (навчальної , трудової , сімейно-побутовий, дозвілля), і система ціннісних відносин, яка спрямовує свідому активність молодих людей у русло саме цього способу життя.

Здоровий спосіб життя – показник, який вказує, як людина реалізує навколишні умови життєдіяльності для свого здоров'я. Компоненти здорового способу життя: достатня рухова активність; загартовування; раціональне харчування ; дотримання режиму дня ; особиста гігієна; відмова від шкідливих звичок. Це насамперед культурний, активний спосіб життя, гуманістичний і цивілізований, прямо пов'язаний зі здоров'ям, довголіттям, благополуччям людини, її щастям. Суттєву роль в залученні молоді до здорового способу життя, є мотиваційна поведінка , що передбачає роль самої особистості у зміцненні здоров'я та відмови від шкідливих звичок. Ефективність може бути

досягнута тільки в тому випадку , якщо він сам буде відповідально ставитися до свого здоров'я і відмовиться від шкідливої звички [5, с. 206].

Здоров'я – найцінніший скарб людини, тому необхідно піклуватись про нього і берегти. Але в наш час молодь нехтує іноді найголовнішим і забуває, що основа всіх основ – це здоровий спосіб життя. Нажаль молоде покоління віддає перевагу алкоголю, курінню, наркотикам, фаст-фудам, недоброякісній їжі, що в кінцевому результаті призводить до порушень функцій організму і погіршення здоров'я нації. Заняття фізкультурою і спортом мають безпосереднє відношення до формування громадянської відповідальності у студентів, і в процесі фізичного виховання маємо можливість виховувати такі вольові якості як рішучість, цілеспрямованість, наполегливість, терплячість, ініціативність, самоконтроль. [1, с. 76]

Одним із сучасних методологічних підходів з фізичного виховання до підготовки фахівців та пропаганди здорового життя у ВНЗ є спортивні змагання. Це дієвий спосіб розв'язання цілого ряду освітніх, виховних і оздоровчих завдань. Боротьба за першість наповнює заняття цікавістю й різноманітністю. Спортивні змагання є зручною і об'єктивною формою контролю навчально-виховної роботи студентів за певний проміжок часу.[4,с. 105]

Масовість заходу та наявність глядачів є ефективним засобом агітації та залучення молоді до занять фізичною культурою і спортом. Добре організовані і святково проведені змагання надовго залишаються у пам'яті учасників та глядачів.

У м. Києві налічується 35 навчальних закладів I-II рівнів акредитації, де навчається близько 30000 студентів.

Враховуючи великий попит молоді на участь у спортивних змаганнях за доступними для них правилами та положенням, виникла потреба проведення таких змагань.

У 2011 році за ініціативи адміністрації ВНЗ КМК ім. П. І. Гаврося та за підтримки голови Київської міської державної адміністрації, за сприянням профспілки працівників охорони здоров'я та підтримки медичної клініки

«Борис» на базі Київського медичного коледжу ім. П. І. Гаврося було проведено перші змагання «СПАЛАХ» за програмою загальнофізичного багатоборства, які включали залікові види програми з фізичного виховання для закладів вищої освіти, і після того традиційно проводяться щороку.[3]

Види програми:

1. підтягування на перекладині(юнаки);
2. згинання і розгинання рук в упорі лежачи (дівчата);
3. піднімання тулуба з положення лежачи на спині,руки за головою;
4. стрибок у довжину з місця;
5. « Човниковий біг» 4x9 метрів. [2, 45]

З «чистого аркуша» було розроблено положення та правила змагань, які погоджені з кафедрою гімнастики Київського Університету фізичної культури та спорту. Змагання мають назву та логотип.

Перед змаганнями проводиться велика підготовча робота, яку можна поділити на три етапи:

1. Проведення відбіркових змагань в навчальних закладах I-II р.а. м. Києва, які передують фінальній частині. Кожен навчальний заклад представляють найкращих юнака та дівчину.

2. Уточнюється графік змагань, комплектується склад суддівської колегії, належним чином готується місце для проведення змагань, подається попередня інформація про змагання та інші види роботи. Найбільш складна робота – підготовка місця змагань та забезпечення їх якісним інвентарем. Вся підготовча робота проводиться головною суддівською колегією або відповідальною особою за той чи інший розділ роботи.

3. Підготовка до засідання головної суддівської колегії з представниками інших коледжів, які беруть участь у змаганнях, перевіряється надійність приладів та інвентарю, проводиться випробування приладів учасниками та пробне суддівство бригадами суддів на видах, перевіряється готовність усіх відповідальних осіб зайнятих у проведенні змагань.

Проведення змагань під патронатом голови Київської міської держадміністрації м. Києва є гарантією залучення до участі в них практично

всіх вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації, та значно підвищує їх статус. Переможці змагань отримують нагороди та призи від організаторів.

З 2016 року спортивні змагання з багатоборства «Спалах» були присвячені «Пам'яті Героїв «Небесної сотні»», що також має велику виховну ціль.

У 2018 році в змаганнях прийняли участь 30 команд, 3 з яких були з ВНЗ III-IV рівня акредитації (Національний медичний університет ім. О. О. Богомольця, Київський університет ім. Бориса Грінченка, Київський медичний університет УАНМ), що сприяє популяризації та підвищенню рівня змагань і надає можливість порівняння фізичної підготовки студентів різних рівнів акредитації.

У 2018 році змагання пройшли в напруженій боротьбі, всі команди виступили гідно і призові місця розподілились таким чином:

Переможцями стала команда Першого Київського медичного коледжу; Срібними призерами стали студенти Київського міської медичний коледжу; А бронзу здобула команда Київського електромеханічного коледжу. Команди з університетів посіли 7, 12 та 26 місця відповідно.

Цікавий факт, що в п'ятірку найкращих команд увійшло три команди з медичних коледжів - це підкреслює високий рівень підготовки студентів медичних закладів.[3]

Висновки: Звісно, що проведення такого заходу не може глобально змінити ситуацію з формуванням громадянської відповідальності у студентів, але перспектива пропаганди здорового способу життя через виявлення фізично загартованої молоді, як еталону серед однолітків, безумовно сприятиме цьому. Вплив освітньої установи на становлення і розвиток світоглядного особистісного феномена є вкрай важливим, оскільки саме цілеспрямована навчально-виховна робота формує не тільки фахівця-професіонала, але і якості громадянської відповідальності, державності, патріотизму. Сьогодні молодим людям не байдужа їх доля, що значною мірою залежить від стану власного здоров'я.

Список використаних джерел

1. Виховна робота у технікумах і коледжах, випуск 1/ Інтас 2005р.
2. Державні тести і нормативи оцінки фізичної підготовленості населення України./1-4,17-19ст./Київ 1996р.
3. Особистий архів Осьмака С.Ф.
4. Педагогіка вищої школи/Л. В. Ортинський/К.:Центр учбової літератури, 2009р.
5. Формування здорового способу життя молоді: стратегія розвитку українського суспільства : у 2-х ч. / Яременко О.О., Вакуленко О.В., Комарова Н.М. та ін.. – К: Державний інститут проблем сім'ї та молоді; Український ін-т соціальних досліджень. 2004

Савченко Р. В., м. Конотоп,
Політехнічний технікум КІСумДУ,
викладач

ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНТІВ

Сьогодні в Україні процес формування здорового способу життя у студентської молоді регламентується рядом важливих документів. Державна політика в галузі вищої освіти спрямована на забезпечення здоров'я студентської молоді, формування відповідального ставлення до власного здоров'я і здоров'я людей, які їх оточують, як до найвищих індивідуальних і суспільних цінностей.

Основними шляхами реалізації державної політики в цьому напрямку є оптимізація режиму навчально-виховного процесу, залучення до занять фізичною культурою і спортом, організація позанавчальних фізкультурно-оздоровчих заходів. Формувати культуру здоров'я здатні лише ті, хто є суб'єктом оздоровчої діяльності зі стійкою ціннісною мотивацією.

На сучасному етапі навчання й виховання студентської молоді особлива увага приділяється проблемам здорового способу життя. Вищі навчальні заклади цю проблему вирішують завдяки оновленню педагогічних технологій

та залученням самих студентів до вирішення цієї проблеми. Загальноприйнятого уявлення про структуру здорового способу життя в сучасній студентській молоді немає. В одних він асоціюється з ранковою гімнастикою, своєчасним харчуванням, в інших – з відмовою від шкідливих звичок.

Відомі вчені-гігієністи А.П. Лаптев, С.А. Полієвський вважають, що здоровий спосіб життя передбачає такі основні елементи як: раціональний режим роботи та відпочинку, викорінення шкідливих звичок, оптимальний руховий режим [3, с. 68-69]. Е.М.Вайнер визначав здоровий спосіб життя за такими компонентами: оптимальний руховий режим, раціональний режим життя, тренування імунітету, відсутність шкідливих звичок [1, с.14]. Думки дослідників цієї проблеми збігаються в тому, що здоровий спосіб життя – це поведінка (або відсутність такої) позитивних чинників, що забезпечують здоровий спосіб життя, – рухова активність та інші заняття у вільний час, харчування, особиста та громадська гігієна, безпека, вміння подолати стрес тощо.

Шкідливими для здоров'я є: паління; зловживання алкоголем та іншими засобами, що викликають залежність; нераціональний режим праці та відпочинку; зниження рухової активності; надмірна кількість інформації; значні навчальні й емоційні перенапруження, серед яких і екзаменаційні стрес-фактори; хронічне недосипання; недостатнє, нерегулярне і незбалансоване харчування [2, с.58].

Наші дослідження показали, що третина студентів третього і четвертого курсів (33%) у звичному режимі сплять достатню кількість часу – сім і більше годин на добу. У період екзаменаційної сесії студенти недосипають і витрачають на сон на 15% менше, ніж у звичайні дні. Хоча вплив напруженої інтелектуальної діяльності цього періоду, підвищеного нервово-емоційного навантаження студентів може бути послаблений за рахунок збільшення тривалості нічного сну. Студенти також висловлювали власні думки: "Потрібно зупинитися самому, нічого більше не допоможе", "Якщо є сила волі, то можна зійти з цього хибного шляху" та інше. При відповіді на питання "Як ви

проводите вільний час?" 35% студентів третього курсу та 40 % - четвертого відповіли, що вони систематично тренуються, а активному руховому дозвіллю віддають перевагу 65% і 60% відповідно.

Список використаних джерел

1. Вайнер Э. Н. Валеология: [учебник для вузов] / Э. Н. Вайнер. – М., 2001. – 416 с.
2. Гедин А. М. Студенты о здоровом образе жизни: желаемая ситуация и реальная деятельность / А. М. Гедин, М. И. Сергеев // Теория и практика физической культуры. – 2007. – № 7. – С. 15 – 19.
3. Лаптев А.П. Гигиена: учеб. для ин-тов и техникумов физ. культуры / А. П. Лаптев, С. А. Полиевский. – М. : Физкультура и спорт, 1990. – 368 с.

Ковальова А.М.
Запорізький гуманітарний
коледж ЗНТУ
Голова ЦК «Туризму, інформаційних
технологій та іноземної мови»,
викладач вищої категорії

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ ТУРИЗМОМ

Актуальною проблемою в сучасній Україні є збереження здоров'я студентської молоді. Для того, щоб успішно навчатись та отримати якісну вищу освіту, треба мати достатньо високий рівень здоров'я. На жаль, останнім часом спостерігається стійке погіршення стану здоров'я молоді. Тому саме фізична активність є одним із найкращих природних заходів попередження захворювання всіх систем організму і продовження активного способу життя. Враховуючи особливості способу життя студентів, а саме їхню фізичну активність і позитивне ставлення до фізкультурно-спортивної діяльності та активних видів відпочинку, можна виділити туризм як важливий елемент

організації виховання та формування здорового способу життя студентської молоді[3, с.421]. Позитивний вплив рухової активності під час занять туризмом підсилюється тривалим перебуванням на свіжому повітрі (ліс, гори). Отже, спортивно-оздоровчі походи із впливом на весь організм людини є цілющим джерелом здоров'я[4, с.315].

Здоровий спосіб життя включає такі основні елементи, як плідна праця, раціональний режим праці і відпочинку, позбавлення шкідливих звичок, оптимальний руховий режим, особиста гігієна, загартовування, раціональне харчування тощо. Раціональний режим праці та відпочинку є необхідним елементом здорового способу життя та сприяє становленню чіткого і необхідного ритму функціонування організму. Це створює оптимальні умови для зміцнення здоров'я, поліпшення працездатності і підвищення продуктивності праці[2, с.55].

Наступною складовою здорового способу життя є позбавлення від шкідливих звичок –куріння, алкоголю, вживанню наркотиків. Ці порушники здоров'я є причиною багатьох захворювань, різко скорочують тривалість життя, знижують працездатність, згубно позначаються на здоров'ї підростаючого покоління і на здоров'ї майбутніх дітей.

Виходячи з вищезазначеного необхідно підкреслити, що для ефективного оздоровлення та профілактики хвороб необхідно тренувати і вдосконалювати насамперед витривалість, яка у поєднанні із загартовуванням та іншими компонентами здорового способу життя забезпечить організму надійний захист проти багатьох хвороб[3, с.422].

Заняття туризмом дають змогу виконувати зазначені вище норми здорового способу життя. Туристська діяльність є гарним засобом оздоровлення і фізичного розвитку молоді. Саме тому, що мають місце екологічна забрудненість великих міст і селищ, високий рівень шуму та інші травмуючі чинники, а також висока частка часу перебування студентів у закритих приміщеннях суботній і недільний туристський похід є важливим засобом оздоровлення і профілактики різних захворювань[1, с.73].

Спортивно-оздоровчий туризм – вид діяльності, яка, завдяки подорожам та походам, спрямована на збереження здоров'я студентської молоді. Як здоров'язберігальна діяльність спортивно-оздоровчий туризм розв'язує проблеми здорового способу життя[5, с.130]. Основні його елементи – це плідна праця, раціональний режим праці й відпочинку, позбавлення шкідливих звичок, оптимальний руховий режим, особиста гігієна, загартування, раціональне харчування.

Спортивно-оздоровчий туризм сьогодні – це найбільш багатогранна форма активного відпочинку молодої людини, її гармонійного розвитку. Також це найбільш демократичний вид відпочинку, який надає людині можливість вільного вибору форми власної активності, що реалізується в умовах похідного життя за розробленим заздалегідь маршрутом. Практика підтверджує, що для багатьох молодих людей спортивно-оздоровчий туризм поступово стає не просто хобі або способом оздоровлення, але й частиною всього їхнього життя [4, с.316]. Прагнення молодої людини до самовираження, спілкування з іншими людьми і прекрасним світом природи, до самоствердження і спортивних досягнень сприяє формуванню здорового способу життя.

Спортивно-оздоровчий туризм передбачає подолання маршруту активним способом, тобто без використання транспортних засобів, покладаючись лише на власні сили, реалізуючи вміння і навички пересування пішки, на лижах, плавання на плотах і човнах, їзди на велосипеді тощо. Долаючи перешкоди за рахунок власної фізичної та технічної підготовки, турист залишається фізично активним протягом усього походу, чого не можна сказати про інші види фізичної діяльності людини. У туристичному поході турист виконує сукупність фізичних і технічних дій, які є загальноприйнятими в методиці фізичного виховання та туризмі, але значно ширші, різноманітніші і природніші за своїм змістом.

Усі види спортивно-оздоровчого туризму відповідають сутності збереження здоров'я[5, с.131]. Вони забезпечують активні соціальні контакти з природними ресурсами, сприяють розвитку пізнавальної та рухової діяльності, корисному проведенню відпочинку, покращенню фізичного й психічного стану

в цілому. На основі досліджень було доведено, що систематичні заняття спортивно-оздоровчим туризмом підвищують функціональні резерви найважливіших систем організму молодої людини: серцево-судинної, дихальної, м'язової, нервової, сприяють розумовому розвитку, розвитку швидкості перемикавання уваги[4, с.316].

Щодо оздоровчої функції туризму, то будь-яка рекреаційна діяльність (у тому числі й туризм) спрямована на відновлення функцій організму. Тому до всіх видів і форм туризму цілком застосоване визначення «оздоровчий»[1, с.73].

Відмінність між ними полягає лише у тому, яким чином та за рахунок яких засобів відбувається оздоровлення. У туристичних походах оздоровлення учасників здійснюється шляхом зміни виду діяльності та дозованих фізичних навантажень, за допомогою взаємодії з природним середовищем протягом усієї подорожі, загартовування та адаптації до незвичних умов, а також за рахунок нормального, повноцінного харчування [3, с.423].

Оздоровча функція туризму спрямована на використання природних об'єктів з метою позитивного впливу на організм особистості. Сучасні досягнення науки і техніки все більше позбавляють людину від фізичних навантажень в результаті чого різко зменшується рухома активність людей. Рухома недостатність повинна скорочуватись за рахунок фізичних вправ. Найбільш доступними для всіх людей є гігієнічна гімнастика, прогулянка, екскурсія, походи. На відміну від усіх видів спорту, в туризм і фізичні навантаження хоча і можуть бути достатньо високими, вони є цілком посилюваними за рахунок того, що розподілені на багато годин та днів.

Оздоровче значення туризму вирішується також за допомогою правильно організованого графіку проходження маршруту з дотриманням оптимального режиму фізичних навантажень і активного відпочинку, використання благотворної дії природних чинників на усі функції організму. Періодичне переключення на заняття туризмом студентів, що регулярно займаються іншими видами спорту, сприяє ліквідації небажаних наслідків адаптації молодої людини до фізичних навантажень. Адаптація обумовлена тим, що в

результаті тривалого стандартного виконання одного і того ж фізичного навантаження припиняється процес прояви нових пристосованих зрушень в організмі. У даному випадку потрібна тимчасова переорієнтація людини на інший рід діяльності, але також зв'язаної з фізичними навантаженнями[2, с.57].

Оздоровчий ефект, благотворний вплив на людину природного середовища посилюються в спортивно-оздоровчому туризмі також можливістю воскресити природні, генетично закладені в людині види її діяльності в природному середовищі, що в значній мірі компенсує недоліки системи життєдіяльності людини у високо урбанізованому середовищі міста.

Список використаних джерел

1. Воронов М. П. Вплив занять туризмом на рівень фізичної підготовленості студентів // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. – Серія : Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. – 2013. – Вип. 112, т. 1. – С. 71–74.
2. Кобеньок Г.В. Вплив туризму на формування мотивацій до здорового способу життя учнівської та студентської молоді // Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки – Черкаси, 2010. – Вип. 191. – Ч. 3. – С. 54–59.
3. Підлужняк О.І., Шемчак І.А. Вплив занять туризмом студентів вищих навчальних закладів на формування здорового способу життя // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології . – 2010.– № 1(3). – С.421–428.
4. Тихонова С. Туризм, як засіб підвищення рівня здоров'я студентів вищих навчальних закладів //Актуальні проблеми фізичного виховання студентів в умовах кредитно-модульної системи навчання: тези Всеукр. наук.-практ. конф. – Дніпропетровськ, 2010. – С. 315–316.
5. Шевчук А. Вплив різних видів туризму на фізичний стан студентів // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. – 2015. – № 4 (55) – С. 129-132.

Остапенко О.В.,
Немирівський коледж
будівництва та архітектури ВНАУ
викладач хімії, біології
куратор групи Б-11

ФОРМУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОГО СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ДО СВОГО ЗДОРОВ'Я

Сьогодні суспільство постало перед значною проблемою – стан здоров'я нашої молоді. Спостерігається як молоді люди руйнують свої молоді організми нікотинном, наркотиками, алкоголем. Якщо про наркотики і їх шкоду ведеться значна роз'яснювальна робота в школах, службами соціального захисту і іншими органами, то про згубний вплив алкоголю, особливо пива і так званих слабоалкогольних напоїв говориться мало. Тому дуже важливо сьогодні не лише говорити про шкоду, а і практично її показувати. Кожний викладач навчального закладу повинен формувати у студентів відповідально ставитися до свого здоров'я, бажання вести здоровий спосіб життя.

Зокрема я, як викладач хімії, намагаюся надати максимум інформації студентам про алкоголь і його згубний вплив на організм. Наприклад, розробила бінарне заняття з хімії та біології на тему: «Спирти, їх згубна дія на організм людини» (ДОДАТОК 1). На якому були розглянуті негативні та позитивні сторони використання етилового спирту в життєдіяльності людини.

На занятті були застосовані методи інтерактивного навчання: робота в малих групах, самоперевірка завдання, тренінг, ігри «Заморочки у мішку», «Хрестики-нулики» і «Хімія у віршах».

Також одним із елементів заняття були «Громадські слухання», де студенти зачитали доповіді з історії алкоголю, статистика вживання алкоголю в світі, алкоголь і ДТП, «...що люди п'ють?». Громадські слухання супроводжувались переглядом слайдів і відеороликів, завдяки яким слухання були більш цікавими, емоційними і повчальними. Вражаюче прозвучали результати соціологічного опитування серед студентів I курсу, які давали відповіді при анонімному анкетуванні.

Також на занятті застосовувався метод інтеграції дисциплін – спільний проект «Хімія – біологія». Студенти побачили досліди, як згубно діє спирт на живий організм. Зокрема, перший дослід – відбулася денатурація курячого білка при змішуванні його із етиловим спиртом і другий дослід показав, що зерна пшениці, висіяні на ватку і змочені звичайною водою - проростають гарно, а при додаванні кількох крапель етилового спирту до води – зерна пшениці зовсім не сходять. Крім того, виступила з доповіддю «Шляхи перетворення алкоголю в організмі і зміни, які він викликає в тканинах».

Цікавою формою роботи для студентів став тренінг: «За і проти етилового спирту», де студенти висловлювали власні думки з приводу ставлення до користі чи шкідливості застосування спиртів. І прийшли до висновку, що користі з нього більше, аніж шкоди. Це люди дозволили перейти йому межі дозволеного.

Як куратор групи провела відкриті виховні години на теми: «Шкідливість алкогольного впливу» (ДОДАТОК 2) та «Шкідливий вплив тютюну на організм людини» (ДОДАТОК 3). Метою заходів було пропагувати здоровий спосіб життя, викликати у студентів негативне ставлення до шкідливих звичок, а саме до вживання алкоголю та тютюнопаління, які завдають великої шкоди здоров'ю людини. Формувати у підлітків якості сильної особистості та здатності протистояти шкідливим звичкам.

Виховні заходи були цікавими, змістовними. Перед виховною годиною було проведено анонімне анкетування, результати якого потім обговорювалися. Використовували висловлювання відомих діячів про збереження здоров'я, брошури, повідомлення, розроблено слайди з малюнками та фотографіями про шкоду вживання алкоголю. Особливо сподобались та вразили студентів відеоролики про шкідливість вживання алкоголю і паління (як кажуть: «Краще один раз побачити, ніж десять почути»). Студенти разом із викладачами відзняли соціальний ролик «Я без шкідливих звичок, тому що...» Усі показали високу активність на годині, видно було що діти перейнялися даною темою та задумалися над своїми звичками. Адже дійсно, вживання алкогольних напоїв та

тютюнопаління в нашій державі набуло загрозливих наслідків, особливо жахлива ситуація серед молоді. Шкідливі звички мають підлітки, студенти.

У нашій країні поки що надана свобода дій продавцям і виробникам алкоголю і сигарет. Реклама вселяє нам, що алкогольні напої, в тому числі слабоалкогольні і пиво – це щось чудове, і пропонує пробувати то один їх сорт, то інший... Що маємо, не бережемо, втративши плачем...

«Той, хто закликає нас до зайняття спортом, хто учить чистоті і ладу у всьому – дійсний друг. Вчіться говорити «ні» тим, хто пропонує випити, закурити...» - такими словами закінчувалися виховні години.

Я зверталася до юнаків та дівчат нашого коледжу:

- «Знайдіть у собі сили, аби не вживати алкогольні напої та тютюн навіть тоді, коли їх пропонують вам близькі люди. І вживання розцінюйте як недолік, а тверезість – як норму свого життя. Нам потрібно зрозуміти, що прірва шкідливих звичок, у яку ми можемо впасти, згубить нас і наше майбутнє. Давайте задумаємось над цим. Ми приходимо в цей дивний світ усі такі різні, неповторні. Кожен з нас має три шляхи: вищий, пересічний, нижчий. Вищий шлях у житті обирають одиниці – високодуховні люди. Нижчим шляхом ідуть слабкі, безвольні люди, в народі їх часто не люблять, навіть ставляться з презирством. Пересічний шлях – це шлях більшості людей: чесних, порядних, тих, хто любить природу, працю. Жоден із нас не може обирати собі колір волосся та шкіри, розріз очей, зріст. А ось який шлях у житті обрати – вищий, пересічний чи нижчий, залежить виключно від кожного із нас».

ДОДАТОК 1

ПЛАН ЗАНЯТТЯ

Тема заняття: «Спирти, їх згубна дія на організм людини».

Тип заняття: інтегроване заняття.

Форма проведення заняття: гра з елементами тренінгу.

Мета заняття:

Навчальна: узагальнити знання студентів з теми: «Насичені одноатомні спирти». **Виховна:** ознайомити студентів з небезпечними наслідками вживання алкоголю; навчити їх приймати свідомі рішення. **Розвиваюча:** розвивати особисту відповідальність; робити вільний вибір за умови повної обізнаності.

Міжпредметні зв'язки: біологія, анатомія, медицина, соціологія, правознавство, історія, українська література.

Обладнання: комп'ютер, фрагменти відеофільмів, слайди, таблиця «Вплив алкоголю на організм людини», роздатковий матеріал, штативи з пробірками, вода, спирт, білок курячого яйця, чашки Петрі, насіння пшениці, проросле насіння пшениці.

СТРУКТУРА ЗАНЯТТЯ:

- I. Організаційний момент.
- II. Актуалізація опорних знань і вмінь студентів.
- III. Спільний проект «Хімія – біологія».

Демонстрація дослідів.

- IV. Доповіді студентів за планом:

1. *Історія алкоголю;*
2. *Статистика вживання алкоголю в світі (іноземна мова);*
3. *Висновки соціологічного опитування в групі (соціологія);*
4. *Алкоголь і ДТП (право);*
5. *«...Що люди п'ють?»;*

- V. Спільний проект «Хімія – біологія».

Виступ викладача біології на тему: *«Шляхи перетворення алкоголю в організмі і зміни, які він викликає в тканинах».*

- VI. Тренінг

Дискусія студентів на тему: *«За і проти етилового спирту»*

- VII. Підсумки заняття.

- VIII. Мотивація оцінювання студентів.

- IX. Домашнє завдання.

ДОДАТОК 2

Тема виховного заходу: «Шкідливість алкогольного впливу».

Вибір даної теми обумовлений тим, що з погіршенням економічної стабільності в нашій державі багато людей починають шукати «порятунку» вдаючись до зловживання алкоголем, особливо важка ситуація з підлітковим алкоголізмом, тому даний захід покликаний на роз'яснення студентам всіх тих прихованих загроз, які містять у собі надмірне зловживання алкоголю; пропаганда здорового способу життя.

Виховні цілі:

- 1) виховувати в студентів прагнення до здорового способу життя;
- 2) виховувати розуміння того, що причиною багатьох злочинів є надмірне вживання алкоголю;
- 3) виховувати в дітей прагнення до оздоровлення нашої нації;
- 4) профілактика алкогольної залежності серед студентів коледжу.

Обладнання – плакати, відеоролики про шкідливий вплив алкоголю, мультимедійний проектор, ноут-бук.

Повідомлення академічній групі теми, дати та часу проведення виховного заходу. Залучення активу групи до допомоги у зборі та систематизації матеріалів.

План виховного заходу

Вступ.

1. *Наслідки погіршення економічної ситуації в Україні.*
2. *Зниження фізичних можливостей після вживання алкоголю.*
3. *Захворювання, які виникають на ґрунті алкоголізму.*
4. *Злочини, які скоєні у стані алкогольного сп'яніння.*
5. *Дані Всесвітньої організації охорони здоров'я.*
6. *Гумореска «Кумів реактор».*

Висновки.

ДОДАТОК 3

Тема виховного заходу:

«Шкідливий вплив тютюну на організм людини»

Мета: пропагувати серед студентів здоровий спосіб життя, інформувати про ризик розвитку залежності від тютюну, набуття нових та ускладнення наявних захворювань. Формування у підлітків якостей сильної особистості та здатності протистояти тютюновій індустрії. Попередження паління серед підлітків. Виховувати в дітей дбайливе ставлення до власного здоров'я; негативне ставлення до нікотину, розширити знання про згубну дію нікотину на організм людини, розвивати здібність до самоаналізу та спостереження.

Обладнання: вислови видатних людей, презентація, ілюстрації, відеоролики, пам'ятка для студентів, які палять «Щоб покинути палити».

План виховного заходу

Вступ. Виступи студентів-читців

1. Історія тютюну.

2. Статистичні дані по Україні (регіону).

3. Шкідливість нікотину на організм людини.

4. Хімічні сполуки, які входять до складу сигарет.

5. Пасивне куріння

6. Вислови відомих людей України про шкоду паління.

7. Результати анонімного анкетування.

8. Відеоролик студентів групи Б-11 «Я без шкідливих звичок, тому що...»

Висновки.

V. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА ЩОДО БЕЗПЕЧНОГО КОРИСТУВАННЯ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ.

Шуляк М.С., м. Конотоп,
Політехнічний технікум КИСумГУ,
викладач

ПРИЧИНЫ, ВИДЫ И ПОСЛЕДСТВИЯ ИНТЕРНЕТ-ЗАВИСИМОСТИ ПОДРОСТКОВ

С развитием информационных технологий, которые сами по себе являются несомненным благом, человек столкнулся с новой проблемой.

Оказалось, что интернет, созданный для того, чтобы помогать и служить инструментом в работе или учебе, может и сам поработить и затянуть человека вплоть до жестокой зависимости от всемирной сети.

Многие недооценивают масштаб данной проблемы и совершенно напрасно, ведь даже психологи и медики давно забили тревогу. Интернет-зависимость уже практически находится в перечне психических заболеваний, и тяжелая ее форма подлежит лечению наряду с алкоголизмом и наркоманией. Существуют некоторые признаки, по которым можно определить, интернет-зависимость.

Во-первых, блуждание по просторам интернета предпочитается иному виду отдыха и времяпровождения. Зачастую время, проведенное за компьютером, пролетает так быстро, что вместо планируемых 15-ти минут проходит несколько часов, нещадно копятся невыполненные вовремя дела, работоспособность значительно понижается. Если интернет отсутствует, человек не знает чем себя занять, появляется депрессия или раздражительность.

Интернет-зависимость проявляется также и в том, что всемирная сеть отнимает не только уйму времени, но и деньги, которые уходят на приобретение все более мощного компьютерного оборудования и оплату онлайн-покупок. Близко к сердцу принимается потеря рейтинга на различных сайтах, болезненно переживается низкие оценки фото или удаление из друзей в социальных сетях. Постоянно преследует навязчивое желание проверить почту, заглянуть на любимый форум или страничку в Фейсбуке. Если обнаружены вышеприведенные симптомы – пора начинать борьбу за независимость от Интернета подростка.

Человек, находящийся на последней стадии зависимости, уже не способен существовать в реальной жизни, вне своего уютного виртуального мирка. Он перестает работать, следить за собой, забывает даже поесть. Живое общение полностью исчезает, друзья и родные отходят на второй план. Исследователи данной проблемы различают несколько видов такой зависимости, каждый из которых вызван определенными психологическими предпосылками.

Первый и наиболее распространенный вид – это постоянное виртуальное общение, не ограниченное временными рамками. Человек бесконечно зависает в многочисленных социальных сетях, заводит сотни друзей. Происходит подмена реального общения и дружбы их виртуальными аналогами. Такая интернет-зависимость, по мнению психологов, развивается у тех, кто имеет проблемы с социализацией в настоящей жизни. Группа риска - подростки, люди с заниженной самооценкой. [1]

Вторая распространенная зависимость - игровая. Все большую популярность набирают многопользовательские онлайн-игры, зачастую не позволяющие геймеру отлучиться даже на полчаса. Битвы, погони, сказочные персонажи затягивают с головой в виртуальный мир, позволяющий забыть о проблемах и неурядицах. Придя со скучной и тяжелой работы или учебы, человек бросается к компьютеру, чтобы попасть в мир легких и приятных побед и приключений, а попадает в тяжелую игровую интернет-зависимость. Группа риска – инфантилы, люди со слабым характером, не умеющие или не желающие преодолевать проблемы, которые ставит перед ними реальная жизнь, зачастую ими являются подростки.

Третий вид зависимости – сексуальный. Он выражается в стремлении получить сексуальное удовольствие, не отходя от экрана монитора. Последствие – полная неспособность завести отношения в реале.

Еще одна форма зависимости от всемирной сети – информационная интернет-зависимость. Подверженные ей подростки часами блуждают на бескрайних просторах сети, переходя с одного сайта на другой без всякой на это необходимости. Перегруженный, перекормленный информацией мозг в итоге теряет способность к глубокому мышлению и критическому анализу.

Также можно выделить интернет-зависимость от онлайн-игр на деньги, в частности, пристрастие к виртуальному казино. Далеко не у всех есть возможность посетить настоящее казино, однако практически каждый может с легкостью отдаться игре на многочисленных сайтах, поддавшись заманчивой рекламе. Это свидетельствует о неустойчивой психике или ее расстройстве. [2]

В настоящее время существуют клиники, которые готовы принять пациентов, которые жалуются на интернет-зависимость, однако, по словам врачей, лечатся лишь единицы. Остальные, либо не признают наличие у себя зависимости, либо пытаются выкарабкаться из нее самостоятельно. [1]

Вместе с тем, результаты опроса и изучение научной литературы позволили выяснить следующее:

- интернет-зависимость провоцирует в головном мозге человека изменения, подобные влиянию алкоголя или наркотиков;
- нарушаются функции мозга и работа участков, отвечающих за способность принятия решений, самоконтроль, проявление эмоций;
- длительное нахождение за компьютером негативно сказывается на позвоночнике и циркуляции крови во всем организме;
- приводит к нарушению зрения;
- к пренебрежению нормальным питанием, а также к отрицательному влиянию на нервную систему и психику.

Четверть респондентов уже имеют интернет-зависимость, а 43% находятся в «группе риска». [2]

Основой лечения компьютерной зависимости является психологическая коррекция, которая проводится индивидуально и в специальных тренинговых группах.

Психологическая помощь направлена на улучшение взаимоотношений с близкими и сверстниками, обучение саморегуляции и умению справляться с трудностями, воспитанию волевых качеств, повышению самооценки, формированию новых жизненных увлечений.

Важнейший этап лечения компьютерной зависимости - это привлечение страдающего ею человека в процессы, не связанные с компьютерами, чтобы электронные игры и процессы не стали заменой реальности. Необходимо показать человеку, что существует масса интересных развлечений помимо компьютера, которые не только позволяют пережить острые ощущения, но также тренируют тело и нормализуют психологическое состояние. [3]

Профілактика залежного поведіння придбає особливу значимість в підлітковому віці. Але особливо потрібно звертати увагу на тих, у кого уникнення реальності ще не знайшло свого яскравого вираження, хто тільки починає засвоювати аддиктивні патерни поведінки в важких спорах з потребами середовища, хто потенційно може бути залучений в різні види аддиктивної реалізації.

За думкою деяких вчених, профілактика інтернет-залежності студентської молоді можлива через створення психолого-педагогічних умов для посилення правової відповідальності молоді та інформування їх про наслідки інтернет-залежності для особистого здоров'я та здоров'я представників соціального оточення, а також через проведення профілактичних заходів по зміцненню морально-психічного здоров'я. Це є першочерговою задачею суспільних та державних організацій. [1]

Список використаних джерел

1. Міжнародний день БЕЗ інтернету / Режим доступу: // CALEND. URL: <http://www.calend.ru/holidays/0/0/3190/>.
2. Фінюшин К. А. Профілактика інтернет-залежного поведіння як одне з умов формування здорового образу життя молоді // Молодий учений. - 2016. - №15.1. - С. 24 - 27. - URL <https://moluch.ru/archive/119/33085/>.
3. Егоров А.Ю., Кузнецова Н., Петрова Е. Особливості особистості підлітків з інтернет-залежністю // Проблеми психічного здоров'я дітей та підлітків. 2005. Т.5. № 2.С. 20-27.

Мусієнко О. М., методист вищої категорії
відділу наукового та
навчально-методичного
забезпечення змісту позашкільної освіти
та виховної роботи
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»

ІНТЕРНЕТ ЗАЛЕЖНІСТЬ СЕРЕД ДІТЕЙ І МОЛОДІ

В наш час все більше уваги громадськості та науковців привертають актуальні і болючі для українського суспільства проблеми, зокрема посилення негативного впливу на дітей засобів масової інформації (і в першу чергу Інтернету та телебачення). Особливо потужний вплив на молодь здійснює Інтернет, стає для молоді основним джерелом інформації. [4]

Людська цивілізація останніх десятиліть усе більше набуває рис інформаційного суспільства, що позначає нову історичну фазу розвитку цивілізації, у якій головними продуктами виробництва є інформація та знання. [7, с. 66] Комусь буває замало тільки плавати, кататися на водяному матраці чи грати у водне поло. Діти часто забувають про безпеку і бавляться, як вважають за потрібне. Хто знає, чим саме займається юний шибайголова на вулиці, коли видається вільна хвилина, і коли друзі навколо запевняють, що нова забавка цілком безпечна і нічого страшного не станеться. Все це провокує на геройство, на випробування своїх сил і вміння. І діти потрапляють у халепу. [5, с. 14]

Підлітковий вік - один з найбільш складних періодів розвитку людини. Не дивлячись на відносну короткочасність (з 14 до 18 років), він практично багато в чому визначає все подальше життя індивідуума. Саме в підлітковому віці переважно відбувається формування характеру і інших основ особи. Ці обставини: перехід від опікуваного дорослими дитинства до самостійності, зміна звичного шкільного навчання на інші види соціальної діяльності, а також бурхлива гормональна перебудова організму - роблять підлітка особливо уразливим і податливим до негативних впливів середовища. При цьому необхідно враховувати властиве підліткам прагнення вивільнитися з під опіки : контролю рідних, вчителів і інших вихователів.[1]

Не менш небезпечним для дітей може бути і Інтернет. Старший науковий співробітник Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи Зоя Гаркавенко зазначила, що Інтернет та комп'ютерні ігри (в тому числі он-лайн) викликають звикання чи навіть залежність яке може виникнути досить швидко, навіть через півроку. Фахівець відзначила, що у цьому плані найбільш вразливими є підлітки 11-17 років. Вони наштовхуються

на такі ризики, як потрапляння у віртуальний світ, зменшення соціальних контактів, соціальну дезадаптацію, що може призвести до депресії та самогубства. Інтернет-залежний не може контролювати кількість часу, Великий обсяг часу проведений перед монітором, у нього з'являється сухість очей, розлади сну, зникає апетит. У нормальному життєвому ритмі протягом ночі проводить кілька фаз сну. Найглибший сон, під час якого організм відпочиває, сповнюється новими силами, настає у четвертій фазі сну. виявиться, що найнесприятливішим для пробудження є період четвертої фази - з 4.00 до 5.00 ранку. Такий сон складно перервати, постійне пробудження у цей час справляє негативний вплив на організм. За умовами гри учасник виконує завдання кураторів саме у цей час. Відповідно, порушується функціонування ЦНС, координація рухового апарату, дитини стає незібраною й дратівливою, з легкістю піддається впливу ззовні.[2, с. 20]. Психологи багато говорять про те, що зацікавленість різного роду «стрілялками», яскраві картини крові, розривання плоті вбитих може провокувати людину спробувати таку ситуацію не у віртуальному, а в реальному житті. Так само, як ігри, в яких герой може стрибати з високого будинку, перелітати прірви тощо, провокують дітей робити щось подібне, ризикуючи своїм здоров'ям та життям.

Багато комп'ютерних ігор практично позбавленні корисних складових, зате містять цілий набір шкідливих як для тіла, так і для психічного розвитку дітей. Вони змушують дитину годинами сидіти за комп'ютером, що вкрай несприятливо позначено на зір, провокують кисневе голодування дитячого організму, гіподинамію й інші шкідливі наслідки. Та головне в іншому: вони показують підліткам і дітям, що жорстокість є припустимою і навіть необхідною. [7, с. 72] Під час комп'ютерних ігор дитина відчуває постійний дистрес через підвищений викид у кров ферментів адреналіну, кортизону тощо. За відсутності руху та хронічної гіподенамії це призводить до перезбудження, психічної неврівноваженості, а в низці випадків - до стану афекту, трансу. У поєднанні з психологічною впевненістю в тому, що насилля - це "нормально", такий стан є причиною жорстокості молоді. [7, с. 72]

При Міністерстві охорони здоров'я США ще у 1969 році був створений

Науково-консультативний комітет з метою більш детального аналізу впливу демонстрації насильства на суспільство. Висновок комісії шокував Америку: фактом став безпосередній зв'язок між насильством на екрані та насильством у житті, і компанії, що демонструють інформацію з елементами насильства, несуть відповідальність за асоціальні дії своїх глядачів, а особливо дітей та підлітків. У 1977 році трьома телекомпаніям США (ABS,NBS,CBS) було пред'явлено обвинувачення в «інтоксикації» через сцени насильства 15-річного мешканця Маямі, який убив 83-річну сусідку. Соціологічне дослідження проведене у 80-х роках у США серед засуджених злочинців навело такі данні: 63% засуджених злочинців заявили, що вони здійснили злочини, копіюючи телевізійних героїв, а 22% перейняли із телефільмів «технологію» злочину.

Інтернет надає більше інформації ніж батьки, друзі чи вчителі і досить часто діти довіряють цій інформації не менше, а іноді навіть більше ніж рідним і близьким. Дані соціологічного дослідження О. Ю. Дроздової (Ін-т психології ім. Г. С.Костюка АПН України) зазначають що 58% молоді прагнуть копіювати поведінку телегероїв, здебільшого з іноземних фільмів, а 37,3% молоді взагалі готові вчинити протиправні дії, наслідуючи телегероїв.

Та головне в іншому: вони показують молоді, що жорстокість є припустимою і навіть необхідною. У комп'ютерних іграх, щоб подолати супротивника, потрібно використовувати витончені та досить жорстокі методи боротьби. Герої «екшенів» безжалісно б'ють і вбивають "поганих хлопців". Відповідно до досліджень така поведінка робить підлітків більш жорстокими стосовно однолітків, батьків, людей взагалі, а також будь-яких живих істот. В результаті розвитку інформаційно-комунікативних процесів, які мають наднаціональне та надкультурне спрямування, відбувається формування відповідного типу особистості, які наділяються агресивною поведінкою.

Згідно з науковими дослідженнями психологи виділяють чотири типи агресивних дітей.

1. Дитина, схильна до фізичної агресії. Вона активна, любить ризик, прагне до загального визнання. Має організаторські здібності. Лідер у колективі, але водночас схильна до садизму, у неї немає самоконтролю, вона

імпульсивна, для неї не існує моральних обмежень. Таку дитину видно відразу, її агресія явна, відкрита.

2. Дитина, схильна до прояву вербальної агресії. Доведено, що ці діти психологічно неврівноважені, у них спостерігаються підвищена тривожність, невпевненість, вразливість, нерідкі депресивні стани, відзначається недостатня працездатність. Цей тип більше «закритий» для навколишніх, він несе страждання своїм близьким - не фізичним, але словесним (вербальним) впливом. Такі діти добре влучають у ціль - у найбільш чутливі точки однолітків. Від агресивних дітей дуже страждають ті, хто має фізичні недоліки, ослаблене здоров'я, відрізняються боязкістю, сором'язливістю, невпевнені в собі.

3. Дитина, схильна до прояву непрямой агресії. Ці діти надмірно імпульсивні, їх відрізняють примітивні потяги, прагнення до негайного задоволення своїх бажань. З одного боку, вони схильні до ризику, з іншого - чутливі, м'які, поступливі. Дуже болісно реагують на критику. «Жало» таких дітей діє не прямо, а через об'єкт або суб'єкт, а сам «агресор» спостерігає, як будуть розвиватися події далі. Це - агресія «тишком-нишком», за принципом: «Завести на сварку, бійку й подивитися, що буде».

4. Діти-«негативісти». Цей тип властивий здебільшого підліткам, які вже мають достатній соціальний досвід, щоб обмірковувати кожне слово й кожну дію. Такі діти все приймають у штики, критика для них - особиста образа. Але водночас вони розважливо обмірковують кожен крок, щоб зробити у відповідь усе «гостріше» і «крутіше», вважаючи, що жалість і співчуття - для слабких. Розуміння причин, що обумовлюють агресивні реакції дитини, та визначення типу, до якого вона належить, дають можливість вихователю продумати стратегію й тактику роботи з нею в колективі. [4]

З метою запобігання негативного впливу інтернету деякі експерти пропонують створити «чорний» та «білий список» веб-сайтів. Але створення "чорних списків", які б забороняли певні веб-сайти є хибним шляхом та марним витрачанням часу та зусиль, адже хоч сайти з небезпечним контентом постійно закриваються, вони так само регулярно з'являються знову. Набагато ефективніше створювати «білий список» веб-сайтів, які рекомендуватимуть для відвідування

дітям За словами автора ідеї, заступника голови правління "Інтернет Асоціації України" Олександра Ольшанського, йдеться про те, щоб визначити веб-сайти, які не містять небезпечного контенту, і рекомендувати їх для перегляду молоді. До "білого списку" хочуть включити освітні та інформаційні ресурси. Щоб система запрацювала, "потрібна програма, яка стоїть на комп'ютері, і потрібен, власне, список, який підтримується і розміщений десь на серверах провайдера". Але ні про якийсь державний контроль трафіку не йдеться, адже для запровадження цього механізму обов'язково буде потрібна не лише згода, але й ініціатива батьків підлітка. Тобто на власні комп'ютери користувачі батьки повинні ставити цю програму самі.

Але як би держава не забороняла ті чи інші фільми чи сайти з елементами насилля чи розпусти, якщо батьки не будуть приділяти значної уваги своїм дітям, і в родині не буде створена атмосфера довіри і любові, то ніякі заборони не діятимуть. Зокрема за даними НЕК майже 76% батьків не цікавляться тим, які вебсайти відвідують їхні діти. Втім, експерти такі цифри пояснюють не байдужістю батьків, а їхньою необізнаністю. Тому батьки повинні своїм власним прикладом надихати дітей на добрі справи і бути для них моральним авторитетом, і тоді дітей не буде тягнути до заборонених речей. І тільки тоді коли будуть об'єднані зусилля батьків, держави і громадськості ми зможемо досягнути значних успіхів у вихованні підростаючого покоління Діти це наше майбутнє. І якщо ми не зупинимо вчасно цей дев'ятий вал низькопробної і аморальної продукції, який вливається в їхні голови, спотворюючи дитячу свідомість та душі, то майбутнього у наших дітей просто не буде.[3]

Якщо суспільство хоче уберегти дітей від ігрової залежності воно має у першу чергу впливати на батьків, адже родина відіграє захисну функцію, що дозволяє незрілій особистості сформуватися і стати на ноги. Аби уберегти дітей від комп'ютерної залежності та ігроманії, фахівці радять батькам регламентувати вільний час дитини і не дозволяти багато часу проводити біля комп'ютера чи телевізора. Потрібно ознайомлювати учасників з небезпеками Інтернету, формувати у людини інформаційну культуру та відповідальну поведінку в Інтернеті, вчити молодь безпечно користуватись Інтернетом. [6,с.

9]

Важливо, щоб це була не кіберособистість із віртуального ідентичністю, а духовно й інтелектуально розвинена особистість, здатна ефективно будувати своє життя в сучасному суспільстві. [7, с. 72]

Список використаних джерел

1. Виховна година агресія та жорстокість в підлітковому колективі // [Електронний ресурс] Самофалова Л.М., Практичний психолог ЗОШ № 2 м. Красноармійська – Режим доступу: [agresivna_povedinka_pidlitkiv.pdf](#)

2. Профтех Освіта [Текст] // Журнал - № 1 (108) - грудень - 2017 с. 20-21

3. Вплив телебачення та Інтернету на моральне та фізичне здоров'я дітей // [Електронний ресурс] Чупрій Леонід Васильович кандидат філософських наук, доцент, Голова громадської організації «Демократичні ініціативи молоді», співзасновник Всеукраїнської громадської організації «Чесне слово» – Режим доступу: [children_tv_violence.html](#)

4. Всесвітня організація охорони здоров'я твердить, що Україна посідає 5 місце в Європі за рівнем насильства серед молоді. [Електронний ресурс] – Режим доступу: [violance_children_ob](#)

5. Освіта України [Текст] // (1277) - 13 лютого - 2012 с. 14

6. Основа [Текст] // № 5 (89) – травень - 2016 с. 9-13

7. Управління школою [Текст] // № 22-24 (538-540) - серпень -2017 с. 66-72.

Бандурка Л.В., м.Конотоп,
Політехнічний технікум КІ СумДУ,
завідувач відділення, викладач

СХИЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ ДО ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНОСТІ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

Глобальний розвиток інформаційних технологій, без яких сьогодні неможливо уявити наше життя, зумовив появу складної проблеми сучасного

суспільства – інтернет-залежності. Все частіше молодь заглиблюється у віртуальний світ, самовизначається та самостверджується в ньому, проте втрачає ціннісні орієнтації, втрачає вміння самостійно думати, аналізувати і перетворюється на простого споглядача.

Аналіз наукових досліджень засвідчує, що зазначена проблема знайшла своє відображення у сучасних наукових працях вчених, а саме: О. М. Арестова, Ю. Д. Бабаєва, К. В. Боярова, А. Є. Войскунський, М. С. Іванов, Н. В. Чудова, К. Янг.

Мета статті полягає у висвітленні основних аспектів схильності студентів до інтернет-залежності та шляхи подолання даної проблеми.

Мережа Інтернет – це джерело найрізноманітнішої інформації. Зараз Інтернет дуже широко використовують в освітніх цілях, оскільки він значно полегшує навчання. Зокрема, найчастіше застосовується за такими напрямками:

- дистанційне навчання, основним принципом якого є інтерактивна взаємодія у процесі навчальної роботи, надання студентам можливості самостійного освоєння досліджуваного матеріалу, а також консультаційний супровід у процесі дослідницької діяльності;

- дистанційні олімпіади та конкурси, оскільки завдяки мережі Інтернет зникають територіальні обмеження;

- електронні бібліотеки, які відкривають широкому загалу різноманітні колекції електронних документів (текстових, графічних, аудіо чи відео);

- словники та перекладачі on-line, які дозволяють користувачу швидко значити значення будь-якого терміну чи фразеологізму або виконати переклад тексту з будь-якої мови світу на рідну мову чи навпаки;

- електронна пошта, завдяки якій доступний швидкий обмін інформацією будь-якого типу між різними користувачами Інтернет;

- соціальні мережі – співтовариство користувачів, об'єднаних за будь-якою ознакою на базі одного сайту. У функціонуванні мережі не має значення географічна віддаленість її учасників один від одного. [5, с.86-87].

Інформаційна мережа INTERNET надає великі можливості для діяльності та самовираження людини, які не можуть бути реалізовані в реальній дійсності.

Разом з тим у певній категорії користувачів оперування її ресурсами забирає все більше і більше часу та стає настільки домінуючим, що згодом у них прогресує зниження здатності до вольового контролю над власною активністю у віртуальному просторі, виникає ціла низка особистих та соціальних негараздів, з'являються труднощі у комунікативній та професійній сферах, соціальна дезадаптація. Такий вид психологічної залежності від віртуального інформаційного середовища отримав назву – Інтернет-залежність (у різних варіантах: інтернет-адикція, віртуальна адикція) [1, с.3].

Термін «Інтернет-адикція» запропонований в 1995 р І. Голдбергом, він означає наполегливе бажання вийти в Інтернет, перебуваючи off-line, і нездатність вийти з Інтернету, будучи on-line [2, с10.].

Проблема адикції починається тоді, коли прагнення відходу від реальності пов'язане зі зміною психічного стану, починає домінувати у свідомості, стає центральною ідеєю. Цьому процесу можуть сприяти біологічні (наприклад індивідуальний засіб реагування на інформацію в мережі), психологічні (особистісні характеристики, психотравми), соціальні (сімейні і позасімейні) чинники. Існує взаємозв'язок із такими нехімічними адикціями, як роботоголізм і гемблінг (патологічна гра). Методи роботи з такими людьми психологічно такі ж, як і при будь-якій іншій залежності – алкогольній або наркотичній [7, с.28].

За даними різних досліджень, інтернет-залежними є близько 20% користувачів комп'ютерів у всьому світі, а в нашій країні таких людей за експертними оцінками налічується близько 10-16% від усієї кількості населення [8, с.158].

Х. Ціммерль і Б. Панош пропонують своє бачення критеріїв, згідно з якими можна ідентифікувати патологічну схильність до користування Інтернетом: часте непереборне бажання вийти в Інтернет; відсутність контролю (тривале бажання перебувати в мережі), внаслідок чого виникає почуття провини; соціально-небезпечна ексцентрична поведінка в колі найближчого оточення (друзі, колеги, сім'я); слабка працездатність; приховування / недооцінка звички до Інтернету; психічна дратівливість, що виникає у разі

відсутності доступу до Інтернету, що викликано певними перешкодами (може виявлятися у формі нервозності, підвищеній збудливості й численні невдалі спроби перебороти захоплення Інтернетом [3, с.28].

Обговорення проблеми почалося порівняно недавно. Найбільш детально дану проблему досліджувала доктор КімберліЯнг, професор психології Піттсбурзького університету, автор книги «Спіймані в Мережу». На думку КімберліЯнг, є різні типи інтернет-залежності: пристрасть до віртуальних знайомств; пристрасть до онлайн-азартних ігор; нескінченний серфінг по сайтах і пошук інформації; пристрасть до комп'ютерних ігор.

Основні стадії інтернет-залежності: легке захоплення (1-1,5 години на добу); повноцінне захоплення (1,5-2,5 годин на добу); залежність (2,5-6(8) годин на добу); прив'язаність (8-12 годин на добу) [4, с.42].

Неконтрольоване використання інтернет-мережі перетворилося на загрозу гармонійному розвитку особистості, її психічному здоров'ю, а в ряді випадків навіть призводить до летального результату. Тому проблема інтернет-залежності все більше привертає увагу представників державної влади та вчених у різних країнах світу і спонукає до її глибшого дослідження та пошуку шляхів подолання.

Профілактика виникнення інтернет-залежності:

- яскраве, насичене, цікаве життя;
- заняття різними видами спорту, духовними практиками (йога);
- оригінальні хобі та різноманітна культурно-дозвільнева діяльність, різні види арт-терапії, фото-терапія, зокрема;
- відвідання театрів, музеїв, виставок, перегляд кінофільмів тощо;
- можливість відчувати азарт і ризик поза комп'ютером;
- можливість відчувати агресію прийнятним способом;
- можливість грати і реалізовувати свою цікавість;
- можливість повноцінно спілкуватися з батьками, друзями і однолітками [4, с.42].

Студенти, які мають ознаки залежності від соціальних мереж, в переважній більшості усвідомлюють свою залежність і страждають через неї

від певних проблем, проте ще не перебувають у стані соціальної дезадаптації, при наданні їм допомоги доцільно застосовувати стратегію не реабілітації, а вторинної профілактики. Така робота може здійснюватись в індивідуальній або груповій формах та передбачати надання студентам допомоги в поверненні контролю над власною активністю в соціальних мережах, розвитку комунікабельності, вольових якостей, навичок самоорганізації та подолання проблем, консультування з питань подолання проблем у взаємовідносинах з батьками та друзями. Первинна ж профілактика залежності студентів від соціальних мереж може передбачати поширення серед студентів інформації щодо ознак, ризиків та чинників адиктивної поведінки, діагностику схильності студентів до інтернет-адикцій, забезпечення студентів доступною консультативною допомогою, впровадження тренінгів та курсів особистісного зростання, заходи з організації активного дозвілля та відпочинку. В рамках подальшого дослідження проблеми залежності від соціальних мереж та її профілактики доцільно експериментально перевірити зв'язок даної адикції з іншими формами адиктивної поведінки, вплив психологічних чинників на формування залежності від соціальних мереж, розробити та апробувати методики первинної та вторинної профілактики даної залежності [6, с.10]

Список використаних джерел

17. Вакуліч Тетяна Михайлівна. Психологічні чинники запобігання Інтернет-залежності підлітків [Текст]: автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.07 / Вакуліч Тетяна Михайлівна; Центральний ін-т післядипломної педагогічної освіти АПН України. – К., 2006. – 19 с.

18. Виноградова С., Мельник Г. Психологія масової комунікації. Підручник.- М.: Юрайт, 2014. - 516 с.

19. Ісакова Т. О. Інтернет-залежність як новий феномен сучасного світу: сутність і проблеми/ Т. О. Ісакова – К.: НІСД, 2011. – 47 с.

20. Кошечко Н. Комп'ютерна залежність студентів ВНЗ як прояв внутрішньоособистісних конфліктів/ Н. Кошечко // Вісник Київського

національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогіка. - 2015. - Вип. 2. - С. 38-43. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/_2015_2_10

21. Кужель І. Ю. Інтернет-залежність як актуальна проблема сучасної школи/ І.Ю. Кужель, Г. М. Нітченко// Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки. - 2015. - Вип. 124. - С. 86-89. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/_2015_124_24

22. Лютий В.П., Коломієць К.С. Залежність від соціальних мереж як проблема сучасних студентів: [Електронний ресурс]. – Режим доступа: https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Lutyi_1_2014.pdf

23. Мартынова О. С. Критерии оценки Интернет-зависимости / О. С. Мартынова // Психотерапия и консультирование. - 2002. - № 3. - С. 27-30.

24. Молодь та соціально-інформаційні проблеми суспільства: зб. матеріалів III міжвузів. студент. наук. конф., 21 квіт., 2007 р., Умань / Європ. ун-т. — К., 2007. – 468 с.

Бойко Л.К., м. Конотоп,
Політехнічний технікум КІСумДУ,
викладач

НАПРЯМИ РОБОТИ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА ЩОДО БЕЗПЕКИ СТУДЕНТІВ У ГЛОБАЛЬНІЙ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

На сучасному етапі суспільного розвитку відбувається глобальна трансформація соціальних відносин, викликана інтенсивним розвитком інформаційних технологій. Вони суттєво впливають на діяльність та поведінку молодого покоління, ціннісні орієнтації, встановлення соціальних контактів, організацію та проведення власного дозвілля.

Сьогодні інформаційно-комунікаційні технології є важливою і невід'ємною частиною держави, бізнесу та приватного життя. Тому впровадження ІКТ – один із пріоритетних напрямків сучасної освіти. Головною метою її розвитку є забезпечення загального доступу до освітніх ресурсів шляхом інтенсивного впровадження новітніх методів навчання,

комп'ютеризації та інформатизації. Але, використовуючи мережу Інтернет в повсякденному житті, студенти, а також їхні батьки й викладачі часто забувають про ті потенційні ризики, котрі можуть спіткати їх у віртуальному просторі.

Потужний потік нової інформації, реклами, застосування комп'ютерних технологій на телебаченні, розповсюдження гральних пристроїв, електронних іграшок і комп'ютерів впливають на виховання студента та сприйняття ним навколишнього світу.

Спілкування й оперативний обмін інформацією різними способами з використанням новітніх технологій, зокрема мережі Інтернет, забезпечує набуття важливих життєвих компетенцій, соціалізацію людини і її становлення як особистості. Не маючи багатого соціального досвіду, дитина є найвразливішою до небезпек, пов'язаних із безпечним використанням особистих даних. З цього випливає актуальність формування у студентів навичок безпечного користування Інтернетом, що, певною мірою, може зробити класний керівник у межах своїх функцій і посадових обов'язків.[1, с.29]

Як свідчать результати дослідження, проведеного у 27 країнах - членах ЄС, 75 відсотків дітей віком від 6 до 17 років активно користуються Інтернетом. Причому це стосується також половини дітей тих батьків, котрі всесвітньою мережею майже не користуються!

Дослідження проводилося також Інститутом соціології НАН України в 11 містах України та полягало в опитуванні 1200 респондентів (дітей і дорослих) щодо якісного та кількісного використання дітьми інтернет-ресурсів. Отримані показники насторожують: переважна більшість учителів, дітей і їхніх батьків не поінформовані про потенційні ризики для дітей в Інтернеті та про те, як їх уникнути.

22% дітей періодично потрапляють на сайти для дорослих. 28% дітей, побачивши в Інтернеті рекламу алкоголю або тютюну, хоч раз спробували їх купити, а 11% намагалися купити наркотики. Понад 28% опитаних дітей готові переслати через Інтернет свої фотографії незнайомцям. 17% без коливань

погоджуються повідомити інформацію про себе та свою родину: місце проживання, професію, графік роботи батьків. Для чого незнайомим людям може знадобитися така інформація, діти, як правило, не замислюються. Близько 14% опитаних час від часу відправляють платні SMS за бонуси в онлайн-іграх, і лише дехто з них звертає увагу на вартість такої опції.

Проведене дослідження показало, що в більшості випадків молодь набагато краще від батьків обізнана з можливостями використання і мобільного, і стаціонарного Інтернету. Існує суттєва різниця між тим, як діти насправді користуються Інтернетом, і тим, що про це відомо їхнім батькам: діти користуються ним частіше, аніж думають батьки, відвідують інтернет-кафе, сайти для дорослих, грають в азартні ігри, витрачаючи реальні гроші; контактують з незнайомцями. Про все це в більшості випадків ані батьки, ані викладачі не знають, що свідчить про високий ступінь небезпеки для дітей. Інтернет – дуже потужний ресурс, який значно полегшує життя людини та відкриває майже необмежені можливості для самореалізації та саморозвитку юної особистості, спілкування, навчання, дозвілля. Але разом з тим, в Інтернеті приховано досить багато небезпек як для дітей, так і для дорослих. Знання цих небезпек дозволить їх уникнути.

То в чому переваги чи які загрози несе Інтернет?

Розглянемо основні інтернет-можливості для розвитку студента. Це спілкування з друзями, ігри та розваги, прослуховування, перегляд та запис аудіо, відео-файлів, купівля-продаж різноманітних товарів, пошук та обмін цікавою і корисною інформацією, листування, нові знайомства, об'єднання в групи за інтересами, розміщення оголошень, можливість цікаво й змістовно провести час, пошук нових форм самовираження, анонімність і віртуальна свобода, підготовка до занять, підвищення якості освіти.

Інтернет-загрозами ж є: віруси, небажаний дорослий контент, пропагування сексуального насилля над дітьми, жорстокої поведінки, шкідливих звичок, онлайн-зваблення, кібер-хуліганство(переслідування, шахрайство), виманювання інформації про дитину та її сім'ю з метою подальшого пограбування, шантажу, шпигунське програмне забезпечення,

спам, торгівля людьми, недостовірна інформація, комп'ютерна залежність (психічна і фізична), порушення режиму дня, погіршення стану здоров'я, ігроманія, кіберсуїцид, фанатизм, сектантство, ксенофобія, тероризм, гаджет-адикція.

За статистикою, школярів цікавлять такі ресурси мережі, як YouTube, Google и Facebook, Wikipedia, eBay и MySpace, а також фан-сайти.

Допомогти захистити дітей від небезпеки в мережі Інтернет і негативного впливу неконтрольованих інформаційних потоків, виховувати інформаційну культуру класний керівник може лише в тісній співпраці школи, батьків і громадськості, які повинні бути зацікавленими в позитивному розв'язанні поставленого питання.

Актуальність проблеми безпеки дітей та молоді в Інтернеті не викликає жодного сумніву. Отож перед класними керівниками постає завдання активізувати освітню роботу серед студентів і їхніх батьків для сприяння онлайн-безпеці підростаючого покоління.

Класні керівники, як члени методичного об'єднання класних керівників, у співпраці із заступником директора навчального закладу з виховної роботи, залучаючи органи студентського самоврядування й активи груп, можуть організувати проведення в навчальному закладі «Дня безпечного Інтернету», у рамках якого здійснити низку заходів зі студентами: конкурси малюнків і плакатів, вікторини, студентські конференції, круглі столи і диспути, організувати випуск інформаційних бюлетенів відповідного змісту. Формами організації роботи з батьками на тему «Безпека студентів у мережі Інтернет» можуть бути індивідуальні бесіди, батьківські збори, батьківський лекторій, батьківська конференція, на яких обговорюються і вирішуються питання щодо безпечної роботи їхніх дітей у всесвітній мережі Інтернет.

Змістом державної політики у сфері захисту суспільної моралі є створення необхідних правових, економічних та організаційних умов, які сприяють реалізації права на інформаційний простір, вільний від матеріалів, що становлять загрозу фізичному й інтелектуальному розвитку або морально-

психологічному стану дітей та молоді. Питанню захисту молодого покоління від негативних інформаційних впливів приділяється значна увага.

Згідно з чинним законодавством України, виробництво, поширення, використання матеріалів із зображенням сексуального насилля над дітьми та втягнення неповнолітніх до виготовлення порнографії карається позбавленням волі на строк від 3 до 7 років. Нормативно-правові документи, прийняті в галузі освіти, відповідають статті 6 «Освіта дітей» Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуальних домагань та пункту 62 Пояснювальної записки до неї в частині отримання дітьми дошкільного та шкільного віку відповідної інформації із зазначених питань.

Міністерство освіти і науки проводить інформаційно-просвітницьку роботу з питань безпечної роботи в Інтернеті, співпрацює з державними, бізнесовими структурами, неурядовими організаціями. Наведемо лише декілька прикладів такої співпраці. Компанія «Майкрософт Україна» виступила з ініціативою щодо створення «Коаліції за безпеку дітей в Інтернеті», яку підтримало міністерство (лист ПТЗО МОН України від 28.04.09 № 1.4/18-1431). Адміністративно підтримується також розроблена компанією програма «Онляндія – безпечна Web-країна»[2].

Створено спеціальний розділ сайту компанії «Київстар» із захисту дітей від негативного контенту. Діє також національна «гаряча лінія» з питань протидії домашньому насильству і захисту прав дітей.

Створено проект із протидії незаконним матеріалам в інтернет-просторі України Skarga.ua. Кожний користувач українських інтернет-порталів може сповістити про матеріали, що порушують законодавство країни та містять порнографію з участю неповнолітніх, прояви расової і національної нетерпимості, вияви тероризму, заклики до насильницької зміни конституційного ладу. Проект створений Інтернет-асоціацією України.

Не варто забувати і про телефон довіри МВС України та різноманітні сайти для батьків з онлайн-безпеки.

Таким чином, класному керівникові необхідно врахувати такі ключові аспекти формування у студентів компетенцій і навичок безпечної поведінки в мережі Інтернет [3, с.125]:

1. Педагог повинен чітко розуміти для себе мету профілактичної роботи, яка повинна бути реалістичною, конкретною та позитивною. При цьому класний керівник має досягти чогось позитивного (навчити, показати, сформувати стійку мотивацію).

2.Превентивна діяльність має бути зорієнтована на подолання можливих ризиків у мережі Інтернет, а не на те, щоб «посіяти» переживання та хвилювання через ці ризики.

3. Необхідно виховувати адекватну реакцію на мінливу ситуацію, що виникає в реальному житті, за допомогою Інтернету. Тому треба вчити бути готовим до частоті зміни «декорацій» у житті і не робити з цього життєвої проблеми.

4. Слід заохочувати студентів жити реальним життям, а не віртуальним. Корисно акцентувати увагу студентів на тому, що набагато легше заховатися за будь-яку соціальну роль (віртуальний образ) і навіть ужитися в цю роль у віртуальному світі. Але життя навколо не віртуальне, а реальне.

5. Важливо правильно соціально орієнтувати підлітків. Практично всі вони користуються Інтернетом. Необхідно показати, що використання нелегальних чи шкідливих ресурсів Інтернету може призвести до асоціальної поведінки.

Усі перелічені напрями є лише орієнтирами в роботі класного керівника. Проявляючи творчість, наполегливість і старанність у впровадженні їх у життя, можна досягти вагомого ефекту.

Список використаних джерел

1. Канцедал М.Є., Кравцова О.М. Довідник класного керівника в запитаннях та відповідях. — Х.: Веста: Видавництво «Ранок», 2007. — 384 с.

2. Підказки про безпечну роботу з електронними журналами для батьків і дітей [Електронний ресурс]. — [http:// www.microsoft.com/ukraine/athome/security/children/kidblog.mspx](http://www.microsoft.com/ukraine/athome/security/children/kidblog.mspx)

3. Вакуленко О.В., Гнатюк В.В. Формування безпечної поведінки підлітків в інтернет-мережі як психолого-педагогічна проблема. – Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія, випуск 42. Ч. 2. – 2014. – 360с.

Осадча М.В., м. Конотоп,
Політехнічний технікум КІ СумДУ,
в. о. завідувача відділення, викладач

КІБЕРБУЛІНГ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОДОЛАННЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Інформаційні технології в сучасному світі є необхідним елементом життя суспільства. Важко уявити кожен день без мережі Інтернет, яка допомагає в пошуку інформації розважального та пізнавального характеру, доступі до електронних бібліотек, спілкування з друзями тощо. Проте, легкий доступ до мережі та здатність до миттєвого пошуку інформації, спровокували сучасну форму жорстокості серед молоді – кібербулінг.

Дана проблематика є досить новою вимагає особливої уваги. Проведений аналіз засвідчує, що найбільш вагомими дослідженнями з «кібербулінгу» здійснювали: Р. Ковальські, С. Лімбер, Л. Найдьонова, П. Ланган, Є. Кулік та інші.

Мета даної статті полягає у висвітленні основних аспектів кібербулінгу та визначення шляхів подолання його в закладах освіти.

«Булінг» (від англ. *to bully* – задиратися, знущатися, змушувати погрозами), означає повторювані, свідомі, навмисні та обдумані дії з наміром нашкодити, викликати страх шляхом погрози подальшою агресією. Усі дії, попри їх різноманіття, мають спільні риси: дисбаланс влади, тобто кривдник та жертва обов'язково різні за соціальним статусом, фізичною чи психологічною адаптованістю до середовища, різної статі, раси, релігії, сексуальної орієнтації

тощо; намір нашкодити, тобто кривдник навмисно викликає емоційний або фізичний біль у потерпілого, насолоджується, спостерігаючи; погроза подальшої агресії, тобто кривдник і жертва розуміють, що це не перший і не останній випадок знущання. Інше визначення робить акцент на тому, що булінг – це своєрідна захисна реакція на дисфункціональне середовище, заснована на бажанні «вижити», зайняти своє місце. Таким визначенням пояснюється природа цього явища [3, с.8].

Розвиток нових комунікативних технологій призвів до того, що явище булінгу прогресувало і все частіше поширюється, як кібербулінг.

Поняття «кібербулінг» походить від двох слів: кібер (позначає віртуальне опосередковане комп'ютером середовище) і булінг.

Український дослідник Л.Найдьонова вважає, що кібербулінг – це новітня форма агресії, що передбачає жорстокі дії з метою дошкулити, нашкодити, принизити людину з використанням інформаційно-комунікаційних засобів: мобільних телефонів, електронної пошти, соціальних мереж [4, с.1]

На сьогоднішній день найактивнішими користувачами мережі Інтернет є молодь. Статистика подає, що в Україні мережею Інтернет уже користується 200 тис. дітей у віці від 5 до 18 років, і з кожним роком кількість юних користувачів збільшується більш, ніж на 30%. При цьому тільки 15% батьків здогадуються про труднощі, з якими зіштовхуються їхні діти в Інтернеті, і менш половини батьків мають уявлення про елементарні засоби безпеки в мережі Інтернет.

Найпоширенішим різновидом кібербулінгу є: флейм, кібермобінг, тролінг, ельфінг.

Флейм (від англ. flame – вогонь) – обмін повідомленнями в Інтернет-форумах і чатах: словесна війна, яка не має жодного стосунку до початкової теми. Повідомлення флейму містять особисті образи часто направлені на подальше розпалювання суперечки, сварки [8, с. 1].

Кібермобінг або цькування в Інтернеті – це психологічний терор, що здійснюваний найчастіше групою осіб з метою усунення жертви з певного простору (Інтернету), колективу (певної спільноти, форуму тощо) або навіть з

життя. На відміну від реального цькування, кібермобінг не має часових чи географічних обмежень, його повідомлення швидко поширюються необмеженою аудиторією, він часто є анонімним, що виступає додатковою травмуючою обставиною для жертви [9, с.4]

Тролінг (від англ. trolling) розміщення в Інтернеті провокаційних повідомлень з метою викликати флейм, конфлікти між учасниками, образи, війну редагувань, марнослів'я тощо. Головною метою тролінгу є внесення якимось чином розладу в спільноту [7, с.1].

Ельфінг – різновид тролінгу, який полягає в написанні коментарів, в яких «ельф» активно з усім погоджується та хвалить свою жертву. Це демонстративне схвалення насправді є формою знущання, висміювання, яке маскується під захоплення й компліменти [9, с.5].

Кібербулінг включає в себе такі дії: розсилку повідомлень, листів, відео, фотографій образливого, погрожуючого характеру; розповсюдження особистої інформації (правдивої або неправдивої), яка дискредитує жертву; зйомка бійок, знущань за допомогою сучасних гаджетів із подальшою демонстрацією таких фото, відео тощо. Це так званий *прямий* або відкритий кібербулінг. Незважаючи на те, що кібербулінг характеризується найвищим рівнем прихованості, існує ще *латентний* кібербулінг. Це прихована агресія, за якої поведінка кібербулера замаскована під звичайну бесіду щодо обміну думок, дискусію тощо. Знаряддям є сарказм, іронія, провокативна поведінка, метою якої є образи, дошкуляння, провокація конфлікту, здобуття інформації особистого характеру з подальшим її використанням у хуліганських або злочинних діях [4, с. 179].

Шляхи подолання кібербулінгу у закладах вищої освіти ґрунтується на принципах:

1. Системності – робота організовується з урахуванням інтересів студентів та залученням адміністрації, педагогів, студентів, студентської громадськості.

2. Чітка позиція самих дорослих. Свою однозначну позицію педагог може демонструвати різними психолого-педагогічними методами. По-перше, на особистому прикладі: бути привітним і не дозволяти собі ображати інших. По-

друге, висловлювати свої погляди згідно норм права та етикету. Крім того, ставлення до насильства можна продемонструвати, реагуючи на вчинки, схвалювати позитивну поведінку і не боятися співвідносити дії студентів з нормами закону й моралі.

3. Послідовність і несуперечність. З метою формування в особи поваги до законів і норм моралі профілактична робота повинна бути цілісною, несуперечливою та послідовною. Це означає, що педагог повинен дотримуватися чинного законодавства та принципів моралі [6, с.1].

Питання кібербулінгу в сучасному інформаційному просторі є вкрай нагальним та актуальним, адже значна кількість молоді потерпають від психологічного та соціального насильства, страждають від емоційних реакцій. Кібербулінг є небезпечним за своєю анонімністю, неможливістю визначити джерело знущань, а, отже, потребує допомоги з боку дорослих та фахівців [2, с.35].

Список використаних джерел

1. Бердышев И. С. Медико-психологические последствия жестокого обращения в детской среде. Вопросы диагностики и профилактики. Практическое пособие / И. С. Бердышев, М. Г. Нечаева; [под редакцией Л. П. Рубинной]. – СПб., 2005. – 51 с.
2. Грінченко М. С. Кібербулінг як чинник розвитку девіацій у процесі соціалізації молоді / М. С. Грінченко // Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки. - 2016. - Вип. 69(3). - С. 31-35. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2016.
3. Король А. Причини та наслідки вищабулінгу / А. Король // Відновне правосуддя в Україні. – 2009. – № 1-2 (13). – С. 84-93.
4. Лубенець І. Кібернасильство (кібербулінг) серед учнів загальноосвітніх навчальних закладів: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2016/3/38.pdf>

5. Найдьонова Л.А. Медіапсихологія: основи рефлексивного підходу : підручник /Л.А.Найдьонова ; Нац. акад. пед. Наук України, Ін-т соц. та політ. психології. – Вид. 2-ге, стер. – Кіровоград : Імекс – ЛТД, 2015. – 244 с.
6. Профілактика та подолання булінгу у закладах освіти: [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://xn--d1acjtrgde.kiev.ua/2017/08/24/profilaktika-ta-podolannya-bulingu-u-zakladah-osviti/>
7. Тролінг :Електронний ресурс // Вікіпедія. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki>.
8. Флейм: Електронний ресурс // Вікіпедія. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki>.
9. Шерман О. М. Агресія в Інтернеті / О. М. Шерман ;Львівський держ. ун-т безпеки життєдіяльності. — Режим доступу : lubtp@ukr.net

VI. ПОЗААУДИТОРНА РОБОТА. ВИХОВНІ ЗАХОДИ.

Кучинська О.Г, Ткачук М.В.,
Вінницький технічний коледж,
викладачи

ПОЗААУДИТОРНА РОБОТА ЯК ЧИННИК ЯКІСНОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Вивчення можливостей підвищення якості знань з української мови та літератури через виховну позааудиторну роботу.

Мета статті. Розглянути можливості організації підвищення якості знань з української мови та літератури через виховну позааудиторну роботу у Вінницькому технічному коледжі.

Завдання статті. Проаналізувати виховні позааудиторні заходи, спрямовані на підвищення якості знань з української мови та літератури студентів коледжу. Визначити їх роль у становленні національної самосвідомості молодого громадянина незалежної України, роль у формуванні духовної та моральної культури. Поглиблення почуттів патріотизму, виховання любові до рідної мови та мов братніх народів, до історії мови, її багатих засобів

висловлення найтонших відтінків думок і почуттів, до милозвучності, краси рідного слова. Розширення й поглиблення знань, одержаних на заняттях, що досягається, з одного боку, шляхом використання позааудиторного матеріалу, а з другого – через опрацювання цікавих і складних мовних фактів, які стосуються тем, визначених програмою. Вироблення і закріплення навичок аналізу, синтезу, класифікації, систематизації мовних фактів, що вдосконалює мовний розвиток, граматичне мислення, формує чуття мови. Розвиток усного й писемного мовлення, формування навичок правильно, точно й образно висловлювати думку, дбати про багатство, чистоту і красу мовлення. Підвищення інтересу до української мови як навчальної дисципліни, збудження прагнень вивчати, досліджувати мову. Розвиток індивідуальних здібностей окремих студентів, формування навичок проводити лінгвістичні дослідження.

Виклад основного матеріалу. Позааудиторна робота з української мови – це обов'язкова складова частина нормально організованого навчально-виховного процесу закладу освіти. Вона проводиться паралельно з аудиторною і служить засобом розширення, поглиблення і вдосконалення знань, здобутих студентами.

Якими б змістовними і методично досконалими не були заняття мови, викладач не досягне бажаних наслідків, якщо не організує систематичної й багатогранної позааудиторної роботи. Під позааудиторною роботою з мови переважна більшість методистів розуміє спеціально практиковані в позааудиторний час заходи, які мають свій зміст, не завжди передбачений навчальною програмою, специфічні форми, методи та прийоми проведення і організуються на принципі добровільної участі в них студентів. Позааудиторна робота тісно пов'язана з програмними заняттями. На позааудиторних заходах студенти, як і на заняттях, одержують нові знання з мови та літератури, повторюють, і закріплюють їх, удосконалюють орфографічні, пунктуаційні й стилістичні навички, працюють над поліпшенням культури мовлення. Проте позааудиторна робота, не повинна бути просто «продовженням навчання». Дублювання або продовження роботи, проведеної на занятті, зрозуміло, не зацікавить і не активізує студентів. Позааудиторна

робота відрізняється від занять змістом: на позааудиторних заходах часто розглядаються мовні питання, що не визначені програмою і не зачіпаються в аудиторії. Ще яскравіша відмінність між аудиторними й позааудиторними заняттями в методиці проведення. Навіть при однаковій тематиці на заняттях і в позакласній роботі використовуються різні форми, методи і прийоми роботи. Ефективність аудиторних занять і позааудиторної роботи також тісно між собою пов'язані і взаємообумовлені. З одного боку, методично правильно побудовані й цікаво проведені заняття викликають інтерес до мови, бажання краще, глибше вивчати її. На змістовних, добре продуманих заняттях виникає ряд додаткових питань, розв'язання яких потребує спеціальних бесід і занять. Під час роботи в аудиторії формується актив, який цікавиться мовою і стає ядром колективу студентів, охоплених мовною позааудиторною роботою. Нарешті, на заняттях викладач нерідко звертається до пов'язаних з темою, що вивчається, фактів мови, які розглядалися на тих чи інших позааудиторних заходах. З другого боку, позакласна робота позитивно позначається на засвоєнні студентами програмного матеріалу.

Участь у позааудиторних заходах впливає на загальний мовний розвиток студентів, помітно збагачує й урізноманітнює їх мову, розширює і зміцнює знання, здобуті на заняттях, збуджує любов, інтерес до української мови та літератури як навчальних предметів. Деякі методисти, розглядаючи взаємозв'язок між позааудиторною роботою і заняттями в основному в тематичному плані, підкреслюють, що ступінь такого зв'язку буває різним. Одні позааудиторні заходи безпосередньо пов'язані з темою занять інші — лише частково. Виділяються навіть форми роботи, перехідні від занять до позааудиторних занять. Мета позааудиторної роботи з української мови та літератури цілком підпорядковується загальним завданням навчання й виховання студентів.

У процесі проведення поза аудиторних мовних заходів здійснюються такі важливі завдання:

1. Поглиблення почуттів патріотизму, виховання любові до рідної мови та мов братніх народів до історії мови, її багатих засобів висловлення найтонших відтінків думок і почуттів, до милозвучності, краси рідного слова.

2. Розширення й поглиблення знань, одержаних на заняттях, що досягається, з одного боку, шляхом використання позапрограмного матеріалу, а з другого – через опрацювання цікавих і складних мовних фактів, які стосуються тем, визначених програмою.

3. Вироблення і закріплення навичок аналізу, синтезу, класифікації, систематизації мовних фактів, що вдосконалює мовний розвиток, граматичне мислення, формує чуття мови.

4. Розвиток усного й писемного мовлення, формування навичок правильно, точно й образно висловлювати думку, дбати про багатство, чистоту і красу мовлення.

5. Підвищення інтересу до української мови як навчальної дисципліни, збудження прагнень вивчати, досліджувати мову.

6. Розвиток індивідуальних здібностей окремих студентів, формування навичок проводити копітки лінгвістичні дослідження.

Принципи організації поза аудиторної роботи з мови.

Принцип науковості. Позааудиторна робота з мови має плануватись і проводитись так, щоб відомості, мовні, явища опрацьовувались студентами в певній системі, послідовності, у взаємозв'язку.

Принцип доступності при цьому перебуває в нерозривному зв'язку з **принципом усвідомлення знань та з активізацією пізнавальної діяльності студентів.** В основі організації й проведення позааудиторної роботи з мови лежить вимога розвиваючого навчання. Розвиток здібностей студентів реалізується не тільки шляхом збагачення їх знань, а й шляхом формування навичок самостійної наукової роботи з мовознавства, куди входить як спостереження над мовою й аналіз мовних явищ і фактів, так і опрацювання лінгвістичної літератури. Належне місце в системі позааудиторної роботи посідають проблемні та пізнавальні завдання. У позааудиторній роботі з мови необхідно дотримуватись **принципу наступності й перспективності.**

Плануючи позааудиторну роботу, викладач враховує знання й навички, одержані на заняттях і позаурочних заходах у попередніх класах, і те, над чим студенти працюватимуть у наступні роки.

Важливим у позааудиторній роботі є **принцип добровільності**. З одного боку, це полегшує роботу організатора позааудиторних заходів: взявши на себе певні обов'язки добровільно, студент охоче й сумлінно виконує їх, він дисциплінований, дотримується встановлених вимог. З другого боку, положення про добровільну участь студентів у позааудиторній роботі накладає на її організаторів обов'язок зацікавити дітей, залучити їх до участі в позааудиторних заходах. Бажання працювати над певними питаннями мови рідко виникає стихійно. Воно розвивається викладачем під час уроку і в позааудиторній роботі. У зв'язку з цим важливе значення мають добре продумані мовні заходи: вечори й виховні години, олімпіади, конкурси. Організовуючи той чи інший вид позааудиторної роботи, особливо гурток, викладач має провести велику підготовчу роботу, щоб викликати в студентів бажання бути активними учасниками відповідного заходу.

Викладач-організатор позааудиторної роботи з мови, залучаючи до неї школярів, використовує різні фактори, всі названі мотиви. Надалі бажання студентів брати участь у позааудиторній роботі підтримується. У нашій практиці деякі викладачі до позааудиторної роботи залучають тільки сильних, здібних до мови студентів. Цілком зрозуміло, що з такими студентами легко працювати, позааудиторна робота помітно позначається на їх знаннях, позакласні заходи проходять ефективно. Набагато важче працювати із «слабкими» студентами.

Вони вимагають затрати великої кількості часу, особливої уваги, для них добирати посильні завдання. Дуже складно готувати і проводити позааудиторні заняття з участю добре і недостатньо підготовлених з мови студентів так, щоб на них активними були всі. Незважаючи на це, до позааудиторної роботи слід обов'язково заохочувати слабких і навіть невстигаючих з мови студентів. Така думка підкреслюється багатьма методистами. Організовуючи позааудиторну роботу, викладачі домагаються, щоб недостатньо підготовлені студент не були

пасивними слухачами, а брали посильну участь у всіх заходах, виконуючи доручення, в яких ураховуються їх можливості. Зацікавившись мовою, такі студенти з бажанням працюють над нею не тільки під час позааудиторних заходів, а й на заняттях та дома. Участь у позакласній роботі з мови сприяє, таким чином, загальному розвитку їх, збагаченню знань, позитивно позначається на успішності.

Мовні конкурси

Мовні конкурси – це змагання, під час яких виявляються найсильніші, найкраще підготовлені з мови студенти. Різного типу мовні змагання – досить популярна форма позааудиторної роботи, яка позитивно впливає на організацію навчально-виховного процесу взагалі й усієї поза аудиторної мовної роботи зокрема. Добре сплановані конкурси сприяють поглибленню і систематизації знань студентів з мови та повторенню окремих тем і розділів шкільного курсу. Вони розвивають мислення, пам'ять, увагу, виховують кмітливість, уміння вправно орієнтуватись у питаннях мови. Намагаючись довести свою озброєність знаннями з мови, вийти із змагань переможцями, студенти наполегливо готуються до конкурсу, читають додаткову літературу, розв'язують мовні задачі й завдання. Інтерес, активність студентів посилюється при вдалому доборі завдань, особливо таких, що створюють проблемні ситуації. У зв'язку з цим мовні конкурси часто використовуються як заохочувальний захід, що допомагає залучити до мовної позакласної роботи в різних її формах якнайбільшу кількість студентів. Позитивною рисою конкурсів є й те, що порівняно з іншими формами позакласної роботи вони не вимагають трудомісткої попередньої праці викладача зі студентами. До конкурсів не проводяться репетиції, не готуються доповіді, повідомлення і т. ін. Мовні конкурси тісно пов'язані з усіма позааудиторними заходами з мови. Однак ні за змістом, ні за формою організації вони не дублюють їх. Змагання з мови включаються в заняття гуртка, вечори, ранки, обов'язково проводяться під час тижня мови. Поряд з цим мовні конкурси досить часто практикуються і як самостійні заходи. Різноманітні за особливостями організації і методикою проведення, вони відзначаються масовістю, охоплюють велику кількість

активних учасників. Конкурси з мови повинні старанно плануватись. Кожний з них мусить мати мету, головну думку, що проходить через усе змагання. Щоб мовні конкурси були результативними, студенти виносили з них цілісне враження, досвідчені викладачі часто проводять їх під девізами, які відповідають змісту дібраного мовного матеріалу.

Використовуються, наприклад, девізи: «Як парость виноградної лози, плекайте мову» (М. Рильський); «Нове життя нового прагне слова» (М. Рильський); «Нема приповідки без правди» (нар. тв.) та ін.

Масові позакласні заходи з літератури

До масових позааудиторних заходів з літератури відносимо: проведення Тижня літератури, відзначення ювілею письменника, вечори поезії, літературні конкурси та олімпіади, ін. У нас практикується проведення Тижнів рідної мови та літератури. Передбачається на кожен день тижня певний захід, підказаний його темою. Так, наприклад, літературний захід на тему: “Життя і творчість Т. Г. Шевченка” у нашому коледжі проводиться за таким планом: вступне слово викладача і виступи студентів з читанням поетичних творів Т. Г. Шевченка та віршів про нього. Захід супроводжується показом малюнків з епізодами життя і діяльності Т. Г. Шевченка, використовується діафільм або альбом “Шевченко – художник”, організовується виставка творів Кобзаря і творів про нього.

Щороку проводиться літературно-мистецький захід “**Андріївські Вечорниці**”. Кістяком програми є літературно-музична композиція, вокальні номери, драматичні сцени, вікторини, конкурси та інші розваги. Успіх вечора залежить від оформлення приміщення (сцени і залу) та приготовлених студентами вареників для пригощання залу. Як відомо, кожне відділення чи група, репрезентуючи вареники, пропонує глядачам свій номер художньої самодіяльності – це пісні, жарти, танцювальні номери, уривки з літературних творів “Назар Стодоля” Т.Шевченка, “Сватання на Гончарівці Г. Квітки-Основ'яненка, “За двома Зайцями” М.Старицького, “Кайдашева сім'я І. Нечуя-Левицького.

Список використаних джерел

1. Гамалій А.П. Ігри та цікаві вправи з рідної мови. К. 1980.
2. Гальорка О.А. Виховна спрямованість позакл. роботи УМЛШ. 1982. №3. с.60-65.
3. Єфімова О.М. До свята рідної мови. УМЛШ. 1988. №6. с.58-65.
4. Зубчевський А. Пізнай себе і народ через слово УМЛШ. 1990. №1. с.81-83.
5. Могила Н.М. З живого джерела. Позакласна робота з мови. К. 1997.
6. Моргун В. „Розвиток інтелектуально-евристичних здібностей учня”. Психологічна підтримка творчості учня. К. „Редакції загальнопедагогічних газет”, 2003 с.4;6.
7. Психологія: Підручник Ю. Л. Трофімов, В.В.Рибалка, Я.А. Гончарук та ін.; 2-ге вид., К. Либідь, 2000. с.558.
8. Сухомлинський В.О. Джерело невмирущої криниці. УМЛШ.1989. №7. с.3-8.

Авраменко О.С., м. Глухів,
Глухівський національний педагогічний
Університет імені Олександра Довженка,
аспірант

СОЦІАЛІЗАЦІЯ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ ГАЛУЗІ ЗНАНЬ «ЕЛЕКТРОНІКА ТА ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЇ» В ПОЗНАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОЦЕСУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Постановка проблеми. Безсумнівно, важливе місце у формуванні особистості належить освіті. Системні перетворення в Україні, перехід на нову доктрину соціального розвитку вимагають переосмислення фахової підготовки майбутнього інженера, зокрема його соціалізації. Здобувачів вищої освіти нині треба готувати до професійної діяльності, комунікації, самореалізації в динамічному та конкурентному світі. «Під впливом цих змін вища освіта як частина соціальної системи перебудовує власну структуру, зміст і напрями розвитку. Одним з найважливіших компонентів змін є збільшення уваги до особистості, розвиток її свідомості, самосвідомості, культурного та

професійного потенціалу» [4, с. 326]. Тобто нині інженерна освіта обов'язково має враховувати нові зв'язки інженерної діяльності з навколишнім середовищем, суспільством, людиною.

Зважаючи на революційні зміни, які сьогодні відбуваються в нашому житті й пов'язані з електронікою та телекомунікаціями (інтернет-телебачення, мобільний зв'язок покоління 5G, сучасні мережеві та інтернет-технології тощо), то питання щодо підготовки фахівців вищевказаної галузі є на часі.

Аналіз актуальних досліджень. Слід відмітити, що проблеми соціального становлення особистості у своїх дослідженнях торкалися вчені різних напрямів: Б. Ананьєв, Ю. Антонян, Г. Андреєв, А. Бандура, С. Батенін, Е. Дюркгейм, Г. Зіммель, А. Ковальов, Ч. Кулі, Дж. Мід, В. Москаленко, Р. Парк, Т. Парсонс, Г. Тард та ін. Соціалізацію саме студентської молоді вивчали: О. Білик (соціалізація іноземних студентів), С. Савченко (особливості соціалізації студентської молоді як окремої соціально-демографічної групи), І. Шевчук (дозвіллєва діяльність студентства як простір їхньої соціалізації) та ін.

Мета статті – обґрунтувати актуальність соціалізації майбутніх інженерів під час навчання та проаналізувати позанавчальну діяльність як середовище соціалізації студентів.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, «соціологічний підхід до проблеми соціалізації робить акцент саме на приналежності людини до певної соціальної спільноти, яка віддзеркалюється в ній, впливає на її світогляд, ідеали, цінності, установки та норми поведінки, риси характеру, психологію тощо» [1, с. 420]. З огляду на проблему дослідження зазначимо, що соціалізація є складним систематичним процесом знаходження балансу між потребами певної особи, наприклад, здобувача вищої освіти, та громадськими потребами. Пасивність при цьому лише гальмує процес відповідної адаптації майбутніх інженерів, зокрема, і галузі «Електроніка та телекомунікація».

Із метою збереження термінологічної однозначності в нашій статті визначимо сутність основних понять дослідження. Так, особистість – це людина, яка є представником конкретної соціальної групи, усвідомлює своє

відношення до навколишнього світу та займається певною діяльністю і має індивідуальні відмінності. У рамках нашого дослідження важливим є також розуміння поняття «соціалізація». «У психологічних концепціях соціалізації наголошується на таких поняттях, як соціальне поводження, механізми соціального становлення особистості, етапи соціалізації тощо. Психологія приділяє особливу увагу внутрішнім процесам психіки людини, а також чинникам, що мають вплив на неї. Такими чинниками соціалізації є: цілеспрямоване виховання, навчання й випадкові соціальні впливи в діяльності і спілкуванні, а її основними інститутами – сім'я, дошкільні заклади, школа, неформальні об'єднання, заклади вищої освіти, трудові колективи та ін.» [1, с. 421]. Отже, соціалізація – це «процес засвоєння індивідом протягом його життя соціальних норм і культурних цінностей того суспільства, до якого він належить» [2, с. 316]. Слід розуміти, «наскільки свідомо чи неусвідомлено кожна людина стає суб'єктом соціальних відносин у студентському віці в умовах закладу вищої освіти. Одним із найбільш впливових чинників соціалізації студентської молоді у ВНЗ є позанавчальна діяльність, яку визначають як педагогічно доцільну форму організації дозвілля студентів» [1, с. 419]. Враховуючи, що «студентство – своєрідна соціальна категорія молоді, організаційно об'єднана інститутом вищої освіти» [4, с. 328]. Студентська молодь – «майбутня інтелектуальна, управлінська, політико-економічна еліта країни» [4, с. 327].

Безумовно, основною задачею навчання майбутніх інженерів є формування майбутнього кваліфікованого фахівця. Навчальний комплекс даної спеціальності є досить складним. Теоретичні заняття, проходження всіх видів практик та самоосвіта з метою підвищення рівня професіоналізму не повною мірою створюють середовище, сприятливе для соціалізації студентів.

Важливий період соціалізації студентської молоді під час навчання характеризується певними особливостями, а саме: залучення у нове, незнайоме середовище; збільшується необхідність рівноправної, демократичної партнерської взаємодії та самостійності при виборі цінностей та ідеалів; нове

соціальне середовище домінує серед чинників впливу на особистість здобувача вищої освіти [3].

Звісно, особливий інтерес у цьому контексті викликає позанавчальна діяльність, адже соціалізація студентської молоді відбувається не лише в навчальний час. Вона є важливим стимулом для креативного розвитку майбутніх інженерів, їхньої активності та підвищення інтересу до гуманізації думок. Саме «у позанавчальній діяльності відбувається процес розширення сфери діяльності, у якій здійснюється соціалізація. Спілкування постає чинником формування особистості, допомагає індивіду проявити себе та є важливим етапом життєдіяльності суб'єкта» [1, с. 423]. Дозвілля – це «діяльність у вільний час (поза сферою суспільної та побутової праці), завдяки якій індивід відновлює свою здатність до праці і розвиває в собі ті вміння та навички, які неможливо удосконалювати у сфері трудової діяльності. Якщо дозвілля – діяльність, то це означає, що воно не лише проведення часу, не проста бездіяльність за принципом «що хочу, те й роблю». Це діяльність, яка здійснюється в напрямку певних інтересів та мети, яку ставить перед собою людина» [4, с. 326].

Зазначимо, що серед особливостей процесу соціалізації студентської молоді у дозвілльєвій діяльності І. Шевчук виділяє такі: «1. Двостороння взаємозумовлена співпраця молоді з викладачами, молодіжними лідерами, ровесниками, що сприяє саморозкриттю та самопрояву молоді, які неможливі за умов ізоляції від соціуму. Наявність педагогічного управління та координування спрямовує процес соціалізації у необхідному напрямі. 2. Відносна самостійність молодих людей та відповідальність за свої вчинки. 3. Створення базових умов для втілення власних творчих фантазій та задумів, реалізації фізичного потенціалу через спортивні заходи, безпосереднє спілкування із соціальним, культурним та природним середовищами, які відповідним чином впливають на формування системи цінностей молоді людини, сприяють набуттю досвіду соціальних зв'язків та соціальних ролей, будучи потужним засобом профілактики девіантних та інших асоціальних явищ» [4, с. 330].

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, успішна соціалізація – запорука формування конкурентоздатного спеціаліста, всебічного розвитку особистості. На основі поєднання здобутих знань та професійних навичок студентів – майбутніх інженерів – із вирішенням організаційних завдань щодо проведення позанавчальних заходів виконується одна з необхідних умов створення середовища, сприятливого для соціалізації здобувачів вищої освіти галузі знань «Електроніка та телекомунікація». А відтак у вишах для одержання позитивних результатів соціалізації студентської молоді необхідно забезпечувати проведення позанавчальної діяльності на високому рівні. Упевнені, що соціалізація студентів вказаної галузі буде повною мірою забезпечена, якщо до планів позанавчальної роботи додати заходи, що стосуються аспектів інженерної діяльності відповідного фаху.

Список використаних джерел

1. Алексеева В. Соціалізація студентської молоді в позанавчальній діяльності як соціально-педагогічна проблема / Вікторія Алексеева // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2016. – № 5 (59). – С. 419–425.
2. Современная западная социология: Словарь / Сост. Ю.Н. Давыдов, М.С. Ковалева, А.Ф. Филиппов. – М.: Политиздат, 1990. – 432 с.
3. Цюлюпа С. Д. Педагогічні умови формування культури вільного часу студентів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.06 /Цюлюпа Степан Данилович. – К., 2004. – 209 с.
4. Шевчук І. *Дозвіллева діяльність студентства як простір їх соціалізації*/Ірина Шевчук// Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. – 2009. – Випуск 25, частина 2. – С. 326–331.

Батурина В.В., Тараба Т.І., м. Конотоп,
Політехнічний технікум КІСумДУ,
викладачі

ДО РІДНОГО СЛОВА ТОРКАЮСЬ ДУШЕЮ!

Мета: залучити студентів до джерел і витоків народної спадщини; прищеплювати і розвивати почуття патріотизму, національної гордості за мову, за тих, хто передав нам у спадок цей неоціненний скарб; сприяти збагаченню знань студентів про кращих представників українського письменства; виховувати любов до рідної мови, бажання досконало її вивчати.

Обладнання: вислови про мову на слайдах, вишиті рушники, квіти, декорації для інсценізації уривків з «Наталки Полтавки» І. Г. Котляревського та «Лісової пісні» Лесі Українки, легенди, віршів про мову, вірша «Як би тобі, доню...»; презентація «Свято рідної мови».

Хід заходу

Ведучий. До рідного слова торкаюсь душею,
Боюсь огорчити чи зрадить його.
З цих слів наша мова, пишаємось нею –
Це музика й пісня народу мого.

Шановні гості, викладачі, студенти! Запрошуємо Вас на хліб, на сіль, на слово щире, на бесіду мудру, на свято наше – свято рідної мови « До рідного слова торкаюсь душею»

(Дівчина в українському вбранні вручає коровай гостям)

Дівчина. Гостей дорогих ми вітаємо щиро, стрічаємо хлібом, любов'ю і миром. Прийміть коровай наш із жита-пшениці й джерельної водиці.

*(Гість кладе коровай на заздалегідь приготовлений столик,
прикрашений рушником, квітами)*

Ведуча. Свято рідної мови відзначає кожна людина, яка усвідомлює, що мова є безцінним надбанням людства. У кожного народу є своя мова, вона для нього найрідніша і найдорожча.

Українська мова не зникла, бо люди берегли її, як перлину, щоб колись заговорити нею у повний голос. Тож любіть свою мову та оберігайте її! Адже мова – це свого роду душа народу: немає мови – немає народу.

Ведучий. Коли ж народилася мова? Тоді, коли народилося людство.

У співі вітру, у мелодіях морських хвиль, у весняних щебетаннях птахів, у літньому розмаїтті квітів.

Ведуча. Мова – це великий дар природи, це найдорожче, що є в кожного народу. Упродовж віків українське слово живило душу, вчило бути чесним, любити свій край.

Ведучий. Українська література має свою могутню класику, визнаних світом геніїв: Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесю Українку, Михайла Коцюбинського, Василя Симоненка.

Ведуча. Дзвінкоголосим солов'єм України, чарівником слова називали сучасники поета, який оспівав у своїх творах любов до Батьківщини, найпрекрасніше почуття. Найніжнішим поетом, тому що одна з основних тем його поезії – кохання, називають Володимира Миколайовича Сосюру.

Ведучий. Поезія Сосюри – наскрізь щира й особистісна. Читаючи його вірші, милуємося його рядками, прагнемо осягнути силу його почуттів.

А коли чуємо голос Володимира Миколайовича, розуміємо, що поезія була його мовою, природною, як роса погожого світанку, запах бузку в траві, яка й сьогодні завдає серцю щасливої муки.

(На екрані В.М. Сосюра (відео, портрет).

Звучать вірші в авторському виконанні)

Під ласкавим сонцем вітер ніжно віє,

І дощем проміння лине на ріллю.

Я люблю дивитись, як гаї синіють,

Як пташки співають – слухати люблю.

Чарівні й загадково прості образи переповнювали кожен мить його життя. Він дивився на світ, відчував, і все це перейшло в слово і в слові живе - синє око фіалки, жоржин печаль багряна, доля країни і рідної мови.

Вірш «До брата»

На мові нашій дня печать.

Вона – як сяйво серед ночі...

Її не можна забувати,

Вона душі твоєї очі.

Єднає з піснею в гаю
Вона з життям тебе любовно...
Коли ж забудеш рідну мову,
Загубиш душу ти свою.

Коли йдучи з труда дороги,
Слова не ті вкладеш в уста,
Немов піджак з плеча чужого
Для тебе мова буде та.

Немов чужого саду віти,
Тієї мови пишний цвіт.
Не зможеш нею ти творити,
Знання засвоювать як слід.

Нічним зів'янеш синьогубцем...
На мові нашій дня печать.
Національним самогубцем
Невже ти, брате, хочеш стать?

Яке прекрасне рідне слово!
Воно – не світ, а всі світи...
Шевченка мову і Франкову
Невже під ноги кинеш ти?

Невже забудеш слово «мати»,
Ту, що дала тобі життя,
І підеш, наче тінь крилата,
Блукати в тьмі без вороття.

У небуття підеш, в нікуди,
Сліпим до сонячних висот.
Невже народ мій мову губить?

Не вірю я! Це не народ!

Окремі люди. Їм не знати
Сяйливих творчості висот.
І хай людей таких багато,
Але нас більше! Ми – народ!

Я вірю в тебе, моя мати.
Мій бог, що дивиться з висот.
В народів інших старцювати
Повік не буде мій народ!

Ні, наша мова не загине,
Її не знищать сили злі!
Ти власним світом, Україно,
Сіяти будеш на землі.

В.М. Сосюра

Ведуча. Рідне слово... Скільки в тобі чарівних звуків, животворного трепету й вогню! Скільки в тобі доброти і лагідності, мудрості земної, закладеної ще славними вільнолюбними предками. Що може бути дорожчим для людини, як рідне слово?

Ведучий. Коли до серця крадеться тривога, –
За долю України я боюсь, –
З молитвою звертаюся до Бога
І мовою вкраїнською молюсь.

Ведуча. Прошу для України в Бога щастя
І захисту для всіх її дітей.
А мова українська, мов причастя,
Теплом своїм торкається грудей...

Ведучий. О Боже мій, Великий, Всемогутній,
Мою вкраїнську мову порятуй.

Золоту скарбницю рідної мови збагатили відомі майстри художнього слова – сучасні українські письменники: Ліна Костенко, Олесь Гончар, Павло Загребельний, Дмитро Павличко, Іван Драч.

Ведуча. Прислухаймось до чарівних звуків, материнської лагідності й доброти, мудрості земної, втілених у поетичне слово. Пропонуємо вам добірку віршів, присвячених українській мові.

(Студенти читають вірші)

Мова моя

Із ніжності слова беру насолоду:
Воно – ідеал мій, для злету – крило.
Мова моя дана Богом народу,
Мова моя – це душі джерело.
Вона – моя доля, незмінні вітрила.
Наснагу вона для творіння дає.
Мова моя – це безсмертя і сила,
Мова – найбільше багатство моє.
Ця мова в граніті, в Дніпровому плесі...
Найкращі у світі лунають пісні.
В них вічність Шевченка і лагідність Лесі,
І дух тих героїв, що впали в борні.
Вона і покров, вона і порука,
Початок дороги, початок життя.
Мова моя – це найвища наука,
Це – згусток любові, це – серця биття.
До волі вона відчинила нам брами,
Клювали її кровожерні орли.
Мову мою катували віками,
Вели на голгофи, мечами сікли.
Смута її виливалася в сурми.
Стихали в гаях молодих солов'ї.

Мову мою заганяли у тюрми.
В нетрях Сибіру труїли її.
Вона в материнстві і в стиглім колоссі,
І клич до геройства в пекельнім бою.
Над мовою ворог знущається й досі –
Насаджує мову бродячу свою.
Вона і надія, і біль, і тривога,
Освячена вірою вічна зоря.
Мова мені дана від Бога,
Вона – то мій корінь і гордість моя.

В. Вихрущ

Українська мова

Мово моя українська –
Батьківська, материнська,
Я тебе знаю не вивчену –
Просту, домашню, звичну,
Не з-за морів прикликану,
Не з словників насмикану.
Ти у мене із кореня –
Подем мені наговорена,
Дзвоном коси прокована,
В чистій воді смакована.
Болем очей продивлена,
Смутком багать продимлена,
З хлібом у душу всмоктана,
В поті людським намокнута,
З кров'ю моєю змішана.
І аж до скону залишена
В серці моїм.

В. Бичко

Якщо з українською мовою

Якщо з українською мовою
В тебе, друже, не все гаразд,
Не вважай її примусовою,
Полюби, як весною ряст.
Примусова тим, хто цурається,
А хто любить, той легко вчить:
Все, як пишеться, в ній вимовляється,
Все, як пісня, у ній звучить.
І журлива вона, й піднесена,
тільки фальш для неї чужа.
В ній душа Шевченкова й Лесина,
І Франкова у ній душа.
Дорожи українською мовою,
Рідна мова – основа життя.
Хіба мати бува примусовою?
Непутящим бува дитя!

Д. Білоус

Ведучий. Тож збережімо духовний заповіт наших поетів: любити свою землю, любити рідно слово, як зберегли нам наші батьки й діди рідну мову в страшні часи лихоліть. Адже ми хочемо, щоб нас поважали, а для цього, як писав Борис Грінченко, насамперед треба бути українцями «думкою, мовою, ділом».

Ведуча. Мова наша – це різноманітна творчість нашого народу. Погляньте, на стінах яскраві різнокольорові рушники(вишивки). Саме у них відображена наша рідна сторона. А Дмитро Павличко присвятив цьому витвору мистецтва поезію «Два кольори», яка згодом стала відомою та улюбленою піснею. Людину все життя супроводжують два кольори: червоний – то любов, а чорний – то журба. Це найпоширеніші поєднання кольорів в українській вишиванці, бо вічна антитеза чорного і червоного навіки стала символом людського життя в українській поезії та у свідомості народу.

(Пісня «Вишиванка»)

Ведучий. Українська мова – це мова численного народу. Наша мова має свою лексику, свої барви, свої відтінки, що передають почуття й відтворюють бурхливе життя та розвиток народу.

Ведуча. Батьком української літературної мови вважаємо Т. Г. Шевченка. Більшу частину свого життя ця людина прожила за межами України, але Тарас Григорович не забував рідної землі, рідної мови. Уперше у творах Шевченка українська мова забриніла з величезною силою.

Ведучий. У ній Шевченко своїм талантом розкрив невичерпні багатства народної мови, пробуджуючи почуття любові до рідного краю, до народу з тонкою, поетичною душею, котрий і говорить, неначе співає. Тарас Григорович написав багато поезій, які відомі композитори та народ поклали на музику. Ось так ці пісні стали невмирущими.

Пропонуємо послухати одну з них.

(Пісня «Думи мої, думи мої»)

Ведуча. Могутнім імпульсом у розвитку нашого слова стала творчість Івана Петровича Котляревського. Хто він такий? Чим зачарувала нас, українців, ця людина? Яку роль відіграла у становленні нової літератури?

Ведучий. Український письменник, який перший у вітчизняній літературі звернувся до народного життя, народної творчості, народної мови як до головних джерел літератури, перекинувши вперше місток від літератури до народу, відтворивши народні звичаї, традиції та обряди. Мова Котляревського – визначний початковий етап у розвитку української літературної мови.

Ведуча. Піснетворець, добрий і мудрий пророк, великий правдолюб, гуманіст. Свою любов до рідної мови, до народу, його історії обезсмертив у своїх творах, у яких переконливо змалював епоху України тих часів, глибоко відобразив духовне життя народу.

Його твори лишаються одними з кращих художніх надбань української літератури дошевченківської доби.

Ведучий. П'єса «Наталка Полтавка» була першим драматичним твором нової української літератури.

Художня цінність його зумовлена головне тим, що Котляревський використав для свого твору багатючі скарби українського фольклору, зокрема ліричної пісні. Він уперше ввів у літературу народну пісню, приказку, прислів'я, гумор. Але частину їх створив сам, і майже неможливо відрізнити пісні Котляревського від народних, настільки вони подібні й за мовою, і за стилем.

Зустрічайте героїв п'єси «Наталка Полтавка».

(Інсценізація уривка з п'єси «Наталка Полтавка»(додаток 1))

Ведуча. Зіркою першої величини сяє над Волинню, над усією планетою незгасиме ім'я поетеси Лесі Українки. Коли дівчинці було 13 років, мати, порадившись із дочкою, добирає їй псевдонім Українка. Це було своєрідним викликом існуючим порядкам, утвердженням права на функціонування рідної мови. Так починала свій літературний шлях юна Леся Українка.

Ведучий. Волинь стала для Лесі колискою її таланту, її любов'ю й тугою, дивосвітом її дум і мрій. Звідси вона злинула «орлицею високо, геть понад кручі, у простір безмежний», захопила «з хмари ясну блискавицю», зірвала «з зірки золотий вінець» і запалала вогнем свого серця, свого безсмертя.

Ведуча. Нелегким було життя Лесі Українки. Але вона все стерпіла, усе винесла на своїх плечах. Феноменальна жінка. Вона не тільки не зламалася, вона переплавилася своє безмежне горе у вогні творчої фантазії, яка допомагала їй створити свої шедеври в майбутньому.

Ведучий. «Я в серці маю те, що не вмирає!» – говорила устами своєї героїні Мавки Лесі Українки. Саме своїми поезіями, героями своїх творів живе поетеса серед нас.

І сьогодні на наше свято завітали герої її драми «Лісова пісня» – Мавка та Лукаш.

(Інсценізація уривка із «Лісової пісні» (додаток 2))

Ведуча. А який тонкий та дотепний український гумор! Наш народ захоплювався не тільки лірикою, а й любив дошкульне слово чи добродушний сміх. Українці сміялися з давніх-давен, сміялися споконвіку. Українці – це загальновідомо – творці й носії найтоншого гумору. Отож українці сміються

відтоді, доки себе пам'ятають, бо гумор, сміх, веселість, дотепність є однією з найкращих національних рис.

Ведучий. Я впевнений, що нам з вами потрібно докласти всіх зусиль, щоб позбутися звички говорити «по-простому». Говорити слід правильно, щоб бути розумними, щирими, добрими людьми, а не такими, як герої цих гуморесок.

(Звучать гуморески П. Глазового)

Кухлик

Дід приїхав із села,
Ходить по столиці.
Має гроші – не мина
Жодної крамниці.
Попросив він: – Покажіть
Кухлик той, що скраю.
Продавщиця: – Што? Чєво?
Я не панімаю.
– Кухлик, люба, покажіть,
Той, що збоку смужка.
– Дакакой же кухлікздесь,
Єсліето кружка!
Дід у руки кухлик взяв
І насупив брови:
– В Україні живе
Й не знаєте мови...
Продавщиця теж була
Гостра та бідова.
– Уменя єсть свой язык,
Ні к чему мне мова.
І сказав їй мудрий дід:
– Цим пишатися не слід,
Бо така сама біда
В моєї корови:

Має, бідна, язика –

І не знає мови!

Сльози і сміх

Причепились до студента

Лихо та біда:

Неборак англійську мову

Втретє вже склада.

Треться, мнеться, посміхнеться –

Не допоможе ж плач.

– І чого б я посміхався? –

Злиться викладач.

– Ви, до речі, хоч це слово

Скажете мені?

Як «сміятись» по-англійськи?

Знаєте чи ні?

А студент повісив носа,

Важко так зітха:

– Як сміятись по-англійськи?

Так же: ха-ха-ха

Звідки гроші у студента

Студент каже товаришу:

– В тебе три костюми.

Звідки маєш стільки грошей?

Це ж великі суми.

А товариш посміхнувся,

Глянув хитрувато:

– Не дивуйся, любий друже,

Я пишу багато.

– Що ж ти пишеш?

Вірші, прозу?

І шлеш у журнали?

– Та ні, листи батькам пишу,
Щоб грошей прислали.

Турок

Збирається мій знайомий
В далеку мандрівку.
Придбав собі в Туреччину
На тиждень путівку.
Голова тріщить у нього
Від отих уроків...
Костюм купив елегантний,
Вчить турецьку мову.
Уже знає, як звать турки
Свиню і корову,
Як спитати по-турецьки,
Почім у них шуби,
Де купити мило й пасту,
Яка чистить зуби.
Він, до речі, в Україні
Живе тридцять років.
Ходить всюди, як хазяїн,
Аж дверима гурка.
Хоча мову українську
Знає гірше турка.

Ведуча. Павло Тичина говорив, що мова завжди живе поряд з піснею, сестрою її рідною, навічно злитими, здруженими, як дві вільнокрилі птиці. Бо ж наша мова – як чарівна пісня, що вміщує в собі й палку любов до України, волелюбні думи народні, ніжні запахи рідної землі. А пісня – це найдобріша, найвиразніша мова.

Ведучий. Українська мова створила українську народну пісню. Вона піднесла мову до чарівних висот, розкривши все її багатство і красу. Мабуть, не існує такого куточка Землі, де б не лунала українська пісня.

Ведучий. Українська мова і пісня. Вони супроводжують людину все життя. Пісня – душа народу, це його краса і доброта. Українська мова вважається однією з наймилозвучніших мов у світі. 300 тисяч пісень склала Україна цією мовою, у яких од віків стугонить висока ідея глибокої синівської любові до рідного краю.

Ведуча. Пісня – це трепетне серце народу, його крила. Пісня існує стільки ж, скільки існує людина. Навіть легенда така є.

Ведучий. Якось Бог вирішив наділити дітей світу талантами. Обдарувавши всіх, підвівся Бог зі святого трону й раптом побачив у куточку дівчину. *Вона була боса, одягнута у вишивану сорочку, руса коса переплетена синьою стрічкою, а на голові – вінок з червоної калини.* «Хто ти? Чого плачеш?» – запитав Бог.

Ведуча. Дівчина відповіла: «Я –українка, а плачу, бо стогне моя земля від пролитої крові та пожеж. Сини мої на чужині, на чужій роботі, вороги знущаються з сиріт».

Ведучий. Бог запитав: «Чого ж ти не підійшла до мене раніше? Я всі таланти роздав. Як же зарадити твоєму горю? Є у мене неоціненний дар, який уславить тебе на цілий світ. Це – пісня!»

Ведуча. Дівчина щиро подякувала і з радістю прийняла цей дар. З ясним обличчям і вірою понесла дівчина пісню в народ. І з тих пір наша славна Україна вважається найспівучішою країною світу!

(Звучить пісня «Україна – моя земля»)

Ведучий. Українська мова нам рідна, як мама і тато, як та земля, на якій ви зростаєте. Бо це мова, яку ми всі чуємо змалку, якою ми промовили перші слова. Ця мова зрозуміла і рідна всім нам. Бо без мови немає народу. І так само, як у кожної людини є одна мама, так і мова рідна лише одна. Людина може знати дві, три і більше мов, але рідною залишається материнська мова.

Ведуча. Рідна мова. І чується лагідний, теплий голос матері, яким вона будить нас уранці. Хіба ще хтось вміє промовляти такі слова, як наші українські мами?

Інсценізація вірша «Як би тобі, доню...»

(Діалог матері та дочки. Обидві у вишиванках)

Мати: Як би тобі, доню, в світі не було,
Не скупись ніколи людям на добро.
Бо і так доволі хтось насіяв зла,
І холонуть душі наші без тепла.

Донька: Забувають діти мову матерів.
Глянь, від того болю світ аж посірів.
Стогне від розпуки зранена земля,
І сивіти стала матінка моя.

Мати: Доню моя, доню, синьоока зірко,
У житті буває солодко і гірко.
Як би твої очі не манили зваби,
Не посмій вчинити Батьківщині зради.
Не посмій зламати гілку калинову –
Сиротою станеш, як забудеш мову.
Можеш призабути запах рути-м'яти,
Але рідну мову мусиш пам'ятати.
Можеш не впізнати голосу діброви,
Та не смій зректися маминої мови!

Ведучий. Що для мене рідна мова? Це мова мого дитинства, мова казок і пісень. Це мова землі, трави, мова золотої бджілки і вишневого цвіту. Любов до рідної мови починається ще з колиски, з маминої пісні. Ці пісні зачаровують усіх, хто їх чує, надзвичайною ласкою і простотою. У них мамина ласка і любов, світ добра, краси і справедливості.

Ведуча. Мама... Яке просте, здавалося б, слово, а скільки в ньому змісту, скільки глибинності. Мабуть, це єдина людина в світі, яка любить нас по-справжньому. Скільки віршів і пісень присвячено нашим батькам! Пропоную послухати одну з них.

(Звучить пісня «Присвята батькам»)

Ведучий. Слово рідне! Ти, як багатокрила птаха, прагнеш простору й висоти, ти виткане чарівною калиною й синім барвінком, вишневим цвітом і запашною рутою-м'ятою.

Ведуча. Ти ніколи не зів'янеш, ти будеш вічно жити й розвиватися! Бережімо, збагачуймо мову, розвиваймо, дбаймо про її чистоту й красу, говорімо один одному лише добрі слова.

Ведучий. Плекаймо чудовий сад української мови, донесений до нас із глибини віків. Шануймо ж мову наших батьків, мову Шевченка і Франка. Нехай вона стане мовою наших дітей і внуків, мовою наших нащадків, щоб не зникла Україна, не зник великий материк у слов'янському морі.

Ведуча. Бажаємо всім українцям, що свято бережуть українське слово, щастя, натхнення, добра, миру, світлого майбутнього, досягайте вершин, адже у ваших руках доля нашої країни.

Ведучий. Наш захід був приурочений до ювілею свята «Вишиваної сорочки» – свята нашої великої дружної родини. Тож прийміть щирі вітання!

(Звучить пісня «Родина»)

Додаток 1

Виборний. Помагай-бі, Наталко! Як ся маєш, як поживаєш?

Наталка. Ат, живемо і маємося, як горох при дорозі: хто не схоче, той не вскубне.

Терпилиха. На нас, бідних і безпомощних, як на те похиле дерево, і кози скачуть.

Виборний. Хто ж тобі виноват, стара? Якби оддала дочку замож, то і мала, хто вас обороняв би.

Терпилиха. Я сього тільки і хочу, так що ж...

Виборний. А що таке? Може, женихів нема, або що? А може, Наталка?..

Терпилиха. То бо то і горе! Скільки не траплялись і хороші людиці, так: «Не хочу та й не хочу!»

Виборний. Дивно мені та чудно, що Наталка так говорить.

Наталка. Так то вам здається, а ніхто не віда, хто як обіда.

Терпилиха. От так все вона – приговорками та одговорами і вивертається.

Виборний. Час би, Наталко, взятись за розум: ти уже не дівка, не дитя. Кого ж ти дожидаєшся? Чи не із города ти таку примху принесла з собою? О! там панночки вередують женихами: той не гарний, той не багатий, той не меткий; другий дуже смирний, інший дуже бистрий; той кирпатий, той носатий, та чом не воєнний, та коли і воєнний, то щоб гусарин. А од такого перебору досидяться до того, що послі на їх ніхто не гляне.

Наталка. Не рівняйте мене, пане виборний, з городянками: я не вередую і не перебираю женихами. Ви знаєте, хто за мене сватався. Чи уже ж ви хочете спхнути мене із мосту та в воду?

Виборний. Правда, замуж вийти – не дощову годину пересидіти; але мені здається, якби чоловік надійний трапився, то б не треба ні для себе, ні для матері йому одказувать; ви люди не багаті.

Терпилиха. Не багаті! Та така бідність, таке убожество, що я не знаю, як далі і на світі жити!

Наталка. Мамо! Бог нас не оставить: єсть і бідніші од нас, а живуть же.

Терпилиха. Запевне, що живуть, але яка життя їх!

Виборний. Та можна вам і пособити; (лукаво) у мене єсть на приміті чоловік і поважний, і багатий, і Наталку дуже собі уподобав.

Наталка. (в сторону) От і біда мені!

Терпилиха. Жартуйте, пане виборний!

Виборний. Без жартів, знаю гарного жениха для Наталки. А коли правду сказати, то я і прийшов за його поговорити з вами, пані Терпилихо.

Наталка. (з нетерпінням) А хто ж такий той жених?

Виборний. Наш возний, Тетерваковський. Ви його знаєте... Чим же не чоловік?

Терпилиха. Я рада такому зятеві.

Виборний. А ти, Наталко?

Наталка. Бога бійтесь, пане виборний! Мені стидно і подумати, щоб такий пан – письменний, розумний, важний – хотів на мені женитись. А скажіте, для чого люди женяться?

Виборний. Для чого? Для того... а ти буцім не знаєш?

Наталка. Мені здається, для того, щоб завести хазяйство і сімейство; жити люб'язно і дружно; помагати одно другому. А пан, котрий жениться на простій дівці, чи буде її вірно любити? У нього така жінка буде гірше наймички, буде крепачкою.

Терпилиха. От так вона всякий раз і занесе, та й справляйся з нею. Коли на те пішло, то я скажу: якби не Петро, то й Наталка була б як шовкова.

Виборний. Петро? Де ж він? А скільки років він пропадає?

Терпилиха. Уже років трохи не з чотири.

Наталка. Буду чекати, скільки доведеться. Люблю Петра.

(Наталка співає)

Ой я дівчина Полтавка,
А зовуть мене Наталка:
Дівка проста, не красива,
З добрим серцем, не спесива,
Коло мене хлопці в'ються
І за мене часто б'ються,
Но я люблю Петра дуже,
А до других мені байдуже.
Мої подруги пустують
І зо всякими жартують,
А я без Петра скучаю
І веселості не знаю.
Я з Петром моїм щаслива,
І весела, і жартлива,
Я Петра люблю душею,
Він один владіє нею.

З-за стовбура старої розщепленої верби, півусохлої, виходить Мавка, в ясно-зеленій одежі, з розпущеними чорними, з зеленим полиском, косами, розправляє руки і проводить долонею по очах.

Мавка: Ох, як я довго спала!

Лісовик: Довго, дочко!

Вже й сон-трава перецвітати стала.

От-от зозулька маслечко сколотить,

в червоні черевички убереться

і людям одмірятиме літа.

Вже з вирію поприлітали гості.

Он жовтими пушинками вже плавлють

на чистім плесі каченятка дикі.

Мавка: А хто мене збудив?

Лісовик: Либонь, весна.

Мавка: Весна ще так ніколи не співала,

як отепер. Чи то мені так снилось?

(Лукаш знов грає)

Ні... стій... Ба! чуєш?... То весна співає?

(Лукаш грає мелодію)

Лісовик: Та ні, то хлопець на сопілці грає.

Мавка: Який? Невже се «Той, що греблі рве»?

От я не сподівалася від нього!

Лісовик: Ні, людський хлопець, дядька Лева небіж,

Лукаш на ймення.

Мавка: Я його не знаю.

Лісовик: Бо він уперше тут. Він здалека,

не з сих лісів, а з тих борів соснових,

де наша баба любить зимувати;

осиротів він з матір'ю-вдовою,

то дядько Лев прийняв обох до себе...

Мавка: Хотіла б я побачити його.

Лісовик: Та нащо він тобі?

Мавка: Він, певне, гарний!

Лісовик: Не задивляйся ти на хлопців людських.
Се лісовим дівчатам небезпечно...

Мавка: Який-бо ти, дідусю, став суворий!
Се ти мене отак держати будеш,
як Водяник Русалку?

Лісовик: Ні, дитинко, я не держу тебе.
То Водяник в драговині цупкій привик одвіка
усе живе засмоктувати.

Я звик волю шанувати. Грайся з вітром,
жартуй із Перелесником, як хочеш,
всю силу лісову і водяну,
гірську й повітряну приваб до себе,
але минай людські стежки, дитино,
бо там не ходить воля, – там жура
тягар свій носить. Обминай їх, доню:
раз тільки ступиш – і пропала воля!

Мавка: *(сміється)*

Ну, як таки, щоб воля – та пропала?
Се так колись і вітер пропаде!

(Виходить Л у к а ш із сопілкою, хоче надрізати ножом березу, щоб
сточити сік, Мавка кидається і хапає його за руку.)

Мавка: Не руш! не руш! не ріж! не убивай!

Лукаш: Та що ти, дівчино? Чи я розбійник?
Я тільки хотів собі вточити соку з берези.

Мавка: Не точи! Се кров її.
Не пий же крові з сестроньки моєї!

Лукаш: Березу ти сестрою називаєш?
Хто ж ти така?

Мавка: Я – Мавка лісова.

Лукаш: *(не так здивовано, як уважно придивляється до неї)*

А, от ти хто! Я від старих людей
про мавок чув не раз, але ще зроду не бачив сам.

Мавка: А бачити хотів?

Лукаш: Чому ж би ні?.. Що ж, ти зовсім така,

як дівчина... ба ні, хутчій як панна,

бо й руки білі, і сама тоненька,

і якось так убрана не по-наськи...

А чом же в тебе очі не зелені?

(Придивляється).

Та ні, тепер зелені... а були,

як небо, сині... О! тепер вже сиві,

яктая хмара... ні, здається, чорні,

чи, може, карі... ти таки дивна!

Мавка: *(усміхаючись)*

Чи гарна ж я тобі?

Лукаш: *(соромлячись)*

Хіба я знаю?

Мавка *(сміючись)*

А хто ж те знає?

Лукаш: *(зовсім засоромлений)*

Ет, таке питаєш!..

Мавка: *(щиро дивуючись)*

Чому ж сього не можна запитати?

Он, бачиш, там питає дика рожа:

«Чи я хороша?»

А ясень їй киває в верховітті:

«Найкраща в світі!»

Лукаш: А я й не знав, що в них така розмова.

Я думав – дерево німе, та й годі.

Мавка: Німого в лісі в нас нема нічого.

Лукаш: Чи то ти все отак сидиш у лісі?

Мавка: Я зроду не виходила ще з нього.

Лукаш: А ти давно живеш на світі?

Мавка: Справді, ніколи я не думала про те...*(Задумується)*.
Мені здається, що жила я завжди...

Лукаш: І все така була, як оттепер?

Мавка: Здається, все така...

Лукаш: А хто ж твій рід?
Чи ти його зовсім не маєш?

Мавка: Маю.
Є Лісовик, я зву його «дідусю»,
а він мене «дитинко» або «доню».

Лукаш: То хто ж він – дід чи батько?

Мавка: Я не знаю. Хіба не все одно?

Лукаш: *(сміється)*
Ну та й чудні ви отут у лісі!
Хто ж тобі тут мати, чи баба,
чи вже як у вас зовуть?

Мавка: Мені здається часом, що верба,
ота стара, сухенька, то – матуся.
Вона мене на зиму прийняла
і порохном м'якеньким устелила
для мене ложе.

Лукаш: Там ти й зимувала?
А що ж ти там робила цілу зиму?

Мавка: Нічого. Спала. Хто ж зимою робить?
Спить озеро, спить ліс і очерет.
Верба рипіла все: «Засни, засни...»
І снилися мені все білі сни:
на сріблі сяли ясні самоцвіти,

стелилися незнані трави, квіти,
блискучі, білі... Тихі, ніжні зорі
опадали з неба – білі, непрозорі –
і клалися в намети... Біло, чисто
попід наметами. Ясне намисто
з кришталю грає і ряхтить усюди...
Я спала. Дихали так вільно груди.
По білих снах рожевії гадки
легенькі гаптували мережки,
і мрії ткались золото-блакитні,
спокійні, тихі, не такі, як літні...

Лукаш: *(заслухавшись)*

Як ти говориш..

Мавка: Чи тобі так добре?

(Лукаш потакує головою).

Твоя сопілка має кращу мову.

Заграй мені.

(Лукаш грає на сопілці)

Список використаних джерел

1. Глазовий П. Гуморески. – К.: Дніпро, 1992. – 346 с.
2. Єрмоленко С. Я. Фольклор і літературна мова. – К.: Наук. думка, 1987. –324 с.
3. Костенко Л. В. Вибране. – К.: Дніпро, 1989. – 559 с.
4. Котляревський І. П. Енеїда. Наталка Полтавка. – К.: Дніпро, 1987 -364 с.
5. Красоткіна Н. Г. Свято «Мово рідна моя, не мовчи!»:Випуск 2 – Кам'янець-Подільський, 2001. – 316 с.
6. Мово рідна, слово рідне!...: Вірші, поеми, статті. – К.: Веселка, 1989. – 286 с.

7. Резніченко О. Спадщина тисячоліть: чим українська мова багата за інші? – Одеса, 2001. – 210 с.
8. Українка Леся. Лісова пісня: Драма-феєрія в 3-х діях. – К.:Веселка, 1989.– 104 с.
9. Україно, соборна державо, сонценосна колиско моя!/ Упорядн. Ткачов С. В. – Х.: Видавництво «Ранок», 2009. – 192 с.
10. Шевченко Т. Г. «Малий Кобзар». – Х.: Видавництво «Ранок», 2009. – 288 с.
11. <http://virshik.com.ua>
12. <http://www.dnipro-ukr.com.ua>
13. <http://dovidka.biz.ua/virshi-pro-ukrayinsku-movu/>
14. http://librozh.at.ua/news/movo_moja_ukrajinska_batkivska_materinska
15. <http://mova.ucoz.ua>

Бібік Ю.В., м.Конотоп,
Політехнічний технікум КІСумСумДУ,
практичний психолог

РОЗРОБКА ВИХОВНОГО ЗАХОДУ «ТОЛЕРАНТНІСТЬ-КРОК ДО ГУМАНІЗМУ!»

Мета: ознайомити студентів із поняттям «толерантність», закріпити знання студентів про компоненти толерантності, довести, що якість суспільства залежить від здатності людей співіснувати одне з одним, формувати навички ефективного толерантного спілкування, вчити проявляти терпимість до думок інших; виховувати гуманістичні риси особистості.

Завдання: 1) розкрити суть поняття «толерантність», «толерантна особистість»; 2) стимулювати потребу в самопізнанні та усвідомленні своєї індивідуальності; 3) довести, наскільки кожен є толерантною особистістю; 4) показати, що толерантність до себе та інших тісно пов'язані; 5) сприяти формуванню толерантної моделі спілкування.

Обладнання: стільці відповідно до кількості учасників групи; плакати: «Правила роботи в групі», «Наші очікування», «Риси толерантної особистості»;

стікери, фломастери або кулькові ручки; паперові аркуші формату А4; бланки для анкетування; фліпчат.

На дошці розміщено епіграф, що розкриває зміст заняття: «Терпимість-рідкісна рослина, що виростає не в кожному саду» (англійське прислів'я).

Форма проведення: тренінгові заняття.

Методи: тренінгові вправи, ігри, робота у мікрогрупах, групове опитування.

Тривалість заняття: 1 година 20 хвилин.

Хід заняття

Вітання. Вступне слово тренера (5 хв.)

Добрий день, шановні учасники, шановні гості нашого заходу! Рада вас бачити у бадьорому настрої й дуже сподіваюся, що нинішня спільна робота не буде марною, а інформація та практичні навички, які ви отримаєте під час заняття, знадобляться вам у подальшому житті.

На кожного з нас більшою або меншою мірою вплинули політичні, економічні, соціальні процеси, що відбуваються в Україні. Люди повністю не розуміють, що відбувається, як поводитись, що буде далі та як жити у ситуації «між миром та війною».

Я переконана: у серцях багатьох з нас є одне єдине бажання: нехай скоріше закінчиться війна, хай не гинуть люди, хай швидше запанує мир у всіх українських оселях.

Тема нашого заняття «Толерантність – крок до гуманізму». Таке незвичне для нашого сприймання слово «толерантність» - означає терпимість.

Планета Земля – наш спільний дім, який населений багатьма народами. Кожен народ має свої звичаї, свою культуру, але ми як сусіди повинні діяти одне відносно одного в дусі миролюбства, згоди. Лише за таких умов можливий мир на планеті. Саме толерантність набуває особливого значення в наш час, коли відбуваються збройні сутички, конфлікти міжнаціонального та міждержавного рівнів. Люди не погоджуються з позицією інших, яка не збігається з їхньою особистою, реагують дуже агресивно; важкою, із гострими

колочками стає дорога до компромісу. Компроміс – це чинник зближення людей, і провідну роль тут відіграє толерантність.

Отже, толерантність – це повага, сприйняття і розуміння різноманіття культур нашого світу, форм самовираження та самовиявлення людської особистості, визнання її прав. Від народження всі люди рівні, незалежно від статі, віку, расової, національної, релігійної приналежності, фізичного стану, у кожного є право на місце під сонцем, кожен із нас повинен поважати право іншої людини на несхожість та рівність. Як стверджував німецький учений, біолог Г. Вінклер: «Уміння миритися з недосконалістю інших є ознака справжньої гідності».

Сьогодні ви станете учасником тренінгового заняття, метою якого є показати значимість толерантності під час взаємодії з іншими, удосконалити вміння толерантного спілкування та закріпити знання про компоненти толерантності.

1. Прийняття правил роботи в групі. (3 хв.)

Мета: узгодити правила роботи в групі, які використовуватимуться під час заняття.

На аркушах – заздалегідь підготовлений орієнтовний перелік правил, які ми по черзі обговорюємо та приймаємо чи не приймаємо для роботи в групі.

Приклади правил роботи у групі: доброзичливість; активність; взаємоповага; один говорить – решта слухає; правило піднятої руки; регламент; не критикувати.

2. Вправа «Піщаний годинник» (5 хв.)

Мета: визначити очікування учасників щодо заняття.

Учасникам пропонується на стікерах кількома словами написати свої очікування, потім по черзі наклеїти їх на плакат із зображенням піщаного годинника у верхній сектор, при цьому озвучуючи свої думки.

3. Вправа «Асоціативний ряд»(7 хв.)

Мета: стимулювати пізнавальну та творчу активність студентів шляхом пошуку асоціацій до слова «толерантність».

Тренер пропонує учасникам назвати ознаки толерантності.

Наприклад, Т- терпимість, терплячість, творчість; О- оригінальність;Л – люб'язність, любов до ближнього; Е – емпатія, ерудиція; Р – розум, розсудливість;А – альтруїзм, активність, акуратність;Н – неординарність, ненав'язування іншим власної думки чи поглядів;Т – терпимість до відмінностей інших людей;Н- не осуджувати інших;І – індивідуальність кожного;С - співпраця, співчуття;Т(ь)- тактовність

Після виконання даної вправи тренер озвучує визначення толерантності згідно тлумачного словника. **Толерантність** – здатність поважати право іншої людини на власні, відмінні від твоєї думку та погляди.

Вправа «Сніжинки» (7хв.)

Мета: подолання упередженого ставлення.

Тренер пропонує взяти однакові невеличкі аркуші паперу й одночасно виконати вказані нижче дії: Складіть аркуш навпіл. Відірвіть верхній правий кут. Знову складіть навпіл. Відірвіть правий верхній кут. Знову складіть. Знову відірвіть верхній правий кут. Складіть аркуш удвоє. Якщо можна, відірвіть правий кут. Розгорніть аркуш.

Обговорення вправи: Чи можемо сказати, що хтось виконав роботу неправильно? Чому аркуші після відривання такі різні?Чи можете ви сказати, що ті, хто відривав аркуші інакше, ніж ви, є гіршими за вас?

Можливо у житті буває так, що ми оцінюємо людину лише з огляду на те, чи робить вона саме так, як ми.

5. Гра «Стільчик ліворуч» (10 хв.)

Мета: сприяти формуванню навичок толерантного спілкування.

Учасники сідають на стільці в коло. Біля тренера стоїть вільний стільчик із лівого боку. Тренер коментує початок гри: «На цей стільчик я запрошую (називає ім'я учасника), тому що мені подобається в ньому...(називає позитивні риси гравця)» Охочі учасники можуть також доповнювати характеристику. Гра продовжується доти, доки кожен учасник не змінить своє місце, тобто не побуває на цьому стільці. Бажано, щоб приємні слова, компліменти були сказані кожному учасникові гри.

Обговорення гри:Які почуття виникали у вас під час гри? Що легше

говорити компліменти чи приймати їх на свою адресу?

6. Вправа «Риси толерантної особистості» (10 хв.)

Мета: здійснити групову діагностику вияву ознак толерантної особистості. (психолог пропонує учасникам для ознайомлення 15 характеристик, які властиві толерантній особистості)

Інструкція: Спочатку в колонці А поставте знак «+» навпроти трьох рис, які, на вашу думку, у вас найбільше виражені. Потім у колонці В поставте знак «+» навпроти трьох рис, які найбільше характерні для толерантної особистості. Після цього тренер заповнює аналогічну таблицю всієї групи. Для цього він пропонує підняти руки тим учасникам, хто відмітив у колонці В першу рису. Кількість тих, хто відповів, підраховується та фіксується у відповідній колонці бланка. Таким чином підраховується кількість відповідей за кожною рисою. Ті три якості, які були оцінені найбільшою кількістю балів, і є ядром толерантної особистості (на думку колективу, який бере участь у цій вправі).

Обговорення вправи: Що ви відчували, коли виконували це завдання? Чи важко було оцінити себе?

7. Гра «Чарівна крамниця» (7 хв.)

Мета: сприяти самоусвідомленню рис своєї особистості та спонукати студентів до самовиховання толерантності.

Інструкція: Тренер розповідає про існування крамниці, у якій є всі риси особистості. Пропонує кожному учаснику «придбати» ту рису толерантної особистості, якої, на його думку, йому бракує. Під час гри тренер з'ясовує, наскільки кому не вистачає цієї якості, у яких конкретних випадках тощо. Як «плату» продавець просить у покупця «поділитися» рисою характеру, якої, на його думку, у нього вдалося.

Обговорення вправи: Чи важко було бути покупцем? Коли ви придбали собі нову рису особистості, які почуття з'явилися у вас? Вам складно було поділитися рисою, яка у вас розвинута добре?

8. Вправа «Вигадана країна» (15 хв.)

Мета: показувати побудову демократичного, гуманного, толерантного суспільства, сформувати терпимість до думок інших)

Об'єднати групу у мікрогрупи по 5-6 осіб.

Тренер. Уявіть, що відкрили нову країну, де ніхто раніше не жив і де немає ні законів, ні правил. Кожна група буде першими поселенцями на цій території. Ви не знаєте, яким буде ваш статус у новій країні (Кожна група у письмовому вигляді складає перелік із 5 прав, які повинні бути гарантовані усім у цій новій країні. Після цього слід придумати назву країни й написати її на великому аркуші разом із переліком прав. Далі кожна група по чергово демонструє свій перелік решті учасників. Спільно з усіма групами необхідно узгодити список із 10 прав, які на їхню думку, є найбільш важливими).

Обговорення вправи: Чому навчає нас ця вправа? Які ми можемо зробити висновки?

Підсумкове слово тренера (2 хв.)

Кожне суспільство складається з великої кількості об'єднань і груп. І кожна людина завдяки багатогранності своєї життєдіяльності є водночас учасником таких об'єднань. Живучи в суспільстві, людина завдячує йому всім. Тому її обов'язок як громадянина полягає не лише , в тому, щоб узгоджувати свої дії з чинними в ньому нормами і законами, а й у тому, щоб навчитися жити разом із іншими, намагатися своєю діяльністю принести користь суспільству, зробити його кращим ніж воно є.

Співіснуючи в мирі і злагоді, люди сприяють зміцненню суспільства, у якому незначні досягнення перетворюються на великі. Навчитися жити разом – це означає навчитися толерантності. Найбільша майстерність – прожити життя, унеможлививши конфлікти, допомагаючи у складну хвилину людям, залишивши своє невеличке, але вкрай значне слово в історії суспільства!!!

9. Вправа «Піщаний годинник»(5 хв.)

Мета: з'ясувати чи виправдалися очікування студентів щодо заняття та які нові знання вони б взяли з собою у «Валізу досвіду».

Опустити свої очікування у нижню частину годинника і висловитися, які б знання з цього заняття я б взяв з собою у майбутнє життя.

Тренер читає вірш «Толерантність врятує світ»

Список використаних джерел

1. Буйвал М. Позитивне значення толерантності: метод. розробка виховного заходу// Психолог.-2011.- №7.
2. РієрдонБетті Е. Толерантність – дорога до миру.-М.,2001.
3. Солдатова Г.У. Тренінг «Учимся толерантности». На пути к толерантному сознанию. -М., 2000.
4. Фопель К. Как научить детей сотрудничать? Практические игры и упражнения: практ. Пособие для педагогов и школьных психологов. -М.: Генезис, 2001.

Кірієнко Н.Ю., м. Вінниця
Вінницький транспортний коледж,
викладач

ЕТИКЕТ – ЧАСТИНА СВІТОВОЇ КУЛЬТУРИ, ЯКА СПРИЯЄ ФОРМУВАННЮ МОРАЛЬНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ СТУДЕНТІВ

Метою виховної години є - виховання прагнення до самовдосконалення культури спілкування та поведінки, формування моральних якостей особистості.

Для кращого сприйняття студентами нової інформації, прийнято рішення використати методику подачі матеріалу «рівний –рівному», ведучими стали хлопець і дівчина з цієї ж навчальної групи.

Ведучий 1 Доброго дня шановні присутні!

Досі вважають істинним твердження: якщо люди перестануть чинити за правилами, вони втратять людську подобу. Цих правил, вироблених багатьма поколіннями, надзвичайно багато. У кожного народу існують свої правила й традиції, зумовлені національною історією, психологією, політичним устроєм країни. Вони позначаються на особистісній манері поведінки. [1, с. 5].

Ведучий 2 Людина, яка не володіє вмінням гідно поводитися в товаристві, мало привертає увагу. Вона, як діамант, який не може служити прикрасою, доки не має відповідної оправы. Людина також стає окрасою товариства тільки тоді, коли узгоджує свої наміри і вчинки з певними

правилами, суспільними нормами. Отже, культура поведінки — це вміння поводитися в товаристві знайомому й незнайомому. [1, с. 6]

Тема виховної години: "Етикет"

Ведучий 1 Етикет - система правил поведінки в громадських місцях при контактах з іншими людьми.

Ведучий 2 Сучасний етикет визначає норми поведінки в різних обставинах: на вулиці, на роботі, в гостях, на офіційних прийомах. Існує кілька різновидів етикету: дипломатичний, придворний, загальногромадянський, службовий, діловий, професійний.

Ведучий 1 Етикет може значно відрізнятись залежно від конкретної епохи й культурного середовища. Його також можна умовно розділити на ситуаційний та професійний, світський та діловий, хоча чітких меж між ними часто провести неможливо, оскільки правила різних розділів етикету повторюються, включають правила інших розділів (іноді трохи змінені), походять з основних норм поведінки.

Для визначення свого рівня обізнаності в етикеті пропонуємо вам заповнити анкету, що знаходження на партах

Ведучий 2 Важко уявити собі людину, яка б не хотіла вміти впевнено, розкуто і вільно триматися в будь-якому суспільстві і компанії. Кожен мріє подобатися, привертати до себе увагу оточуючих своїми манерами і зовнішністю. Як домогтися цього? Дуже просто — оволодіти мистецтвом етикету спілкування.

З чого починається спілкування? Будь-яке знайомство, та і взагалі будь-яке спілкування починається з привітання.

За етикетом, вітати людину потрібно словами:

«Здрастуйте!» «Доброго ранку!» «Добрий день!» «Добрий вечір!»

Ведучий 1 Загальні правила вітання при зустрічі.

Першими вітають молодші старших, чоловіки — жінок, жінка вітає чоловіка, який набагато старший за неї. Винятки з цього правила: увійшовши до кімнати, будь-то чоловік або жінка, першим вітається з присутніми.

У випадку, коли в кімнаті кілька людей, вітаються спочатку з господинею будинку, потім з іншими жінками, потім — з господарем будинку і чоловіками.

Вітаючись з чоловіком, жінка повинна першою подати руку. Якщо вона обмежується поклоном — чоловікові не слід подавати їй руку. Те саме — між старшими та молодшими чоловіками.

Чоловік завжди встає (за винятком дуже літніх і хворих, яким важко підійматися), вітаючись і з жінками, і з чоловіками. Жінка, вітаючись з чоловіком, не встає. Чоловік, вітаючись із жінкою, підіймається. [2]

Ведучий 2 Винятки: господиня дому, приймаючи гостей, завжди встає, вітаючись з ними; у службовій обстановці чоловік може не вставати, вітаючи жінку. Жінки також встають, вітаючись з дуже літніми чоловіками.

Привітавшись зі своїм ровесником, чоловік може сісти. Якщо ж він вітається з більш літнім чоловіком або з жінкою, то він може сісти лише після того, як сядуть вони, або з їх дозволу. Якщо господиня дому пропонує сісти, а сама продовжує стояти — сідати не слід.

За етикетом: першими подають руку старші молодшим, а не навпаки. Серед ровесників першими подають руку жінки чоловікам. Якщо зустрічаються дві подружні пари, то спочатку вітаються один з одним жінки, потім чоловіки вітають жінок, після цього чоловіки вітаються між собою. Перед рукостисканням чоловік повинен обов'язково зняти рукавичку. Жінці це робити не обов'язково. Однак, вітаючи більш старших за віком, рукавичку повинні знімати всі.

Ведучий 1 Вихована людина на вулиці: не смітить, не плює, не вказує пальцем, не зупиняється раптово посередині дороги для того, щоб поговорити з товаришем, не ходить по газонах, не кидає під ноги недопалки, не лускає насіння і не носить увімкненим мініпрогравач.

Чоловікові не личить оглядатися слідом за привабливою жінкою особливо у тих випадках, коли поруч з ним йде інша жінки. Юнаки, які вигукують навіть дотепні репліки до дівчат які крокують навпроти або поряд з ними — демонструють недоліки свого виховання.

Неввічливо, проходячи по вулиці, робити гучні зауваження на адресу перехожих з приводу їх одягу, росту, виразу обличчя тощо. Відео [3]

Ведучий 2 Особливості ділового етикету

Попри універсальний характер етикету, є певні особливості його прояву в сім'ї, у громадських місцях, на роботі. Далі розглянемо особливості ділового етикету. Коли говорять про діловий етикет, мають на увазі встановлений порядок поведінки, що задовольняла би всіх учасників, які обговорюють певну проблему.

Є певні особливості етикету в організаціях, де працюють люди. Тут різновидом етикету є службовий. Службовий етикет — це сукупність найдоцільніших правил поведінки людей там, де відбувається їхня професійна діяльність — на виробництві, в будь-якій організації.

На роботі людина проводить більшу частину свого життя, а відтак їй приємніше працювати там, де панує взаємоповага й усі дотримуються етичних норм та правил етикету. Відео [4]

Ведучий 1 Дуже часто виникає питання: Як представити людину в новому колективі. спробуємо розібратись. Відео [5]

Ведучий 2 Інтелігентна людина, помітивши помилку, якої припустився інший працівник, вкаже на неї тактовно та доброзичливо, до того ж наодинці. Краще, коли людина ставитиметься нетерпляче не до чужих, а до власних помилок – у цьому разі буде менше підстав для неприязні співробітників, для виникнення конфліктів.

Ведучий 1 Чи завжди ми правильно поводимо себе в конфліктних ситуаціях? Відео [6]

В силу нашого віку ми недооцінюємо роль та значення ділового етикету в нашому житті. Але етикетні правила — це маленькі цеглинки, з яких складаються імідж, репутація людини. Виховані ділові люди знають, як правильно поводитись чоловіку і жінці в різних ситуаціях. Відео [7]

Ведучий 2 Далі поговоримо про гостинність господарів, та ввічливість гостей.

Звичай ходити у гості і приймати гостей з'явився дуже давно. Господар повинен спочатку запропонувати присісти гостю, а потім сідає сам. Щоб підкреслити особливу пошану до людини, варто зустріти її біля дверей, а після завершення розмови провести до дверей. Відео [8]

Ведучий 1 Тож поговоримо про те як бути пристойним

Видатний український педагог В. Сухомлинський у книжці «Як виховати справжню людину» визначив десять «не можна», яких потрібно дотримуватися, щоб стати вихованою, культурною людиною:

- не можна ледарювати, коли всі працюють;
- не можна сміятися над старістю і старими людьми;
- не можна сперечатися із шанованими і дорослими людьми, особливо зі старшими;
- не можна виявляти незадоволення тим, що в тебе немає якоїсь речі, а у товариша є;
- не можна допускати, щоб мати давала тобі те, чого вона не бере собі, — кращий шматочок на столі, смачнішу цукерку;
- не можна робити те, що засуджують старші;
- не можна залишати стару рідну людину одинокою;
- не можна вирушати в дорогу, не спитавши дозволу і поради у старших;
- не можна сідати до обіднього столу, не запросивши старших;
- не можна сидіти, коли стоїть доросла, особливо літня людина та найбільше — жінка. [9]

Анкету разом з пам'яткою залишайте собі.

Ведучий 2 Як треба прощатись?

- Зазвичай, перед тим як попрощатися, люди говорять про необхідність піти («мені треба йти», «дуже шкода, але мені час», «треба йти»).
- Перед тим, як сказати прощальну фразу, люди зазвичай дякують за спілкування, вибачаються за час, віднятий у співрозмовника.
- Зазвичай гостю, що уходить, бажають всього найкращого, запрошують

заходити ще, висловлюють своє дружнє ставлення, передаючи привіт його близьким. [9, с. 202].

Отже і ми дякуємо вам за увагу та бажаємо всього найкращого

Приклад анкети

1	<i>Першими вітають</i>	6	<i>Відчиняють двері в приміщення</i>
	Молодші старших		Чоловік жінці
	Старші молодших		Жінка чоловікові
	Чоловіки жінок	7	<i>Пропускають вперед в відчинені двері</i>
	Жінки чоловіків		Жінка чоловіка
2	<i>Людина сидить. Вітаючись-</i>		Чоловік жінку
	чоловік встає	8	<i>В театрі або кінотеатрі проходити по ряду до свого місця необхідно</i>
	жінка встає		Обличчям до людей, що сидять в ряду
3	<i>При вітанні рукостисканням чоловіків-</i>		Спиною до людей, що сидять в ряду
	руку подає старший молодшому	9	<i>Розмахувати руками при розмові культурно?</i>
	руку подає молодший старшому		Так
4	<i>Серед ровесників при рукостисканні руку подає</i>		Ні
	першою жінка чоловіку	10	<i>Зайшовши в приміщення знімає головний убір</i>
	першим чоловік жінці		жінка
5	<i>При рукостисканні обов'язково знімає рукавички</i>		чоловік
	Жінка		
	Чоловік		

Список використаних джерел

1. Этикет от А до Я/ Автор-составитель Е.Д. Сипливая. – Донецк: ООО «ПКФ «БАО», 2010. – 336 с.: ил.
2. <http://etuket.com/talk/53-greeting.html>
3. <https://www.youtube.com/watch?v=HHglJ8dB6aY>
4. <https://www.youtube.com/watch?v=dwkqzN5k-Nw>
5. <https://www.youtube.com/watch?v=FTMaLq1mu2Q>
6. https://www.youtube.com/watch?v=3_Jdw9rttWY
7. <https://www.youtube.com/watch?v=I4cPvnpS8GE>
8. <https://www.youtube.com/watch?v=Z8dSRyZYN2M>
9. Сухомлинський В.О. Вибрані твори. В 5 т. Том 2 К.: Радянська школа, 1976. — 670 с

Швидка А.І., м. Конотоп,
Політехнічний технікум КІ СумДУ,
заступник директора з виховної роботи

СЦЕНАРІЙ
ФЕСТИВАЛЮ ПАТРІОТИЧНОЇ ПІСНІ «ВІД СЕРЦЯ ДО СЕРЦЯ»
«О, ПІСНЕ МОЯ, ДУША ГОЛОСНА УКРАЇНИ»ПРИСВЯЧЕНИЙ
25-Й РІЧНИЦІ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ 15-Й РІЧНИЦІ
ВІД ДНЯ ЗАСНУВАННЯ ФЕСТИВАЛЮ

Мета виховного заходу:

- 1) відроджувати у молоді почуття патріотизму, героїзму та гуманності;
- 2) сприяти вихованню шанобливого ставлення до історії своєї Батьківщини, національної гідності;
- 3) залучити професійних виконавців до творчої співпраці з обдарованою молоддю;
- 4) виявити найбільш талановитих авторів і виконавців, творчих колективів, які працюють у жанрі патріотичної пісні; продовжити пошук нових форм і методів роботи з обдарованою молоддю;
- 5) узагальнити та поширити досвід роботи з дитячими та молодіжними колективами та виконавцями,
- 6) виховати почуття поваги та любові до рідної пісні;
- 7) зберегти багатство духовної культури народу,
- 8) активізувати інтерес молоді до збереження народних традицій.

Обладнання:святково прикрашена актовa зала Політехнічного технікуму КІ СумДУ, проектор. ноутбук для презентації слайдів.

Присутні: адміністрація та працівники технікуму, представники міської влади, запрошені гості, учасники.

Хід заходу

Перед лаштунками.

Композиції, які символізують українську культуру, традиції, підкреслюють любов до народної пісні.

Композицію супроводжує вірш.

Народна пісня, дума чи романс
У душу ллється і заповоняє.
Та заворожує, чаклує нас,
І в саме серце раптом проникає.
Сльоза накопиться, не зупинить...
Десь винирне з душі неждано.
Услід за піснею душа летить...
А серце рветься невблаганно.
Так солодко тоді душа щемить,
А музика, мов хвиля, нагортає.
Струна чарівна в серці забринить
І ні для чого місця більш немає...
А хвиля музики несе удаль.
В ній розчинитись хочеться й летіти.
У музиці життя, любов, печаль,
Й душа стає, немов тендітні квіти.
Народна пісня... Не страшний їй час!
У ній звучання рідні й позитивні...
Вона живе у кожному із нас,
Мабуть-таки, на генетичнім рівні.

На сцені заставка з українським сюжетом. Дівчата біля криниці, кобзар, козаки. Вдалині лунає українська пісня.

Вихід юнака та дівчини

Юнак: - Українська пісня! Хто не був зачарований нею? Вона завжди натхненна і мелодійна!

Дівчина: Багато століть лунають пісні над нашою землею як живий голос далеких предків.

Юнак: скільки пісенних скарбів зберегла пам'ять українського народу У рідну пісню вилилася вся доля, весь справжній характер України.

Дівчина: Народні пісні для України — все: і поезія, й історія й народний літопис, живий яскравий, сповнений барв, істини, який розкриває все життя народу.

(Винесення державного прапора)

(З-за куліс)

Ведучий: П'ятнадцятий фестиваль патріотичної пісні, присвячений 25-й річниці незалежності України і 15-й річниці від дня заснування фестивалю оголошується відкритим!

Звучить гімн

На сцені учасники. Заставка з українським сюжетом.

1: Яке це диво – українська пісня! Яку силу таїть вона в собі! Тільки вслухайтесь у мелодійний її передзвін! (Фонограма декількох укр. пісень)

2: І все так же у Цареграді на риночку регоче над своїми ворогами Байда молоденький, і все попереду Дорошенко веде своє військо запорізьке хорошенько, і за славним Морозенком вся Україна плаче.

3: І танцює риба з раком, а петрушка з пастернаком, і із сиром пироги, і червона рута, і явір, і яворина, і сумно, сумно через край, не дивись на мене, грай, музико, грай.

4: Така вона наша пісня – душа народу. Найкраща наша Україна, нездоланна і безсмертна.

Мелодія набуває піднесеного звучання. Вихід ведучих.

Вед.1: Тобі, багатій роздоллям степів, голубінню озер, родючістю ґрунтів.

Вед.2: Тобі, хранительниці зелених садів, білихошатних хат, золотогоколосся пшениці, та мальовничості луків присвячується!

Вед.1: 25-та річниця дня Незалежності України. Скільки патріотизму, вірності Батьківщині вкладено в національних символах.

Вед.2: Довгим і тернистим був шлях українського народу до омріяної волі.

Сцена прикрашена вишиванками, квітами. На сцені реквізити української хати. За столом сидить батько, мати. Граються діти. Лунає українська пісня. Десь чути сміх, гамір хлопців та дівчат.

Лунає з-за куліс:

У серцях батьків дзвеніла пісня,

Вона горнула до них,

В селянській хаті було тісно,

Та пісні не було чужих.

Вона тулилась в цю оселю,

Як ластівка крихким гніздом,

Діла і думи невеселі,

Ховала під своїм крилом.

Вона співала, як любили,

Як навесні сади цвіли,

Як розквітали айстри білі,

І хлопці коней розпрягли.

Мелодія змінюється. Лунає інша мелодія як загроза. На сцені козаки.

Діалог:

Здорові були!

Здорові, здорові!

Ну що, в Бога віруєте?

Віруємо!

А в церкву ходите?

Ходимо!

Ану перехрестіться! (Хлопці хрестяться)

А битися будете?

Будемо! До перемоги!

А за кого?

За Україну!

Сцена боротьби козаків з поганцями. Слова з-за куліс:

Козацтво – то світла сторінка у книзі,
Що наші діди написали шаблями.
Хоч кров'ю скропилась, полита сльозами,
Та світлом Христа засіяла над нами.

Мелодія змінюється. На сцені хореографічна композиція «Україна знову розквітає»

Слова з-за куліс:

І піднялася Україна з полону, і розправила груди. І попливла любов до
неньки широкими степами, сивими горами, чистими ріками.

Змінюється мелодія. Знову боротьба, втрата волі та віри.

*Хореографічна композиція на сюжет Великої Вітчизняної Війни та
омріяної перемоги.*

Із-за куліс:

Втрата, розпач, боротьба, але народ наш вижив, вистояв!
Та народ наш вижив, віродився, возз'єднався в єдиній українській
державі, готовий до боротьби за синіє небо, за жовте колосся.

*Мелодія змінюється на тривожну. Гуркіт по залізних бочках
(інсценування подій Майдану), вибухи гармат, снарядів.*

Слова з-за куліс:

Гей, розвивайся прапор свободи!
Йди на майдан, вільний народе!
Хай не злякають нас перешкоди,
Тут ми підпишемо власні угоди!
В бій барабани! Всі на майдани!
Люди Країни, правда за нами!!!

Все це закінчується емоційним звучанням мелодії (обривається).

На сцені мати в чорному платку ходить між полеглими (звучить мелодія).

Хореографічна композиція

Голос з-за куліс:

Любіть Україну, як сонце, любіть,

як вітер, і трави, і води...

В годину щасливу і в радості мить,

любіть у годину негоди....

Вихід ведучих

Вед.1: Доброго дня, дорогі гості, учасники фестивалю, для кого ця сцена вже стала рідною, і ті, які бачать її вперше. Доброго дня, шановні запрошені, працівники, студенти .

Вед.2: Щиро і гостинно зустрічаємо вас у цих славетних стінах на нашому фестивалі патріотичної пісні «Від серця до серця».

Лунає мелодія. На сцену виходить дівчина з короваєм. На фоні лунають слова : «Хто вона?»

Д.: Я - Україна! Золота, щедра сторона! Радо зустрічаю вас на святі української пісні.

Я –українська пісня! Бездонна душа українського народу. Окриляю поривання, надихаю до праці, овіваю радістю відпочинок, розраджую в горі, тамую душевні болі, множу силу в боротьбі.

Я – українська земля! Благословенна, свята й недоторкана. З дня в день радую щасливими голосами дітвори, синім небом, теплим сонцем, щебетом пташок. Я – не окраїна, я – не руїна! Я – Україна!

Я – хліб український! Святий, насущний, золотавий, щедрий. Любіть хліб, шануйте, їжте та здоровими будьте!

Прийміть цей святий хліб в знак щирості і радості зустрічати всіх вас у цих стінах!

(спускається, віддає коровай гостям).

Із-за куліс

Я - українка!

Горжуся й радію,
Що рідною мовою
Я володію,
Шевченковим словом
Умію писати
Слова мелодійні
І вірші складати.
Я - українка!
Живу в Україні,
На вільній, єдиній
Моїй Батьківщині,
Де все мені в радість:
Ліси і садки.
В душі моїй солодко
Грає сопілка,
Бо я з України,
Бо я - українка!

Вед.1: Святий хліб приймають гості, які завітали на наш фестиваль .

Вед.: Єднаймося зі сходу до заходу заради незалежної, єдиної, успішної, квітучої, мирної України.

Вед.2: Шановні, настала хвилююча мить. Зараз на цю сцену вийдуть учасники цього річного фестивалю «Від серця до серця».

Вед.1: В цьому році фестиваль наш не звичайний, а ювілейний! Йому виповнюється 15 років.

Вед.2: У Політехнічному технікумі Конотопського інституту Сумського державного університету сьогодні свято, свято душі, свято пісні – День народження фестивалю.

З нами сьогодні: _____

[Ведучі представляють гостей]

Вед.1: Ще в 2001-му році виникла в організаторів ідея заснувати при Політехнічному технікумі Конотопського інституту Сумського державного університету конкурс-фестиваль патріотичної пісні «Від серця до серця». І, чи то зірки на небі були вдало розташовані, чи то доля фестивалю рости і під своїм крилом народжувати нові таланти. Але з року в рік це свято пісні відкривало свої гостинні двері перед бажаючими виступити на цій сцені.

Вед.2: Фестиваль ще зовсім юний, і попереду в нього безліч перемог і визнань, але вже і сьогодні він може пишатися своїми досягненнями.

Вед.1: До зали запрошуємо учасників конкурсу-фестивалю патріотичної пісні «Від серця до серця»!

Вед.2: Прийміть, дорогі наші друзі, подарунки в День народження нашого фестивалю.

Вед.1: Як знак успіху, дружби і любові до пісні.

Вед.2: Зустрічайте!!!

[Запрошення учасників на сцену]

Вед.1: А зараз хвилюючий момент! Привітаймо наш фестиваль з Днем народження! (Лунає пісня Хепі б... і вивозять великій зі свічками торт).

Вед.2: Ви, як невід'ємна і головна частина фестивалю (звертається до учасників), вам і задувати святкові свічки.

Вед.1: З Днем народження, наш любий фестивалю! Ти нас поєднав у ритмі любові до пісні, відкрив силу дружби і патріотизму, і найголовніше, навчив любити свою Україну. Зі святом, улюблений фестивалю!!

Вед.2: Шановні учасники, смаколики ви обов'язково скуштуєте після закінчення концерту у нашому технікумівському буфеті, що знаходиться напроти актової зали.

Вед.1: Запрошуємо всіх учасників зайняти місця в актовому залі. Ми розпочинаємо наш святковий концерт.

Вед.1: Мила серцю пісня українська!

Жартівлива, радісна, сумна...

Ти в моїй душі живеш з дитинства,

Наче казка - дивна й чарівна.

Колискову, що співала мати,

Чую я крізь далі голубі...

Ти завжди зі мною – в будні, свята,

Ти розрада в смутку і журбі.

Вед.2: Із року в рік своїми талантами нас радували наймолодші учасники фестивалю (вікова категорія від 8 до 11 років).Сьогодні більшість з них вже значно подорослішали, але своїми чарівними голосами радували нас протягом всіх років життя фестивалю.

Вед.1: Професійно виконаною піснею, передаючи радість і смуток, чаруючи людську душу, надавали силу і натхнення [*Назва навчального закладу*].

Вед.2: А своєю безпосередністю, юною привабливістю нас дивували учасники [*Назва навчального закладу*].

Вед.1: Це правда! Немає в житті випадковостей! Талант бере початок від таланту. Фестиваль наш має різнобарвні голоси, сильні, талановиті. Порадуйте нас своїми уміннями.

Худ.номери

Вед.2: На сцену запрошуються:

[Ведучий зачитує прізвища учасників та їх художніх керівників]

Вед.2: Неоцінений талант – вміти співати... нелегка праця – організувати вдалий фестиваль.... але справедливо і професійно оцінити дитячо-юнацький пісенний конкурс – це подвиг... Хто оцінював ваші пісенні таланти? Кого ви одночасно і обожнювали і корили за результатами конкурсу.

Так. Це дійсно вони – наше вельмишановне журі.Сьогодні ви маєте змогу просто насолоджуватись піснею... але 14 разів конкурс фестиваль патріотичної пісні «Від серця до серця» збирав вас задля кропіткої роботи...

[Ведучий називає склад журі. Надає слово почесному членові журі]

Виступ

Вед.1: Квіти та цінні подарунки для шановного журі!

В.2: Українська пісня!

Вся історія мого народу

Раптом оживає у тобі:

Віковічне прагнення свободи,

Дух палкий, незламний в боротьбі.

Ти даруєш щем і насолоду,

Щирі, неповторні почуття,

І несеш від роду і до роду

Життєдайне полум'я буття.

Виступ

Вед.1: Любі друзі! Даруючи кожного року свій співочий талант, ви відкриваєте щедрість своєї душі. Пісня є для вас святинею, неможливо навіть пригадати за 15 років, щоб ви на пісню затаїли злість. Ви співаєте щиро і натхненно.

Вед.2: Вікова категорія 12-15 років, які ви юні! Зростаючи разом із фестивалем, вбирали в себе сонячні промінчики улюбленої пісні, аби, змужнівши, щедро віддавати талант людям у своїх веселих і трохи журливих поезіях.

Вед.1: «Я із ніжних пісень» - зізналась одна з учасниць фестивалю. Сповідуючи традиції пісні, ви, шановні учасники другої вікової категорії дали змогу спробувати на смак кожен рядок твору і при цьому не отруїти власний погляд кожної людини. Ми вами пишаємось.

Вед.2: В цій категорії за роки існування брали участь:

[Звучить перелік навчальних закладів]

Вед.2: «Я із ніжних пісень, ти відчуєш це в кожному слові». Давайте разом послухаємо солістів цієї вікової категорії.

худ. номери

Вед.1: На сцену запрошуємо:

[Звучить перелік учасників цієї вікової категорії]

Вихід трьох ведучих і студентів з квітами

Вед.2: Українська пісня має так багато мистецьких цінностей, що їх неможливо перелічити. Це мистецтво глибоко народне, тому що з нього безпосередньо промовляє до нас своєрідна чиста душа українського народу. Гарна ця душа.

Вед.1: Ще однією невід'ємною частиною наших зустрічей були ветерани, наше глядацьке журі. Вони пліч-о-пліч йшли поряд з фестивалем всі ці роки. Їхні серця напоєні любов'ю, болем, жалем. У них власне життя, проблеми, радості. А вони віддано вслухались в голоси виконавців, і так вдало, як справжні професіонали, вибирали переможців.

Вед.2: Ми щиро вдячні вам за допомогу і завжди будемо пам'ятати ваш подвиг заради миру та спокійного неба в нашій країні. Прийміть на знак вдячності квіти....

Вед.1: Сьогодні в країні війна... Біль пронизує серця людей... Нехай посильна допомога молоді додасть сил бійцям, що боронять кордони країни.

Вед.2: Хвилиною мовчання вшануємо пам'ять загиблих героїв

Метроном (на проекторі палає свічка)

Вед.1: На сцену для виступу запрошується *[ветеран]*

Вед.2: До привітального слова запрошується *[директор навчального закладу]*.

худ. номер

Вед.1: Вражає потужністю таланту молодь України. Вражає прагнення до прекрасного, любов до рідної мови, Батьківщини. Політехнічний технікум

дійсно пронизаний 125-річною історією становлення творчості, таланту та людської самобутності. Тут виховувались покоління професіоналів, патріотів рідної держави.

Вед.2: Але, шановні друзі, хіба хтось краще може передати свою любов до таланту, ніж самі учасники вікової категорії від 16 до 20 років.

Вед.1: Сильні, непохитні у своїх поглядах, покладаючись тільки на свої думки, але особливі й своєрідні. Не приховуючи радості і щастя, печалі, туги, ви співаєте відверто, розкриваючи своє серце настіж.

Вед.2: Щедра, багата Конотопщина талантами. Виховувались вони шелестом буйних трав, мелодійним плескотом Сейма, співом солов'їв і, звичайно ж, піснями. Саме пісня розбудила даний Богом дар у Кравчука Андроніка Ярославовича заслуженого працівника культури, відмінника освіти, керівника не одного покоління переможців фестивалю та одного із перших засновників фестивалю Клименко Ольги Василівни любов до своєї справи. Нема їх зараз з нами, але мрія їхня живе і буде жити... Світла їм пам'ять.

Вед.2: Розкрийте ж свої пісенні серця і сьогодні! Давайте разом будемо насолоджуватись вашими талантами.

Вед.1: Представляємо вам наших друзів, учасників фестивалю, вікова категорія 16-20 років.

Вед.2: Давайте привітаємо:

[Звучить перелік учасників]

Вед.2: Ви маєте неповторні голоси, то ж із задоволенням послухаємо вас!

худ. номери III блоку

Вед.1: На сцену запрошуємо:

[Оголошуються номери, їх виконавці та художні керівники]

Вед.1: Не всі мають неоціненний талант навчити. Впевнені, керівники наших учасників мають неповторні голоси і у всю свою справу вкладають серце. Не так багато мине часу, і вже ваш талант несуть у люди ваші учні. Ви можете сказати: «Забудеш!», а ми всі вам твердимо: «Ніколи!»

Вед.2: Ніколи не забуде фестиваль вас і ваших пісенно-сонячних промінчиків – ваших вихованців.

Вед.1: Як ви вже здогадались, на сцену ми запрошуємо керівників вокальних колективів та солістів нашого фестивалю різних років. Зустрічайте:

[На сцену виходять художні керівники виконавців]

Вед.1: Вже котрий рік підряд ми раді бачити вас на цій сцені! І дуже хотілось дізнатись:

Вед.2: 1. Які найбільш яскраві враження залишились у вашій пам'яті?

Вед.1: 2. Що ви відчуваєте, коли знов ваші вихованці виступають на цій сцені?

Вед.2: 3.Що б ви побажали фестивалю на майбутнє?

Вед.2: Звісно не всі учасники зібрались. Різні тому причини.....Але ми впевнені: фестиваль – то добра справа, що єднає серця молоді

Вед.1: До привітального слова та нагородження на сцену запрошується

[представник міського відділу молоді та спорту]

Виступ, нагородження керівників

Вед.1:З великою вдячністю говоримо слова подяки за підтримку, надання призів та подарунків

[звучить перелік причетних до проведення фестивалю – представників міської ради, спонсорів].

Вед.2: Наша пісня – це молитва. Це джерело любові. Припадаємо до неї, наповнюємо цілющою водою свої серця.

Вед.1: Коли тягар ношу на серці, коли у нім не світлий день, іду як в храм, іду до тебе, в чарівний сад твоїх пісень.

Вед.2: А чи радію, чи страждаю, як обпікає нелюбов, іду у храм душі твоєї, прислухатись до тебе знов.

Вед.1: Бо де ще так очищу душу, де ще любові так нап'юся?У тебе, пісне чиста, мов молитва. Співаєш – слухаю, молюся.

Вихід усіх учасників на сцену з бенгальськими вогниками. Фінальна пісня.

худ. номер Не стидайся, то твоя земля

Вед.2: Любий наш фестивалю! Ми з тобою не прощаємось, а говоримо:
«До зустрічі! З Днем народження!»

Вед.1: До побачення!

Вед.2: До нових зустрічей!

Гребеник Т.В., м. Конотоп,
Політехнічний технікум КІСумДУ,
директор

СЦЕНАРІЙ
проведення святкового концерту,
присвяченого 125-й річниці від дня народження Політехнічного технікуму
Конотопського інституту Сумського державного університету
«Шляхами Політеху. Зупинка -125»

Три дзвінки сповіщають про початок концерту.

Початок. Лунає музика.

Вихід ведучого.

В.: Проспект Миру - одна з центральних вулиць м. Конотопа... Щоранку цією вулицею, групами і поодиночі, поспішають юнаки і дівчата до білих ошатних корпусів одного з найстаріших навчальних закладів нашого міста та одного з найперших залізничних навчальних закладів нашої держави.

ФАНФАРИ

Під час промови ведучого виходять співаки

В.:Час так невпинно летить, що інколи не встигаємо помітити того, що нам уже понад 100 років, що за порогом нашого закладу понад десятка тисяч випускників, а десятки сотень конотопчан пишаються записом у трудовій книжці – «Прийнято на посаду в Політех»

ФАНФАРИ

Пані та панове! До вашої уваги святковий концерт «Шляхами Політеху. Зупинка 125», присвячений 125-й річниці ювілею Політехнічного технікуму та 15 – ї річниці з дня створення Конотопського інституту Сумського державного університету.

ВИКОНУЄТЬСЯ ГІМН студентів ПТ КІ СумДУ

ФАНФАРИ

Вихід ведучих.

Л.: Доброго дня, дорогі гості, випускники , працівники, викладачі, студенти!

С.: Щиро і гостинно зустрічаємо вас у цих славетних стінах!

Н.:Сьогодні дійсно свято. Свято досягнення мрій і незвіданих можливостей, свято дружніх посмішок, які у єдиному ритмі сердець випромінюють любов до навчального закладу, повагу до викладачів і працівників, вдячність до Альма-Матер.

В.: 125 років, 125 миттєвостей, 125 сходинок.
Довготривалий, але стрімкий підйом на вершину.
Кожного дня, із місяця – в місяць.

Л:15 літ, 15 віх, 15 злетів.
Що день – то крок.
Та стук хвилин, роздумів, праці.
Рік за роком.

С: Осіннім золотом засяяла природа
Дарує посмішки наш рідний , милий край.
І на шляху не стане нам погода
Попросимо ми дружньо: «Грай музики, грай!»

Худ. номер:Танець «Ой летіли дикі гуси»

Лунає мелодія, яка відкривала концерт.

На сцені ведучий начебто веде екскурсію, зміна фото старого міста

В: Особливу сторінку вписав в історію Конотопа Політехнічний технікум Конотопського інституту Сумського державного університету, в далекому

минулому - трирічне залізничне училище. Шлях на освітянській ниві довжиною у 125-ть років, - шлях становлення, перетворень, пошуку, безперервного розвитку.

Пауза. Музика змінюється

Конотоп: низькі будиночки, вкриті соломною, вузькі криві вулички, осіннє та весняне бездоріжжя, хмари куряви влітку.

(Пауза)

Але до кінця ХІХ століття у місті вже було безліч кам'яних двоповерхових будинків, відкрито бібліотеку, крамниці, майстерні та різні розважальні заклади.

«Чайна», столики, сидять місцеві мешканці, п'ють чай.

С: Давненько... Давненько не збиралися!!!

2-й: Давайте цукор – чайку вдаримо!

С: Ось так, Тарасе, ми разом багато років чай п'ємо. А за такіє перемени і не думали!

Л: Ой, що воно буде?

С: Не скигли дорогенька, а садісь, попей чайку. Всє будет хорошо! Вот проложат железную дорогу и заживьот наш брат!

Л: Щось не солодко...

Всі завмирають. Вихід екскурсорода:

В: Кінець 19 століття. В Конотопі йде стрімкий розвиток інфраструктури. Як наслідок - прокладання Курсько-Київської залізниці через місто Конотоп. Залізниця з'єднала наше містечко з великими містами країни.

Л: Конотоп перетворюється на один із промислових центрів Лівобережної України.

С: Тоді у ньому функціонувало 35 невеликих підприємств – розвивається промисловість, а з нею і нова культура, нові інтереси, новий спосіб життя і нова освіта.

Сцена 2. Залізничний вокзал. Лунає музика, звучить вірш.

(Сикал) *Із-за куліс*

На платформе ставили коляски,

Отпрягая рослых лошадей,
И по рельсам без толчков и тряски
Мчался поезд – кошек не быстрее.
Все дышали копотью угарной
И чихали истово, до слёз:
Впереди трубою самоварной
Сыпал искры низкий паровоз.
Мужики смотрели в след сурово
Думали: никак пришла беда.
Разбегались в ужасе коровы,
Куры разлетались кто куда.
Подавило и людей немало...
Всё же поезд шептунам назло
Толь за час, а толь за два бывало,
Приплетался в Царское село...

Худ. номер «*Матушка – железная дорога*» (на екрані назва номеру і прізвище виконавця)

Бойко Л.: До привітального слова запрошується - **БЛОК ПРИВІТАНЬ №1.**

На екрані надпис «1890 рік».

Музика посилюється. Надпис на екрані збільшується.

Кипарис В. (Слова з-за куліс): «1890 рік. Конотоп має потребу у висококваліфікованих кадрах. У місті відкривається залізничне училище. З того часу впродовж 125 років день за днем, **крок за кроком**, сторінка за сторінкою пишеться власна біографія нашого навчального закладу».

Вихід ведучих при словах «крок за кроком»

С: Що може бути приємнішим і милішим серцю, ніж добрі спогади?

Л: Заклад наш – це наша історія. А у нього велика педагогічна сім'я – наші наставники. Кому завдячуємо тим, що традиції нашої Альма-Матер передаються з покоління в покоління? Звичайно ж нашим наймудрішим наставникам – викладачам-ветеранам. Скільки юнацьких сердець пройшло через їхні турботливі руки, скільки перспективних шляхів відкрили ці люди для своїх вихованців...

Н: Посивілі скроні, та живуть надії...

Наші ветерани, ветерани милі...

Все ви віддавали

І знання, і сили

Нагород за працю плідну не просили.
Нас завжди навчали,
Щоб були обачні.
Милі ветерани,
Ми за все Вам вдячні!

Л.: До слова запрошується випускник 1954 року, директор технікуму з 1979 по 1988 роки Прокопець Віктор Андрійович!

Виступ.

Вихід ведучих

Л: Шановні ветерани, на знак вдячності прийміть ці квіти!

Пішли дарувати квіти. Під час дарування квітів читається віри.

С: Пробачте, що не часто зустрічаємось.
Хоч пам'ятаємо ми кожного із вас.
Ось вчора ми за кавою стрічалися.
Ну а сьогодні – пісня є для вас.

Худ. номер пісня «Тече вода»

Сикал С. (з-за куліс): До привітального слова запрошується - **БЛОК ПРИВІТАНЬ №2.**

Вихід ведучих

С: 125 років... Чого тільки не було за Цей час? Що тільки не відчув на собі наш заклад. Були втрати і розчарування, злети і падіння, але збереглися дух і віра.

Н: Віра у майбутнє, у вірний шлях, у відданість педагогічного колективу, у непохитну траєкторію керівництва.

В: У пам'ять всім віхам історії - у 125 років возвеличимо заклад як символ одвічних знань, нескінченної мудрості, успішності й самодостатності.

Худ. номер «История любви» (соло на саксофоні)

Вихід ведучих

На екрані фото із різної діяльності закладу, починаючи із самих давніх

Л: Плинули роки... Вирували події... Змінювалося життя... Але навчальний заклад жив і розвивався!

С: 1917 рік – середньотехнічне залізничне училище з чотирьохрічним терміном навчання

Л: 1919 рік – технікум шляхів сполучення

С: 1920 рік – транспортна профтехшкола з тягової спеціальності

Л: 1924 рік - транспортна профтехшкола з будівельної спеціальності

С: 1931 рік – навчальний комбінат, при якому функціонують: денне та вечірнє відділення, вищі інженерні курси.

Л: У 1931 році у Конотопі триває будівництво типового військового аеродрому з бетонною злітно-посадковою смугою. Одними із активних помічників у будівництві злітної смуги були безпосередньо учні навчального комбінату.

Худ. номер пісня «Разбудите сердце»

Панченко Н.: До привітального слова запрошується - **БЛОК ПРИВІТАНЬ №3.**

Худ. номер Колектив сучасного та естрадного танцю Art-Style «Денс»

Вихід ведучих

В: Війна..... Евакуація.....Перемога.....Десятиліття післявоєнної відбудови.....

Н: Ентузіазму мешканців Конотопа не має меж: активно йде розвиток житлового будівництва, сфери економіки, культури, освіти;

В: введено в експлуатацію електрифіковану залізничну дільницю Хутір-Михайлівський – Конотоп – Ніжин.

Н: Відкриваються заводи: Конотопський вагоноремонтний завод, Мотордеталь, окремі спеціальні лабораторії заводу Червоний металіст.

В: Конотоп розвивався, зростав, а з ним міцнів і наш заклад.

Н: Серед випускників нашого навчального закладу – талановиті інженери, винахідники, лауреати державних премій, науковці, керівники провідних підприємств, посадовці різних рівнів.

В: Наш заклад - марка престижу нашого міста. Так було і, ми впевнені, буде, бо рівняємось на лідерів таких як Микола Прокопович Срочко.

Н: Микола Прокопович Срочко – непересічна особистість, біографія якого навіки поєдналася з історією навчального закладу, людина, яка пройшла фронтowymi шляхами від рідного дому до Берліну, людина, яка в пам'яті багатьох поколінь випускників і викладачів технікуму назавжди залишилася

взірцем чуйності, принциповості, професіоналізму, титанічної працездатності, відданості улюбленій справі; очолював технікум до 1979р.

В: Вшануймо пам'ять легендарного керівника покладанням квітів до підніжжя пам'ятної дошки.

Кипарис В.: До привітального слова запрошується -

БЛОК ПРИВІТАНЬ №4.

Худ. номер: Хореографічна композиція «Квітка душа»

Вихід ведучих

Л: 1954 рік – будівельний технікум транспортного будівництва. У цей час у закладі помітні перспективні зрушення у сфері навчання. Технікум було передано до Міністерства транспортного будівництва Радянського союзу. У той час велика увага приділяється технічній творчості. В найкоротший термін було виготовлено різні моделі роторного снігозбирача, башенного крану, шляхоукладного крану та інші. Моделі мали великий успіх на ВДНХ СРСР і демонструвались в Сполучених Штатах Америки.

С: А місто в цей час відкриває Будинок культури «Червоний металіст» із залом на 600 місць. Починає функціонувати і музична школа. Працюють бібліотеки з книжковим фондом 790 тисяч примірників.

Л: В останні роки двадцятого століття у місті з'явилися прикордонна, митна служби та ряд комерційних структур.

С: У місті вже працювало дві студії телебачення, виходили газети «Сільські горизонти», «Радянський прапор». Два стадіони та фізкультурно-оздоровчий комплекс приваблюють молодь. Місто розвивається. Функціонує мережа середніх та середніх спеціальних навчальних закладів. Наш заклад залишається маркою престижу нашого міста.

Бойко Л.: До привітального слова запрошується - **БЛОК ПРИВІТАНЬ №5.**

Худ. номер «Кохана»

С: 1997 рік- на базі Конотопського будівельного технікуму транспортного будівництва та Конотопського електромеханічного технікуму створено Конотопський політехнічний технікум. Починається нова сторінка історії розвитку технікуму. Відкривається заочне відділення.

Н: Запрацював методичний кабінет, відновлено музей історії технікуму. Фактично закінчено об'єднання двох колективів, збільшилася кількість студентів контрактної форми навчання. Високий рівень підготовки спеціалістів, належна організація навчально-виховного процесу, вимогливість та традиції

технікуму обумовлюють високу якість підготовки фахівців за різними спеціальностями.

С: До привітального слова запрошується - **БЛОК ПРИВІТАНЬ №6.**

Худ. номер: «Без тебе»

Вихід ведучих

С:2001рік. Прийнято рішення Створити у структурі Сумського державного університету Конотопський інститут як відокремлений структурний підрозділ за адресою: Сумська область, місто Конотоп, вулиця Садова, 39. Як словом - так і ділом.

В: На сьогодні інститут – це комплекс, який об’єднує матеріальні бази Політехнічного та Індустріально-педагогічного технікумів, це скоординований навчально-виховний процес у технікумах і ВНЗ, покликаний здійснювати якісну підготовку майбутніх фахівців, це реалізація державної політики в галузі освіти.

С: Конотопський інститут Сумського державного університету – це новий щабель у розвитку вищої освіти Конотопщини, нові робочі місця, нові плани, нові досягнення, нові можливості для молоді.

В: За 15 років своєї історії інститут пройшов шлях від вузу-початківця до вищого навчального закладу зі своїм стилем діяльності, стійким позитивним іміджем випускників.

С: Результатом плідної діяльності монолітного колективу Конотопського інституту Сумського державного університету стало формування власного іміджу вишу на ринку освітніх послуг:Захищено 6 кандидатських дисертацій

В: 7 викладачів отримали вчене звання доцента.

С: Кафедра електронних приладів і автоматики здійснює підготовку аспірантів.

В: 11 студентів стали переможцями та призерами Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт. Пропонуються до впровадження на підприємствах наукові розробки з систем автоматичного керування дорожнім рухом; датчик полум’я вибуху метано-повітряної суміші; методична бібліотека навчального закладу; модель оптимізації транспортних перевезень; керівництво виховним процесом у ВНЗ.

С: Здійснено 14 видань навчальних посібників, якими користуються у навчальних закладах по всій Україні загальним тиражем понад 8 тисяч примірників.

В: У навчальний процес впроваджено платформу дистанційного навчання «Moodle», яка значно підвищує доступність методичних матеріалів, дозволяє спілкуватися он-лайн, забезпечує публічність і мобільність результатів навчальної діяльності.

С: Є традиційною Науково-методична конференція Конотопського інституту. Її учасниками щороку стають понад 200 викладачів, аспірантів, студентів, викладачів та учнів шкіл, представників громадськості різних регіонів України.

В: До слова запрошується директор КІСумДУ.

Виступ Бібика В.В.

Худ. номер: «Зелен гай»

Вихід ведучих.

Л: 2001 рік - Політехнічний технікум Конотопського Інституту Сумського Державного Університету.

Н: Починаючи з 2001 року й до сьогодні, зусилля монолітного колективу працівників та студентів нашого закладу були направлені на розбудову технікуму шляхом впровадження випереджаючих технологій як основної ланки у підготовці кадрів, освітнього та культурного середовища регіону.

Л: Розбудовано матеріальну базу закладу, а саме:

- збільшено кількість навчальних аудиторій;
- відкрито хореографічну залу;
- створено кабінет історичного краєзнавства та музейну кімнату.

Н: Отримано ліцензію на підготовку молодших спеціалістів за спеціальністю «Землепорядкування»;

Л: Пройдено атестацію загальноосвітньої підготовки студентів;

Н: Забезпечено участь студентів та викладачів у семінарах та конференціях Всеукраїнського та Міжнародного рівня;

Л: Розпочато діяльність проекту «Коло друзів», у рамках якого в закладі функціонують студентські клуби «Наука бути лідером», «Школа журналістики», «Навчіть мене жити», «Школа волонтерства»

Н: Здобуто призові місця у Всеукраїнських літературних, історичних, творчих конкурсах та фестивалях, отримано гранти на реалізацію соціально корисних ініціатив, таких, як Грант Президента для обдарованої молоді.

Л: Реалізовано спортивний потенціал команд Політеху, що відображається в здобутих перемогах.

Н:Високий рівень ефективності нашої діяльності є результатом **колективних** зусиль усіх працівників технікуму, студентів та їх батьків в умовах здорового психологічного клімату та колегіальності управління.

Худ. номер: пісня «Любовь спала»

Л: Цьогоріч наше свято має гіркуватий присмак. Країна переживає, можливо, найскладніший період від Другої світової війни – вперше за часи незалежності наша держава потерпає від іноземної військової агресії.

С: Дорога до миру виявилася дуже складною, і ми платимо занадто високу ціну, що вимірюється не мільярдами якоїсь стабільної іноземної валюти, а безцінним життям людей... Але не було жодної війни, після якої не настав би мир. Так станеться і цього разу.

Н:Не залишився осторонь цих подій і наш навчальний заклад. Колектив працівників та студенти ведуть активну волонтерську діяльність щодо допомоги бійцям у зоні АТО у рамках проекту «Я – Волонтер».

Хореографічна композиція «Годинник»

Вірш

Н.:Життя — це просто дивна казка,

В яку приходимо лиш раз.

Тут для людей любов і ласка,

І світло сонечка для нас.

Л.:І небеса бездонні сині,

Чарівні зорі в небесах.

Ключі високі журавлині,

І вся оця земна краса.

С.:Життя складне, але чудове,

Ми робимо в нім відкриття.

Й завжди ідемо в невідоме,

Тим цікавіше нам буття...

Привабливіше, яскравіше,

Є для фантазії політ.

І манять вдаль путі світліші...

І ти не йдеш — летиш у світ!

В.:Є і різкі в нім повороти,

Де випадаєш із сідла.

Завертять враз круговороти...

Бувають і такі діла.

Та все проходить, час спливає,
Нова мета нас кличе вдаль.
В житті усякого буває,
Та за минулим нам не жаль,
Бо кличуть знов нові дороги,
Під ноги стеляться путі.
Чекають радощі й тривоги
Щодень у нашому житті.
Життя складне, але цікаве.
Його не визнаєш до пуття.
Буває радісне й лукаве...
Але... Спасибі за життя!

Худ. номер: пісня «Сам собі країна»

Вихід ведучих

Н: Що після себе залишають освітяни? Безцінне багатство - покоління, яке вселяє надію у завтрашній день, покоління, яке відрізняється звісно від попередників та претендує на значимість для спадкоємців.

В: Що після себе залишає навчальний заклад? Якщо після себе – то історію, славетну історію та міцну платформу для розвитку, для створення більш потужного, більш цінного для людей, для міста, для країни.

Н: Наша гордість – наші випускники!

В: До привітального слова запрошується -

БЛОК ПРИВІТАНЬ № 7.

Худ. номер: хореографічний номер «Мы ждем перемен»

Л:Шановні випускники! Скромно і велично, тихо і розсудливо йшли ви по шляху знань протягом життя. Але згадайте перші кроки професійної освіти у Конотопському будівельному технікумі транспортного будівництва, в Конотопському електромеханічному технікумі, в Конотопському Політехнічному технікумі, в Політехнічному технікумі Конотопського інституту Сумського державного університету, в Конотопському інституті Сумського державного університету... Що ж, з Днем народження Альма-Матер! З ювілеєм!!!!!!

В: У нашім домі - ювілейна дата,

Прийшло на зустріч нас багато

Нехай для всіх ця пісня лине, бо з'їхались
З усіх куточків України!

Худ. номер: «Попурі укр. нар. пісень»

Вихід ведучих

С: Велике бачиться на відстані: випробування вічністю – найцінніше випробування.

Н: Душею не кривив,

Не вмів кривити.

Дешеву славу не шукав,

Умів цінити.

С: Замітає листя кроки та стежини, які ведуть в заклад,

Замітає час рани, які залишилися в пам'яті тих, хто вже не прийде сюди ніколи...

Н: Ми пам'ятаємо...

МЕТРОНОМ (на екрані – фото). Хвилина мовчання.....

Худ. номер: пісня «За лісами-горами»

Сикал С.(з-за куліс): До привітального слова запрошується -

БЛОК ПРИВІТАНЬ № 8.

Вихід ведучих

Л: Вітаєм всіх у наших рідних стінах,

У цім краю, немов на рушнику

Заквітчана нещастям, у руїнах

Знов рідна мова квітне у вінку!

С: Вітаєм всіх під барвінковим небом,

Де рідна пісня душу наповня

Бо нам так віри, віри в Бога треба,

Святих джерел для доброго життя!

Н: Нехай сія цей звичай наш народний

Гостям бажати віку і добра

Дзвенить у душах наших дух соборний

І кличе сіяти святі слова

В: У нас сьогодні не буденний вечір,

Це свято закладу, це урочистий зліт:
Прийміть же, друзі, теплий, щирий
І дорогий студентський наш привіт.

Л: Тож усміхніться, друзі, веселіше –
Це свято урочистіше всіх свят.
Вогні сьогодні сяють всі світліше,
Бо Політеху вже – сто двадцять п'ять!

С: Ювілейний рік! Нам сто двадцять п'ять!...
Дата закладу і кожного із нас.
Будемо ми технікум гордо прославляти
Кожен день і завжди повсякчас.
Тож воля Божа на усе,
І хай про день цей добрий, теплий
Спогад кожен в серці пронесе!

Н:Сьогодні майже тисяча студентів Політехнічного технікуму та Конотопського інституту Сумського Державного університету поринають у бурхливі студентські будні. Ось там і народжуються творчі особистості, виховуються справжні професіонали, зростають лідери, громадяни України, патріоти свого міста, держави. А життя у нас щодня цікаве, бо вдається уникнути грані між святами та буднями.

В: Нині єдиний творчий колектив працівників та студентів вписує нову сторінку в історію закладів: інститут п'ятнадцятий рік радо привітав першокурсників, а технікум сто двадцять п'ятий раз випустить у світ кваліфікованих спеціалістів.

Л: До привітального слова запрошується директор Політехнічного технікуму Конотопського інституту Сумського державного університету.

Худ. номер пісня «Тиха вода»

Вихід ведучих

С: Минає рік за роком й зникає в небуття,
Щоденно крок за кроком йдемо в нове життя.
Ми знову свят чекаємо веселих і дзвінких
І здійснення бажання, найкращих мрій своїх.

Н: В тіснім студентським колі з'єднались на віки
Прекрасна наша доля – це юності роки!
Веселе свято чисте ступило на поріг
І випити іскристе, мій друже, нам не гріх!

В:Ось і підійшов до кінця наш вечір зустрічі!

С: Ми сподіваємося, що ви не пожалкували, що відірвалися від своїх справ, прийшовши сюди, поринувши в атмосферу вашого студентського, юного життя, зустрівшись із друзями і дорогими серцю викладачами!

Н: Миру нам і мудрості!

Фінальний худ. номер: пісня «Все зависит от нас самих»

Вихід ведучих.

Л: І скільки б не проходило років,

С: Політех. вам вірний всім!

Н: Частіше приходьте до нього!

В: Без вас йому якимось сумно!

Л: Частіше приходьте до нього!

С: Вас багато!

Л: А він один!

С: Ще раз зі святом!

Н: До побачення!

В: До нових зустрічей!